

ปัจจัยที่สัมพันธ์กับพัฒนาการ
ด้านการห้อยลิขทางสังคมของนักเรียน
ระดับประถมศึกษาในกรุงเทพฯ

ผู้วิจัย

งามตา วนนันทนัท

วันเพ็ญ พิศาลพงศ์

อรพินทร์ ชุชม

อัจฉรา สุขารมณ

รายงานการวิจัยฉบับที่ 36

สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประสานมิตร

**ปัจจัยที่สัมพันธ์กับพัฒนาการ
ด้านการหยังลิกทางสังคมของนักเรียน
ระดับประถมศึกษาในกรุงเทพฯ**

คณะผู้วิจัย

อาจารย์งามตา วนินทานนท์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์วันเพ็ญ พิศาลพงศ์
อาจารย์อรพินทร์ ชูชม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์อัจฉรา สุขารมณ

ผู้นิเทศโครงการ: ศาสตราจารย์ ดร. จรรยา สุวรรณทัต

รายงานการวิจัยฉบับที่ ๓๖
สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

๒๕๒๙

คำนำ

โครงการวิจัยเรื่อง "ปัจจัยที่สัมพันธ์กับพัฒนาการด้านการหยั่งลึกทางสังคมของนักเรียนระดับประถมศึกษาในกรุงเทพฯ" เป็นโครงการวิจัยที่สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ได้เล็งเห็นความสำคัญ และให้การสนับสนุนอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องจากโครงการวิจัยนี้มุ่งศึกษาระดับการพัฒนาความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมของเด็กไทยรวมถึงปัจจัยที่มีส่วนร่วมหรือเกี่ยวข้องอยู่ด้วย ซึ่งนับเป็นงานวิจัยที่มีความสำคัญยิ่ง ทั้งนี้เพราะความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคม เป็นรากฐานหรือเป็นที่มาของพัฒนาการด้านอื่นๆ ของเด็กด้วยอีกประการหนึ่ง เพราะฉะนั้น การศึกษาค้นคว้าในเรื่องความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมของเด็กไทยจึงไม่ใช่เพียงแต่จะช่วยทำให้ได้ทราบเกี่ยวกับพัฒนาการทางด้านการหยั่งลึกทางสังคมของเด็กไทย รวมถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องและวิธีการส่งเสริมการพัฒนาทางด้านการหยั่งลึกทางสังคมของเด็กไทยเท่านั้น แต่ยังช่วยทำให้ได้ทราบถึงแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการด้านอื่นๆ ที่สำคัญของเด็กไทยอีกด้วย ดังที่ได้ปรากฏอยู่ในรายงานการวิจัยฉบับนี้แล้ว.

งานในหน้าที่อันสำคัญอันหนึ่งของสถาบันวิจัยแห่งนี้คือ การทำการศึกษเกี่ยวกับ การอบรมเลี้ยงดูและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดู เน้นที่สังคมไทยนั้น มีความจำเป็นต้องมีข้อมูลที่เกี่ยวข้องไว้ให้มากที่สุด การศึกษาในเรื่องพัฒนาการด้านการหยั่งลึกทางสังคมเป็นงานที่ยังขาดข้อมูลอยู่ทั้งในส่วนของหน่วยงานและในส่วนของสังคมไทย เพราะฉะนั้นงานวิจัยชิ้นนี้จึงเป็นงานที่มีค่าเพียงแต่จะช่วยทำให้หน่วยงานมีรายละเอียดในข้อมูลส่วนที่ขาดอยู่เท่านั้น แต่ยังมีส่วนช่วยอย่างมากในการให้ข้อมูลและความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กไทยในส่วนที่สำคัญที่ยังขาดอยู่แก่สังคมไทยด้วย

ในท้ายสุดนี้ใคร่ขอขอบคุณคณะผู้วิจัย ซึ่งได้แก่ อาจารย์ยงมตา วนินทานนท์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วันเพ็ญ พิศาลพงศ์ อาจารย์ อรพินทร์ ชูชม และรองศาสตราจารย์ อัจฉรา สุขารมณ ที่ได้มีความวิริยะอุตสาหะริเริ่มโครงการวิจัยและดำเนินการวิจัยจนแล้วเสร็จออกมาเป็นรายงานการวิจัยที่มีคุณค่าฉบับนี้

โพธิ์เพชร ประจวบปัจฉิม

(คร. เพ็ญแข ประจวบปัจฉิม)

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์

27 กันยายน 2529

คุณูปการ

งานวิจัยเรื่อง "ปัจจัยที่สัมพันธ์กับพัฒนาการด้านการหยั่งลึกทางสังคมของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในกรุงเทพฯ" นี้ เป็นโครงการวิจัยย่อยลำดับที่ 4 ในโครงการวิจัยแม่บทซึ่งเป็นโครงการวิจัยระยะยาว ชื่อ "ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูกับพัฒนาการทางกายและจิต" ซึ่งมุ่งศึกษาค้นคว้านักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา มหาวิทาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร กลุ่มหนึ่งตั้งแต่เริ่มมาสมัครสอบคัดเลือกเข้าเรียนชั้นเด็กเล็ก ปีการศึกษา 2522 เรื่อยมาจนกระทั่งเมื่อเรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สำหรับโครงการวิจัยย่อยฉบับนี้มุ่งศึกษาปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการพัฒนาความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมของเด็กไทยวัย 9 - 10 ปี โดยพิจารณาตามสภาพภูมิหลังของครอบครัว วิธีการอบรมเลี้ยงดู และปริมาณการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมที่มีคุณภาพให้แก่เด็ก และเป็นการนำรูปแบบพัฒนาการทางการรู้คิดทางสังคมที่สร้างขึ้นโดยนักวิชาการชั้นนำในสาขาจิตวิทยาการศึกษาแห่งมหาวิทาลัยฮาร์วาร์ด ชื่อ โรเบิร์ต แอล เซลแมน (Robert L. Selman) มาศึกษากับเด็กไทยเพื่อตรวจสอบดูว่าเด็กไทยในวัยที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จะมีพัฒนาการเป็นไปตามรูปแบบที่เซลแมนกำหนดไว้หรือไม่ เพียงไร ทั้งนี้คณะผู้วิจัยได้รับความกรุณาจาก ศาสตราจารย์ ดร. เซลแมน ช่วยแนะนำเอกสารสำคัญในการศึกษาค้นคว้าทฤษฎีของท่านให้ สำหรับการนำแนวคิดจากทฤษฎีนี้มาประยุกต์ใช้กับเด็กไทยนั้น รองศาสตราจารย์ ดร. กวงเกื้อน พันธุมนาวัน ได้กรุณาให้คำปรึกษาและแนะนำในประเด็นต่าง ๆ ซึ่งมีคุณค่ายิ่ง คณะผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณทั้งสองท่านที่ได้กรุณาให้ความช่วยเหลืออย่างดีมา ณ โอกาสนี้

ในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย คณะผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์อย่างดียิ่งจาก ศาสตราจารย์ ดร. อารี สัมเหนือ ซึ่งดำรงตำแหน่งอาจารย์ใหญ่ โรงเรียนประถมศึกษา มหาวิทาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ในการเก็บข้อมูลครั้งแรก และผู้ช่วยศาสตราจารย์ บุญเย็น เสริมศักดิ์สกุล อาจารย์ใหญ่ปัจจุบัน ตลอดจนอาจารย์ประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ปีการศึกษา 2526 ที่ได้กรุณาอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการเก็บข้อมูลทั้ง 2 ครั้ง จึงขอระลึกถึงทุกท่านที่ได้กล่าวนามไว้ข้างต้น ตลอดจนคณาจารย์โรงเรียนประถมศึกษาในความร่วมมือนี้อย่างดี

ขอขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร.จรรยา สุวรรณทัต อธิการบดี ผู้อำนวยการสถาบัน
วิจัยพฤติกรรมศาสตร์ ที่ได้กรุณาให้การสนับสนุนด้วยดี ทั้งในฐานะผู้บริหารในขณะที่ริเริ่มโครง
การวิจัยนี้ ตลอดจนได้สนใจให้คำแนะนำต่าง ๆ ทางวิชาการอันมีคุณค่ายิ่งตลอดมาตั้งแต่ต้นจน
แล้วเสร็จ และขอขอบคุณ อาจารย์ ดร.เพ็ญแข ประจันต์จันติก ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพฤติกรรม-
ศาสตร์ ที่ได้กรุณาให้ข้อคิดเห็นตลอดจนสนับสนุนให้งานวิจัยชิ้นนี้สำเร็จลุล่วงลงด้วยดี

ท้ายที่สุด ขอขอบคุณ อาจารย์ยามศา วณิชทานนท์ หัวหน้าโครงการวิจัยย่อยนี้ที่
ทุ่มเททั้งความรู้ เวลา และความอุตสาหะวิริยะ เพื่อให้งานวิจัยนี้มีคุณภาพเท่าที่จะทำได้ อัน
จะเป็นประโยชน์ในเชิงวิชาการสำหรับผู้สนใจทั้งในปัจจุบัน และสำหรับผู้ที่จะศึกษาค้นคว้าเพิ่ม
เติมต่อไปในอนาคต จึงขอแสดงความชื่นชมยินดีไว้ ณ ที่นี้ และหวังว่างานวิจัยชิ้นนี้จะนำไปสู่
งานวิจัยเกี่ยวเนื่องที่มีคุณค่าสืบไป

วันเพ็ญ พิศาลพงศ์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วันเพ็ญ พิศาลพงศ์)

หัวหน้าโครงการวิจัยแม่บท

บทคัดย่อรายงานการวิจัย

เรื่อง

“ปัจจัยที่สัมพันธ์กับพัฒนาการด้านการหยั่งลึกทางสังคม

ของนักเรียนระดับประถมศึกษาในกรุงเทพ”

คณะผู้วิจัย

อาจารย์งามตา	วสินทานนท์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์วันเพ็ญ	พิศาลพงศ์
อาจารย์อรพินทร์	ชูชม
รองศาสตราจารย์อัจฉรา	สุขารมณ

2529

รายงานการวิจัยฉบับนี้เป็นโครงการวิจัยย่อยลำดับที่ 4 ซึ่งเป็นลำดับสุดท้ายของโครงการแม่บทชื่อ “ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูกับพัฒนาการทางกายและจิต” ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ร่วมกันศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเด็กกลุ่มตัวอย่างเดียวกันมาเป็นระยะ ๆ ตั้งแต่เริ่มมาสมัครเข้าเรียนในชั้นเด็กเล็ก (อายุระหว่าง 5 - 6 ปี) ของโรงเรียนประถมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เมื่อปีการศึกษา 2522 จนกระทั่งเด็กเรียนอยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในปีการศึกษา 2526 งานวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมาย 3 ประการ ประการแรกเพื่อตรวจสอบว่าเด็กนักเรียนระดับประถมศึกษา (อายุระหว่าง 9 - 10 ปี) กลุ่มตัวอย่างของการวิจัยนี้จะมีการดำเนินการหยั่งลึกทางสังคมอยู่ในระดับตามที่ โรเบิร์ต แอล เซลแมน นักจิตวิทยาผู้มีชื่อเสียงท่านหนึ่งกำหนดไว้ในโครงสร้างการเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือไม่ ประการที่สอง เพื่อหาองค์ประกอบที่เอื้อต่อพัฒนาการด้านการหยั่งลึกทางสังคมของเด็ก โดยมุ่งศึกษาองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับตัวเด็กและครอบครัวเป็นสำคัญ และประการที่สาม เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมของเด็กในกลุ่มตัวอย่างกับการได้รับความนิมิตในหมู่เพื่อน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ นักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ของโรงเรียนประถมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร จำนวน 109 คน ซึ่งได้ศึกษาค้นคว้ามาโดยตลอด ตั้งแต่เริ่มเข้าเรียนในชั้นเด็กเล็ก และบิดามารดาของเด็กทั้งหมดนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยแบบสอบถาม 2 ฉบับ ได้แก่ แบบสอบถามบิคา
 มารคา เกี่ยวกับลักษณะทางชีวสังคม ภูมิหลังของครอบครัว และการอบรมเลี้ยงดูบุตรที่เน้นการ
 พัฒนาค่านร่างกาย อารมณ์สังคม สติปัญญา และจริยธรรม และแบบสอบถามบิคามารคาเกี่ยวกับ
 การส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมแก่เด็ก และแบบวัดลักษณะของเด็ก 2 ฉบับ ได้แก่ แบบวัด
 ความสามารถในการหยิ่งลึกทางสังคม และแบบวัดการได้รับความนิยมนิยามเพื่อน

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบวัด 2 ฉบับ ที่สร้างขึ้นตามตัวแปรที่กำหนด
 กับเด็กกลุ่มตัวอย่าง (อายุระหว่าง 9-10 ปี) ในปลายปีการศึกษา 2526 พร้อมทั้งขอให้บิคา
 มารคาของเด็กตอบแบบสอบถามการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมแก่เด็กและให้ข้อมูลเกี่ยวกับ
 ลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของครอบครัวเพิ่มเติม ส่วนข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะการอบรมเลี้ยง
 ดูบุตร ลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของครอบครัวส่วนใหญ่นั้นเป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมไว้แล้ว
 ตั้งแต่ครั้งที่เด็กกลุ่มนี้มาสมัครสอบเข้าเรียนในชั้นเด็กเล็ก (อายุระหว่าง 5-6 ปี) ในปีการ
 ศึกษา 2522 และได้ใช้ข้อมูลส่วนนี้ร่วมกับโครงการวิจัยย่อยอีก 3 โครงการ

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อทดสอบสมมุติฐานที่ตั้งไว้ 4 ข้อ โดยวิธีการวิเคราะห์
 ข้อมูลตามลำดับดังนี้ (1) หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ทั้งใน
 กลุ่มรวมและในกลุ่มที่แยกตามลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของครอบครัว (2) เปรียบเทียบ
 ความแตกต่างของความสามารถในการหยิ่งลึกทางสังคมของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ที่มีลักษณะทาง
 ชิวสังคมและภูมิหลังของครอบครัวต่างกัน และ (3) วิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความ
 สามารถในการหยิ่งลึกทางสังคมของเด็ก โดยพิจารณาตามตัวแปรอิสระต่าง ๆ ทั้งแบบทางเดียว
 และแบบสองทาง

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลได้ดังนี้คือ

1. จากการวิเคราะห์คะแนนความสามารถในการหยิ่งลึกทางสังคมของเด็กในกลุ่ม
 ตัวอย่างพบว่า เด็กส่วนใหญ่คือ 90 คน จากจำนวนทั้งหมด 109 คน (คิดเป็นร้อยละ 82.6)
 มีคะแนนความสามารถในการหยิ่งลึกทางสังคมอยู่ในระดับ 3 มีเด็กเพียง 6 คน (คิดเป็น
 ร้อยละ 5.5) เท่านั้นที่มีคะแนนความสามารถในการหยิ่งลึกทางสังคมอยู่ในระดับ 2 และมี
 เด็ก 13 คน (คิดเป็นร้อยละ 11.9) ได้คะแนนความสามารถในการหยิ่งลึกทางสังคมอยู่ใน
 ระดับ 4 และเมื่อเปรียบเทียบระดับความสามารถในการหยิ่งลึกทางสังคมของเด็กไทยกลุ่มนี้กับ

ของเท็กซัสอเมริกันวัยใกล้เคียงกัน กลุ่มที่เซลแมนใช้ศึกษาเพื่อกำหนดรูปแบบพัฒนาการความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมแล้ว อาจกล่าวได้ว่าเด็กไทย (อายุ 9-10 ปี) ในกลุ่มตัวอย่างนี้มีการเจริญเติบโตทางด้านความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมต่ำกว่าเด็กอเมริกันที่อยู่ในวัยใกล้เคียงกัน ผลที่พบนี้ผู้วิจัยได้อธิบายด้วยเหตุผลในแง่ของความแตกต่างทางวัฒนธรรม

2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบที่เอื้อต่อพัฒนาการด้านการหยั่งลึกทางสังคม พบว่าความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมของเด็กไทยในกลุ่มตัวอย่างมีความสัมพันธ์กับการอบรมเลี้ยงดูบุตรที่เน้นการพัฒนาทั้งในแบบรวมและแบบที่เน้นการพัฒนาแต่ละด้าน (ทั้งแก่ด้านอารมณ์สังคม สติปัญญา และจริยธรรม) และสัมพันธ์กับการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมที่ครอบคลุมไว้ให้แก่เด็กด้วยอย่างเด่นชัด เฉพาะในกลุ่มที่แยกย่อยตามลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของครอบครัวบางลักษณะ กล่าวคือ เด็กที่มีความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมสูง ได้แก่ (1) เด็กที่มีมารดาเป็นแม่บ้าน และได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาค่านิยมสังคม และด้านจริยธรรม (2) เด็กที่มีมารดาบริหารราชการหรือทำงานรัฐวิสาหกิจ และได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาค่านิยมสังคม (3) เด็กหญิง เด็กจากครอบครัวที่มีบิดามีการศึกษาระดับต่ำ และเด็กที่มาจากรอบครัวขยาย ซึ่งได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาค่านิยมสังคม และ (4) เด็กที่มีมารดาที่มีการศึกษาระดับต่ำ และเด็กที่มีมารดาประกอบธุรกิจส่วนตัว ซึ่งได้รับการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมจากรอบครัวมาก นอกจากนี้ยังพบว่าเด็กที่มีบิดาหรือมารดาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมีการศึกษาระดับสูง แม้อีกฝ่ายหนึ่งจะมีการศึกษาระดับต่ำ เด็กก็มีความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมสูงกว่าเด็กที่ทั้งบิดาและมารดาที่มีการศึกษาระดับต่ำ

3. ส่วนสำคัญอีกส่วนหนึ่งจากการวิเคราะห์ พบอย่างเด่นชัดว่าความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมของเด็กสูงเท่าใด เด็กคนนั้นก็ได้รับความนิยามในหมู่เพื่อนมากขึ้นเท่านั้น ซึ่งผลการวิจัยนี้สนับสนุนข้อค้นพบของเพียเจท์ นักจิตวิทยาคนสำคัญท่านหนึ่งที่ว่า ความนิยามที่เด็กได้รับจากเพื่อนมีความสัมพันธ์กับความสามารถของเด็กในการยอมรับความคึกจากแง่มุมของผู้อื่น

จากผลการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยได้เสนอแนะว่าควรจะมีการศึกษาวิจัยพัฒนาการด้านการหยั่งลึกทางสังคมกับกลุ่มตัวอย่างทั้งวัยเด็กและวัยรุ่นในช่วงอายุต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับช่วงพัฒนาการการหยั่งลึกทางสังคมตามที่เซลแมนไคร้ระบุไว้ หรือทำการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างที่สามารถศึกษาศึกษาได้อย่างต่อเนื่อง เป็นระยะเวลาหลายปี เพื่อตรวจสอบว่าเด็กไทยจะมีพัฒนาการด้าน

การหยั่งลึกเป็นไปตามระดับและช่วงอายุต่าง ๆ ทั้งที่เซลล์แมนกำหนดไว้หรือไม่ อนึ่ง งานวิจัย
ในลักษณะนี้เป็นการวิจัยที่สอดคล้องกับการวิจัยซึ่งคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติระบุไว้ว่าควร
ได้รับการสนับสนุน เพื่อนำผลไปใช้ประโยชน์ในการวางนโยบายและแผนพัฒนาเด็กไทย

Summary of the Research Project
Srinakharinwirot University Research Grant
1986

Name of the Project : Correlates of Social Perspective Taking
Ability of Elementary School Children in
Bangkok

Research Center : Behavioral Science Research Institute
Srinakharinwirot University
(Prasarnmitr), Sukhumvit 23,
Bangkok 10110, Thailand.
Tel. 258-4482

Names of the Investigators :

1. Mrs.Ngamta Vanindananda, Head of the project.
2. Assist. Prof. Wanpen Phisalaphong, Researcher
and Head of the longitudinal project in which
the above project belongs.
3. Miss Oraphin Choochom, Researcher.
4. Assoc. Prof. Ashara Sucaromana, Researcher.

and

5. Prof. Dr. Chancha Suvannathat, Supervisor
of the project.

(ii)

This study is the fourth sub-project of the longitudinal project on the "Study of the relationships among child-rearing practices, physical and psychological development." which follows children from preschool-age up to puberty.

There were three major research objectives in this study :

(1) to examine whether children in this sampling group would have social perspective taking abilities at the same level as appraised by Robert L. Selman and his associates in their theoretical model; (2) to investigate factors which were expected to promote the development of social perspective taking of children. The emphasis of this objective was on children's family background, patterns of child-rearing practices and opportunities for social experiences given to children by their parents; and (3) to examine the relationship between children's social perspective-taking abilities and popularity among peers.

The subjects consisted of 109 Prathom Suksa 4 pupils of Srinakharinwirot University Demonstration School (Prasarnmitr) and parents of the individual child. The pupils' ages were ranged from 9 to 10 years with means of 10.06 years.

To measure social perspective-taking ability, five sociomoral dilemmas with a set of open-ended questions in each dilemma were given to each child in group situation. Children were asked to listen to each dilemma carefully, and to answer all the following questions with close supervision. To measure popularity among peers, the same group of children were also asked to list names of friends in the same classroom whom they preferred to

associate with for the activities mentioned. On the part of parents, they were requested to respond to 20 items of five-point rating scales concerning opportunities for social experiences given to children, and to give some bio-social and family background information needed. Data on patterns of child-rearing practices with main emphasis on physical, social-emotional, intellectual and moral development of the child, were collected from parents at the time children of this sampling group entered the preschool class four years before.

The main statistical techniques for hypothesis testing consisted of t-test, analysis of variance and intercorrelations among various indices. The data were treated both on total sample and on different groups of respondents classified by the bio-social and family background variables.

Main findings were as follows :

1. It was found that the majority of subjects (82.6 percents) achieved Level 3 social perspective-taking ability while 5.5 percents reached only Level 2, and 11.9 percents reached up to Level 4. In comparison between levels of social perspective-taking abilities of Thai children and those of American children studied by Selman and his associates, it might be concluded that Thai children in this sampling group had developed higher social perspective-taking abilities than American children in similar aged group and family background. This result was discussed in terms of socio-cultural differences.

2. Concerning investigation of factors presumably promoted social perspective-taking development of children, it was found that two main variables namely the opportunities for social experiences given to children by parents, and patterns of child-rearing practices which put main emphasis on both total development and each specific development were significantly correlated with children's social perspective-taking abilities in particular groups of respondents classified by bio-social and family background variables. In addition, children of highly educated fathers and mothers were found to have significantly higher social perspective-taking abilities comparing to their counterparts.

3. Children's social perspective-taking abilities were found to have positive correlation with popularity among peers. This finding supported the suggestion proposed by Jean Piaget that a child's social status or popularity was related to his ability to take another's viewpoint.

It is recommended that future research on the development of social perspective-taking abilities among various groups of Thai children and youths should be undertaken cross-sectionally as well as longitudinally to confirm levels of social perspective-taking established by Selman and his associated in terms of reliability and validity aspects. It is interesting to observe that such suggested research on child development is also highly recommended by the Office of the National Education Commission in Thailand, since the results can be applied to the national plans and policies for child and adolescent development.

สารบัญ

คำนำ

คู่มือการ

รายงานย่อ

Summary

สารบัญ

บัญชีตาราง

หน้า

บทที่

1	บทนำ	1
	ภูมิหลังและปัญหา	1
	พื้นฐานทางทฤษฎีเกี่ยวกับการหยั่งลึกทางสังคม	6
	ระดับต่าง ๆ ของพัฒนาการด้านการหยั่งลึกทางสังคมตามทฤษฎีของเซลแมน	11
	การอบรมเลี้ยงดูบุตร กับความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคม	23
	การส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมที่ครอบครัวให้แก่เด็ก กับความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคม	27
	ความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมกับการได้รับความนิมในหมู่เพื่อน	31
	ลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของครอบครัวกับความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคม	34
	วัตถุประสงค์ของการวิจัย	37
	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	38
	ขอบเขตของการวิจัย	39
	นิยามปฏิบัติการของตัวแปร	40
	สมมุติฐาน	45
2	วิธีดำเนินการวิจัย	47
	กลุ่มตัวอย่าง	47
	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	

แบบสอบถามบิคามารคาเกี่ยวกับลักษณะทางชีวสังคม ภูมิหลังของครอบครัว และการอบรมเลี้ยงดูบุตร	49
แบบสอบถามบิคามารคาเกี่ยวกับการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมแก่เด็ก	51
แบบวัดความสามารถในการหยิ่งลึกทางสังคม	52
แบบวัดการได้รับความนิยมในหมู่เพื่อน	56
วิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล	57
วิธีวิเคราะห์ข้อมูล	58
3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	60
ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับลักษณะต่าง ๆ ของกลุ่มตัวอย่าง	61
ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ	65
ตอนที่ 3 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการหยิ่งลึกทางสังคม ระหว่างกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่มที่มีลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของครอบครัว ต่างกัน	69
ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความสามารถในการหยิ่งลึก ทางสังคมโดยพิจารณาตามตัวแปรอิสระที่ละตัว	70
ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความสามารถในการหยิ่งลึก ทางสังคมโดยพิจารณาตามตัวแปรอิสระที่ละสองตัว	72
4 สรุป อภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	76
สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมุติฐาน	77
สมมุติฐาน 1	77
สมมุติฐาน 2	78
สมมุติฐาน 3	80
สมมุติฐาน 4	80
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพิ่มเติมนอกเหนือจากสมมุติฐาน	81

	หน้า
อภิปรายผลการวิจัย	82
ระดับของพัฒนาการด้านการหยั่งลึกทางสังคม	82
ความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมกับการได้รับ ความนิยมในหมู่เพื่อน	85
องค์ประกอบที่เอื้อต่อพัฒนาการด้านการหยั่งลึกทางสังคม	85
ข้อจำกัดของการวิจัยนี้	96
ข้อเสนอแนะ	97
ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการวิจัยต่อไป	97
ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์	99
บรรณานุกรม	103
ภาคผนวก ก. แบบสอบถามบิตามารคาและแบบวัดสำหรับเด็ก	111
ภาคผนวก ข. ตารางแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรายละเอียด	137

บัญชีตาราง

	หน้า	
ตาราง 1	ระดับต่าง ๆ ของพัฒนาการด้านการหยั่งลึกทางสังคม	11
ตาราง 2	ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ กับความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคม และการได้รับความนิยมในหมู่เพื่อน	65
ตาราง 3	วิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมของเด็กในกลุ่มที่ได้รับความนิยมในหมู่เพื่อนในระดับต่างกัน	70
ตาราง 4	วิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคม โดยพิจารณาตามระดับการศึกษาของบิดาและมารดา	72
ตาราง 5	วิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมที่ครอบครัวให้แก่เด็ก โดยพิจารณาตามอายุของบิดาและมารดา	74

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลังและปัญหา

ในสภาพสังคมเมือง เช่น กรุงเทพมหานครในปัจจุบัน บิดามารดาหรือผู้ปกครอง โดยเฉพาะกลุ่มผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมอยู่ในระดับกลางและระดับสูง เริ่มคิดวางแผนเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรหลานตั้งแต่แรกเกิด เมื่อเด็กเจริญพฒันวัยทารกก็มักจะนำบุตร ไปไว้ในสถานรับเลี้ยง เด็กกลางวันหรือโรงเรียนอนุบาลซึ่งส่วนใหญ่ดำเนินการ โดยเอกชน ทั้งนี้เนื่องด้วยเหตุผลหลายประการ เช่น สภาพการทำงานของบิดามารดาไม่เอื้อต่อการเลี้ยงดูบุตรที่บ้าน ในเวลากลางวัน เห็นคุณค่าของการศึกษาในระดับปฐมวัยหรือเชอถือค่านิยมในการเร่งรัดให้เด็กได้รับการศึกษาให้เร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ในสภาวะที่มีการแข่งขันทางการศึกษาสูง นอกจากนี้ บิดามารดาในหลายครอบครัวยังได้พยายามเสาะแสวงหาสถานศึกษาที่คิดว่าดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ให้แก่เด็กของตนอีกด้วย โดยคิดว่าสถานศึกษาเหล่านั้นจะทำให้เด็กมีอนาคตที่ดี เก่งกว่าไปในการประเมินว่าสถานศึกษาใดเป็นสถานที่ที่ง่าย ๆ ก็คือ ดูจากความนิยมของคนในสังคม บิดามารดาจำนวนไม่น้อยยังมีความเข้าใจผิดว่าการให้การศึกษาแก่เด็กคือการฝึกหัดเด็กให้อ่านเขียนหนังสือตั้งแต่เล็ก บิดามารดาเหล่านี้ต่างมีความมุ่งหวังที่จะให้โรงเรียนซึ่งตนไว้วางใจส่งบุตร เข้าเรียน ช่วยพัฒนาเด็กด้านการอ่านออกเขียนได้เป็นสำคัญตั้งแต่วัยก่อนเรียน โดยเข้าใจว่าการสอนวิธีนี้เป็นการพัฒนาสติปัญญาของเด็กซึ่งมีความสำคัญมากกว่าการพัฒนาอื่น ๆ ใน การที่จะเรียนสูง ๆ หรือมีอนาคตที่ดีต่อไป ปัญหาที่กล่าวนี้สร้างความลังเลใจให้แก่สถานศึกษา ก่อนวัยเรียนของเอกชนหลายแห่ง ว่าควร จะจัดการเรียนการสอนในลักษณะเตรียมความพร้อม ให้เด็กตามหลักวิชาที่กำหนดโดยนักการศึกษา ก่อนวัยเรียนหรือจะสอนหนังสือให้เด็กตามความประสงค์ของผู้ปกครอง จากการศึกษาวิจัยเรื่องวิธีการอบรมเลี้ยงดู พัฒนาการทางกาย และ ความพร้อมทางการเรียนของ เด็กก่อนวัยเรียนในกรุงเทพฯเปรียบเทียบกับเด็กในต่างจังหวัดโดย วันเพ็ญ พิศาลพงศ์ และคณะ (วันเพ็ญ พิศาลพงศ์ และคณะ อยู่ในระหว่างการพิมพ์เผยแพร่) พบว่าบิดามารดาส่วนใหญ่ในกลุ่มตัวอย่างทั้งกรุงเทพฯและต่างจังหวัด รายงานว่าสิ่งที่ตนเน้นมากที่สุดในการอบรมเลี้ยงดูบุตรคือ การให้บุตรของตนมีสติปัญญาเฉลียวฉลาด รองลงมาได้แก่ การให้กินอิ่มนอนอุ่น มีร่างกายแข็งแรง ให้มีจิตใจปลอดโปร่ง อารมณ์ดี เข้าใจ เข้าใจ และให้มีคุณธรรมประจำใจ โดยให้ความสำคัญเรียงตามลำดับ สำหรับความมุ่งหวังที่บิดามารดาคาดหวัง

ว่าเด็กของนครควรจะได้รับการพัฒนาจากทางโรงเรียนมากที่สุดก็คือการพัฒนาบ้านสติปัญญา รองลงมาได้แก่ การพัฒนาบ้านอารมณ์สังคม การพัฒนาบ้านร่างกายและการพัฒนาบ้านจริยธรรม ตามลำดับ จากผลการวิจัยดังกล่าวอาจสรุปได้ว่าบิคมารคาไทยเห็นความสำคัญของการพัฒนาทางสติปัญญาและมุ่งเน้นที่จะพัฒนาเด็กทางบ้านสติปัญญาเป็นอย่างยิ่ง ด้วยเหตุนี้บิคมารคาจำนวนมากจึงพยายามเร่งรัดให้เด็กของตนเรียนหนังสือ แม้เด็กจะยังอยู่ในวัยที่ไม่เหมาะสม ด้วยความเข้าใจดีว่าเป็นวิธีที่มีผลดีต่อการพัฒนาสติปัญญาของเด็ก และให้ความสำคัญต่อการพัฒนาการบ้านอื่น ๆ น้อยกว่าที่ควร เช่น พัฒนาการบ้านสังคม ได้แก่ การมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นและมีจริยธรรม เป็นต้น

จากมติขององค์การสหประชาชาติที่ประกาศในปี ค.ศ. 1979 (พ.ศ. 2522) เป็นปีเด็กสากลเพื่อเชิญชวนและเร่งเร้าให้ประเทศต่าง ๆ ในโลกเพิ่มความสนใจในการส่งเสริมสวัสดิภาพทุกด้านให้แก่เด็กทุกคน รัฐบาลไทยได้สนองตอบคำเชิญชวนด้วยการมอบหมายให้คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติจัดทำงานนโยบายและแผนพัฒนาเด็กระยะยาว (เริ่มในปี พ.ศ. 2522) ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์หลักประการหนึ่งว่า เด็กทุกคนควรจะได้รับการพัฒนาเพื่อการเจริญเติบโตทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และสังคม ดังนั้นผู้ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบในการเลี้ยงดูและอบรมสั่งสอนเด็กจึงควรตระหนักถึงความสำคัญในการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของเด็กทุก ๆ ด้าน และควรแสวงหาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กแต่ละวัยอย่างดีพอที่จะปฏิบัติต่อเด็กได้อย่างเหมาะสมเพื่อว่าเด็กจะได้เจริญงอกงามตามศักยภาพของตนอย่างเต็มที่ เพื่อเป็นการสนองตอบเจตนารมณ์ของปีเด็กสากล และนโยบายของรัฐ คณะผู้วิจัยได้จัดทำโครงการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูกับพัฒนาการทางกายและจิตของเด็กขึ้น โครงการนี้ประกอบด้วยโครงการวิจัยย่อย 4 โครงการ แต่ละโครงการมุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กในครอบครัวกับพัฒนาการหลายด้านของเด็ก ใช้กลุ่มตัวอย่างเดียวกันในช่วงอายุต่าง ๆ โครงการวิจัยเรื่องนี้เป็นโครงการย่อยลำดับที่ 4 ในโครงการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาพัฒนาการบ้านสังคมของเด็กกลุ่มเดียวกันกับกลุ่มที่ใช้ในโครงการวิจัยย่อย 3 โครงการแรก โดยทำการศึกษาขณะที่เด็กมีอายุระหว่าง 9 - 10 ปี และกำลังเรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งเป็นช่วงอายุที่เด็กกำลังย่างเข้าสู่วัยรุ่น อันเป็นวัยที่เด็กมีการเข้าสังคมนอกบ้านมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีความสัมพันธ์กับเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกัน ความต้องการการยอมรับและการได้มีส่วนร่วมในสังคมทำให้เด็กวัยนี้เรียนรู้ที่จะโอนอ่อนผ่อนตาม และพยายามปรับความคิดและความรู้สึกของตนให้สอดคล้องกับความคิดและความ

รู้สึกของบุคคลหรือกลุ่มที่ทนต่อการคบหาสมาคมด้วย เพื่อจะได้คาดหมายพฤติกรรมของคนเหล่านั้น และแสดงออกได้อย่างเหมาะสมตามสถานการณ์ ช่วงอายุนี้จึงเป็นช่วงที่เหมาะสมในการศึกษาพัฒนาการด้านทักษะในการสื่อสารและความสามารถในการเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น นอกจากนี้ปรากฏหลักฐานจากการศึกษาปัญหาของเด็กวัยเรียน (อายุตั้งแต่ 6 ปีขึ้นไป) ว่าปัญหาที่พบบ่อยในเด็กวัยนี้มีปัญหาหนึ่งคือ ปัญหาเด็กไม่สามารถสร้างความสัมพันธ์หรือเข้าสังคมกับผู้อื่นได้ (พัฒนาคน - พัฒนาชาติ 2528)

นอกจากนี้ เลค (Lake, 1981) ยังได้กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้ที่จะสื่อความหมายกับคนทั่วไปอย่างมีประสิทธิภาพ และการรู้จักบุคคลที่เราเกี่ยวข้องกับช่วยให้ดีขึ้นเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยทักษะและถือได้ว่าเป็นศิลปะเฉพาะตัวของแต่ละบุคคล แต่เท่าที่พยายามการพัฒนาทักษะในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นมักถูกละเลยให้เป็นเรื่องของธรรมชาติและความบังเอิญ

ในประเทศตะวันตก นักจิตวิทยาพัฒนาการ นักจิตวิทยาสังคม และนักการศึกษาต่างให้ความสนใจศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาการรู้คิดทางสังคม (social cognitive processes) มาเป็นเวลานาน และได้มีผู้พยายามสร้างรูปแบบพัฒนาการการรู้คิดทางสังคม ซึ่งมีโครงสร้างที่พัฒนาไปตามวัยของบุคคล การสวมบทบาท (role taking) เป็นกระบวนการรู้คิดทางสังคมที่เชื่อกันว่าเป็นวิธีการสำคัญที่ทำให้บุคคลรู้จักและเข้าใจบุคคลอื่น (Baldwin, 1906; Mead, 1934 ; Kohlberg, 1969 อ้างจาก Selman, 1980 หน้า 23 - 24) การสวมบทบาทจึงถือว่าเป็นสิ่งก้ำกัของทฤษฎีทางสังคมและจิตวิทยามาเป็นเวลานานแล้ว ยอร์จ เฮร์เบิร์ต มีค (George Herbert Mead, 1934) เป็นนักวิชาการคนแรกที่ให้แนวความคิดและบัญญัติคำขึ้นไว้ และเพียเจต์ (Piaget, 1950, 1967 อ้างจาก Selman and Byrne, 1974 หน้า 803) เป็นบุคคลรุ่นแรกที่บุกเบิกงานวิจัยในเรื่องนี้ สิ่งก้ำกัการสวมบทบาทจึงปรากฏเป็นรากฐานในทฤษฎีพัฒนาการการรู้คิดของเขา สิ่งก้ำกัในทฤษฎีพัฒนาการทางกรู้คิดที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับสิ่งก้ำกัการสวมบทบาทคือ การคิดแบบยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (egocentric thinking) และการคิดแบบไม่ยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (decentering thinking) เพียเจต์กล่าวไว้ว่า ความสามารถในการเข้าใจผู้อื่น (การสวมบทบาท) ช่วยหยุดยั้งความคิดแบบยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง ซึ่งจะเป็ผลก้ำกัพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กวัย

การศึกษาค้นคว้าในลักษณะของการวิจัยในสภาพที่เป็นจริงตามธรรมชาติเกี่ยวกับ
 สังกัปการสวมบทบาทเพิ่งจะไต่กระทำการกันอย่างจริงจังในระยะ 20 กว่าปีที่ผ่านมานี้เป็นส่วนใหญ่
 ได้มีนักจิตวิทยาหลายกลุ่มเห็นความสำคัญของการทำงาน (function) ของสังกัปนี้และ
 พยายามนำขั้นตอนพัฒนาการความสามารถในการสวมบทบาทมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์
 พฤติกรรมทางสังคม เช่น ทักษะในการสื่อสาร (communication skills) โดย
 ฟลาวเวลล์ และคณะ (Flavell et al., 1968) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
 (interpersonal relation) โดยเฟฟเฟอร์ และเกอเรวิทซ์ (Feffer and
 Gourevitch, 1960) และการพิจารณาคัดสินในเชิงจริยธรรม (sociomoral judgement)
 ศึกษาโดยเซลแมนและเบอร์น (Selman and Byrne, 1974) ซึ่งเป็นรูปแบบการวิเคราะห์
 แนวล่าสุดที่มีความสมบูรณ์มากกว่าแนวอื่น ๆ ที่ผ่านมา ภายหลังจากเซลแมน (Selman, 1980)
 ได้พัฒนาสังกัปขึ้นใหม่แทนสังกัปการสวมบทบาทเรียกว่า สังกัปการหยั่งลึกทางสังคม (social
 perspective taking) สังกัปนี้มีความหมายไม่จำกัดอยู่เพียงความสามารถในการนำตน
 เข้าไปสวมบทบาทของผู้อื่นเพื่อพิจารณาเหตุการณ์ต่าง ๆ ในแง่มุมมองทัศนคติของผู้อื่นเท่านั้น
 แต่มีความหมายรวมถึงความเจริญเติบโตทางโครงสร้างการรู้จักเชิงสังคมของบุคคลที่เกี่ยวข้อง
 ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับผู้อื่น

ในระยะต่อมาได้มีนักวิจัยหลายท่านให้ความสนใจศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความ
 สามารถในการหยั่งลึกทางสังคมของเด็ก (เด็กในกลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยที่กล่าวถึงนี้เป็น
 นักเรียนในระดับประถมศึกษา) กับการมีพฤติกรรมที่พึงปรารถนา เช่น พฤติกรรมการให้
 ความร่วมมือ (Johnson, 1975) พฤติกรรมเอื้อสังคม (prosocial behaviors)
 เช่น การช่วยเหลือผู้อื่น การมีส่วนร่วม และการเอื้อเฟื้อ (Ahammer and Murray, 1979 ;
 Buckley et al., 1979 ; Froming et al., 1985 ; Iannotti, 1978, 1985)
 และ ฮักสัน และคณะ (Hudson et al., 1976 อ้างจาก Shure and Spivack, 1978
 หน้า 16) ก็ได้ศึกษาวิจัยเด็กนักเรียนในระดับประถมศึกษาเช่นกัน พบว่าเด็กกลุ่มที่มีความ
 สามารถในการหยั่งลึกทางสังคมสูง เมื่อเผชิญกับสถานการณ์ที่ผู้วิจัยกำหนดให้ว่าจะต้องช่วย
 เหลือเด็กที่อายุน้อยกว่า เด็กเหล่านี้ได้แสดงให้เห็นว่าเขาชอบให้ความช่วยเหลือผู้อื่น เป็น
 เด็กที่มีไมตรีจิตและมีพฤติกรรมที่แสดงว่าเป็นผู้มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาคือเด็ก
 กลุ่มที่มีความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมต่ำ

นอกจากนี้ยังมีผลการวิจัยที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างการสวมบทบาทซึ่งเป็นลักษณะของการรู้จักทางสังคมกับความเฉลียวฉลาดและความสำเร็จในการเรียนของเด็กอยู่บ้าง เช่น งานวิจัยของเฟฟเฟอร์ และเกอเรวิทซ์ (Feffer and Gourevitch, 1960) เซลแมน (Selman, 1971) และเทอเนอร์ (Turnure, 1975) ซึ่งพบว่าความสามารถในการสวมบทบาทมีความสัมพันธ์ทางบวกกับระดับความเฉลียวฉลาดของบุคคล และจากการวิจัยของ เคลเลอร์ (Keller, 1976) ก็พบอีกว่าระดับความสามารถในการสวมบทบาทเป็นตัวพยากรณ์ที่ดีที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับระดับสติปัญญาและระดับชั้นทางสังคม ในการทำนายความสำเร็จในการเรียนของเด็กซึ่งวัดจากการได้รับคัดเลือก (โดยครูเป็นผู้ประเมิน) ในสายวิชา (Track) ที่ "สูง" หรือ "ต่ำ" ในระบบการเรียนแบบผสมผสานของเยอรมัน (German comprehensive school system) จากผลที่พบนี้ผู้วิจัยได้อธิบายไว้ว่า เด็กที่มีความสามารถในการสวมบทบาทสูงคงจะสามารถเข้าใจในกฎเกณฑ์ของโรงเรียนได้ดี และช่วยในการปฏิสัมพันธ์กับครู ดังนั้นการสวมบทบาทจึงเป็นเสมือนสื่อกลางระหว่างพฤติกรรมกรเรียนของเด็กกับการประเมินของครู

สำหรับเอกสารการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการหยิ่งลึกทางสังคมในประเทศไทยยังมีน้อยมาก งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเรื่องหนึ่งคืองานวิจัยของ ดวงเคื่อน ศาสตราจารย์ (ดวงเคื่อน ศาสตราจารย์ 2522) ซึ่งศึกษาอิทธิพลของชุมชนที่มีต่อการพัฒนาการทางสติปัญญา ค่านิยมและความสามารถในการเข้าใจผู้อื่นของเด็กอายุระหว่าง 6 - 10 ปี ในชุมชนลักษณะต่าง ๆ กัน งานวิจัยที่มีคุณค่าต่อการศึกษาในเรื่องนี้อีกเรื่องหนึ่งคือ งานวิจัยของ โกศล มีคุณ (โกศล มีคุณ 2524) ซึ่งใช้วิธีการวิจัยเชิงทดลองฝึกอบรมการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและทักษะในการสวมบทบาทของนักเรียนชั้นประถมศึกษา (อายุระหว่าง 9 - 14 ปี) ในจังหวัดราชบุรี และนับเป็นงานวิจัยเรื่องแรกที่ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการพัฒนาความสามารถในการสวมบทบาททางสังคมในเด็กไทยโดยอาศัยรูปแบบพัฒนาการการหยิ่งลึกทางสังคมของเซลแมน และเบอร์น (Selman and Byrne, 1974) ซึ่งเป็นรูปแบบที่มีความสมบูรณ์มากที่สุดในการบรรยายรูปแบบของพัฒนาการด้านการรู้จักทางสังคมเท่าที่เคยมีมา โกศล มีคุณ ได้พบผลการวิจัยที่สนับสนุนผลงานซึ่งพบในต่างประเทศ อาทิเช่น ผลงานของเซลแมน และเดมอน (Selman and Damon, 1975) ที่พบว่า การหยิ่งลึกทางสังคมเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญประการหนึ่งในการ

พัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม¹ ของเด็กในชั้นสูง

จากข้อสังเกตที่ว่าบิกามารคาหรือผู้ปกครองของไทยในสมัยปัจจุบันยังไม่ค่อยเห็นความสำคัญของการพัฒนาเด็กทางด้านสังคมมากนัก แต่ผลการวิจัยในต่างประเทศและภายในประเทศต่างยืนยันถึงคุณค่าของทักษะในการสวมบทบาทและการหยิ่งลึกลับทางสังคมว่ามีส่วนเอื้อต่อการพัฒนาคุณลักษณะที่สำคัญของบุคคล เช่น ทักษะในการแก้ไขปัญหามีประสิทธิภาพและการเป็นผู้มีเหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับสูงขึ้นไป และยังสนับสนุนให้เกิดพฤติกรรมที่เอื้อสังคมและความสำเร็จทางการเรียนในเด็ก ซึ่งเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาของบิกามารคาหรือผู้ปกครองของเด็กอยู่แล้ว ทั้งนี้ผู้วิจัยจึงเห็นว่าน่าจะได้มีการศึกษาวิจัยกับเด็กไทยในเรื่องนี้ให้กว้างขวางลึกซึ้งยิ่งขึ้น เพื่อหาข้อสรุปที่ชัดเจนเกี่ยวกับปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาระดับความสามารถในการหยิ่งลึกลับทางสังคมของเด็กไทย

พื้นฐานทางทฤษฎีที่เกี่ยวกับการหยิ่งลึกลับทางสังคม

ในฐานะที่เป็นนักการศึกษา นักจิตวิทยา และผู้รับผิดชอบงานด้านการศึกษาและแนะแนวในศูนย์ให้คำปรึกษาและแนะแนว จัคซ เบเกอร์ เมืองบอสตัน รัฐแมสซาชูเซต เซลแมน (Selman, 1980) มองเห็นว่า เมื่อเด็กมีปัญหาด้านพฤติกรรม ตัวอย่างเช่นเด็กชายวัย 12 ปี กำลังเรียนอยู่ในระดับมัธยมตอนต้น มาจากครอบครัวชนชั้นกลางที่ร่ำรวย ชู ๆ โขยไม่ทราบสาเหตุได้กลายเป็นเด็กก้าวร้าวเกร โดยทั่วไปผู้ที่รับผิดชอบเด็กมักมุ่งวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาและหาทางแก้ไขด้วยแนวทฤษฎีต่าง ๆ เช่น บิกามารคา มักมองว่าปัญหาเกิดจากความผิดปกติทางบุคลิกภาพ ควรต้องพาไปหาจิตแพทย์ ครอบงอมว่าปัญหาเกิดจากความไม่สอดคล้องระหว่างความคาดหวังของผู้ใหญ่กับความคาดหวังของเด็กและการจัดการในเรื่องระเบียบวินัยควรแก้ไขด้วยการปรับพฤติกรรม แพทย์ประจำตัวเด็กอาจมองว่าเป็นปัญหาในเรื่องสรีระและ

¹ การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมเป็นลักษณะทางจิตใจ หมายถึงการที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมอย่างหนึ่งอย่างใด โดยยึดหลักบางประการ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้มีจิตใจสูงหรือค่าของบุคคล (คงเคือน พันธมนาวิน พฤติกรรมศาสตร์ เล่ม 2 จิตวิทยาจริยธรรม และจิตวิทยาภาษา กรุงเทพฯ บริษัท สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด 2524, หน้า 3)

การเปลี่ยนแปลงวัย และปัญหาความก้าวร้าวจะหมดไปเมื่อเด็กโตพ้นวัยนี้ไป ส่วนครูแนะแนว อาจมองว่าปัญหาความก้าวร้าวของเด็กคนนี้เกิดจากการมีปฏิกริยาโต้ตอบต่อความเครียดที่เกิดจากการเข้าไปอยู่ในสถานการณ์ใหม่ที่ไม่เคยชินมาก่อน เช่น การเปลี่ยนโรงเรียน เปลี่ยนกลุ่มเพื่อน ดังนั้นแนวทางการแก้ไขคือเด็กควรได้รับการดูแลให้เข้ากลุ่มเพื่อนและร่วมทำกิจกรรมทางสังคม เพื่อให้ปรับตัวได้ดียิ่งขึ้นในสังคมใหม่ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นการมองปัญหาในเชิงจิตวิทยา สังคม อย่างไรก็ตาม เซลแมน เห็นว่าแนวในการวิเคราะห์ปัญหาอีกแนวหนึ่งที่ขาดไปคือการมอง ปัญหาจากแง่มุมของตัวเด็กเอง ว่าเด็กมีความคิด ความเข้าใจ และความรู้สึกอย่างไรต่อสถานการณ์เฉพาะกรณีและสถานการณ์โดยทั่วไป กล่าวอีกนัยหนึ่ง การยึดถือทัศนคติ ความคิดเห็น และ มโนทัศน์ของเด็กเป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์ปัญหาของเด็กเป็นวิธีการที่เซลแมนเชื่อว่าจะตรงกับ ประเด็นปัญหามากที่สุด เพราะแนวทางที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์หรือสื่อความหมายกับผู้อื่นมีลักษณะเหมือน ว่าเด็กมีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างตนกับผู้อื่นอยู่ในระดับหนึ่ง

เซลแมน และคณะผู้ร่วมงานได้ใช้เวลานับ 10 ปี ในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับลักษณะ การรู้คิดทางสังคม (social cognition) ซึ่งถือเป็นสิ่งก้ำกึ่งพื้นฐานของพัฒนาการทางสังคม และพฤติกรรมของมนุษย์ เขาพบว่าความสามารถในการรู้คิดทางสังคมจะเริ่มปรากฏให้เห็นใน เด็กตั้งแต่วัยก่อนเข้าเรียน และจะมีความชัดเจนขึ้นและพัฒนาไปอย่างรวดเร็วตลอดวัยเด็ก วัย ก่อนวัยรุ่น และวัยรุ่น เป้าหมายหลักประการหนึ่งของเซลแมนคือการศึกษาค้นคว้าเพื่อสร้างรูปแบบ พัฒนาการการรู้คิดทางสังคมในแนวที่เซลแมนเรียกว่า การหยั่งลึกทางสังคม (social - perspective taking) เพื่อให้เข้าใจความหมายของความสัมพันธ์จากแง่มุมหรือทัศนะ ของเด็กซึ่งอยู่ในวัยที่ความสามารถด้านกรู้คิดทางสังคมกำลังพัฒนาไปอย่างทอเนื่อง (Selman, 1980)

แนวความคิดและรูปแบบพัฒนาการการหยั่งลึกทางสังคมของเซลแมนได้รับอิทธิพล จากแนวคิดของมีด และเพียเจท์ (Mead, 1934; Piaget, 1932; 1964 อ้างจาก Selman, 1980 หน้า 23) กล่าวคือสิ่งก้ำกึ่งการหยั่งลึกทางสังคมได้รับการพัฒนาจากสิ่งก้ำกึ่ง การสวมบทบาท (role-taking concept) ซึ่งมีคตินิยมที่สิ่งก้ำกึ่งนี้ขึ้นใช้เป็นครั้งแรกโดย ทิ้งซอสสันนิษฐานว่า ความสามารถในการประสานบทบาทหลายบทบาทเข้าด้วยกัน เป็นแหล่งของ ความรู้สึกเกี่ยวกับ "ตน" (self) และถือเป็นแก่นของความสามารถทางสังคมของ มนุษย์ ความสามารถในการนำตนเข้าไปสวมในตำแหน่งของบุคคลอื่น และศึกษาพิจารณาการกระทำ

ของตนจากตำแหน่งที่เป็นทางเลือก นั่นคือปฏิบัติการ (operation) ที่เป็นเอกลักษณ์ของ
 มนุษย์เรา และการกระทำเช่นนี้จะก่อให้เกิดการตระหนักถึงการมีตัวตน (existence of
 self) ถ้าปราศจากการกระทำระหว่างกันทางสังคม ในลักษณะที่มีคนกล่าวถึงความเป็นคนใน
 เชิงจิตใจ (psychological self) จะไม่เกิดในบุคคล มีคนเชื่อว่าคนและความเข้าใจ
 ทางสังคมของบุคคลพัฒนาขึ้นเป็นขั้นตอนตามวัย มีคนเรียกพัฒนาการในขั้นแรกว่า ขั้นการ
 เล่นบทบาทสมมุติ (Play stage) เกิดในช่วงอายุระหว่าง 2 - 6 ปี จะรู้จักแสดงบทบาทสมมุติ
 (role play) คือแสดงบทบาทการกระทำของบุคคลที่ตนคุ้นเคย เช่น บทบาทของบุคคล
 ในครอบครัวในระยะแรก ๆ และเมื่อได้มีโอกาสได้ปฏิสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกบ้างก็จะสามารถ
 เล่นบทบาทของผู้อื่น เช่น เจ้าของร้าน ผู้ซื้อ ตำรวจ ผู้ร้าย เป็นต้น ขั้นที่ตามมาหลังขั้นการ
 เล่นบทบาทสมมุติคือ ขั้นการ เล่นเกม (Game stage) เกิดในช่วงอายุระหว่าง 6 - 12 ปี จะใช้
 เวลาอยู่กับเพื่อนนอกบ้านมากขึ้น เด็กเริ่มรู้จักที่จะสร้างความประทับใจให้แก่คนทั่วไปด้วยการ
 พยายามทำตามความคาดหวังของผู้อื่น ในตอนปลายของพัฒนาการขั้นนี้ เด็กจะรู้จักการเล่นเกมที่
 มีระเบียบกฎเกณฑ์ในการเล่นที่ซับซ้อนมีลักษณะคล้ายการเล่นเกมที่ในชีวิต (play the game
 of life) ตัวอย่างเช่น ในขณะที่มีบทบาทเป็นผู้วางลูกเบสบอล นอกจากทราบความตั้งใจ
 ของตนเองแล้ว เด็กจะต้องศึกษาคาดการณ์ล่วงหน้าถึงความตั้งใจของผู้เล่นร่วมกับคนอื่น ๆ เช่น
 ผู้วิ่งในตำแหน่งต่าง ๆ และผู้รับลูกบอล เป็นต้น และยังต้องคาดคะเนความตั้งใจของผู้เล่นฝ่าย
 ตรงข้าม เช่น ผู้ทำหน้าที่ตีลูก และผู้วิ่งฝ่ายตรงข้าม พัฒนาการในขั้นการ เล่นบทบาทสมมุติและ
 ขั้นการ เล่นเกมเป็นทั้งผลผลิตและสภาพการณ์ที่เอื้อต่อการพัฒนาความสามารถในการ ประสานทัศนะ
 หลายทัศนะเข้าด้วยกัน (the ability to coordinate perspectives) บุคคลจะมี
 อายุย่างเข้าสู่วัยรุ่นเมื่อพัฒนามานขั้นการ เล่นบทบาทสมมุติและขั้นการ เล่นเกมไปแล้ว มีคนเรียก
 พัฒนาการในขั้นต่อไปว่าขั้นการ เข้าใจทัศนะของคนทั่วไป (Stage of "Perspectives of
 of generalized other") ในขั้นนี้เด็กจะเกิดมโนทัศน์ที่เป็นระบบในระบอบชุมชน และจะ
 เข้าใจทัศนะของคนทั่วไปในลักษณะที่เป็นนามธรรม บรรทัดฐานหรือทัศนะของสังคม กังนั้นบุคคล
 ที่มีการ วิกฤติพัฒนาถึงขั้นนี้จะต้องมี มโนทัศน์เกี่ยวกับข้อตกลงที่สอดคล้องกันในสังคมหรือที่เรียกว่า
 "บรรทัดฐานของสังคม" นั้นเอง

ในทำนองเดียวกัน แนวความคิดเกี่ยวกับการหยั่งลึกทางสังคมก็มีรากฐานมาจาก
 ทฤษฎีพัฒนาการทางการ วิกฤติของเพียเจต์ สังกกับที่สำคัญ 2 สังกกับในทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง โดยตรงกัน

สังกักับการสวมบทบาทคือสังกักับการรู้คิดแบบยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (egocentrism)
 และสังกักับการรู้คิดแบบไม่ยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (decentration) การรู้คิดแบบยึดตนเอง
 เป็นศูนย์กลาง หมายถึง การที่เด็กศึกษียอยู่กับการมองโลกในแง่มุมมองของตนเองเพียงแง่เดียว
 กล่าวคือเด็กไม่สามารถจะแยกความคิดหรือทัศนคติของผู้อื่นออกจากของตนเองได้ การรู้คิดลักษณะ
 นี้เป็นการรู้คิดในขั้นก่อนปฏิบัติการ (preoperational thinking) เด็กอายุ
 ระหว่าง 2 - 7 ปี เมื่อมองเห็นสิ่งใดอย่างใดก็คิดว่าผู้อื่นจะมองเห็นเช่นเดียวกับตน เด็กจะ
 ไม่เข้าใจว่าทำไมคนอื่นจึงมองเห็นแตกต่างไปจากตนได้ ส่วนการรู้คิดแบบไม่ยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง
 เป็นลักษณะการรู้คิดของเด็กในขั้นปฏิบัติการ (operational thinking)
 เด็กที่มีพัฒนาการถึงขั้นดังกล่าวจะสามารถพิจารณาวัตถุชิ้นหนึ่งได้หลายลักษณะ หรือมองเหตุการณ์
 หนึ่ง ๆ ได้ในหลายแง่มุม เช่น เด็กอายุระหว่าง 7 - 11 ปี จะเข้าใจเกี่ยวกับการมีเป้าหมาย
 ร่วมกันและตระหนักถึงความรับผิดชอบที่ตามมา นั่นคือเด็กสามารถเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของ
 การให้ความร่วมมือ เด็กวัยนี้จะสนใจวิธีการเล่นหรือเกมที่มีกฎเกณฑ์ เพราะเขาสามารถสร้าง
 มโนทัศน์เกี่ยวกับบทบาทของผู้เล่นคนอื่นได้ เพียเจท์เชื่อว่าปัจจัยสำคัญที่ทำให้เด็กสามารถเอา
 ชนะการรู้คิดแบบยึดตนเองเป็นศูนย์กลางและเรียนรู้ที่จะคำนึงถึงความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่นคือประสม-
 การณ์ทางสังคมที่เด็กได้รับจากการติดต่อกับผู้อื่นในสังคมและได้รับการยอมรับหรือขจัด
 ย้อนกลับจากสังคม ประสมการณ์ทางสังคมจะช่วยกล่อมเกล้าให้เด็กรู้จักพิจารณาสถานการณ์ต่าง ๆ
 จากแง่มุมหรือสายตาของผู้อื่น (Selman and Byrne, 1974; Grain, 1980; Phillips, 1981)

จากแนวความคิดพื้นฐานดังกล่าว เซลแมน (Selman, 1979, 1980) ได้ให้
 ความหมายของสังกัการหยั่งลึกทางสังคมว่าเป็นสังกัที่เกี่ยวกับการเจริญเติบโตทางโครงสร้าง
 ความสัมพันธ์ระหว่างตนและผู้อื่น ความหมายดังกล่าวแตกต่างไปจากความหมายของสังกัการสวม
 บทบาทซึ่งเป็นสังกัที่กลุ่มนักวิจัยด้านพัฒนาการทางการรู้คิดเชิงสังคมนิยมศึกษากันมาก่อน การ
 สวมบทบาทมีความหมายเพียงการนำตนเข้าไปสวมในสถานภาพของผู้อื่นเพื่อพิจารณาเหตุการณ์
 ต่าง ๆ ในสายตาของผู้อื่น จากการทรวจสอบงานวิจัยในอดีต เช่น งานวิจัยของ มิลเลอร์
 เคสเซล และฟลาวเวลล์ (Miller, Kessel and Flavell, 1970) อ้างจาก
 Selman, 1980 หน้า 34) และงานศึกษาค้นคว้าของเซลแมนเอง ทำให้เขาเชื่อว่าการ
 หยั่งลึกทางสังคมในความหมายที่เขาศึกษานี้เป็นส่วนประกอบที่สำคัญตามธรรมชาติของดารเจริญ
 โตทางการรู้คิดเชิงสังคม เพราะได้รวบรวมพัฒนาการเกี่ยวกับการเปลี่ยนความเข้าใจใน
 ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการเปลี่ยนแนวคิดของความสัมพันธ์ภายในตัวบุคคล ตัวอย่างเช่น

ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึก ความคิด และการกระทำ ฯลฯ เข้าด้วยกัน

เซลแมน (Selman, 1980) ได้เสนอระดับของพัฒนาการการหยั่งลึกทางสังคม โดยอาศัยรูปแบบของทฤษฎีประเภทโครงสร้าง-พัฒนาการ (structural-developmental theory) ซึ่งสอดคล้องเบื้องต้นและวิธีการวิจัยมีลักษณะร่วมในทฤษฎีพัฒนาการทางการรู้คิดของเพียเจต์ และทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมของกลุ่มนักวิชาการที่นิยมแนวคิดของเพียเจต์ (Piagetians) ลักษณะของพัฒนาการตามทฤษฎีโครงสร้าง-พัฒนาการมีดังนี้คือ ระดับความสามารถในการรู้คิดทางสังคมของเด็กจะพัฒนาไปตามระดับอายุ ระดับของพัฒนาการจะมีลักษณะคงที่และเจริญขึ้นตามลำดับขั้น ไม่มีการข้ามขั้น ลักษณะของความสามารถในแต่ละระดับจะแตกต่างกันในเชิงคุณภาพ ทฤษฎีนี้เน้นโครงสร้างของการรู้คิดทางสังคมแต่ละขั้นมากกว่าเนื้อหาสาระของพฤติกรรมหรือสถานการณ์ในแต่ละกรณี และระดับต่าง ๆ ของการรู้คิดทางสังคมจะมีลักษณะผสมผสานกันอย่างเป็นลำดับขั้น

ในขณะที่เฟฟเฟอร์ (Feffer, 1959) และเฟฟเฟอร์ กับเกอเรวิท (Feffer and Gourevitch, 1960) วัดความสามารถในการสวมบทบาทของเด็กด้วยวิธีการฉายภาพจิต (projective technique) โดยให้เด็กเล่าเรื่องเกี่ยวกับภาพคนสามคนซึ่งอยู่ในเหตุการณ์ต่าง ๆ กัน และฟลาวเวลล์และคณะ (Flavell et al., 1968) วัดโดยใช้ให้เด็กทำกิจกรรมเกี่ยวกับการแก้ปัญหาเชิงสังคม และกิจกรรมเกี่ยวกับการตีความสื่อความหมาย เซลแมน และเบอร์น (Selman and Byrne, 1974) วัดโดยวิธีการเล่าสถานการณ์ขัดแย้งทางจริยธรรมเรื่องสั้น ๆ ทำนองหนีเสือปะจระเข้ และให้เด็กสมมุติตนเองอยู่ในสถานการณ์นั้น ๆ เพื่อกระตุ้นให้เด็กตอบคำถามชนิดปลายเปิดในระหว่างการสัมภาษณ์ เซลแมน ใ้หน้าเรื่องสั้นที่มีเนื้อหาขัดแย้งทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg, 1969) มาใช้ โดยคัดแปลงเนื้อหาให้เหมาะสมกับวัยของเด็ก

ทั้งนี้จากพื้นฐานทางทฤษฎีของมิก และเพียเจต์ งานวิจัยของเฟฟเฟอร์ ฟลาวเวลล์ โคลเบอร์ก และผลการวิจัยของเซลแมนเอง ทำให้เซลแมน (Selman, 1980) สามารถกำหนดระดับของพัฒนาการการหยั่งลึกทางสังคมที่เกิดขึ้นต่อเนื่องจากวัยเด็กถึงวัยรุ่น และเป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นรูปแบบพัฒนาการด้านการรู้คิดทางสังคมที่มีความสมบูรณ์มากที่สุดเท่าที่เคยมีการหยั่งลึกทางสังคมมีพัฒนาการ เป็นระดับหรือขั้นตอนดังนี้คือ

ตาราง 1 ระดับการหยั่งลึกทางสังคมพัฒนาสูงขึ้นตามวัยของบุคคล (Selman, 1980)

	ระดับการหยั่งลึกทางสังคม	อายุ
ระดับ 0	การหยั่งลึกแบบไม่ตระหนักถึงความแตกต่างระหว่าง กายภาพกับจิตใจ และการยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง	3 - 6 ปี
ระดับ 1	การหยั่งลึกแบบตระหนักถึงความแตกต่างระหว่าง กายภาพกับจิตใจ และเข้าใจลักษณะที่เป็นนามธรรม	5 - 9 ปี
ระดับ 2	การหยั่งลึกแบบสะท้อนภาพของตนเองจากสายตาของ บุคคลที่ 2 และเข้าใจซึ่งกันและกัน	7 - 12 ปี
ระดับ 3	การหยั่งลึกแบบมองด้วยสายตาของบุคคลที่ 3 และเข้าใจร่วมกัน	10 - 15 ปี
ระดับ 4	การหยั่งลึกแบบลึกซึ้งและเข้าใจสัญลักษณ์ทางสังคม	12 ปีถึงวัยรุ่นใหญ่

ระดับต่าง ๆ ของพัฒนาการด้านการหยั่งลึกทางสังคมตามทฤษฎีของเซลแมน

ระดับ 0 การหยั่งลึกแบบไม่ตระหนักถึงความแตกต่างและยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง

(Undifferentiated and egocentric perspective taking) อายุ 3 - 6 ปี

สิ่งที่เกี่ยวข้องกับบุคคล : ไม่ตระหนักถึงความแตกต่าง

เด็กที่มีพัฒนาการอยู่ในระดับนี้ยังสับสนและมองไม่เห็นความแตกต่างอย่างชัดเจน
ระหว่างนามธรรม-จิตใจ กับวัตถุธรรม-กายภาพ ซึ่งนำไปสู่ความสับสนในเรื่องการกระทำ
กับความรู้อีกหรือระหว่างการมีเจตนาและไม่มีเจตนาของบุคคล

ตัวอย่าง จากสาร สัมภาษณ์ เด็กทางคานแนวกิดเกี่ยวกับมีใจเจตนาในประเด็น
การตระหนักเกี่ยวกับตนเอง พบลักษณะการหยั่งลึกทางสังคมของเด็กอายุประมาณ 3 ปี เป็น
ดังนี้

เด็ก : หนูเป็นนายของตัวหนูเอง

ผู้สัมภาษณ์ : หนูทราบได้อย่างไร

เด็ก : ปากของหนูบอกมือของหนูและมือของหนูก็ทำตามที่ปากบอกให้ทำ

สิ่งที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ : ยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง

เด็กเริ่มรับรู้เกี่ยวกับอารมณ์ในลักษณะที่ไม่ซับซ้อนของผู้อื่นได้ เริ่มตระหนักว่าตัวเขาเองและผู้อื่นอาจมีความรู้สึกนึกคิดแตกต่างกันได้ แต่ยังไม่แยกไม่ได้อย่างชัดเจน จึงเข้าใจว่าผู้อื่นจะตีความหมาย หรืออธิบายพฤติกรรมหรือสถานการณ์หนึ่ง ๆ เหมือนตนเอง เช่นกัน เด็กที่มีพัฒนาการในระดับนี้สามารถแยก "ตน" ออกจาก "ผู้อื่น" ได้เพียงในเชิงกายภาพ ยังมองไม่เห็นความแตกต่างในเชิงจิตใจ

ตัวอย่างเมื่อถามว่า เด็กทราบได้อย่างไรว่าเพื่อนรู้สึกเสียใจ เด็กมักตอบว่า "เห็นเขาร้องไห้" จากการสัมภาษณ์ของเซลแมนพบว่า เด็กวัยนี้จะหาข้อยุติเมื่อเกิดปัญหาขัดแย้งระหว่างตนกับเพื่อนด้วยการแยกตัวออกไปจากเหตุการณ์ หันไปสนใจสิ่งอื่น หรือเผชิญหน้าด้วยการใช้กำลัง

ระดับ 1 การหยั่งลึกแบบตระหนักถึงความแตกต่างและเข้าใจลักษณะที่เป็นนามธรรม

(Differentiated and subjective perspective taking) อายุ

ระหว่าง 5 - 9 ปี

สิ่งที่เกี่ยวข้องกับบุคคล : ตระหนักถึงความแตกต่าง

สิ่งที่แสดงถึงความก้าวหน้าในการรู้จักเชิงสังคมของเด็กที่มีพัฒนาการอยู่ในระดับ 1 คือ เด็กสามารถแยกลักษณะทางจิตใจของบุคคลออกจากลักษณะทางกายภาพได้ เป็นผลให้สามารถแยกการกระทำโดยเจตนาออกจากการกระทำโดยไม่เจตนาได้ ทำให้เขาตระหนักถึงความจริงว่าบุคคลมีลักษณะภายในจิตใจซึ่งเป็นลักษณะทางนามธรรมซ่อนเร้นอยู่ (คือความรู้สึก ความคิด และความเห็น) และถือเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชีวิต แต่เด็กที่มีพัฒนาการอยู่ในระดับนี้ยังมีความคิดแบบเอกนัย คือไม่สามารถเข้าใจว่าบุคคลคนเดียวกันอาจมีความรู้สึกนึกคิดหรือทัศนคติหลายอย่างในสถานการณ์หรือในเวลาเดียวกันได้ และบางครั้งความรู้สึกนึกคิดเหล่านี้ก็อาจขัดแย้งกันได้ด้วย เช่น คิดว่าของขวัญทำให้ทุกคนมีความสุข เด็กในช่วงนี้ยังคิดว่าสิ่งที่ผู้อื่นแสดงออก

ด้วยการพูดหรือกระทำจะตรงตามความรู้สึกนึกคิดที่แท้จริงของผู้นั้น เช่น ถ้าเพื่อนบอกว่าชอบของขงขี้หนูที่ตนให้ ก็คิดว่าเพื่อนชอบอย่างแท้จริง นอกจากนั้น เด็กยังคิดว่าเขาสามารถล่วงรู้ถึงสภาวะภายในจิตใจของผู้อื่นได้ด้วยการสังเกตจากการแสดงออกทางกายภาพของผู้นั้น เช่น การพูดหรือท่วงที ในระยะนี้เด็กยังไม่ตระหนักว่าคนเราอาจจงใจซ่อนความรู้สึกที่แท้จริงไว้เบื้องหลัง

ตัวอย่าง การหยั่งลึกทางสังคมค่านิยมเกี่ยวกับปัจเจกชน ในประเด็นการตระหนักเกี่ยวกับตนเองของเด็กอายุ 8 ปี

ผู้สัมภาษณ์ : หนูทราบไหมว่า ก. รู้สึกอย่างไร

เด็ก : เขา รู้สึกเสียใจ

ผู้สัมภาษณ์ : หนูทราบได้อย่างไรว่าเขา รู้สึกเสียใจ

เด็ก : ก็ดูจากท่าทีที่เขาแสดงออก

ผู้สัมภาษณ์ : เป็นไปได้อย่างไรที่ ก. อาจมองดูว่าเศร้าเสียใจภายนอกแต่ภายในแล้วเขามีความสุข

เด็ก : เขาอาจทำเช่นนั้นได้ แต่เราจะรู้ได้ยังไงคอยเฝ้าดูเขานาน ๆ นานพอที่ เขาจะแสดงออกมาให้เห็นว่าเขามีความสุข

สิ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ : เข้าใจลักษณะที่เป็นนามธรรม

เด็กเริ่มเข้าใจว่าตนและผู้อื่นอาจมีความรู้สึกนึกคิดและทัศนคติต่างจากกันได้ในสถานการณ์เดียวกัน ทั้งนี้เพราะแต่ละคนอาจได้รับประสบการณ์หรือข้อมูลที่ต่างกัน อย่างไรก็ตามความแตกต่างนี้จะรู้ได้ด้วยการสังเกตเห็นเท่านั้น การเชื่อมโยงของทัศนคติต่าง ๆ ก่อตัวขึ้นบนเงื่อนไขแบบทิศทางเดียวหรือฝ่ายเดียว (one-way or unilateral terms) เด็กวัยนี้จะมองการกระทำระหว่างตนกับเพื่อนแต่เพียงทิศทางเดียว คิคมองจากความรู้สึกนึกคิดของตนที่เห็นว่าถูกต้องเหมาะสม เด็กยังไม่สามารถมองจากความรู้สึกนึกคิดของเพื่อนซึ่งเป็นการมองแบบสองทิศทางได้ (two-way reciprocity) เช่นเด็กมองว่าความขัดแย้งเกิดขึ้นจากการกระทำของฝ่ายหนึ่งและส่งผลกระทบไปยังอีกฝ่ายหนึ่ง ทั้งนี้การแก้ปัญหาจึงควรแก้ที่ฝ่ายก่อเหตุ

ตัวอย่าง การหยั่งลึกทางสังคมค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในเชิงมิตรภาพ

ในประเด็นการหาข้อยุติในปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของเด็กวัย 8 ปี 3 เดือน

- ผู้สัมภาษณ์ : หลังจากทะเลาะกัน ทำอย่างไร เพื่อนสองคนจึงจะกลับมาคืนดีกันได้
 เด็ก : วิธีการของเราคือให้ฝ่ายที่เป็นต้นเหตุกล่าวขอโทษอีกฝ่ายหนึ่ง
 ผู้สัมภาษณ์ : ทำแค่นี้เพียงพอหรือ
 เด็ก : ใช่

นอกจากนั้น เด็กในช่วงอายุนี้ยังมองว่าความขัดแย้งที่มีผลทางก้านจิตใจมีความสำคัญเท่าเทียมกับความขัดแย้งที่มีผลทางกายภาพ ตัวอย่างเช่น เด็กบอกวิธียุติความขัดแย้งกับเพื่อนด้วยการ "หยุดทะเลาะกัน" สิ่งที่คุณเอามาจากเขาให้เขาไปและคุณก็เอาคำพูดที่คุณว่าเขากลับมาคืนดีมา" หรือ "ให้ในสิ่งที่เขาชอบ เขาก็จะรู้สึกดีขึ้น"

ระดับ 2 การหยั่งลึกแบบสะท้อนภาพของตนเองจากสายตาของบุคคลที่ 2 และการเข้าใจซึ่งกันและกัน (Self-reflective / second person and reciprocal perspective taking) อายุ 7 - 12 ปี

สิ่งที่เกี่ยวข้องกับบุคคล : สะท้อนภาพของตนเองจากสายตาของบุคคลที่ 2

แนวความคิดสำคัญที่แสดงถึงความก้าวหน้าของพัฒนาการในระดับ 2 คือ เด็กมีความสามารถเพิ่มขึ้นถึงระดับที่สามารถคิดแบบแยกตัวออกมารับเอาภาพสะท้อนหรือทัศนคติของบุคคลที่ 2 เกี่ยวกับความคิดและการกระทำของตนเอง กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เป็นการคิดในท่านอง "ถ้าหากคน (สมมุติว่า ก. เปลี่ยนไปอยู่ในสถานะของผู้อื่น) (สมมุติว่า ข.) คน (ก.) ในฐานะของผู้อื่น (ข.) จะมีความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับการกระทำของคน (ก.) อย่างไร" และเด็กตระหนักว่าผู้อื่นก็สามารถคิดในลักษณะนี้ได้เช่นเดียวกับตน เด็กเริ่มเข้าใจถึงความเป็นไปได้ที่บุคคลคนเดียวกันจะมีความคิดและความรู้สึกหรือแรงจูงใจหลาย ๆ อย่างรวมกันอยู่ เช่น ความอยากรู้อยากเห็น ความตื่นตระหนกและความสุข แต่ความคิดและความรู้สึกหรือแรงจูงใจเหล่านี้ยังรวมกลุ่มกันอยู่ในลักษณะที่แยกออกเป็นส่วน ๆ และเรียงไปตามลำดับ หรือค่าน้ำหนักของความคิด เช่น บุคคลอาจมีความอยากรู้อยากเห็นและความสุขเป็นส่วนใหญ่ และมีความรู้สึกตื่นตระหนกปะปนอยู่เป็นส่วนน้อย เด็กวัยนี้สามารถเข้าใจได้ว่าตนและผู้อื่นสามารถที่จะทำ (แสดงออกให้เห็น) ในสิ่งที่ไม่ต้องการ (ไม่ตั้งใจ) ทำให้ เช่น แสร้งทำเป็นชอบของวัตถุที่เพื่อนให้ แต่ใจจริงแล้วไม่ชอบ เด็กสามารถเข้าใจได้ว่า

คนเรามีลักษณะการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเป็น 2 ด้านควบคู่กันคือ ด้านที่แสดงให้ปรากฏแก่ผู้อื่น กับด้านที่ทรงตามความคิดและความรู้สึกที่แท้จริงของตนซึ่งซ่อนไว้ภายใน และเด็กในวัยนี้จะเข้าใจและสามารถแสดงออกมาเป็นคำพูดได้ว่าประสบการณ์ภายในของบุคคลมีความสำคัญในลำดับที่มาก่อนพฤติกรรมที่แสดงออกให้ปรากฏ

ตัวอย่างการหยั่งลึกทางสังคมด้านแนวคิดเกี่ยวกับปัจเจกชนในประเด็นการตระหนักเกี่ยวกับตนเองของเด็กวัย 10 ปี 11 เดือน

- ผู้สัมภาษณ์ : หนูคิดว่าหนูจะสามารถซ่อนความรู้สึกที่แท้จริงของหนูได้อย่างไร
 เด็ก : ถ้าหนูรู้สึกเสียใจจริง ๆ และอึดอัดกันใจ หนูทำหน้าที่ไปยิ้มและออกไปกับคนอื่น และพยายามทำให้เป็นปกติ แต่บางครั้งอาจจะทำให้หนูยิ่งรู้สึกเสียใจมากขึ้น
- ผู้สัมภาษณ์ : หนูคิดว่ามีลักษณะภายในและภายนอกในคน ๆ เดียวกันไหม
 เด็ก : คิดว่ามี
- ผู้สัมภาษณ์ : หมายความว่าอย่างไร
 เด็ก : ตัวอย่าง เช่น มีพี่น้องชายหญิงสองคน พี่ชายมักชอบพูดว่าเธอทนน้องสาวของเธอไม่ได้ แต่ใจจริงแล้วเธอชอบเธอมาก
- ผู้สัมภาษณ์ : หนูจะบรรยายให้ฟังได้หรือไม่ว่าใจจริงคืออะไร
 เด็ก : ได้ หนูคิดว่าคือสิ่งที่หนูรู้สึกต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างแท้จริง

สิ่งที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ : การเข้าใจซึ่งกันและกัน

การหยั่งลึกแบบสองทิศทางหรือการเข้าใจซึ่งกันและกันคือตัวบ่งชี้ที่สำคัญในแนวความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของพัฒนาการด้านการหยั่งลึกทางสังคมระดับ 2 เด็กจะรับรู้ไม่เพียงการกระทำเท่านั้นแต่ยังรับรู้ในเรื่องของความคิดและความรู้สึกด้วย เด็กในช่วงพัฒนาการนี้รู้จักนำเอาทัศนะของผู้คนที่เกี่ยวกับความคิดและการกระทำของตนเข้ามาพิจารณา ทำนอง "สวมรองเท้าของผู้อื่น" หรือที่ตรงกับสำนวนของไทยว่า "การรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา" และตระหนักว่าผู้อื่นก็สามารถคิดได้แบบเดียวกับตน อาจกล่าวได้ว่าความสัมพันธ์กับผู้อื่นในลักษณะนี้เป็นความสัมพันธ์แบบ "กลไก-ตรรกวิทยา" (mechanical - logical terms) กล่าวคือ เด็กในช่วงนี้สามารถมองเห็นแนวทางที่จะหยั่งใจผู้อื่นแบบย้อนกลับอย่างไม่มีที่สิ้นสุดได้ (the -

infinite regress possibility of perspective taking) ในลักษณะนี้รู้ว่า
 เธอรู้ว่าฉันรู้ว่าเธอรู้..... ฯลฯ ความสามารถในการหยั่งใจซึ่งกันและกัน หรือการหยั่งใจ
 แบบสองทิศทางนี้ ใฝ่ลึกลงในเชิงปฏิบัติคือช่วยผ่อนปรนความสัมพันธ์ที่ตึงเครียด และทำให้คนทั้ง
 สองฝ่ายเกิดความเข้าใจกันและฟังพอใจกัน แต่ความสัมพันธ์ดังกล่าวของพัฒนาการในระดับ 2
 นี้ ยังมีลักษณะโคกเคี้ยว กล่าวคือ เป็นเพียงบุคคลสองคนมองเห็นตนเองและผู้อื่น ไม่ใช่ระบบ
 ของความสัมพันธ์ระหว่างกันและกันในสถานการณ์ที่ซับซ้อน

เนื่องจากเด็กในวัยนี้มีความสามารถในการหยั่งลึกแบบซึ่งกันและกัน ท่านองเอาใจ
 เขามาใส่ใจเรา เมื่อเกิดปัญหาขัดแย้งขึ้นระหว่างเพื่อน แต่ละฝ่ายจึงรู้จักที่จะคำนึงถึงความรู้สึก
 นึกคิดของผู้อื่นและไว้ออกความรู้สึกของกันและกันในการพิจารณาเพื่อหาข้อยุติที่ก่อให้เกิดความ
 เข้าใจและฟังพอใจด้วยกันทั้งสองฝ่าย

ตัวอย่าง การหยั่งลึกทางสังคมด้านแนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงมิครภาพใน
 ประเด็นการหาข้อยุติของปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของเด็กอายุ 12 ปี 3 เดือน และ
 14 ปี 1 เดือน

- ผู้สัมภาษณ์ : เมื่อเกิดการทะเลาะวิวาทกัน หนูคิดว่าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเพียงฝ่าย
 เดียวจะหยุดยั้งเหตุการณ์ได้หรือไม่
 เด็ก : ไม่ได้ ทั้งคู่ต้องมาพูดคุยจากกลางกัน
 ผู้สัมภาษณ์ : ถ้าหนูกำลังมีปัญหากับเพื่อน หนูทำอย่างไร
 เด็ก : บางครั้งคุณอาจจะต้องไปเสียให้พ้นจากเหตุการณ์ชั่วขณะ เพื่อทำ
 ให้ใจเย็นลงสักหน่อยจะได้ไม่โกรธมากเกินไป และกลับมาพูดคุยจา
 กันใหม่อีกครั้ง

ระดับ 3 การหยั่งลึกแบบมองด้วยสายตาของบุคคลที่ 3 และการเข้าใจร่วมกัน (Third -
 person and mutual perspective taking) อายุ 10 - 15 ปี

สิ่งกบเกี่ยวเกี่ยวกับบุคคล : มองด้วยสายตาของบุคคลที่ 3

บุคคลที่มีพัฒนาการถึงระดับ 3 จะมีอายุอยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนต้น เด็กวัยนี้มีลักษณะ
 การรู้จักที่เป็นระบบมากขึ้น มีระบบทัศนคติและระบบค่านิยมที่ค่อนข้างคงที่และทำนายได้ ซึ่ง

ทรงกันข้ามกับเมื่อมีพัฒนาการอยู่ในระดับ 2 เพราะในช่วงที่ผ่านมาความนึกและความรู้สึกของเด็กยังมีความหลากหลายและแปรเปลี่ยนไปไม่แน่นอน แนวคิดสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าของการหยั่งลึกในระดับนี้คือ เด็กมีความสามารถที่จะมองเหตุการณ์จากทัศนะของบุคคลที่ 3 อย่างแท้จริงได้ การแยกตนออกเพื่อรับเอาทัศนะของผู้มาพิจารณาและประเมินการกระทำของตนไม่ได้เกี่ยวข้องกับอยู่แต่เฉพาะทัศนะของตนที่กำลังมีอยู่ในขณะนั้นเท่านั้นแต่เกี่ยวข้องกับทัศนะทั้งหมดที่มีอยู่ในระบบของตน (the self as a system, a totality) พัฒนาการในระดับนี้ก่อให้เกิดการรู้จักที่เรียกว่าตนในฐานะของผู้สังเกต (observing ego) หรือที่เม็ค (Mead, 1934) เรียกว่า ใจ (mind) กล่าวคือวัยรุ่นแต่ละคนสามารถมองตนเองพร้อม ๆ กันในฐานะของผู้กระทำและผู้เฝ้าดูการกระทำของตนเอง (และรับรู้ว่าคุณอื่นก็กระทำเช่นกัน) และในขณะที่กำลังกระทำอยู่นี้ก็สามารถสะท้อนภาพผลการกระทำของตนให้ตนเองเห็นหรือสะท้อนภาพตนเองในการปฏิสัมพันธ์กับตน

ตัวอย่าง การหยั่งลึกทางสังคมค่านิยมเกี่ยวกับบุคคลในประเด็นการตระหนักเกี่ยวกับตนเองของเด็กอายุ 12 ปี 10 เดือน

- ผู้สัมภาษณ์ : เป็นไปได้ไหมที่จะซ่อนความรู้สึกจากตัวของหนูเองได้
 เด็ก : เป็นไปได้ถ้าคุณไม่บอกความรู้สึกนี้แก่ใคร คุณเอามันออกไปจากใจ
 ผู้สัมภาษณ์ : เป็นไปได้ไหมที่จะซ่อนมันจากตัวของหนูเองอย่างแท้จริง
 เด็ก : เป็นไปได้ คุณก็เอามันออกไปจากใจของคุณ และไม่ต้องการที่จะรับรู้เกี่ยวกับมันอีก
 ผู้สัมภาษณ์ : แล้วหนูจะไม่วัดเกี่ยวกับมันอีกหรือ หรือภายใน หนูยังคงรู้เกี่ยวกับมันอีก
 เด็ก : หนูยังคงรู้เกี่ยวกับมันอีก แต่คุณไม่คิดเกี่ยวกับมันหรือพูดถึงมัน

สิ่งที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ : การเข้าใจร่วมกัน

ลักษณะเด่นเฉพาะของพัฒนาการในระดับ 3 คือ ความสามารถในการใช้ทัศนะของบุคคลที่ 3 อย่างแท้จริงในการพิจารณาสถานการณ์ที่บุคคลเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับผู้อื่น ความสำเร็จรวมและประสานทัศนะต่าง ๆ ทั้งของตนและผู้อื่นเข้าด้วยกันพร้อม ๆ กัน หรือในขณะที่เกี่ยวข้องกับระบบหรือสถานการณ์และผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดจะได้รับการมองจากทัศนะของบุคคลที่ 3 หรือทัศนะ

ของคนโดยทั่วไป (third-person or generalized other perspectives) ความสามารถในการคิดเชิงตรรกวิทยาแบบย้อนกลับอย่างไม่มีที่สิ้นสุดหรือการเชื่อมต่อกันไปมา มีปรากฏอยู่ในพัฒนาการระดับ 2 แต่การนำมาประยุกต์ใช้ยังไม่ปรากฏ ในพัฒนาการระดับ 3 บุคคลพยายามที่จะเข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันโดยอาศัยพื้นฐานความคิดแบบย้อนกลับอย่างไม่มีที่สิ้นสุด (infinite regress model) ปรากฏว่าความคิดแบบนี้มีข้อจำกัดอยู่มากและจะไร้ประโยชน์ ความสามารถในการมีทัศนะของบุคคลที่ 3 ในพัฒนาการระดับ 3 ช่วยให้บุคคลวัยรุ่นสามารถแยกตนเองออก (ในเชิงนามธรรม) จากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และประสานความรู้สึกละเอียดซึ่งกันและกันตลอดจนพิจารณาทัศนคติต่าง ๆ ทั้งของตนและของผู้อื่น (รวมทั้งพิจารณาการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันด้วย) การกระทำเช่นนี้เกิดขึ้นพร้อม ๆ กันในลักษณะร่วมกัน กล่าวอีกนัยหนึ่งในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล แต่ละคนสามารถที่จะนำตนเข้าไปอยู่ในสภาวะหรือบทบาทของกันและกัน (ท่านองเอาใจเขามาใส่ใจเรา) เพื่อพิจารณาความรู้สึกนึกคิดของตนและของผู้อื่นรวมทั้งพิจารณาสถานการณ์ การกระทำเช่นนี้เกิดขึ้นพร้อม ๆ กัน และผลการกระทำเช่นนี้ทำให้แต่ละคนสามารถมองดูตนและผู้อื่นจากทัศนะของบุคคลที่ 3 ที่อยู่ภายนอกผู้ซึ่งสามารถสันนิษฐานหรือคาดหมายแง่คิดของแต่ละบุคคลและความสัมพันธ์ที่มีต่อกันได้ เรื่องที่ต้องคำนึงในพัฒนาการระดับนี้ก็คือบุคคลต้องมองเห็นความจำเป็นในการประสานทัศนะแบบซึ่งกันและกัน (reciprocal perspectives) เข้าด้วยกัน และเชื่อว่าความพึงพอใจทางสังคม การเข้าใจกัน หรือข้อยุติต่าง ๆ จะเกิดขึ้นได้ต้องมีทัศนะร่วมกันและประสานกันอย่างแท้จริงและอย่างมีประสิทธิภาพ การบรรลุถึงข้อยุติ (resolution) ได้รับการมองว่าเป็นระบบแบบพลวัต (ongoing system) การบรรลุถึงซึ่งข้อยุติในปัญหาขัดแย้งต่าง ๆ บุคคลทุกฝ่ายจะต้องมีส่วนร่วมทางความคิดและประสบการณ์ซึ่งกันและกัน สรุปว่า พัฒนาการในระดับ 3 เน้นความคล่องตัวในการสื่อสารระหว่างบุคคล และการมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดข้อยุติที่เป็นการศึกษาและคำพูดมากกว่าที่จะเป็นการกระทำในเชิงกายภาพ

บุคคลที่มีพัฒนาการการหยั่งลึกทางสังคมในระดับ 3 จะมีความเชื่อว่าการผ่อนคลายความตึงเครียดอย่างทีบุคคลในพัฒนาการระดับ 2 กระทำนั้นจะไม่นำมาซึ่งข้อยุติ การบรรลุถึงข้อยุตินั้นแต่ละฝ่ายจะต้องรู้สึกว่ทั้งตนและผู้อื่นได้รับความพึงพอใจในข้อยุตินั้น ๆ และคาดว่าถ้ามีการเปลี่ยนแปลงซึ่งกันและกันแต่ละฝ่ายก็จะได้รับความพึงพอใจด้วย

ตัวอย่าง การหยั่งลึกทางสังคมด้านแนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพในประเด็นการหาข้อยุติในปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่นอายุ 14 ปี 8 เดือน

"ฉันและเพื่อนมีปัญหาที่ท้อแท้คิดว่าจะไปดูภาพยนตร์เรื่องอะไรดี การท้อแท้ใจนี้ จะท้อถอยถึงความพึงพอใจของตัวเองและเพื่อน ถ้าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเป็นผู้เลือกท้อแท้ใจให้อีกฝ่ายหนึ่งและเพื่อนท้อแท้ใจโดยไม่มีความสุขอย่างแท้จริงก็เป็นเรื่องที่ไม่ดี เราทั้งสองจึงต้องมีการตกลงกันอย่างจริงจัง"

ระดับ 4 การหยั่งลึกแบบลึกซึ้งและเข้าใจสัญลักษณ์ทางสังคม (In-depth and societal-symbolic perspective taking) อายุตั้งแต่ 12 ปีถึงวัยรุ่นใหญ่

สิ่งที่เกี่ยวข้องกับบุคคล : การหยั่งลึกแบบลึกซึ้ง

การรู้จักใหม่สองประการที่ปรากฏเป็นลักษณะเฉพาะของแนวคิดเกี่ยวกับบุคคลในพัฒนาการ ระดับ 4 ประการแรกคือ บุคคลสามารถเข้าใจได้ว่าการกระทำ ความคิด และแรงจูงใจหรือความรู้สึกเป็นสิ่งกำหนดขึ้นโดยการทำงานของจิต แต่ไม่จำเป็นว่าบุคคลจะเข้าใจการกระทำหรือความรู้สึกนึกคิดของตนทุกครั้งด้วยการสะท้อนภาพของตนเองให้ตนเองเห็น ในแง่คิดนี้ทำให้เกิดความเข้าใจว่าภายในตัวคน ๆ หนึ่งจะมีการปฏิสัมพันธ์เกิดขึ้นอย่างยุ่งยากซับซ้อนเกินกว่าที่บุคคลจะสามารถเข้าใจได้ทั้งหมดด้วยตน ในฐานะของผู้สังเกต (observing ego) ซึ่งเป็นความสามารถในการรู้จักของพัฒนาการระดับ 3 ดังนั้นจึงอาจเรียกได้ว่าเป็นการเกิดการตระหนักถึงความหมายของจิตใต้สำนึก (unconscious) ในบุคคลเมื่อมีพัฒนาการอยู่ในระดับ 4 จากพัฒนาการในระดับ 2 เด็กสามารถเข้าใจได้ว่าคนเราอาจทำในสิ่งที่ตนไม่ต้องการจะทำได้ แต่เมื่อมีพัฒนาการอยู่ในระดับ 4 จะมองเห็นว่า คนเราบางครั้งก็ไม่เข้าใจว่าทำไมตนจึงไม่ต้องการทำ ความสามารถในการรู้จักประการที่สองที่พัฒนาขึ้นในระดับนี้คือ ความสามารถที่จะเข้าใจได้ว่าบุคลิกภาพคือผลผลิตของลักษณะนิสัย ความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติหรือระบบ ๆ หนึ่ง ซึ่งมีประวัติพัฒนาการค้ำคาง ๆ เป็นของตนเอง

ตัวอย่าง การหยั่งลึกทางสังคมค้ำแนวคิดเกี่ยวกับบุคคลในประเด็นการตระหนักในตนเอง ของวัยรุ่นอายุ 16 ปี

ผู้สัมภาษณ์ : ที่ ก. พูดว่าเขาไม่เคยคิดอยากได้หรือแม้แต่จะมองดูลูกสุนัขตัวอื่นอีกเลย ทำไมเขาจึงพูดเช่นนั้น

วัยรุ่น : เพราะ ก. ไม่คิดว่าจะมีลูกสุนัขตัวใดสามารถมาแทนที่ลูกสุนัขตัวที่หายไป

- ผู้สัมภาษณ์ : ที่เขาพูดว่าเขาไม่ต้องการจะเห็นลูกสุนัขตัวอื่นอีกนั้น เขาหมายความว่า
เช่นนั้นจริง ๆ หรือ
- วัยรุ่น : ไม่หรอก
- ผู้สัมภาษณ์ : คุณสามารถพูดอะไรบางอย่างและไม่ได้ตั้งใจจะให้หมายความเช่นนั้นได้หรือ
- วัยรุ่น : นั่นคือคำพูดที่ออกมาจากหัวใจในขณะนั้น เหมือนเมื่อคุณรู้สึกเสียใจ
หรือน้อยใจอะไรอย่างจริงจัง คุณอาจจะพูดออกมาว่า "ออกไป
ให้พ้นจากที่นี่นะ ฉันไม่ต้องการจะเห็นคุณอีกแล้ว" แต่จริง ๆ แล้ว
คุณกำลังจะเจอกับเขาในวันรุ่งขึ้น และคุณก็ไม่ได้โกรธเคืองเขา
อีกต่อไปแล้วเมื่อเจอกัน

สิ่งที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ : เข้าใจสัญลักษณ์ทางสังคม

ในช่วงวัยนี้บุคคลแต่ละคนจะสร้างแนวคิดรวบยอดเกี่ยวกับทัศนคติของบุคคลในเชิง
นามธรรมซึ่งกันและกัน (และร่วมกัน) และคงอยู่ไม่เฉพาะในแนวทางของความคาดหวัง หรือ
ความตระหนักที่เป็นสามัญร่วมกันเท่านั้น แต่พร้อม ๆ กันนั้นยังเป็นการคิดต่อสื่อสารในระดับที่
ลึกซึ้งหรือมีมิติหลากหลายและซับซ้อนด้วย ตัวอย่างในการคิดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสองคน
ทั้งสองสามารถจะมีทัศนคติต่าง ๆ ร่วมกันได้ ในหลายระดับตั้งแต่รู้จักกันเพียงผิวเผิน มีความ
สนใจร่วมกันถึงระดับการสื่อความหมายหรือความรู้สึกโดยไม่ต้องใช้คำพูด ในพัฒนาการระดับ 4
นี้ วัยรุ่นหรือผู้ใหญ่ด้วยกันมีความสามารถที่จะย่อหรือสรุปทัศนคติของกันโดยทั่วไปที่มีอยู่ร่วมกันอย่าง
ซับซ้อนมากมายให้เป็นทัศนคติทางสังคม ทัศนคติแบบแผน ประเพณี หลักศีลธรรมจรรยา และ
กฎหมาย ซึ่งปัจเจกชนสามารถใจร่วมกัน เชื่อกันว่าแต่ละบุคคล (คน) จะพิจารณาแง่มุมที่มีส่วน
ร่วมกันอยู่ตามทัศนคติของกันโดยทั่วไปหรือทัศนคติของระบบสังคม เพื่อช่วยให้ง่ายต่อการเข้าใจและ
เกิดความคล่องตัวในการสื่อสารที่ถูกต้องตรงกันระหว่างสมาชิกในสังคม

ตัวอย่าง การหยิ่งถือทางสังคมค้านแนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพในประเด็น
การหาข้อยุติของปัญหาความขัดแย้งระหว่างกันของวัยรุ่น อายุ 16 ปี และผู้ใหญ่อายุ 24 ปี และ
31 ปี ตามลำดับ

จะเห็นได้ว่าบุคคลที่มีพัฒนาการ อยู่ในช่วงนี้มีความคิดและความเข้าใจความสัมพันธ์
ในลักษณะที่เป็นอิสระเป็นตัวของตัวเอง และบรรลุถึงข้อยุติในปัญหาที่ขัดแย้งกันด้วยการกระทำ
เชิงสัญลักษณ์

- ผู้สัมภาษณ์ : อะไร เป็นหนทางที่ดีที่สุดที่จะทำให้การโต้เถียงระหว่างเพื่อนสนิท
สงบลงได้
- วัยรุ่น : คุณสามารถจะพูดออกมาได้แค่โดยปกติมันจะเลือนหายไปเอง มันจะ
ดูแลตัวของมันเอง คุณไม่ต้องอธิบายทุกอย่าง เมื่อคุณกระทำบางสิ่ง
บางอย่างที่แน่ใจลงไป คุณและเพื่อนต่างรู้ความหมายของการกระทำ
นั้น ถ้าไม่เช่นนั้นก็พูดออกมา (16 ปี)
- ผู้ใหญ่ : ไม่มีใครอยู่ได้อย่างโดดเดี่ยว ที่พูดเช่นนี้ไม่ได้หมายความว่าต้อง
หนีกตริกับเพื่อนของคุณจนกระทั่งสูญเสียเอกลักษณ์ของทั้งคุณและเพื่อน
ฉันเพียงแต่พูดว่าคุณต้องฟังพาดูอื่นในขอบเขตหนึ่ง และผู้นั้นอาจกลายเป็น
เป็นเพื่อนสนิทที่คุณไว้วางใจ และสวมหัวใจคุณได้
- ผู้สัมภาษณ์ : "สวมหัวใจ" หมายความว่าอย่างไร
- ผู้ใหญ่ : หมายถึง เพื่อนที่เข้าใจคุณและคุณเข้าใจเขาเป็นอย่างดี โดยไม่
จำเป็นต้องแสดงเป็นคำพูดตลอดเวลา (24 ปี)
- ผู้ใหญ่ : คุณต้องเตรียมใจให้พร้อม ถ้าคุณคาดหวังที่จะเข้ากับผู้อื่นได้ มี
สัมพันธภาพมากมายที่เกิดแตกแยกเพราะบางคนในกลุ่มไม่มีความ
พึงพอใจในตัวของเขา เป็นที่แน่นอนว่ามีสัมพันธภาพที่ดีก็เหมือนกับ
มีมิตรภาพที่ดีเพราะเป็นแนวทางที่บุคคลจะค้นพบเกี่ยวกับตนเองได้
เป็นอย่างดี ถ้าเขาไม่กระทำในสิ่งที่ก่อให้เกิดความบาดหมางกับ
เพื่อนของเขาเสียก่อน (31 ปี)

ทั้งนี้กล่าวมาแล้วว่าเซลแมนได้ใช้เวลาหลายปีในการศึกษาค้นคว้าและวิจัย เพื่อสร้าง
รูปแบบการเจริญเติบโตทางความเข้าใจระหว่างบุคคลของเด็กและวัยรุ่น หรือที่เขากำหนดแนว
คิดใหม่ขึ้นไว้เรียกว่า พัฒนาการด้านสังกัปการหยั่งลึกทางสังคม โดยอาศัยแนวความคิดทางทฤษฎี
ของมิก เพียเจท์ และโคลเบอร์ก ทอมาเซลแมนและผู้ร่วมงานของเขาได้ทำการวิจัยเพื่อตรวจ
สอบความเชื่อมั่นและความเที่ยงตรงของระดับต่าง ๆ ในพัฒนาการการหยั่งลึกทางสังคมของบุคคล

ที่กำหนดไว้ว่าจะพัฒนาก้าวไปตามระดับอายุ จากการวิจัยกับเด็กอเมริกันทั้งที่เป็นการศึกษาแบบภาคตัดขวาง ไล่แก่ งานวิจัยของเซลแมนและเบอร์น (Selman and Byrne, 1974) และของเบอร์น (Byrne, 1973) และการศึกษาแบบติดตามศึกษากลุ่มตัวอย่างเดี่ยวเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่องเป็นเวลา 15 ปี ไล่แก่ งานวิจัยของเซลแมนเอง (Selman เป็นงานวิจัยที่ไม่ได้พิมพ์เผยแพร่ อ้างจาก Selman, 1980 หน้า 43-46) การวิจัยดังกล่าวปรากฏผลที่สอดคล้องกันว่าผู้ถูกศึกษาทุกคนมีพัฒนาการ คำนึงการหยิ่งลึกลับทางสังคมเป็นไปตามขั้นตอนที่กำหนด ไม่พบว่าผู้ใดมีพัฒนาการแบบข้ามขั้นตอนหรือย้อนกลับ และไม่พบหลักฐานจากคำตอบของผู้ถูกศึกษา คนใดที่แสดงให้เห็นว่าเขามีพัฒนาการอยู่ใน "ระดับใหม่" นอกเหนือจากที่เซลแมนระบุไว้ นอกจากนั้นยังพบว่าระดับต่าง ๆ ที่เซลแมนกำหนดจะปรากฏอย่างเด่นชัดและมีพัฒนาการควบคู่ไปกับอายุของผู้ถูกศึกษาที่เพิ่มขึ้น

ถึงแม้ว่าเซลแมนยังไม่เคยทดสอบระดับพัฒนาการการหยิ่งลึกลับทางสังคมของเขาในกลุ่มเด็กชาติอื่น ในลักษณะของการศึกษาแบบข้ามวัฒนธรรมแต่ผู้วิจัยก็คาดว่าเด็กไทยในกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษานี้ จะมีพัฒนาการ คำนึงการหยิ่งลึกลับทางสังคมอยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกับเด็กอเมริกันวัยเดียวกัน ทั้งนี้เนื่องจากมีหลักฐานจากการศึกษา "พัฒนาการทางเชาวน์ปัญญาของเด็กไทย" โดย ออปเปอ (Oppen, 1971) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่จะเปรียบเทียบเด็กไทยกับเด็กสวิสทั้งในด้านการวัดแรงของพัฒนาการและลักษณะการให้เหตุผล เด็กไทยที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างมี 2 กลุ่มคือ กลุ่มนักเรียนโรงเรียนสาธิต ประสามมิตร¹ ในกรุงเทพฯ ระดับอายุ 6 - 16 ปี จำนวน 142 คน และกลุ่มนักเรียนซึ่งอยู่ในครอบครัวชาวนาที่อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระดับอายุ 6 - 16 ปี เช่นกัน จำนวน 140 คน ออปเปอได้ใช้วิธีการทดสอบต่าง ๆ อย่างที่เพียเจต์ใช้ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ พบว่าลำดับขั้นของพัฒนาการและถ้อยคำการให้เหตุผลของเด็กไทยในกลุ่มตัวอย่างทั้งสองเป็นแบบเดียวกันและเช่นเดียวกับของเด็กสวิส การค้นพบนี้แสดงให้เห็นว่าความเจริญเติบโตทางกระบวนการรู้คิดของเด็กเป็นสากลทั้งในที่เพียเจต์ได้กล่าวไว้ว่า เด็กมีกลไกในการใช้สมมติของทักษะทำงานไปเป็นแบบเดียวกัน ถึงแม้จะมีวัฒนธรรมต่างกัน แต่ส่วนที่แตกต่างกันก็คืออัตราเร่งของการเพิ่มพูนด้านสังคม พบว่าในการทดสอบขั้นปฏิบัติการแบบรูปธรรมในเด็กไทยวัย 6 - 11 ปี โดยทั่วไปกลุ่มเด็กไทยในกรุงเทพฯ มีอัตรา

¹ เด็กไทยกลุ่มดังกล่าวมาจากสถานศึกษาแห่งเดียวกับเด็กไทยในกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยนี้

การเจริญพอ ๆ กับเด็กสวิส ที่ช้ากว่าก็มีบ้างแต่ไม่มาก แต่เด็กไทยในชนบทเจริญช้ากว่าเด็ก สวิสประมาณ 1 - 3 ปี ในแต่ละสังคมก็แตกต่างกันไป แต่เมื่อพิจารณาโดยอายุจะเห็นว่าเด็ก ไทยในกลุ่มที่อายุยิ่งมากจะมีอัตราการ เจริญดังกล่าวใกล้เคียงกับของ เด็กสวิสมากขึ้น

นอกจากนี้ในการศึกษาพัฒนาการ ความสามารถในการ ใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ตามทฤษฎีของ โคลเบอร์กกับเด็กไทยวัยก่อนเข้าเรียน (อายุ 4 - 6 ปี) จากครอบครัวฐานะ เศรษฐกิจปานกลางและต่ำในกรุงเทพมหานคร จำนวน 83 คน ที่พรวรรณ กิตติวิบูลย์ (ที่พรวรรณ กิตติวิบูลย์ 2522) เด็กในกลุ่มที่ศึกษาส่วนใหญ่ใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ 1 มากกว่าขั้นอื่น ๆ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการ ศึกษาเด็กอเมริกันของคุน (Kuhn, 1976)

ทั้งพัฒนาการ ด้านการรู้คิด (สติปัญญา) ตามทฤษฎีของเพียเจต์ และพัฒนาการ ด้าน การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมตามทฤษฎีของ โคลเบอร์ก ต่างมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการ ด้านการ หยั่งลึกทางสังคมตามทฤษฎีของเซลแมน กล่าวคือ พัฒนาการ ด้านการรู้คิด และพัฒนาการ ด้าน การหยั่งลึกทางสังคมเป็นปัจจัยพื้นฐานสำหรับพัฒนาการ ด้านการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม (Selman and Damon, 1975 ; Walker, 1980)

จากหลักฐานการวิจัยดังกล่าวข้างต้นนี้ ผู้วิจัยจึงคาดหมายว่าเด็กไทยในกลุ่ม ตัวอย่างส่วนใหญ่จะมีความสามารถในการ หยั่งลึกทางสังคมอยู่ในระดับ 2 ตามทฤษฎีของ เซลแมน

การอบรมเลี้ยงดูบุตรกับความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคม

แนวความคิดเกี่ยวกับผลของการ ปฏิสัมพันธ์ภายในครอบครัวที่มีต่อทักษะในการ สวม บทบาทของเด็กได้รับการยืนยันจากการ ศึกษาของ เคร์คนอฟ และ ไวน์สไตน์ (Kerknoff, 1969 ; Weinstein, 1969 อ้างจาก Keller, 1976 หน้า 122) ด้วยเหตุผลที่ว่า บิดามารดา คือบุคคลกลุ่มแรกที่มีความสำคัญที่สุดในชีวิตของเด็ก ครอบครัว เป็นแหล่งที่กำหนด ขอบเขตของความหมายและการ ให้คำอธิบายเกี่ยวกับบทบาทที่เด็กครองอยู่ ดังนั้นจึงถือได้ว่า ครอบครัวยังเป็นแหล่งที่กำหนดเงื่อนไขของการพัฒนาความสามารถในการ สวมบทบาท

ถึงแม้เพียเจต์ (Piaget, 1965 อ้างจาก Shantz, 1975 หน้า 308) จะเน้นว่าเพื่อนวัยใกล้เคียงกันมีบทบาทสำคัญในการ สนับสนุนทักษะการ สวมบทบาทของเด็ก

มากกว่าการปฏิสัมพันธ์กับบิดามารดา แต่เขาก็ได้กล่าวถึงอิทธิพลของรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็กไว้ว่ารูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันเป็นรูปแบบที่เอื้อต่อการพัฒนาความสามารถในการสวมบทบาทมากกว่ารูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการวางอำนาจและออกคำสั่งกับบุตร

จากการศึกษาวิธีการอบรมเลี้ยงดูหลายรูปแบบที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมของเด็ก ฮอฟแมน (Hoffman, 1970) พบผลการวิจัยที่สอดคล้องกันว่า วิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กแบบชี้แจงเหตุผลกับเด็ก (inductive child-rearing practices) โดยบิดามารดาพยายามเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กด้วยการชี้แจงเหตุผลเพื่อกระตุ้นให้เด็กคิดถึงผลการกระทำของตนที่จะเกิดแก่มิตรหรือผู้อื่น และความรับผิดชอบของเขาต่อสิ่งที่เขากระทำลงไป การอบรมเลี้ยงดูในรูปแบบดังกล่าวนี้มีอิทธิพลอย่างมากต่อการพัฒนาความสามารถในการสวมบทบาทและการพัฒนาทางจริยธรรมของเด็กเมื่อเปรียบเทียบกับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจบังคับ (assertion of parental power) การอบรมเลี้ยงดูแบบถอนถอนความรัก (withdrawal of love) และการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักใคร่เอ็นดู (parental affection) ทอมา สตัดป์ (Staub, 1975) ได้ทำการศึกษาวินัยผลของการอบรมเลี้ยงดูแบบชี้แจงเหตุผลที่มีต่อพฤติกรรมเอื้อสังคม ผลการวิจัยทำให้เขาสรุปว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบนี้ก่อให้เกิดเงื่อนไขที่จำเป็นในการส่งเสริมพฤติกรรมเอื้อสังคม นั่นคือการอบรมเลี้ยงดูแบบชี้แจงเหตุผลอาจเพิ่มความสามารถในการมองเหตุการณ์จากแง่มุมของผู้อื่น (ความสามารถในการสวมบทบาท) และยังสามารถเพิ่มความสามารถในการเข้าใจถึงความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น (การร่วมรู้สึก) อีกด้วย

เคลเลอร์ (Keller, 1976) ได้ทำการศึกษาวินัยทางสังคมอันจะนำไปสู่การพัฒนาความสามารถในการสวมบทบาทของเด็กอายุระหว่าง 11 ถึง 15 ปี พบว่าการรับรู้ว่าคุณได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบให้การสนับสนุนจากบิดามารดา (supportiveness) ซึ่งหมายถึงการที่บุตรรายงานว่ามารดาของตนให้ความรักใคร่สนิทสนมและเปิดโอกาสหรือส่งเสริมให้เด็กได้แสดงออกทางสังคม มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับความสามารถในการสวมบทบาทของเด็ก และการรับรู้ว่ามีบิดามารดาให้การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน (severity) ซึ่งเป็นการอบรมเลี้ยงดูด้วยวิธีการลงโทษทางกายและทางจิตใจ เช่น การถอนถอนความมั่นคงทางใจและการยับยั้งหรือลดแรงจูงใจในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับบุคคลในสังคม มีความสัมพันธ์ในทางลบกับความสามารถในการสวมบทบาทของเด็ก

อนึ่ง ในการศึกษาอิทธิพลของรูปแบบพฤติกรรมของแม่ที่มีต่อการพัฒนาทางสังคมของเด็กที่มีปัญหาการเรียนล่าช้า เอลลาโด และฟรอยด์ (Elardo and Freund, 1978 อ้างจาก Walsh, 1980 หน้า 3) พบความสัมพันธ์ในระดับสูงระหว่างพฤติกรรมของมารดา เช่น การแสดงความห่วงใยต่อผู้อื่นกับความสามารถในการนำตัวของเขา เขาไปอยู่ในบทบาทของผู้อื่น เพื่อเข้าใจความรู้สึกนึกคิดและมองเหตุการณ์ว่าหากเราเป็นผู้นั้นจะคิดอย่างไร (put himself in another "shoes" or role-taking skills) ผู้วิจัยได้เสนอแนะว่าบิคามารคาของเด็กพิการ ในกลุ่มตัวอย่างที่สอนบุตร ให้เห็นคุณค่าของการ เป็นคนที่มีคุณภาพทางสังคม เช่น มีความสามารถในการสวมบทบาท จะผลิตเด็กที่มีคุณภาพทั้งกล่าวถึงแม้ว่าเด็กเหล่านี้จะมีความไม่สมบูรณ์บกพร่องทางการ เรียนรู้ก็ตาม

การร่วมรู้สึก (empathy) นับเป็นสิ่งก็เกี่ยวกับลักษณะทางจิตใจของบุคคลที่มีความหมายใกล้เคียงกับสิ่งก็กับการหยิ่งลึกทางสังคม เพราะความหมายของสองสิ่งก็นี้เกี่ยวข้องกับการ เข้าใจผู้อื่น แต่การร่วมรู้สึกมีความหมายในขอบเขตที่จำกัดกว่า กล่าวได้ว่าบุคคลที่มีความสามารถในการร่วมรู้สึกจะมีความไวในการ สนองตอบต่อความรู้สึกของผู้อื่น เพราะ เขาสามารถนำตนเข้าไปอยู่ในบทบาทของผู้อื่น (ทางความคิด) เพื่อจะได้เข้าใจว่าคนอื่นรู้สึกอย่างไร ในสถานการณ์หนึ่ง ๆ จากการศึกษาวิจัยการร่วมรู้สึกของเด็กวัยก่อนเข้าเรียน (อายุ 4 - 6 ปี) บาร์เนต และคณะ (Barnett et al., 1980) พบว่าเด็กหญิงในกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะการร่วมรู้สึกมากเป็นเด็กซึ่งมีบิคามารคาที่รายงานว่าตนเอง เป็นคนที่พยายาม เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น เป็นคนอบอุ่น และเน้นความรู้สึกของผู้อื่นเป็นสำคัญไม่ว่าจะอยู่ในสถานการณ์ที่มีหรือไม่มีระเบียบกฎเกณฑ์ก็ตาม

สำหรับงานวิจัยในประเทศไทยที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้มีน้อยมาก งานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรงมีเพียงเรื่องเดียวคืองานวิจัยของ โกศล มีคุณ (โกศล มีคุณ 2524) ได้ทำการวิจัยเชิงทดลองฝึกการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม และทักษะในการสวมบทบาทให้แก่เด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 จำนวน 191 คน ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในจังหวัดราชบุรี การทดลองพัฒนาความสามารถในการสวมบทบาททางสังคมที่จัดทำขึ้นในการวิจัยนั้นนับ เป็นการทดลองครั้งแรกในสังคมไทยในส่วนที่เกี่ยวกับลักษณะของบุคคลที่ส่งเสริมการพัฒนาความสามารถในการสวมบทบาททางสังคม โกศล พบว่า ผู้รับการฝึกที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนมาก (หมายถึงการที่ผู้ตอบประเมินว่าตนได้รับการปฏิบัติจากบิคามารคาในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้ในปริมาณมาก คือแสดงความสนิทสนมรักใคร่ ให้ความเสมอภาค ให้การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สนใจทุกข์สุข

ช่วยแก้ไขปัญหาลูก) มีพัฒนาการความสามารถในการสวมบทบาทมากกว่าผู้ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนน้อย ทั้งที่ก่อนเข้ารับการศึกษา เด็กที่รายงานว่าได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนมากน้อยต่างกัน มิได้มีคะแนนการสวมบทบาทต่างกันแต่อย่างใด จึงกล่าวได้ว่าความแตกต่างซึ่งโศกหลังจากการฝึกเป็นผลที่เกิดขึ้นในช่วงการฝึก และการที่เป็นดังกล่าวอาจอธิบายได้ว่า เมื่อเด็กได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักจากที่บ้านนั้น ครอบครัวได้ให้สภาพจิตใจที่พร้อม แต่ขณะนั้นสภาพแวดล้อมในครอบครัวและสภาพแวดล้อมทางสังคมของเด็กอาจยังไม่เหมาะสมและไม่ส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการในการสวมบทบาทอย่างเต็มที่ ครั้นเมื่อเขาได้รับการศึกษาซึ่งจัดสภาพและประสบการณ์ที่ส่งเสริมลักษณะดังกล่าวโดยตรง เด็กซึ่งมีสภาพทางจิตใจที่พร้อมอยู่แล้วจึงสามารถจะพัฒนาไปไ้มากกว่าเด็กที่สภาพทางจิตใจพร้อมน้อยกว่า

การศึกษแบบยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง หมายถึง ลักษณะการคิดที่บุคคลมองโลกโดยใช้ความคิดเห็นของตนเองเป็นหลัก ไม่สามารถที่จะแยกความคิดของตนออกจากความคิดของผู้อื่นได้ มักคิดว่าผู้อื่นจะคิดหรือมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ในแง่มุมที่ตนคิดหรือมองเห็น ลักษณะการคิดเช่นนี้ถือว่าเป็นการคิดที่ขัดขวางพัฒนาการด้านการหยั่งลึกทางสังคม กวินทร์ ธรรมนุก (กวินทร์ ธรรมนุก 2522) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบพัฒนาการทางการศึกษแบบยึดตนเองเป็นศูนย์กลางของเด็กที่กำลังเรียนอยู่ในชั้นอนุบาลและประถมศึกษา อายุระหว่าง 4 - 9 ปี จำนวน 100 คน ซึ่งได้รับการอบรมเลี้ยงดูต่างกันเมื่อเปรียบเทียบการศึกษแบบยึดตนเองเป็นศูนย์กลางด้านการจำแนกประเภทและด้านการมองวัตถุในเนื้อที่ พบว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวด (การอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดาไม่อนุญาตให้เด็กทำอะไร ได้ตามความปรารถนาหรือไม่ให้ความสะดวกในการกระทำด้วยตัวเด็กเอง คุ้มครองและให้ความช่วยเหลือบุตรตลอดเวลา) มีการศึกษแบบยึดตนเองเป็นศูนย์กลางด้านทั้งสองดังกล่าวสูงกว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย (อบรมเลี้ยงดูด้วยความรักและเหตุผล ให้ความยุติธรรมยอมรับในความสามารถและความคิดเห็นของบุตร ให้ความร่วมมือตามโอกาสอันควร) สำหรับการศึกษแบบยึดตนเองเป็นศูนย์กลางด้านจำนวนนั้น พบเพียงแนวโน้มน่าว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดมีการศึกษแบบยึดตนเองเป็นศูนย์กลางด้านจำนวนสูงกว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของการอบรมเลี้ยงดูบุตรของบิดามารดาที่มีต่อลักษณะการคิดหรือการมองสิ่งต่าง ๆ ที่แวดล้อมตัวเด็ก

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ เช่นงานวิจัยที่แสดงให้เห็นว่าวิธีการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวทางสังคมของเด็ก เพื่อเด็กจะสามารถดำเนินชีวิต

อยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ตัวอย่างงานวิจัยเกี่ยวกับการปรับตัวทางสังคมในประเทศไทย เช่น งานวิจัยของสมาน กำเนิด (สมาน กำเนิด 2520) ศึกษานักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 ในจังหวัดกาญจนบุรี พบว่าวิธีการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาทำให้เด็กสามารถปรับตัวได้ต่างกัน เด็กที่รายงานว่าตนได้รับการอบรมเลี้ยงดูด้วยความรักและเหตุผล บิดามารดาให้ความยุติธรรม ยอมรับความสามารถและความคิดเห็นของตน ให้ความร่วมมือตามโอกาสอันควร (หรือที่ผู้วิจัยเรียกว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย) จะปรับตัวได้ดีกว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลยและแบบเข้มงวดกวดขัน และยังพบว่าเด็กหญิงมีการปรับตัวทางสังคมได้ดีกว่าเด็กชาย คณาภรณ์ ย์ญทิพย์ (รัตน ย์ญทิพย์ 2522) ก็ได้ศึกษาการปรับตัวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบผลสอดคล้องกับของสมาน ว่า เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบฝึกให้พึ่งตนเองปรับตัวได้ดีกว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่ยับยั้งการพึ่งตนเองอย่างชัดเจน

จากเอกสาร การวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น อาจสรุปได้ว่าวิธีการอบรมเลี้ยงดูที่เด็กได้รับจากบิดามารดา มีอิทธิพลอย่างเด่นชัดต่อการพัฒนาความสามารถในการสวมบทบาททางสังคมซึ่งอาจหมายรวมถึงความสามารถในการหยิ่งลึกทางสังคมด้วย การอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมากกว่าการออกคำสั่ง การอบรมเลี้ยงดูแบบชี้แจงเหตุผล การอบรมเลี้ยงดูแบบรักใคร่ สนับสนุนตลอดจนการ เปิดโอกาสให้เด็กได้สวมบทบาทด้วยการอนุญาตให้เข้าร่วมในการถกเถียงปัญหาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับสมาชิกในครอบครัว รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเหล่านี้นับว่าเป็นเหตุปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาความสามารถในการหยิ่งลึกทางสังคมของเด็ก ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงคาดว่าเด็กกลุ่มที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาค่านิยมสังคม สติปัญญา และจริยธรรมมากจะมีความสามารถในการหยิ่งลึกทางสังคมสูงกว่าเด็กกลุ่มที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนา 3 ด้านดังกล่าวน้อย คณะผู้วิจัยได้ทำการวัดวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่เน้นการพัฒนาค่านิยมสังคม สติปัญญา และจริยธรรมดังกล่าวด้วยแบบสอบถามที่สร้างขึ้นใหม่ลักษณะเนื้อหาเหมาะสมกับวัฒนธรรมไทย และมีข้อความที่เกี่ยวข้องกับวิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบต่าง ๆ ซึ่งกล่าวถึงในเอกสารการวิจัยที่รวบรวมมาข้างต้นนี้

การส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมที่ครอบครัวให้แก่เด็กกับความสามารถในการหยิ่งลึกทางสังคม

จากการศึกษาเด็กสวิสของเพียเจท์ (Piaget, 1932 อ้างจาก กวง เกียน พันธุนาวิน 2526 หน้า 53 - 54) และแผ่ขยายไปทั่วโลก ทำให้ทราบว่าเด็กในช่วงอายุได้ 10 ขวบที่มีระดับสติปัญญาปานกลางจนถึงสติปัญญาสูงและมีสุขภาพจิตดีจะเริ่มมีความคิดและการทัก

สนิใจเปลี่ยนแปลงไปเป็นลักษณะของผู้ใหญ่ใน 3 ด้าน ด้านแรกคือการเปลี่ยนจากการคิดและรับรู้สภาพ
 แวกคลุมโดยยึดตนเองเป็นศูนย์กลางเป็นการรับทราบว่าผู้อื่นก็มีความคิด การรับรู้ และมีความ
 ท้องการแตกต่างกันไปจากตนได้ การเปลี่ยนแปลงในลักษณะนี้เป็นจุดเริ่มต้นของการมีความสามารถ
 ที่จะเอาใจเขามาใส่ใจเรา ด้านที่สองคือการเปลี่ยนจากการพิจารณาแค่เฉพาะผลของการ
 กระทำเท่านั้น มาเป็นการนำเอาเจตนาของผู้กระทำเข้ามาพิจารณาประกอบด้วย การเปลี่ยน
 แปลงด้านที่สองเกิดขึ้นต่อเนื่องจากด้านแรก กล่าวคือ เด็กเล็ก ๆ มักจะดูแลแต่ที่เป็นความเสียหาย
 อันเกิดจากการกระทำเท่านั้น เนื่องจากเด็กเล็กยังยึดแบบยึดตนเป็นศูนย์กลางจึงไม่สามารถคิด
 ในสถานการณ์ของผู้อื่นได้ ในสถานการณ์ที่เขาไม่ได้เป็นผู้กระทำเขาจะคิดถึงเจตนาของผู้กระทำ
 ได้ไม่แจ่มชัด ต่อเมื่อเขามีอายุเข้าสู่วัยเด็กโตและวัยรุ่นตอนต้นจึงจะสามารถรับรู้ หรือทายเจตนา
 ของผู้อื่นได้แม่นยำยิ่งขึ้น การที่เด็กจะพัฒนาความสามารถสองด้านนี้ได้ ต้องได้รับประสบการณ์
 ทางสังคมที่แปลกใหม่อยู่เสมอ เช่น การพาเด็กไปเยี่ยมสถานที่และดูการทำงานของบุคคลอาชีพ
 ต่าง ๆ หรือบุคคลที่พิการ เด็กอ่อน คนชราหรือคนป่วยก็จะช่วยให้เด็กมีประสบการณ์ทางสังคม
 โดยตรง นอกจากนั้นเด็กยังอาจได้รับประสบการณ์สังคมทางอ้อมจากสื่อมวลชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์
 และสิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ การเปลี่ยนแปลงด้านที่สามคือการเปลี่ยนความคิดและความเข้าใจเกี่ยวกับ
 กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับ กฎหมาย ตลอดจนบรรทัดฐานและประเพณี ในวัยเด็กเล็กยังไม่ทราบว่าใคร
 เป็นผู้สร้างกฎเกณฑ์ต่าง ๆ และเข้าใจว่ากฎเกณฑ์เหล่านี้เป็นของตายตัว ต่อเมื่อโตขึ้นได้
 มีโอกาสเล่นกับเพื่อน และเกมส์ต่าง ๆ ที่มีกฎเฉพาะ บางครั้งอาจตกลงกันเป็นคราว ๆ ไป
 เด็กจะเริ่มเปลี่ยนความคิดเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ไปในแนวใหม่ คือทราบว่ามนุษย์เป็นผู้สร้างกฎเกณฑ์
 ขึ้นจากการตกลงหรือได้รับความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ กฎเกณฑ์เหล่านี้ไม่ใช่ของตายตัว อาจ
 ปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม การเปลี่ยนแปลงความคิดทางด้านนี้ขึ้นอยู่กับ
 ความสามารถในการรู้คิดและสติปัญญาและประสบการณ์ทางสังคมที่กว้างขวางและลึกซึ้ง

ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการสวมบทบาท เพียเจต์ (Piaget, 1932 อ้างจาก โกศล
 มีคุณ 2524 หน้า 75) ได้เน้นความสำคัญของการเสริมสร้างประสบการณ์ทางสังคม ซึ่งเชื่อว่า
 จะเป็นสิ่งที่นำไปสู่การพัฒนาความสามารถในการสวมบทบาท โดยกล่าวว่า ผู้ที่อบรมเลี้ยงดูเด็ก
 จะต้องให้ความเสมอภาคแก่เด็ก ให้เด็กได้เรียนรู้ถึงความต้องการ ความยากลำบาก และการ
 กระทำผิดของตน ซึ่งให้เห็นผลของการกระทำของตนที่อาจบังเกิดแก่ผู้อื่น พยายามสร้างบรรยากาศ
 ของความเข้าใจและการรู้จักให้ความช่วยเหลือแก่กันและกัน

โฮลสไตน์ (Holstein, 1968 อ้างจาก Kohlberg, 1976 หน้า 50) ได้เสนอแนะว่ามိถาวรคาอาจสร้างเสริมโอกาสในการสวมบทบาท ให้แก่เด็กได้ด้วยการอนุญาตและกระตุ้นให้เด็กได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ดกเถียงปัญหาในประเด็นต่าง ๆ เช่น ประเด็นเกี่ยวกับ ค่านิยม จริยธรรม และเปิดโอกาสให้เด็กได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแสดงทัศนคติกับมิตถาวรคา

จากแนวความคิดข้างต้นนี้ ทำให้คาดหมายได้ว่าเด็กที่ได้รับการส่งเสริมให้มีประสบการณ์ทางสังคมที่เพียเจต์และโฮลสไตน์เสนอแนะไว้จะเป็นเด็กที่มีความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมสูงกว่าเด็กที่ได้รับการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมน้อยหรือไม่ได้รับการส่งเสริมเลย นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยหลายฉบับที่แสดงให้เห็นว่า สภาพแวดล้อมของชุมชนที่ครอบครัวย้ายอยู่ก็มีอิทธิพลต่อการพัฒนาความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมของบุคคลเช่นกัน ทั้งผลการวิจัยที่รวบรวมมาไว้ดังนี้

ฮอลโลส และโคแวน (Hollis and Cowan, 1973) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความสามารถในการสวมบทบาทของเด็กสามกลุ่มซึ่งมีประสบการณ์ทางสังคมต่างกันในประเทศนอร์เวย์ คือ เด็กที่มาจากนิคมเกษตรกรรมและเลี้ยงสัตว์มีลักษณะเป็นชนบท เด็กในหมู่บ้านและเด็กในเมือง เด็กเหล่านี้มีอายุระหว่าง 7 - 9 ปี ในการศึกษาครั้งนี้เขาพบว่าแหล่งที่อยู่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการสวมบทบาท คือเด็กจากนิคมดังกล่าวมีความสามารถในการสวมบทบาทต่ำกว่าเด็กที่มาจากเมืองหรือหมู่บ้าน แต่เด็กสองกลุ่มหลังมีความสามารถในการสวมบทบาทไม่ต่างกัน

เวสต์ (West, 1974) ได้ทำการวิจัยในปีต่อมาโดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กชายชาวอิสราเอล 108 คน จากแหล่งที่อยู่ต่าง ๆ กันคือ นิคม (kibbutzim) ชนบท(moshavim) และเมืองใหญ่ (city) โดยเปรียบเทียบทักษะในการสวมบทบาท แม้ผลการวิจัยจะไม่พบว่าเด็กจากแหล่งที่อยู่ทั้งสามจะมีทักษะดังกล่าวแตกต่างกันอย่างชัดเจน เวสต์กล่าวว่าผลวิจัยของเขาสนับสนุนข้อสรุปของฮอลโลสและโคแวนที่ว่าประสบการณ์ทางสังคมในระดับพื้นฐานเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการพัฒนาทักษะการสวมบทบาทที่เหนือปริมาณอันเป็นพื้นฐานนี้แล้วประสบการณ์ทางสังคมจะไม่มีผลทำให้บุคคลมีทักษะในการสวมบทบาทต่างกัน

โรเจอร์ (Rogers, 1969) ได้สรุปจากผลการวิจัยของเขาและคณะว่าลักษณะซึ่ง

เป็นองค์ประกอบแกนกลางของชาวชนบทโดยทั่วไป (ไม่ว่าจะเป็นชนชาติหรือวัฒนธรรมใด) มีอยู่ 10 ประการ ซึ่งใน 10 ประการนี้ ลักษณะหนึ่งที่พบว่ามีผลสำคัญและมีอิทธิพลต่อความก้าวหน้าและพัฒนาการของชาวชนบทก็คือ ความสามารถในการร่วมรู้สึก (empathizing ability) เขาพบว่าชาวชนบทโดยทั่วไปมักจะขาดคุณลักษณะดังกล่าว ซึ่ง โรเจอร์ส ได้อธิบายว่าความร่วมรู้สึกนี้ หมายถึง ความสามารถที่จะนำตนเองเข้าไปอยู่ในบทบาทของผู้อื่น การขาดความร่วมรู้สึกเป็นผลเนื่องมาจากการมีปฏิสัมพันธ์อยู่ในสภาพแวดล้อมหรือสังคมที่จำกัด เช่นมีชีวิตอยู่ในหมู่บ้านชนบทที่โดดเดี่ยว การได้ศึกษาคู่กับสังคมภายนอกน้อย การขาดการศึกษาต่อกับสังคมที่เจริญ ในสภาพดังกล่าวทำให้คนชนบทพบบทบาทที่แตกต่างกันน้อย เช่นมีอาชีพที่ต่างกัน มีตำแหน่งในสังคมต่างกัน ส่วนใหญ่จะพบแค่บทบาทที่มีลักษณะเหมือน ๆ กัน การมีปฏิสัมพันธ์อยู่เฉพาะในขอบเขตของสังคมที่แคบจำกัดดังกล่าว ทำให้บุคคลขาดความสามารถในการสวมบทบาทอันเป็นผลให้ความร่วมรู้สึกไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร

ในประเทศไทย มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้คืองานวิจัยของ กวงเกี้ยน ศาสตราจารย์ (กวงเกี้ยน ศาสตราจารย์ 2522) ซึ่งได้ศึกษาอิทธิพลของชุมชนที่มีต่อพัฒนาการทางสติปัญญา ค่านิยม และความสามารถในการเข้าใจคนอื่น กลุ่มตัวอย่างของการวิจัยเป็นเด็กอายุ 6 - 10 ปี จากสภาพชุมชนที่ต่างกัน 4 แบบ คือชุมชนในเมืองหลวง ชุมชนสลัมในเมืองหลวง ชุมชนชนบทที่มีลักษณะเป็นหมู่บ้าน และชุมชนที่มีลักษณะเป็นป่าและมีบ้านอยู่ห่าง ๆ กัน ผู้วิจัยพบผลที่สอดคล้องกับสมมุติฐานของ โรเจอร์ส อยู่บ้าง ในกลุ่มเด็กอายุ 10 ปี กล่าวคือพบว่าเด็กอายุ 10 ปี ที่อาศัยอยู่ในเมืองหลวงมีความสามารถในการเข้าใจบุคคลอื่นสูงที่สุด รองลงมาคือเด็กที่อยู่ในชุมชนที่มีลักษณะเป็นหมู่บ้าน และเด็กที่อยู่ในชุมชนชนบทที่มีลักษณะเป็นป่าและมีบ้านอยู่ห่าง ๆ กัน ส่วนเด็กที่อยู่ในชุมชนสลัมในเมืองหลวงมีความสามารถในการเข้าใจบุคคลอื่นต่ำสุด ผลการวิจัยนี้แสดงว่าเด็กในชุมชนสลัมเมืองหลวงมีความสามารถในการเข้าใจบุคคลอื่นต่ำใกล้เคียงกับเด็กในชุมชนที่มีลักษณะเป็นป่าและมีบ้านอยู่ห่าง ๆ กัน ทำให้เข้าใจว่ามิใช่ความโดดเดี่ยวอย่างเดียวยังทำให้ความสามารถในการเข้าใจบุคคลอื่นของเด็กแตกต่างกันน่าจะมีลักษณะอื่น ๆ เช่น ภูมิภาวะ การได้รับโอกาส และมีประสบการณ์ทางสังคมที่เอื้ออำนวยอาจเป็นสาเหตุประกอบกันได้

แม้ว่าเด็กในกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษานี้จะเป็นเด็กที่อาศัยอยู่ในเมืองหลวงทั้งหมดก็ตาม ผู้วิจัยยังคงคาดหวังว่าเด็กเหล่านี้จะมีความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมต่างกัน ทั้งนี้เพราะ

ครอบครัวแต่ละครอบครัวมีวิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตร ของตนเองและอาจเห็นความสำคัญในการ จักประสบการณ์ทางสังคมให้แก่เด็กแตกต่างกัน จากหลักฐานการวิจัยที่ประมวลมาข้างต้นนี้ทำให้ คาคคิดว่าปริมาณการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมที่ครอบครัวให้แก่เด็กจะเป็นปัจจัยสำคัญ ประการหนึ่งที่มีผลต่อความสามารถในการหยิ่งลึกทางสังคมของเด็กในกลุ่มตัวอย่าง

ความสามารถในการหยิ่งลึกทางสังคมกับการได้รับความนิยมนในหมู่เพื่อน

การ คาคหมายเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านการสวมบทบาท (การหยิ่ง- ลึกทางสังคม) กับความนิยมนในหมู่เพื่อนมีแหล่งกำเนิดจากแนวคิดทฤษฎีของ เพียเจท์ (Piaget, 1965, 1967 อ้างจาก Shantz, 1975 หน้า 304) ได้เสนอแนะว่าตัวแปรทั้งสอง กิ่งกล่าวมีความสัมพันธ์กันในลักษณะเป็นสาเหตุและผลต่อกันแบบสองทิศทาง (Bidirectional causal relationship) กล่าวคือการได้พบปะสังสรรค์กันในหมู่เพื่อน เป็นทั้งเหตุปัจจัยที่ จำเป็นต่อการพัฒนาทักษะในการสวมบทบาทและในขณะเดียวกันก็เป็นผลของการมีทักษะด้านนี้ ด้วย เพียเจท์กล่าวว่าเด็กจะลดการยึดตนเองเป็นศูนย์กลางลงเมื่อได้มีโอกาสคบหาสมาคมกับ เพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกันที่มีแนวความคิดหรือทัศนคติที่หลากหลายต่างกันไป และมีความปรารถนา และความต้องการต่างไปจากตน การมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันโดยทั่วไป การ ชักแย้งกันและโต้เถียง กันในเรื่องเฉพาะด้าน เป็นเงื่อนไขจำเป็นที่ทำให้บุคคลเกิดความสามารถในการสวมบทบาท และดำรงรักษาไว้ให้คงอยู่ ในการคบหาสมาคมกับเพื่อนผู้นั้นเด็กจะถูกสถานการณ์บังคับให้ต้อง หันมาตรวจสอบสิ่งที่ตนมีอยู่ ประสบการณ์กับเพื่อนช่วยให้เด็กสามารถแยกตัวหลุดพ้นจากการยึด ความคิดของตนเป็นหลักและเปิดโอกาสให้เขาได้พิจารณาทัศนคติหรือแง่คิดของผู้อื่นบ้าง เมื่อ ความสามารถในการสวมบทบาทเกิดขึ้นเด็กจะสามารถเข้าร่วมในพฤติกรรมที่คงมีการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน เช่น การให้ความร่วมมือการอภิปรายและการวางแผนกับเพื่อน ๆ

โคลเบอร์ก (Kohlberg, 1976) ได้ให้แนวความคิดที่สอดคล้องกับแนวความคิดของเพียเจท์โดยเสนอแนะว่า เด็กมีโอกาสที่จะสวมบทบาทจากการที่ตนมีการพบปะสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนฝูงยิ่งเด็กเข้าสังคมกับกลุ่มเพื่อนมากเท่าไร โอกาสในการรับรู้เกี่ยวกับแง่คิดหรือทัศนคติทางสังคมของผู้อื่นที่หลากหลายก็จะยิ่งมีมากขึ้นเท่านั้น

นอกจากนี้เพียเจท์ยังได้เสนอเป็นสมมุติฐานว่าการ ได้รับความนิยมนในหมู่เพื่อนมีความสัมพันธ์กับความสามารถในการยอมรับความคิดจากแง่มุมของผู้อื่น กล่าวคือ เด็กที่ได้รับ

ความนิยมจากเพื่อนมากมักเป็นผู้ที่สามารถรับฟังแง่คิดของคู่สนทนาได้ดีกว่า เด็กที่ยังยึดความคิดของตนเองเป็นศูนย์กลาง ไคมีนักวิจัยหลายท่านพยายามศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างการได้รับความนิยมจากเพื่อนกับความสามารถในการสวมบทบาทตามข้อเสนอของเพียเจต์ เท่าที่ผ่านมายังไม่พบว่าตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์กันโดยตรงในระดับที่เชื่อถือได้ แต่มีงานวิจัยบางฉบับรายงานความสัมพันธ์เฉพาะกรณีไว้ ตัวอย่างเช่น งานวิจัยของรูบิน (Rubin, 1972) ซึ่งพบว่า การได้รับความนิยมในหมู่เพื่อนมีความสัมพันธ์กับทักษะในการสวมบทบาทเฉพาะในเด็กระดับอนุบาลและเด็กที่ศึกษาอยู่ในเกรด 2 แต่ไม่พบความสัมพันธ์ของตัวแปรสองตัวนี้ในเด็กเกรด 4 และเกรด 6 ส่วนงานวิจัยของ รอทเทนเบิร์ก (Rothenberg, 1974) ได้แสดงให้เห็นว่าการสวมบทบาทไม่มีความสัมพันธ์กับการได้รับความนิยมจากเพื่อน แต่มีความสัมพันธ์กับการที่เด็กบรรยายว่าเพื่อนมีลักษณะของความเป็นผู้นำ เข้ากับหมู่คณะได้ และมีความเป็นมิตรต่อมากอดยทซ (Deutsch, 1974) ได้ศึกษาพบว่าความสามารถในการสวมบทบาทเชิงการติดต่อสื่อสาร (communicative role-taking ability) ของเด็กหญิงวัยก่อนเข้าเรียนมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับการได้รับความนิยมจากเพื่อนวัดโดยปริมาณการปะทะสังสรรค์ในทางบวกระหว่างกัน และไม่มีความสัมพันธ์กับการได้รับความนิยมที่วัดโดยวิธีการเลือกแบบสังคมมิติ ดังนั้น เขาจึงให้ข้อเสนอแนะว่าความสามารถในการสวมบทบาทอาจเกี่ยวข้องกับกฎปฏิบัติระหว่างกันในทางที่ดีกับบุคคลอื่น (general positive interaction) มากกว่าการได้รับความนิยมในหมู่เพื่อน (popularity)

งานวิจัยอีกชิ้นหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้คือ งานวิจัยของเจนนิงส์ (Jennings, 1975) ซึ่งได้สังเกตพฤติกรรมของเด็ก 38 คน ในสถานเลี้ยงลูกเด็กเล็กในช่วงเวลากลางวัน เขาพบว่าระดับของความรู้ทางสังคม (เช่น ความสามารถในการสวมบทบาท การคัดสินเชิงจริยธรรม) มีความสัมพันธ์กับการได้รับความนิยมจากเพื่อน และสัมพันธ์กับความสามารถเฉพาะบุคคล เช่น ความเป็นผู้นำกลุ่ม สามารถติดตามนำสิ่งที่ต้องการมาให้ได้บ่อยครั้ง ริเริ่มด้วยตนเอง ผลักดันตนเองและสามารถเข้ากับผู้อื่นได้ดี

สำหรับงานวิจัยที่ให้ผลเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ในประเทศไทยก็มีเช่นงานวิจัยของ บุญยิ่ง เจริญยิ่ง (บุญยิ่ง เจริญยิ่ง 2509) ซึ่งศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมในห้องเรียนของเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่สอง สาม และสี่ จำนวน 212 คน ผลการวิจัยพบว่า เด็กซึ่งเพื่อนระบุว่าต้องการให้เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ บ่อยครั้ง (มีฐานะทางความนิยมสูง) เป็นเด็กที่ไวต่อความรู้สึก

ของผู้เฒ่ามากกว่าเด็กที่ได้รับการระงับน้อยครั้ง (ฐานะทางความนิยมต่ำ) เด็กที่มีฐานะทางความนิยมสูง เป็นเด็กที่มีลักษณะคล่องแคล่วว่องไว ยอมรับพฤติกรรมกฎระเบียบ ร่าเริง และให้ความร่วมมือมากกว่าเด็กที่มีฐานะทางความนิยมต่ำ นอกจากนั้นยังพบว่าคุณสมบัติของผู้ที่ควรจะได้รับเลือกให้เป็นหัวหน้าชั้นก็มีลักษณะคล้ายคลึงกับลักษณะของผู้ที่ถูกจัดอยู่ในประเภทที่มีฐานะทางความนิยมสูงนั่นเอง

สมบูรณ์ จ้างจิต (สมบูรณ์ จ้างจิต 2514) ได้สำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการคบเพื่อนของนักเรียนวัยรุ่นอายุระหว่าง 12 - 17 ปี จำนวน 300 คน ในกรุงเทพฯ พบว่านักเรียนกลุ่มนี้ระบุลักษณะของเพื่อนที่ตนนิยมคบหาสมาคมด้วยเป็นอันดับแรก ๆ คือ นิยมคบเพื่อนที่มีท่าทีเป็นมิตร สามารถถกเถียงต่อความรู้สึกไม่พอใจได้ มีอุปนิสัยช่วยเหลือผู้อื่น มีความเข้าใจและเกรงใจผู้อื่น ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ชยันต์เรียน และในด้านความประพฤติของเพื่อนนักเรียนกลุ่มนี้ชอบคบเพื่อนที่เคารพผู้ใหญ่เป็นอันดับแรก

เทียนจิตต์ จิตต์อารี (เทียนจิตต์ จิตต์อารี 2520) ได้ศึกษานิสิตหญิงปี 1 ถึงปี 4 จำนวน 255 คน ในมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เกี่ยวกับลักษณะของเพื่อนที่คบปรากฏว่านิสิตกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับลักษณะของเพื่อนตามลำดับคือ เพื่อนที่มีความประพฤติดี ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นดี เพื่อนที่มีความสนใจทำงานกัน เพื่อนที่เรียนดี และเพื่อนที่มีฐานะดี

การแสดงบทบาทสมมุติเป็นวิธีการที่นิยมนำมาใช้ในการเรียนการสอนกันมากเพราะบทบาทสมมุติช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้หลายอย่าง ดังที่ ทิศนา แชนงณี (ทิศนา แชนงณี 2519 อ้างจาก จิราภรณ์ หุ่นตระกูล 2528 หน้า 18) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการแสดงบทบาทสมมุติไว้หลายประการ เช่น บทบาทสมมุติช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น ความเข้าใจนี้จะช่วยให้ผู้เรียนรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา และช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้สึกเกี่ยวกับตนเองในทางที่ดี และไม่มีโอกาสสำรวจตนเองและเรียนรู้เกี่ยวกับผู้อื่นโดยรับบทบาทสมมุติเป็นเครื่องช่วยจะทำให้ผู้เรียนเข้าใจตนเองและผู้อื่นมากขึ้น กวัญเทวนี้การ จัดให้เด็กได้แสดงบทบาทสมมุติเท่ากับเป็นการพัฒนาความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมให้แก่เด็ก

จิราภรณ์ หุ่นตระกูล (จิราภรณ์ หุ่นตระกูล 2528) ได้ทำการศึกษาเชิงทดลองเพื่อ

พัฒนาการเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีปัญหาการปรับตัวด้านสัมพันธภาพกับเพื่อน โดยแบ่งนักเรียนกลุ่มนี้ (จำนวน 30 คน) ออกเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมกลุ่มละเท่า ๆ กัน ผู้วิจัยได้จัดให้กลุ่มทดลองผลัดเปลี่ยนกันแสดงบทบาทสมมุติที่เตรียมไว้ทั้งที่มีลักษณะใกล้เคียงหรือลักษณะตรงกันข้ามกับลักษณะส่วนตัวของผู้แสดงเป็นเวลา 6 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 ครั้ง รวม 12 ครั้ง หลังจากจบการแสดงแต่ละครั้ง ทั้งผู้แสดงและผู้สังเกตการณ์ร่วมกันอภิปรายบทบาทที่แสดง สำหรับกลุ่มควบคุมผู้วิจัยแจกเอกสารข้อสนเทศให้นักเรียนอ่าน และร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับบทบาทของตัวละคร ผลการทดลองปรากฏว่านักเรียนในกลุ่มทดลองมีการปรับตัวด้านสัมพันธภาพกับเพื่อนดีกว่าเดิม และดีกว่ากลุ่มควบคุมอย่างเด่นชัด แสดงให้เห็นว่าความสามารถในการเข้าใจบทบาทของคนและผู้อื่นมีอิทธิพลต่อการสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อนและอาจหมายความว่าไปถึงการเป็นผู้ที่ได้รับความนิยมน่าคบในหมู่เพื่อนด้วย

จากหลักฐานการวิจัยในต่างประเทศที่กล่าวถึงข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นว่าความสามารถในการสวมบทบาท (ซึ่งมีความหมายใกล้เคียงกับความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคม) มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับการได้รับความนิมในหมู่เพื่อนในเด็กบางกลุ่มอายุ และผลการวิจัยในประเทศไทยก็ได้แสดงให้เห็นว่าเด็กวัยรุ่นที่เพื่อนนิยมนับว่าเป็นเพื่อนค้ำมักจะเป็นเด็กที่ปรับตัวในหมู่เพื่อนได้ดี มีท่าที่เป็นมิตร ชอบช่วยเหลือผู้อื่น มีความเข้าใจและเกรงใจผู้อื่น ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ให้ความร่วมมือ ชยันเรียน และมีความประพฤติเรียบร้อย ฯลฯ เป็นที่น่าสังเกตว่าลักษณะดังกล่าวหลายลักษณะเป็นลักษณะที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของผู้มีความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมสูง และเนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมกับความนิมในหมู่เพื่อนเป็นครั้งแรกกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเด็กไทย ผู้วิจัยจึงต้องการที่จะพิสูจน์ข้อเสนอของเพียเจท์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของตัวแปรสองตัวนี้ด้วย จึงตั้งสมมุติฐานว่า "ความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมของเด็กมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับการได้รับความนิมในหมู่เพื่อน" สมมุติฐานนี้เป็นส่วนหนึ่งของสมมุติฐาน 2 ของการวิจัยนี้

ลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของครอบครัวกับความสามารในการหยั่งลึกทางสังคม

มีหลักฐานการวิจัยบางฉบับได้ชี้ให้เห็นว่า นอกเหนือจากอายุซึ่งมีความสัมพันธ์โดยตรงกับระดับความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมอย่างเด่นชัดแล้ว ลักษณะทางชีวสังคมของเด็กลักษณะอื่น ๆ เช่น เพศ ลำดับการเกิดของเด็ก ฯลฯ ก็อาจจะทำให้ความสามารถในการ

หยังลิกทางสังคัมของเด็กแตกต่างกันไปไค้ และลักษณะของภูมิหลังทางครอบครัว เช่น ระดับการศึกษาของบิดามารดาที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความสามารถในการหยังลิกทางสังคัม ปรากฏผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นนี้เท่าที่รวบรวมมาได้ดังนี้

ยังมีผลการวิจัยที่ขัดแย้งกันอยู่ในประเด็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับความสามารถด้านการรู้คิกทางสังคัม งานวิจัยในต่างประเทศ เช่น งานวิจัยของ ชานเลย์ วอล์คเกอร์ และโฟลีย์ (Shanley, Walker and Foley, 1971 อ้างจาก Turnure, 1975 หน้า 203) พบว่าเด็กหญิงมีระดับเชาว์ปัญญาทางสังคัม สูงกว่าเด็กชายสองในหกประเภทของแบบวัดเชาว์ปัญญาทางสังคัมที่ใช้ในการวิจัย ส่วนเทอเนอร์ (Turnure, 1975) ไม่พบความแตกต่างของความสามารถในการสวมบทบาทระหว่างเด็กหญิงและชายซึ่งผู้วิจัยใช้แบบวัดความสามารถในการสวมบทบาทตามวิธีการของเฟฟเฟอร์ และเกอเรวิทซ์ (Feffer and Gourevitch, 1960) เทอเนอร์ ได้ให้คำอธิบายเกี่ยวกับผลการวิจัยที่ต่างกันว่าถึงแม้ผู้วิจัยจะวัดระดับความสามารถในการรู้คิกทางสังคัมในความหมายเดียวกัน ตัวอย่างเช่น การสวมบทบาททางสังคัม แต่ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวัดที่ไม่เหมือนกัน จึงอาจเป็นเหตุให้ได้รับผลการวิจัยที่ต่างกันได้ และจากการวิจัยของเซลแมนและเบอร์น (Selman and Byrne, 1974) ซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะทำการทดสอบระดับความสามารถในการหยังลิกทางสังคัมของเด็กจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคัมระดับกลางที่มีอายุต่างกันตั้งแต่ 4 ถึง 10 ปี ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าไม่มีความแตกต่างด้านความสามารถในการหยังลิกทางสังคัมระหว่างเด็กหญิงและชาย

อย่างไรก็ตามเมื่อโกศล มีคุณ (โกศล มีคุณ 2524) นำเอาวิธีการวัดของเซลแมนมาก็คัดแปลง และใช้วัดกับเด็กไทยชายหญิงอายุ 9-14 ปี ก็พบว่าเด็กหญิงมีความสามารถในการหยังลิกทางสังคัมสูงกว่าเด็กชาย

จากหลักฐานการวิจัยที่ยังไม่อาจสรุปได้อย่างแน่ชัด ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรจะมีการวิเคราะห์เปรียบเทียบความสามารถในการหยังลิกทางสังคัมของเด็กชายและหญิงในกลุ่มตัวอย่างว่าจะมีความแตกต่างกันหรือไม่เพียงใด

นักจิตวิทยาพัฒนาการ เชื่อกันว่าลำดับการ เกิดมีความเกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางจิตใจของบุคคล เมื่อพิจารณาในด้านการได้รับประสบการณ์ในครอบครัวที่แตกต่างกันอันเนื่องมาจากจำนวนเด็กในครอบครัว กล่าวคือถ้าเด็กเกิดมาเป็นบุตรคนแรก เมื่อเกิดใหม่ ๆ ย่อมเป็นบุตร

คนเดียวของครอบครัว ส่วนบุตรคนที่สองอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีทั้งเด็กและผู้ใหญ่ตั้งแต่ต้น
สภาพแวดล้อมของบุตรคนแรก บุตรคนที่สองและบุตรคนเดียวหรือบุตรคนเล็กเป็นสภาพแวดล้อม
ในครอบครัวที่แตกต่างกัน และอาจมีผลทำให้พัฒนาการด้านจิตใจของเด็กแตกต่างกันได้มาก
(ควงเคื่อน พันธุมนาวิน 2520) พัฒนาการด้านการหยั่งลึกทางสังคมถือว่าเป็นพัฒนาการด้าน
จิตใจด้านหนึ่งของเด็ก ดังนั้นจึงคาดได้ว่าลำดับการเกิดของเด็กจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับพัฒนาการ
ด้านการหยั่งลึกทางสังคมของเด็กด้วย ในเรื่องนี้ไคมันักวิจัยชาวต่างประเทศบางท่านให้ความ
สนใจศึกษา เช่น รูบิน ฮูลท์ช และปีเตอร์ (Rubin, Hultsch and Peters, 1971 อ้างจาก
Shantz, 1975 หน้า 310) ได้ศึกษาพบว่าเด็กที่เกิดในลำดับหลัง ๆ จะมีความสามารถ
ในการสวมบทบาทต่ำกว่าเด็กที่เกิดในลำดับแรกหรือบุตรคนเดียวของครอบครัว และผลการวิจัย
ของสตัดป์ (Staub, 1971) และซีซีเรลลี (Cicirelli, 1972) ได้ให้หลักฐานทางอ้อม
ว่าเด็กที่เกิดในลำดับแรกหรือเด็กหญิงกลุ่มที่อายุน้อยมากในกลุ่มตัวอย่างจะมีความก้าวหน้าทาง
การสวมบทบาทมากกว่าเด็กที่เกิดในลำดับหลัง ๆ หรือเด็กชายกลุ่มที่อายุน้อยมาก

สำหรับงานวิจัยในประเทศไทยที่เกี่ยวข้องก็มีอยู่บ้าง เช่น งานวิจัยของ วันเพ็ญ
พิศาลพงศ์และคณะ (วันเพ็ญ พิศาลพงศ์ และคณะ 2526) ซึ่งศึกษาพบว่าเด็กในกลุ่มตัวอย่าง
ที่เป็นบุตรคนที่ 2 ของครอบครัวมีความพร้อมด้านความรู้และความสามารถในการปรับตัวเข้ากับ
สิ่งแวดล้อมสูงกว่าเด็กที่เป็นบุตรคนที่ 3 หรือถัดไป ส่วนเด็กที่เป็นบุตรคนที่ 1 มีความพร้อม
ด้านดังกล่าวใกล้เคียงกับบุตรคนที่ 2 และ 3

นอกจากนี้ผลการวิจัยของฮิลตัน (Hilton, 1967) ยังแสดงให้เห็นว่าบิดามารดา
มีปฏิสัมพันธ์กับบุตรคนแรกและบุตรที่เกิดในลำดับต่อมาแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับที่ควงเคื่อน
พันธุมนาวิน ได้กล่าวไว้ข้างต้นนี้ และสอดคล้องกับผลการวิจัยในประเทศไทยของ ทิพวรรณ
กิตติวิบูลย์ (ทิพวรรณ กิตติวิบูลย์ 2522) ที่พบว่าเด็กที่เกิดเป็นบุตรคนเล็กได้รับการอบรมเลี้ยง
ดูแบบรักและใช้เหตุผลในระดับสูงที่สุด รองลงมาคือ เด็กที่เกิดเป็นบุตรคนโต ส่วนเด็กที่เกิด
เป็นบุตรคนรองได้รับการอบรมเลี้ยงดูทั้งสองแบบดังกล่าวในระดับต่ำที่สุด

จากหลักฐานที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ผู้วิจัยจึงคาดว่าเด็กในกลุ่มตัวอย่างที่มีลำดับการเกิด
ต่างกันจะมีความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมต่างกัน

ระดับการศึกษาของบิดา เป็นตัวแปรตามภูมิหลังของครอบครัวที่สำคัญตัวแปรหนึ่งซึ่ง
มีผลการวิจัยยืนยันอยู่บ้างว่ามีส่วนสัมพันธ์กับความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมของเด็ก เช่น

งานวิจัยของ โกศล มีคุณ (โกศล มีคุณ 2524) พบว่าระดับการศึกษาของบิดาเป็นตัวแปรสำคัญตัวแปรหนึ่งจากจำนวนหลายตัวแปรที่สามารถทำนายความสามารถในการสวมบทบาทของเด็กในกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาและก่อนหน้านี้อีกมีผลการวิจัยของกฤตยา กฤษณาภิ (กฤตยา กฤษณาภิ 2514) ที่แสดงให้เห็นว่าบุตรชายและหญิงจากครอบครัวที่มีบิดามารคามีการศึกษาระดับสูงมีความสามารถในการคบหาสมาคมมากกว่าบุตรชายและหญิงของครอบครัวที่มีบิดาและมารคามีการศึกษาระดับต่ำ

ต่อมา วันเพ็ญ พิศาลพงศ์ และคณะ (วันเพ็ญ พิศาลพงศ์ 2526) ศึกษาวิธีการอบรมเลี้ยงดู พัฒนาการทางร่างกาย และความพร้อมทางการเรียนของเด็กก่อนวัยเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เมื่อปีการศึกษา 2522 ซึ่งเป็นกลุ่มเด็กที่มีเด็กกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้รวมอยู่ด้วย พบว่าเด็กที่มีมารคามีการศึกษาระดับสูงและบิดามารคามีบทบาทในการอบรมเลี้ยงดูบุตรมากจะมีความพร้อมด้านความรู้และความสามารถในการปรับตัว เข้ากับสิ่งแวดล้อมสูงกว่าเด็กที่มีมารคามีการศึกษาระดับต่ำถึงแม้บิดามารคามีบทบาทในการอบรมเลี้ยงดูบุตรมากก็ตาม ผลที่ปรากฏนี้แสดงให้เห็นว่าระดับการศึกษาของมารคามีผลเกี่ยวเนื่องกับความรู้ความเข้าใจของเด็กเกี่ยวกับตนเองและผู้อื่นซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมที่ใกล้ชิดกับคนแต่ผลการวิจัยในต่างประเทศโดยเคลเลอร์ (Keller, 1976) ศึกษาเด็กเรียนอายุระหว่าง 11.5 - 15.0 ปี จำนวน 67 คน ไม่พบว่าฐานะทางเศรษฐกิจสังคมของครอบครัว (ซึ่งวัดโดยอาชีพของบิดาและระดับการศึกษาของบิดามารดา) มีความสัมพันธ์กับความสามารถในการสวมบทบาทของนักเรียนในกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา อย่างไรก็ตามจากการประมวลผลการวิจัยเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กไทยโดยคณะอนุกรรมการฯ (คณะอนุกรรมการฯ 2526) แสดงให้เห็นเด่นชัดว่าระดับการศึกษาของบิดาและมารดาเป็นตัวแปรหนึ่งในลักษณะโครงสร้างของครอบครัวที่มีส่วนสัมพันธ์กับรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ซึ่งอาจสรุปได้ว่าบิดามารดาที่มีระดับการศึกษาสูงจะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อบุตรในการอบรมเลี้ยงดูได้อย่างเหมาะสมกว่าบิดาและมารดาที่มีระดับการศึกษาต่ำ จึงคาดหมายว่าบิดาและมารดาที่มีระดับการศึกษาสูงจะให้การส่งเสริมและพัฒนาบุตรให้มีประสบการณ์ทางสังคมที่เอื้อต่อพัฒนาการด้านการหยั่งลึกทางสังคมได้มากกว่า ทำให้บุตรในครอบครัวที่มีบิดาและมารคามีการศึกษาระดับสูงน่าจะสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมสูงกว่าบุตรในครอบครัวที่มีบิดาและมารคามีการศึกษาระดับต่ำ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. วัตถุประสงค์ทั่วไป

เพื่อค้นหาวิจัยสำคัญที่เอื้อต่อพัฒนาการด้านการหยั่งลึกทางสังคมของเด็กไทยวัย 9 - 10 ปี ในกลุ่มตัวอย่าง

2. วัตถุประสงค์เฉพาะ มีดังนี้คือ

2.1 เพื่อหาระดับความสามารถในการหยั่งลึก ทางสังคมของนักเรียนในกลุ่มตัวอย่างที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และทดสอบว่าเด็กไทยกลุ่มนี้จะมีพัฒนาการด้านการหยั่งลึกทางสังคมเป็นไปตามระดับที่เชลแมนกำหนดไว้หรือไม่

2.2 เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูบุตร การส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมที่มีค่ามากราคาให้แก่เด็ก และการได้รับความนิยมในหมู่เพื่อน กับระดับความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมของเด็กในกลุ่มตัวอย่างรวมและกลุ่มตัวอย่างที่แยกย่อยตามลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของครอบครัว

2.3 เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมระหว่างกลุ่มเด็กที่มีลักษณะทางชีวสังคม ภูมิหลังของครอบครัว หรือได้รับความนิยมในหมู่เพื่อนต่างกันและเปรียบเทียบความสามารถดังกล่าวนี้ระหว่างกลุ่มเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาคุณค่าต่าง ๆ กับได้รับการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมจากครอบครัวในปริมาณที่ต่างกัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. นอกจากจะได้อบรมถึงระดับความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมของเด็กไทยกลุ่มตัวอย่างในช่วงอายุ 9 - 10 ปีแล้ว ยังเป็นการทดสอบทฤษฎีพัฒนาการการหยั่งลึกทางสังคมของ เชลแมนอีกด้วยซึ่งสอดคล้องกับลักษณะของงานวิจัยที่คณะกรรมการจังหวังนโยบายและแผนพัฒนาเด็กระยะยาว (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2524) ได้ระบุไว้ว่าผลงานวิจัยประเภททดสอบทฤษฎีพัฒนาการต่าง ๆ เป็นงานวิจัยที่ควรได้รับการสนับสนุน เพื่อประโยชน์ในการวางแผนและดำเนินงานพัฒนาเด็กไทย

2. ผู้วิจัยคาดว่า การวิจัยครั้งนี้จะสามารถบ่งชี้ถึงปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการด้านความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคม ซึ่งจะเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยต่อไป และยังเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบในการพัฒนาเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งบิดามารดาหรือผู้ปกครอง ผลการวิจัยอาจจะนำไปสู่การชี้แนะและกระตุ้นให้เกิดความตระหนักถึงความสำคัญ

ของการอบรมเลี้ยงดูและการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคมกับเด็ก เพื่อให้เด็กมีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนทั่วไปในสังคมยิ่งขึ้น

3. จากการศึกษาวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมกับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคล เช่น งานวิจัยของเซลแมน (Selman, 1971) เบอร์น (Byrne, 1974) วอล์คเกอร์ (Walker, 1980) และงานวิจัยในประเทศไทยของ โกศล มีคุณ (โกศล มีคุณ 2524) ต่างพบผลที่สอดคล้องกันว่าความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมเป็นเงื่อนไขจำเป็นสำหรับการพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับสูง ดังนั้นการศึกษาพัฒนาการด้านความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมของเด็กครั้งนี้จึงอาจให้แนวทางในการศึกษาวิจัยพัฒนาการด้านจริยธรรมของเด็กในระดับประถมศึกษาด้วย

ขอบเขตของการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยนี้ เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ปีการศึกษา 2526 ของโรงเรียนประถมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร อายุระหว่าง 9-10 ปี จำนวน 109 คน เด็กกลุ่มนี้เป็นส่วนหนึ่งของเด็กทั้งหมดที่ผ่านการสอบคัดเลือกเข้าเรียนในชั้นเด็กเล็กอายุ 5 - 6 ปี เมื่อปีการศึกษา 2522

2. การวัดตัวแปรความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคม เป็นการวัดกับเด็กกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวข้างต้น ขณะที่เด็กมีอายุระหว่าง 9 - 10 ปี ในระยะเวลาที่ใกล้เคียงกับการวัดความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมของเด็กนั้น ผู้วิจัยได้ทำการวัดตัวแปรการได้รับความนิยามในหมู่เพื่อนกับเด็กกลุ่มตัวอย่างเดียวกันนี้ และได้ทำการสอบถามบิดามารดาของเด็กเกี่ยวกับปริมาณการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมที่ครอบครัวให้แก่เด็กด้วย

3. ผู้วิจัยได้ทำการวัดตัวแปรด้านการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาค่านิยม อารมณ์สังคม สติปัญญาและจริยธรรม และการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนารวมทุกด้านโดยการสัมภาษณ์บิดามารดาหรือผู้ปกครองเด็กในกลุ่มตัวอย่าง เมื่อเด็กมีอายุระหว่าง 5 - 6 ปี ในช่วงเวลาที่ผู้ปกครองพาเด็กมาสมัครสอบเข้าเรียนในชั้นเด็กเล็กของโรงเรียนประถมศึกษา เมื่อปีการศึกษา 2522 และได้นำข้อมูลการอบรมเลี้ยงดูที่วัดไว้แล้วนี้มาทำการวิเคราะห์ร่วมกับตัวแปรต่าง ๆ ซึ่งวัดเมื่อเด็กกลุ่มตัวอย่างเดียวกันมีอายุระหว่าง 9 - 10 ปี

นียมปฏิบัติกรของตัวแปร

1. การอบรมเลี้ยงดู หมายถึง การที่ผู้ใหญ่ในครอบครัว ซึ่งประกอบด้วยบิดา มารดา และบุคคลอื่น ๆ ปฏิบัติต่อเด็กเพื่อสนองความต้องการที่จำเป็นของเด็กทั้งทางร่างกายและจิตใจ เพื่อให้เด็กมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดีและยังให้การแนะนำสั่งสอนฝึกอบรมให้เด็กมีพฤติกรรมที่เหมาะสมด้วย

ในการวิจัยนี้ แม้วิจัยจะมองพัฒนาการเด็กในแง่ของการพัฒนาบุคลิกภาพที่สมบูรณ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยมีอาจแยกการพัฒนาค้นห้ค้นาค้นไคออกโดยเค็คชาคจากค้คอื่น ๆ ได้ แต่การแบ่งวิธีการอบรมเลี้ยงดูออกเป็นค้คานใหญ่ ๆ ก็เพื่อให้มองเห็นชัดเจนถึงขอบข่ายของการพัฒนาว่าผู้ปกครองมุ่งเน้นการอบรมเลี้ยงดูที่จะนำไปสู่พัฒนาการค้คานไหนโดยตรงเป็นอันดับแรก ถึงแม้การกระทำดังกล่าวจะนำไปสู่การพัฒนาค้คานอื่น ๆ ได้ด้วยแต่ก็ไม่เห็นเด่นชัดเท่าอันดับแรกนั้น

ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงแบ่งการอบรมเลี้ยงดูออกเป็น 4 ค้คานใหญ่ ๆ คือ

1.1 การอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาค้คานร่างกาย หมายถึง การที่ผู้ใหญ่ในครอบครัว ส่งเสริมความเจริญเติบโต ความแข็งแรงของร่างกาย ด้วยการฝึกให้เด็กรู้จักรักษาความสะอาดของอวัยวะต่าง ๆ ตลอดจนเสื้อผ้าและเครื่องใช้ส่วนตัว รู้จักปฏิบัติกิจวัตรประจำวันอย่างมีสุขนิสัยที่ดี เช่น รู้จักแปรงฟัน ล้างมือ ล้างเท้า ทำความสะอาดหลังการขับถ่าย ฝึกการขับถ่ายให้เป็นเวลา ตลอดจนการอาบน้ำ ห้างล้างอย่างถูกต้อง ฝึกให้เด็กได้เล่นออกกำลังกายเพื่อบริหารกล้ามเนื้อส่วนต่าง ๆ และพักผ่อนอย่างพอเพียงและถูกวิธี ให้รู้จักเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์และเป็นเวลา รู้จักหลีกเลี่ยงและป้องกันตัวจากการติดเชื้อ และนำเด็กไปตรวจรักษาทุกครั้งที่มีป่วย วัดโดยให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองของเด็กในกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามที่มีเนื้อหา ดังกล่าวข้างต้น จำนวน 10 ข้อ แต่ละข้อประกอบด้วยมาตราส่วน 3 หน่วย คือปฏิบัติเป็นประจำ ปฏิบัติบางครั้ง หรือไม่เคยปฏิบัติเลย คะแนนรวมของแต่ละคนจะอยู่ในพิสัยระหว่าง 10 ถึง 30 คะแนน คะแนนต่ำแสดงว่าผู้ตอบเลี้ยงดูเด็กโดยเน้นการพัฒนาค้คานร่างกายน้อย คะแนนสูงแสดงว่าเลี้ยงดูโดยเน้นการพัฒนาค้คานนี้มาก

1.2 การอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาค้คานอารมณ์สังคม หมายถึง การที่ผู้ใหญ่ฝึกให้เด็กรู้จักปฏิบัติตนต่อหมู่คณะ รู้จักช่วยตนเองและผู้อื่นตามความสามารถ รู้จักปรับตัวเข้ากับผู้อื่น ในสถานการณ์ทั้งการเล่นและการทำงาน ตลอดจนการอยู่ร่วมกับผู้อื่น รู้จักการรับและการให้

รู้จักปฏิบัติตามมารยาททางสังคมง่าย ๆ เช่น รู้จักสวัสดี ขอบคุน ขอโทษ และเคารพกราบไหว้ ผู้ใหญ่ตามโอกาสอันควร ฝึกให้เด็กรู้จักยอมรับผิดเมื่อกระทำผิด ฝึกกล้าแสดงออกในทางที่ถูกต้อง ปลูกฝังให้รู้จักรักและชื่นชมในธรรมชาติและคนศรี ฝึกให้รู้จักเปลี่ยนพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความโกรธอย่างรุนแรงมาเป็นพฤติกรรมที่เป็นที่ยอมรับ และฝึกสอนไม่ให้เด็กกลัวในสิ่งที่ไม่สมควร เช่น กลัวผี กลัวความมืด วัคซีนให้บิคมารคาหรือผู้ปกครองของเด็กตอบแบบสอบถามที่มีลักษณะเนื้อหาทั้งกล่าวข้างต้นจำนวน 10 ข้อ แต่ละข้อประกอบด้วยมาตราส่วน 3 หน่วย คือ ปฏิบัติเป็นประจำ ปฏิบัติเป็นบางครั้ง หรือไม่เคยปฏิบัติเลย คะแนนรวมของแต่ละคนจะอยู่ในพิสัยระหว่าง 10 ถึง 30 คะแนน คะแนนต่ำแสดงว่าผู้ตอบเลี้ยงดูเด็กโดยเน้นการพัฒนาค่านิยมสังคมน้อย คะแนนสูงแสดงว่าเลี้ยงดูเด็กโดยเน้นการพัฒนาค่านิยมมาก

1.3 การอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาค่านิยม หมายถึง การที่ผู้ใหญ่ส่งเสริมให้เด็กมีเชาวน์ ไหวพริบ เฉลียวฉลาด ฝึกให้เด็กรู้จักความหมายของคำและช่วยให้เด็กรู้จักใช้ภาษาไทยได้ถูกต้องตามวัย ให้ความสนใจฟังความคิดเห็น ตลอดจนปัญหาหรือความสงสัยของเด็ก ตอบคำถามหรือแนะนำให้เด็กได้เข้าใจถูกต้องตามเหตุและผลอย่างง่าย ๆ สอนให้เด็กรู้จักระมัดระวังตัวจากสิ่งนี้อาจเป็นอันตรายในชีวิตประจำวันและส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงตามความเหมาะสม ส่งเสริมให้เด็กได้ดูรายการโทรทัศน์ที่มีประโยชน์ จัดหาอุปกรณ์และสื่อที่จะช่วยให้เด็กได้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และเปิดโอกาสให้เด็กได้ทดลองใช้จริง สอนให้เด็กรู้จักความหมายของคำที่ใช้ออกเวลาค้าง ๆ และสอนให้เด็กรู้จักนับและหยิบสิ่งของจำนวนง่าย ๆ ได้ วัคซีนให้บิคมารคาหรือผู้ปกครองของเด็กตอบแบบสอบถามที่มีลักษณะเนื้อหาทั้งกล่าวข้างต้น จำนวน 10 ข้อ แต่ละข้อประกอบด้วยมาตราส่วน 3 หน่วย เช่น เกี่ยวกับการวัดการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาค่านิยมแล้ว คะแนนรวมของแต่ละคนจะอยู่ในพิสัยระหว่าง 10 - 30 คะแนน คะแนนต่ำแสดงว่าผู้ตอบเลี้ยงดูเด็กโดยเน้นการพัฒนาค่านิยมน้อย คะแนนสูงแสดงว่าผู้ตอบเลี้ยงดูเด็กโดยเน้นการพัฒนาค่านิยมมาก

1.4 การอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาค่านิยมจริยธรรม หมายถึง การที่บิคมารคาปลูกฝังให้เด็กมีจิตใจเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เห็นแก่ตัว ซื่อสัตย์ มีสัมมาคารวะ กตัญญู กตเวที เคารพผู้ใหญ่และรู้จักเกรงใจ ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของศาสนา รู้จักสวดมนต์ไหว้พระ ฝึกให้เด็กนิยมการทำความดีโดยการให้ประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น บิคมารคาทำให้ดูเป็นตัวอย่าง ชี้แนะให้เด็กดูเมื่อผู้อื่นกระทำความดี เล่าเรื่องหรือหาอุปมาเกี่ยวกับ

บุคคลหรือสัตว์ที่กระทำความดีมาให้เด็กได้เห็นเป็นการ โน้มน้าวจิตใจให้คล้อยตาม วัตถุประสงค์ให้บิณฑาคารหรือผู้ปกครองตอบแบบสอบถามที่มีลักษณะเนื้อหาทั้งกล่าวข้างต้น จำนวน 10 ข้อ แต่ละข้อประกอบด้วยมาตราส่วน 3 หน่วยทั้งกล่าวมาแล้ว คะแนนรวมของแต่ละคนจะอยู่ในพิสัยระหว่าง 10 ถึง 30 คะแนน คะแนนต่ำแสดงว่าผู้ตอบเลี้ยงดูเด็กโดยเน้นการพัฒนาค่านิยมจริยธรรมน้อย คะแนนสูงแสดงว่าเลี้ยงดูเด็กโดยเน้นการพัฒนาค่านิยมมาก

1.5 นอกจากจะศึกษาตัวแปรการอบรมเลี้ยงดูโดยแบ่งออกเป็น 4 คำนวณใหญ่ ๆ ทั้งกล่าวแล้ว ผู้วิจัยยังทำการศึกษาค่าตัวแปรการอบรมเลี้ยงดูแบบรวมทั้งสี่ด้านเข้าด้วยกันอีกด้วย เรียกว่าการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาแบบรวม เพื่อจะได้พิจารณาการอบรมเลี้ยงดูที่เด็กได้รับจากบิดามารดาในลักษณะภาพรวม คะแนนการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาแบบรวมคือ คะแนนที่ได้จากการรวมคะแนนการอบรมเลี้ยงดูแต่ละด้านเข้าด้วยกัน ดังนั้นคะแนนการอบรมเลี้ยงดูแบบรวมของผู้ตอบแต่ละคนจึงมีคะแนนอยู่ในพิสัยระหว่าง 40 ถึง 120 คะแนน คะแนนต่ำแสดงว่าผู้ตอบให้การอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาความรู้ร่างกาย อารมณ์สังคม สติปัญญา และจริยธรรมแก่เด็กรวมกันน้อย คะแนนสูงแสดงว่าให้การอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาความรู้ต่าง ๆ ทั้งกล่าวรวมกันมาก

2. การส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมที่ครอบครัวให้แก่เด็ก หมายถึง การที่บิดามารดาและผู้ใหญ่ในครอบครัวได้จัดสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกครอบครัวที่เอื้อต่อการพัฒนาทางสังคมของเด็กเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออก มีส่วนร่วมในการคิดและตัดสินใจหาบางประการของครอบครัว มีโอกาสได้คบหาสมาคมกับเด็กในวัยใกล้เคียง เช่น ญาติพี่น้องและเพื่อนบ้าน อบรมสั่งสอนให้รู้จักแบ่งปันสิ่งของให้ผู้อื่น เล่นร่วมกับผู้อื่นโดยไม่เอาแต่ใจตนเอง ให้รู้จักสังเกตปฏิบัติวิญญูพิงเหตุผลหรือความต้องการของผู้อื่น เล่าประสบการณ์ชีวิตของตน (บิณฑาคาร) และของผู้อื่นที่ตนประสบมาให้เด็กฟัง นำเด็กไปทัศนศึกษาเป็นครั้งคราว เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ถึงชีวิตในสภาพแวดล้อมที่ต่างไปจากบ้าน และมีโอกาสได้เห็นชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนประเภทต่าง ๆ เปิดโอกาสและสนับสนุนให้เด็กได้แสวงหาความรู้เกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ ตลอดจนทัศนคติและค่านิยมของบุคคลโดยทั่วไปในสังคมโดยผ่านทางสื่อสารมวลชนที่เหมาะสม เช่น หนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น ตัวแปรนี้วัตถุประสงค์ให้บิณฑาคารหรือผู้ปกครองของ เด็กตอบแบบสอบถามที่มีเนื้อหาทั้งกล่าวข้างต้น จำนวน 20 ข้อ แต่ละข้อประกอบด้วยมาตราส่วน 5 หน่วยคือ จริงที่สุด ค่อนข้างจริง ไม่แน่ใจ ค่อนข้างไม่จริง และไม่จริงเลย คะแนนรวมของแต่ละคนจะอยู่ในพิสัยระหว่าง 20 ถึง 100 คะแนน คะแนนต่ำแสดงว่าผู้ตอบให้การส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมแก่เด็กน้อย

คะแนนสูงแสดงว่าผู้ตอบได้ส่งเสริมประสบการณ์ด้านนี้มาก

3. ตัวแปรด้านชีวสังคมและภูมิหลังของครอบครัว มีดังต่อไปนี้

3.1 อายุของบิดามารดา หมายถึง อายุของบิดาและมารดาของเด็กในกลุ่มตัวอย่างนับถึงวันที่ตอบแบบสอบถาม วัดโดยให้ผู้ตอบกรอกข้อมูลของตนและคู่สมรสตามความเป็นจริงลงในช่องว่างที่เว้นไว้ให้

3.2 ระดับการศึกษาของบิดามารดา หมายถึง ระดับการศึกษาที่บิดาและมารดาได้รับโดยพิจารณาแยกจากกัน วัดโดยผู้ตอบระบุระดับการศึกษาของตนและคู่สมรสลงในข้อคำถามที่ให้ตัวเลือกเกี่ยวกับระดับการศึกษาไว้ 5 ระดับ คือ ก) ต่ำกว่า ป.4 ข) ป.4 ถึง ป.7 ค) ม.ศ.3 ง) ม.ศ.5 ประโยคอาชีวศึกษาหรืออนุปริญญา จ) ปริญญาตรีขึ้นไป

3.3 อาชีพของบิดามารดา หมายถึง อาชีพหลักของบิดาและมารดาของเด็กในกลุ่มตัวอย่างโดยพิจารณาแยกจากกัน วัดโดยให้ผู้ตอบระบุอาชีพของตนและคู่สมรสในข้อคำถามที่ให้ตัวเลือกเกี่ยวกับอาชีพไว้ 4 ตัวเลือก สำหรับบิดามีตัวเลือกคือ ก) รับราชการหรือทำงานรัฐวิสาหกิจ ข) ทำงานบริษัท ห้างร้าน หรือธุรกิจเอกชน ค) ประกอบธุรกิจส่วนตัว ง) อื่น ๆ (ระบุ) สำหรับอาชีพของมารดามีตัวเลือก ก) ถึง ค) เช่นเดียวกับอาชีพของบิดา และเพิ่มตัวเลือกสุดท้ายคือ ง) ไม่ได้ประกอบอาชีพใด (เป็นแม่บ้านอย่างเดียว)

3.4 ลักษณะของครอบครัว แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ ประเภทครอบครัวเดี่ยว หมายถึงครอบครัวที่ประกอบด้วย บิดา มารดา และบุตร และประเภทครอบครัวขยาย หมายถึงครอบครัวที่ประกอบด้วยสมาชิกเช่นเดียวกับครอบครัวเดี่ยว รวมทั้งญาติผู้ใหญ่อื่น ๆ เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย เป็นต้น วัดโดยให้ผู้ตอบระบุว่าในบ้านที่เด็กอาศัยอยู่มีสมาชิกกี่คน และแต่ละคนมีความเกี่ยวข้องกับเด็กอย่างไร เช่น เป็นบิดามารดา ปู่ ย่า ตา ยาย ญาติอื่นๆ ผู้อาศัย หรือคนรับใช้จำนวนกี่คน

3.5 จำนวนบุตรในครอบครัว หมายถึง จำนวนพี่น้องที่รวมบิดามารดาเข้าด้วยกันนับรวมทั้งตัวเด็กที่อยู่ในกลุ่มตัวอย่างด้วย วัดโดยให้ผู้ตอบบอกจำนวนบุตรตามที่ เป็นจริงในเวลานั้น

3.6 ลำดับการเกิดของเด็ก วัดโดยให้ผู้ตอบระบุว่าเด็กคนใดอยู่ในกลุ่มตัวอย่างเป็นบุตรคนที่เท่าไรของบิดามารดา

4. ความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคม ในการวิจัยเรื่องนี้ใช้คณิยามตามที่เซลแมน (Selman, 1980) ได้กำหนดไว้ว่า หมายถึง ความสามารถในการรู้คิดและเข้าใจโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตนและผู้อื่น พัฒนาขึ้นในระบบการรู้คิดของบุคคลเป็นขั้นตอนตามวัย (ตั้งแต่เด็กจนถึงวัยรุ่น) และตามประสบการณ์ทางสังคมที่ได้รับ กล่าวคือ เด็กที่มีความสามารถด้านนี้ จะสามารถมองเห็นและแยกความแตกต่างระหว่างลักษณะทางจิตใจออกจากลักษณะทางกายภาพได้ สามารถเข้าใจได้ว่าบุคคลอื่นอาจมีความรู้สึคนึกคิดหรือความต้องการแตกต่างไปจากตนได้ เพราะอยู่ในสถานการณ์หรือได้รับข้อมูลที่ต่างกัน เข้าใจในเรื่องการกระทำโดยเจตนาหรือไม่เจตนา ในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสองคน วัยรุ่นที่มีความสามารถด้านนี้จะเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของตนเอง คาดหมายหรือทำนายความรู้สึกนึกคิดตลอดจนการกระทำของผู้อื่นได้ด้วย การสวมบทบาท ซึ่งเปรียบได้กับการคิดทำนองเอาใจเขามาใส่ใจเรา และเมื่อพัฒนาถึงระดับการหยั่งลึกทางสังคมขั้นสูงสุดคือสามารถคิดพิจารณาสถานการณ์ต่าง ๆ ตามทัศนะของบุคคลทั่วไปในสังคมที่ยึดถือ ค่านิยม ระบบแบบแผนประเพณี หลักศีลธรรมจรรยา และกฎหมายเดียวกันร่วมกันเป็นผลให้การคิดสื่อสารความหมายระหว่างสมาชิกในสังคมเป็นไปอย่างถูกต้องตรงกันยิ่งขึ้น ระดับของความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมนี้ วัดโดยแบบวัดที่สร้างขึ้นตามแนวทฤษฎีของเซลแมนและบูร์วามงาน เช่น เซลแมนกับเบอร์น และเซลแมนกับเคมอน (Selman and Byrne, 1974; Selman and Damon, 1975) ลักษณะของแบบวัดประกอบด้วยเรื่องสั้น-ตอนชุดที่เกี่ยวกับสถานการณ์ขัดแย้งทางสังคมจำนวน 5 เรื่อง พร้อมภาพการ์ตูนประกอบแต่ละเรื่อง เมื่อผู้วิจัยเล่าเหตุการณ์แต่ละเรื่องจบลงก็ขอให้เด็กแต่ละคนตอบคำถามแบบปลายเปิดท้ายเรื่องซึ่งมีจำนวนคำถาม 8 ข้อ วัดความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมเป็น 4 ระดับ แต่ละระดับใช้คำถาม 2 ข้อคือ ข้อ 1 และ 2 วัดการหยั่งลึกทางสังคม ระดับที่ 1 ข้อ 3 และ 4 วัดการหยั่งลึกทางสังคมระดับที่ 2 ข้อ 5 และ 6 วัดการหยั่งลึกทางสังคมระดับที่ 3 ข้อ 7 และ 8 วัดการหยั่งลึกทางสังคม ระดับที่ 4 การตัดสินว่าเด็กคนใดมีความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมถึงระดับใดกระทำโดยเปรียบเทียบเนื้อหาคำตอบของเด็กคนนั้นกับเนื้อหาสาระที่เซลแมน (Selman, 1980) ได้บรรยายถึงลักษณะของความรู้สึคนึกคิด การเข้าใจตนเองและผู้อื่นและการมองสถานการณ์ในแง่มุมต่าง ๆ ซึ่งแสดงถึงการเป็นผู้มีทักษะในการหยั่งลึกทางสังคมในระดับหนึ่ง ๆ และใช้มาตราส่วนประเมินค่า 3 หน่วยในการประเมินปริมาณความเข้มของทักษะดังกล่าวแต่ละระดับ คะแนนค่าสูงสุดของระดับที่ 1 คือ 1 สูงสุดคือ 3 คะแนนค่าสูงสุดของระดับที่ 2 คือ 2 สูงสุดคือ 6 คะแนนค่าสูงสุดของระดับที่ 3 คือ 3 สูงสุดคือ 9 และคะแนนค่าสูงสุดของระดับที่ 4 คือ 4 สูงสุดคือ 12 ทั้งนี้ถ้าเด็กมีความสามารถในการหยั่งลึกทาง

สังคมเพียงระดับที่ 1 ในสถานการณ์ขัดแย้ง จากเรื่องรวม 5 เรื่อง จะได้คะแนน
 $(3 \times 5) = 15$ คะแนน มีความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมถึงระดับที่ 2 ในทุกเรื่องรวม
 5 เรื่อง จะได้คะแนน $[(6 \times 5) + 15] = 45$ คะแนน มีความสามารถในการหยั่ง
 ลึกทางสังคมถึงระดับที่ 3 ในทุกเรื่อง รวม 5 เรื่อง จะได้คะแนน $[(9 \times 5) + 45] = 90$
 คะแนน และถ้าเด็กมีความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมถึงระดับที่ 4 ซึ่งเป็นระดับสูงสุดก็
 จะได้คะแนน $[(12 \times 5) + 90] = 150$ คะแนน

5. การได้รับความนิยมนในหมู่เพื่อน หมายถึง จำนวนครั้งที่เด็กได้รับการระบุชื่อ
 จากเพื่อนแต่ละคนซึ่งอยู่รวมห้องเดียวกันว่าเป็นผู้ที่เพื่อน ๆ ต้องการให้ความสนิทสนมหรือต้อง
 การให้เข้าร่วมทำกิจกรรมบางอย่างด้วย วัดโดยการสร้างแบบวัดคามวิธีการของสังคมมิติ แบบ
 วัดในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยข้อคำถาม 12 ข้อ ผู้ตอบแต่ละคนสามารถระบุชื่อของเพื่อน
 ลงในช่องว่างท้ายคำถามได้ข้อละ 3 ข้อ ผู้ที่ได้รับการระบุชื่อเป็นชื่อแรกจะได้คะแนนความนิยม
 ในหมู่เพื่อนร่วมห้องเรียน 3 คะแนน ข้อที่สองได้ 2 คะแนน และข้อที่ 3 ได้ 1 คะแนน ตาม
 ลำดับ

สมมุติฐาน

จากการประมวลและรวบรวมแนวคิดทฤษฎีและผลการวิจัยทั้งภายในและภายนอก
 ประเทศที่เกี่ยวข้องคงสรุปไว้ข้างต้นนี้ อาจสร้างเป็นสมมุติฐานในการวิจัยได้ดังนี้

1. เด็กในกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมตามทฤษฎี
 ของเซลแมนอยู่ในระดับ 2
2. ความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับตัวแปรต่าง ๆ
 คือ การอบรมเลี้ยงดูที่เด็กได้รับจากบิดามารดา การส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมจากครอบครัว
 และการได้รับความนิยมนในหมู่เพื่อน
3. เด็กที่บิดาและมารดาที่มีการศึกษาระดับสูงมีความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคม
 สูงกว่าเด็กที่บิดาและมารดาที่มีการศึกษาระดับต่ำ
4. เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาความรู้ร่างกาย อารมณ์สังคม สติปัญญา
 และจริยธรรมมาก และได้รับการส่งเสริมด้านประสบการณ์ทางสังคมจากครอบครัวมากมีความ

สามารถในการหยั่งลึกทางสังคมสูงกว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมที่กล้าน้อย

บทที่ 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง "ปัจจัยที่สัมพันธ์กับพัฒนาการด้านการหยั่งลึกทางสังคมของนักเรียนระดับประถมศึกษาในกรุงเทพฯ" เป็นการศึกษาภาคสนาม มีวัตถุประสงค์ประการแรกคือจะพิสูจน์ว่าเด็กไทยในช่วงที่ศึกษานี้ (9 - 10 ปี) มีพัฒนาการด้านความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมอยู่ในระดับที่กำหนดไว้ในรูปแบบตามทฤษฎี (Theoretical model) ของเซลแมน (Selman, 1980) หรือไม่ วัตถุประสงค์อีกประการหนึ่งคือ เพื่อหาองค์ประกอบสำคัญที่มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการด้านการหยั่งลึกทางสังคมของเด็กในวัยที่ศึกษา การวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาข้อมูลทั้งจากเด็กที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และจากบิดามารดาหรือผู้ปกครองของเด็กควบคู่กัน ในบทนี้จะกล่าวถึงลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการสร้างเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล และวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยนี้คือ กลุ่มเด็กที่กำลังเรียนอยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ปีการศึกษา 2526 ของโรงเรียนประถมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร จำนวน 109 คน เป็นชาย 62 คน หญิง 47 คน มีอายุระหว่าง 9 - 10 ปี อายุโดยเฉลี่ย 10.06 ปี พร้อมด้วยบิดามารดาของเด็กทุกคน เด็กกลุ่มนี้เป็นกลุ่มเดียวกันกับกลุ่มประชากรที่สมัครสอบคัดเลือกเข้าเรียนในชั้นเด็กเล็กของโรงเรียนนี้ เมื่อปีการศึกษา 2522 และผ่านการสอบประมาณ 120 คน แต่เด็กที่ผู้วิจัยทำการศึกษาในปีการศึกษา 2526 มีจำนวนลดลงกว่าจำนวนที่มีอยู่ในชั้นเด็กเล็กเมื่อปีการศึกษา 2522 (11 คน) ทั้งนี้เนื่องจากมีเด็กบางรายให้ข้อมูลไม่ครบบริบูรณ์ ผู้วิจัยจึงต้องตัดข้อมูลบางส่วนทิ้งไป ประกอบกับโครงการวิจัยนี้ศึกษาเด็กเป็นสองระยะ มีช่วงห่างจากกัน 4 ปี เด็กบางคนในกลุ่มประชากรได้ย้ายไปเรียนต่อที่อื่น จำนวนเด็กจึงลดลงดังปรากฏ

การเลือกศึกษาเด็กกลุ่มดังกล่าวเมื่อมีอายุระหว่าง 9 - 10 ปี และกำลังเรียนอยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ภาคปลายนั้น ผู้วิจัยมีเหตุผลสำคัญอยู่ 2 ประการ ประการแรก

ก็คือ ในการวัดความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมของเด็กนั้น ผู้วิจัยต้องใช้แบบวัดประเภทที่เด็กอ่านสถานการณ์ที่สมมุติขึ้น และเขียนบรรยายความรู้สึกนึกคิดของตนตามเงื่อนไขในคำถามเกี่ยวกับสถานการณ์นั้น ๆ เด็กในวัยและระดับการศึกษาต่างกล่าวมีความสามารถที่จะอ่านเรื่องได้เข้าใจ และใช้ภาษาได้ก็พอที่จะบรรยายความรู้สึกนึกคิดของตนออกมาให้ผู้อื่นเข้าใจได้ชัดเจนพอสมควร จึงเหมาะสมที่จะใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยนี้

ประการที่สอง เดอ โบน (De Bono, 1980) หัวหน้าศูนย์ศึกษาเกี่ยวกับการคิดแห่งมหาวิทยาลัย เคมบริจ์ ได้กล่าวถึงประสบการณ์ในการศึกษาเรื่องการคิดของเด็กว่า ในวัย 9 - 12 ปี เป็นวัยที่เด็กกำลังสนุกและเพลิดเพลินกับการคิดเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ อย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นการคิดจินตนาการการคิดค้นหรือสำรวจแนวความคิดในด้านต่าง ๆ ดังนั้นการใช้วิธีการกระตุ้นให้เด็กคิดถึงตนเองและผู้อื่นโดยให้สมมุติตัวเองเข้าไปอยู่ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจึงน่าจะเหมาะสมกับธรรมชาติของเด็กในวัยนี้ และ เลมิ่ง (Leming, 1981) ได้รวบรวมผลการวิจัยหลายเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมในเด็กตามทฤษฎีของโคลเบอร์ก โดยใช้วิธีสร้างสถานการณ์ขัดแย้งทางการรู้คิด (Cognitive conflict strategy) เพื่อกระตุ้นพัฒนาการทางจริยธรรม เขาพบว่าวิธีนี้ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพกับเด็กในเกรด 4 ถึงเกรด 6 เนื่องจากวิธีการวัดความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมที่ใช้ในการวิจัยนี้มีลักษณะคล้ายคลึงกับวิธีการที่ใช้ในการวิจัยพัฒนาการทางจริยธรรมตามทฤษฎีของโคลเบอร์ก เด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงน่าจะ เป็นกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้

1. แบบสอบถาม 2 ฉบับ คือ

1.1 แบบสอบถามมิตามารดาเกี่ยวกับลักษณะทางชีวสังคม ภูมิหลังของครอบครัวและการอบรมเลี้ยงดูบุตร

1.2 แบบสอบถามมิตามารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมแก่เด็ก

2. แบบวัด 2 ฉบับ คือ

2.1 แบบวัดความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคม

2.2 แบบวัดการได้รับความนิยมในหมู่เพื่อน

รายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะของเครื่องมือแต่ละฉบับ วิธีการสร้าง การให้คะแนน การหาประสิทธิภาพของเครื่องมือ และตัวอย่างเครื่องมือมีดังต่อไปนี้

แบบสอบถามมิตามารคาเกี่ยวกับลักษณะทางชีวสังคม ภูมิหลังของครอบครัว และการอบรมเลี้ยงดูบุตร ลักษณะของคำถามในแบบสอบถามส่วนที่เกี่ยวกับลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของครอบครัวมีทั้งคำถามแบบให้เลือกคำตอบ และแบบให้เติมคำตอบในช่องว่าง จำนวน 22 ข้อ เกี่ยวกับเพศ อายุของเด็ก อายุของบิดาและมารดา จำนวนบุตรในครอบครัว ลำดับการเกิดของเด็กที่อยู่ในกลุ่มตัวอย่าง ระดับการศึกษาของบิดาและมารดา อาชีพของบิดามารดา ประเภทของครอบครัว เป็นต้น

ส่วนที่เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตร เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า 3 หน่วย ซึ่งประกอบด้วยคำถามทั้งหมด 40 ข้อ แบ่งวิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตรออกเป็น 4 ด้านคือ ด้านที่เน้นการพัฒนาทางร่างกาย อารมณ์สังคม สติปัญญา และจริยธรรม ด้านละ 10 ข้อ

การสร้างแบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดูบุตร ดำเนินการเป็นขั้นตอนดังนี้

ก. ศึกษาและวิเคราะห์เนื้อหาของวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียน จากเอกสาร "เกณฑ์ในการพัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน" ซึ่งสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ ร่วมกับกรมการพัฒนาชุมชนและองค์การเงินทุนสงเคราะห์เด็กแห่งสหประชาชาติ ได้จัดทำขึ้น (จรรยา สุวรรณทัต และ วันเพ็ญ พิศาลพงศ์ 2525)

ข. แบ่งเนื้อหาออกเป็นวิธีการอบรมเลี้ยงดู 4 ด้านคือ ด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์สังคม และด้านจริยธรรม

ค. สร้างแบบสอบถามจากเนื้อหาที่ได้จัดแบ่งไว้

ง. นำแบบสอบถามที่สร้างแล้ว ไปทดลองสัมภาษณ์บิดามารดาของเด็กก่อนวัยเรียนในโรงเรียนอนุบาลแห่งหนึ่ง เพื่อตรวจสอบความชัดเจนด้านภาษาและเนื้อหา

จ. ปรับปรุงแบบสอบถามให้มีความต่อเนื่อง มีความถูกต้องทางด้านภาษาและมีความเที่ยงตรงตามเนื้อหาที่ต้องการ

ฉ. นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแล้ว เสนอผู้เชี่ยวชาญทางการพัฒนาเด็ก ก่อนวัยเรียน 3 ท่าน ให้ช่วยพิจารณาถ่วงถ่วงของคุณความเหมาะสมอีกครั้งหนึ่ง ก่อนนำมาพิมพ์ เป็นเครื่องมือที่ใช้จริงต่อไป

ในการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามนี้ ผู้วิจัยได้นำคะแนนจากการสัมภาษณ์บิดามารดาของเด็กในกลุ่มประชากรจริงมาหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ได้ค่าความเชื่อมั่นอยู่ในเกณฑ์สูง คือ 0.87

ตัวอย่างแบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดูบุตรที่เน้นการพัฒนาค้นร่างกาย คุณฝึกให้ลูกรู้จักทำความสะอาดอวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกายหรือไม่ (เช่น รักษาความสะอาดของเล็บ ผม จุก ปาก ทา ทေး)

ปฏิบัติประจำ

ปฏิบัติบางครั้ง

ไม่เคยปฏิบัติ

ตัวอย่างแบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดูบุตรที่เน้นการพัฒนาค้นอารมณ์สังคม เมื่อลูกทำให้เพื่อนโกรธ คุณเคยชี้แจงให้ลูกเข้าใจและฝึกให้รู้จักขอโทษ เพื่อนทุกครั้งหรือไม่

ปฏิบัติประจำ

ปฏิบัติบางครั้ง

ไม่เคยปฏิบัติ

ตัวอย่างแบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดูบุตรที่เน้นการพัฒนาค้นสติปัญญา เมื่อพบเห็นสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ คุณชี้ให้ลูกดูพร้อมทั้งอธิบายให้เข้าใจหรือไม่ (เช่น เห็นรังกิ้งก่า ฟ้ายาน)

ปฏิบัติประจำ

ปฏิบัติบางครั้ง

ไม่เคยปฏิบัติ

ตัวอย่างแบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดูบุตรที่เน้นการพัฒนาค้นจริยธรรม คุณเคยเล่าเรื่องหรือหารูปประกอบเกี่ยวกับบุคคลหรือสัตว์ที่ทำความดีต่าง ๆ ให้ลูกฟังหรือไม่

ปฏิบัติประจำ

ปฏิบัติบางครั้ง

ไม่เคยปฏิบัติ

จากข้อความในตัวอย่างดังกล่าว ผู้ตอบจะไต่คะแนนแต่ละข้อจาก 1 ถึง 3 คะแนน คะแนนการยอมรับเฉลี่ยของแต่ละคำถามมีพิสัยจาก 10 ถึง 30 คะแนน และคะแนนรวมทั้ง 4 คำถามมีพิสัย จาก 40 ถึง 120 คะแนน

แบบสอบถามบิกามารคาเกี่ยวกับการส่งเสริมประสมการณ์ทางสังคมแก่เด็ก
มีลักษณะเป็นข้อความที่ประกอบด้วยมาตราส่วนประเมินค่า 5 หน่วย มีจำนวนข้อความทั้งสิ้น 20 ข้อ เนื้อหาของข้อความเหล่านี้เกี่ยวข้องกับ การให้บิกามารคาหรือผู้ปกครอง ประเมินว่าได้จัดสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกบ้านที่เอื้อต่อการพัฒนาทางสังคม ของเด็กมากน้อยเพียงใด เช่น การเปิดโอกาสให้เด็กได้คบหาสมาคมกับเด็กวัยเดียวกัน ในละแวกบ้าน เล่าประสบการณ์ชีวิตของตน (บิกามารคา) และของผู้อื่นที่ตนประสมมา ทั้งโดยตรงและทางอ้อมให้เด็กฟัง นำเด็กไปทัศนศึกษาเพื่อเปิดโอกาสให้เด็กสัมผัสกับชีวิตความเป็นอยู่ของบุคคลประเภทต่าง ๆ ตลอดจนทัศนคติ ค่านิยม และการมองโลกของบุคคลเหล่านั้น โดยให้ผู้ตอบชี้คอบบมาตราส่วน 5 หน่วย จาก "จริงที่สุด" ถึง "ไม่จริงเลย" เป็นการยอมรับ หรือ ปฏิเสธแต่ละข้อความในปริมาณต่าง ๆ กัน

การสร้างแบบสอบถามการส่งเสริมประสมการณ์ทางสังคมที่ครอบคลุมไว้ให้แก่เด็กได้ดำเนินการเป็นขั้นตอน ดังนี้

ก. ศึกษาผลการวิจัยและวิเคราะห์พฤติกรรมต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการพัฒนาทางสังคมและเกี่ยวข้องกับการพัฒนาความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมของเด็กในวัยใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา

ข. สร้างประโยคหรือข้อความที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมประสมการณ์ทางสังคมที่ครอบคลุมอาจจกให้ได้จำนวน 30 ข้อ แต่ละข้อมีคะแนนตั้งแต่ 1 ถึง 5 คะแนน การส่งเสริมประสมการณ์ทางสังคมรวมมีพิสัยจาก 30 ถึง 150 คะแนน

ค. นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มบิกามารคาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ภาคต้น ปีการศึกษา 2526 แห่งโรงเรียนประถมศึกษา พุทธาองค์มหาวิทยาลัย จำนวน 120 คน

ง. นำค่าตอบที่ได้จากการทดสอบในแต่ละข้อความมาหาค่าอำนาจจำแนก โดยใช้สถิติค่าที (t-test) และเลือกข้อความที่มีค่าที่สูงและมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับที่ยอมรับได้ไว้ใช้ ใช้ข้อความ 20 ข้อความ รวบรวมข้อความทั้ง 20 ข้อความมาเป็นแบบสอบถามการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมที่ครอบครัวให้แก่เด็กเพื่อนำไปใช้กับมิตามารคาของเด็กในกลุ่มตัวอย่างต่อไป

สำหรับการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามนี้ ผู้วิจัยได้นำค่าตอบของมิตามารคาเด็กในกลุ่มตัวอย่างแต่ละข้อมาคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.70

ตัวอย่างแบบสอบถามการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมที่ครอบครัวให้แก่เด็ก

1. เป็นเรื่องจำเป็นที่จะต้องช่วยให้ลูกพบเห็นการดำเนินชีวิตของบุคคลในครอบครัวอื่น ๆ ที่มีความเป็นอยู่แตกต่างออกไป

จริงที่สุด ค่อนข้างจริง ไม่แน่ใจ ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริงเลย

2. ข้าพเจ้านับสนุนลูกให้เข้าร่วมทำกิจกรรมนอกเวลาเรียนกับเด็กอื่น ๆ เช่น การเล่นกีฬาเป็นทีม หรือเล่นละคร เป็นต้น

จริงที่สุด ค่อนข้างจริง ไม่แน่ใจ ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริงเลย

3. ข้าพเจ้าสอนให้ลูกรู้จักพึ่งเหตุผลหรือความต้องการของผู้อื่นก่อนตัดสินใจกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดต่อผู้อื่นเสมอ

จริงที่สุด ค่อนข้างจริง ไม่แน่ใจ ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริงเลย

แบบวัดความสามารถในการหยิ่งอึกทางสังคม เป็นแบบวัดที่ผู้วิจัยดัดแปลงมาจากแบบวัดความสามารถในการสวมบทบาททางสังคมของ โกลด์ มีคุม (โกลด์ มีคุม 2524)

ซึ่งได้แนวความคิดในการสร้างแบบวัดนี้จากงานวิจัยของเซลแมน และเบอร์น (Selman and Byrne, 1974) และบทความทางวิชาการของเซลแมน และเดมอน (Selman and Damon, 1975) แบบวัดนี้ประกอบด้วยเรื่องราวสั้น ๆ ที่สมมุติขึ้นเป็นสถานการณ์ขัดแย้งทางสังคม 4 เรื่อง เมื่อจบเหตุการณ์แต่ละเรื่องจะมีคำถาม (แบบปลายเปิด) 1 ชุด จำนวน 8 ข้อ เพื่อให้ผู้ตอบตอบคำถามเกี่ยวกับเหตุการณ์นั้น ๆ ผู้วิจัยได้นำเรื่องสั้นที่ไกล่เกลี่ย มีคุณ สร้างขึ้น มาใช้วัดความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมในการวิจัยครั้งนี้ 3 เรื่อง โดยผู้วิจัยทำการปรับปรุงเนื้อเรื่องและภาษาที่ใช้ในคำถามให้เหมาะสมกับเด็กอายุ 9 ถึง 10 ปียิ่งขึ้น และยังสร้างภาพการ์ตูนประกอบเหตุการณ์แต่ละเรื่องเพิ่มขึ้นด้วย เพราะคาดว่าเด็กจะสามารถเข้าใจและจดจำเนื้อหาของเหตุการณ์แต่ละเรื่องได้ดีขึ้น ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการตอบคำถามท้ายเรื่อง นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้สร้างเรื่องสั้นที่มีลักษณะเนื้อหาและคำถามในทำนองเดียวกันขึ้นอีก 2 เรื่องรวมเรื่องสั้นที่ใช้ในแบบวัดความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมครั้งนี้ 5 เรื่อง คำถามท้ายเรื่องแต่ละชุดประกอบด้วยคำถามมาตรฐานที่ใช้วัดความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับที่ 1 ถึงระดับที่ 4 โดยกำหนดให้คำถามข้อ 1 - 2 วัดความสามารถในการหยั่งลึกระดับที่ 1 คำถามข้อ 3 - 4 วัดระดับที่ 2 คำถามข้อ 5 - 6 วัดระดับที่ 3 และคำถามข้อ 7 - 8 วัดระดับที่ 4 ตามลำดับ การตัดสินใจว่าผู้ตอบคนใดมีความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมอยู่ในระดับใดจะพิจารณาโดยใช้คะแนนที่ได้จากการตอบคำถามในเหตุการณ์สมมุติ ทั้ง 5 เรื่องประกอบกัน

สำหรับการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดนี้ กระทำโดยนำคะแนนที่ได้เก็บไว้ในแต่ละเรื่องทั้ง 5 เรื่อง มาหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.79

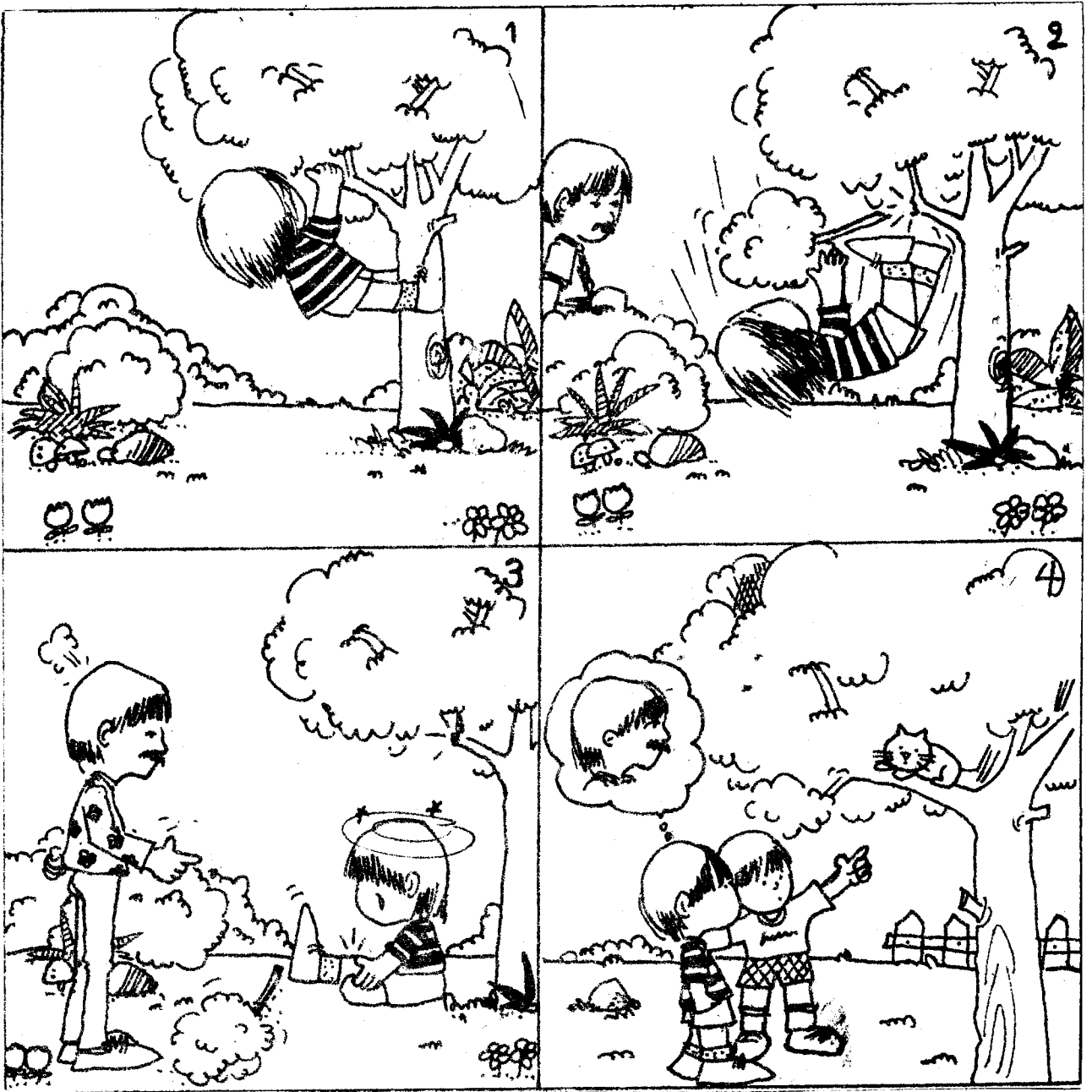
ตัวอย่าง แบบสอบถามความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคม

คำชี้แจง เรื่องราวต่อไปนี้ เป็นเหตุการณ์ที่สมมุติขึ้น โดยจะให้หนูเป็นคนสำคัญ (ตัวเอก) ในเรื่อง ขอให้หนูตั้งใจฟัง พร้อมกับดูภาพประกอบเรื่องและคิดตามไปตลอดเวลาคล้ายกับหนูกำลังอยู่ในเหตุการณ์นั้นจริง ๆ เมื่อจบแต่ละเรื่อง ขอให้หนูตอบคำถามตามความรู้สึกนึกคิดของตนเอง โดยขอให้หนูพยายามตอบคำถามแต่ละข้ออย่างดีที่สุด (ถ้าตอบไม่ใคร่จริง ๆ ให้ใส่ว่า *ตอบไม่ใคร่*)

เรื่องที่ 1

หนูเป็นคนชอบปีนป่ายต้นไม้มาก จนนับได้ว่าเป็นเด็กที่ขึ้นต้นไม้เก่งที่สุดใน
 ละแวกบ้านเดียวกัน วันหนึ่งขณะที่หนูกำลังไต่ลงมาจกต้นไม้ใหญ่ต้นหนึ่ง หนูเกิดเหยียบ
 กิ่งไม้หักจึงตกลงมาสู่พื้นดิน โชคดีที่กิ่งไม้นั้นเป็นกิ่งที่อยู่ต่ำ ๆ หนูจึงไม่ได้รับบาดเจ็บ
 บังเอิญพ่อของหนูเดินมาพบเข้าพอดี หนูสังเกตเห็นพ่อมีสีหน้าไม่สบายใจ พ่อได้คักเตือน
 ถึงอันตรายและให้หนูสัญญาว่าจะไม่ปีนต้นไม้อีก หนูก็ให้สัญญากับพ่อ

วันต่อมา ขณะที่หนูกับเพื่อน 2 - 3 คน กำลังเล่นเล่นอยู่ที่บังเอิญพบแดง
 ซึ่งเป็นเพื่อนของหนูอีกคนหนึ่ง แดงชี้ให้ลูกลูกแมวตัวเล็กน่ารักของเขาที่ไต่ขึ้นไปบนต้นไม้
 แล้วค้างอยู่ลงมาไม่ได้ จะต้องมีคนขึ้นไปช่วย มิฉะนั้นมันคงจะตกลงมาได้รับบาดเจ็บ
 หนูเป็นคนเดียวในหมู่เพื่อนที่สามารถจะปีนขึ้นไปช่วยลูกแมวได้ แต่หนูก็นึกถึงคำสัญญาที่ให้
 กับพ่อไว้

ตัวอย่างคำถามท้ายเรื่อง เช่น

1. หนูคิดว่าคงรู้สึกอย่างไรต่ออุกแมวของเขา

ตอบ

2. หนูคิดว่าพอจะรู้สึกอย่างไร ถ้ารู้ว่าหนูเป็นต้นไม้อีก

ตอบ

3. หนูคิดว่าถ้าเพื่อนคนอื่นตกอยู่ในสภาพเช่นเดียวกับกับหนู เขาจะตกใจอย่างไร

ตอบ

แบบวัดการได้รับความนิยมนิยามในหมู่เพื่อน เป็นแบบวัดที่ใช้วิธีการทางสังคมมิติ ซึ่งเป็นวิธีหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์และพัฒนาการทางสังคมของบุคคลซึ่งอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ โดยพิจารณาจากจำนวนครั้งที่บุคคลหนึ่งได้รับการระบุชื่อจากบุคคลอื่น ๆ ในหมู่คณะว่าต้องการใกล้ชิดสนิทสนมด้วยหรือได้รับเลือกให้เข้าร่วมในกิจกรรมบางอย่างของหมู่คณะ ผู้วิจัยได้สร้างแบบวัดนี้ขึ้นโดยอาศัยแนวความคิดจากงานวิจัยความสัมพันธ์ทางสังคมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ของบุญยิ่ง เจริญยิ่ง (บุญยิ่ง เจริญยิ่ง 2509) และงานวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารแบบยี่ดคนเป็นศูนย์กลาง กับการได้รับความนิยมนิยามในหมู่เพื่อน ของ รูบิน (Rubin, 1972) แบบวัดนี้ประกอบด้วยคำถาม 12 ข้อ ใต้ข้อความแต่ละข้อเว้นช่องว่างไว้ให้ผู้ตอบเขียนชื่อเพื่อนร่วมห้องเรียนเดียวกันที่ตนเลือก 3 ชื่อ ผู้วิจัยตรวจให้คะแนนโดยกำหนดให้ผู้ที่ได้รับการระบุชื่อเป็นลำดับแรกได้ 3 คะแนน ลำดับที่สองได้ 2 คะแนน และลำดับที่สามได้ 1 คะแนน ผู้วิจัยได้นำแบบวัดนี้ไปทดลองใช้กับเด็กในวัยใกล้เคียงกับเด็กในกลุ่มตัวอย่าง และปรับปรุงด้านความคลุมเครือของภาษาที่ใช้ก่อนนำไปพิมพ์เป็นแบบวัดสำหรับการเก็บข้อมูลต่อไป

ผู้วิจัยได้หาค่าความเชื่อมั่นในแบบวัดการได้รับความนิยมนิยามในหมู่เพื่อน ด้วยการนำคะแนนในกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับในคำถามแต่ละข้อมาหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.92

ตัวอย่างแบบวัดการได้รับความนิยมนิยามในหมู่เพื่อน

จงบอกชื่อเพื่อนในห้องเรียนนี้ที่หนูรู้สึกว่ามีลักษณะตรงกับข้อความต่อไปนี้ โดยเขียนชื่อจริงของเพื่อนมาชดะ 3 ชื่อ

ใครเอ่ย

1. ใครคือเพื่อนที่หนูอยากนั่งใกล้ในห้องเรียน

1).....2)..... 3).....

2. ใครคือคนที่ปดอบโยนหนูหรือเพื่อนคนอื่น ๆ เมื่อถูกครูทำโทษ

1).....2)..... 3).....

วิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยนี้สองครั้ง

ครั้งแรก ได้เก็บข้อมูลจากบิดามารดาหรือผู้ปกครองเด็กทั้งหมด (อายุ 5 - 6 ปี) ที่มาสมัครสอบเข้าเรียนในชั้นเด็กเล็ก ของโรงเรียนประถมศึกษา มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ในปีการศึกษา 2522 โดยผู้วิจัยได้รับความกรุณาจาก อาจารย์ประจำสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์หลายท่าน ช่วยทำการสัมภาษณ์ บิดามารดาหรือผู้ปกครองเด็กเกี่ยวกับวิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตร และได้สอบถามลักษณะทาง ชีวสังคมและภูมิหลังของครอบครัวด้วย

ครั้งที่สอง เก็บข้อมูลจากเด็กกลุ่มเดียวกันนี้ เมื่อมีอายุ 9-10 ปี และกำลัง เรียนอยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ภาคปลาย ปีการศึกษา 2526 ในชั้นแรกผู้วิจัยได้นำ รายชื่อนักเรียนชั้นประถมปีที่ 4 ซึ่งมีทั้งหมด 4 ห้องเรียน มาเทียบกับรายชื่อนักเรียน ในชั้นเด็กเล็กเมื่อปีการศึกษา 2522 และคัดเลือกรายชื่อนักเรียนที่ให้ข้อมูลครบถ้วน ทุกรายการไว้เพื่อทำการวัดความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคม และการได้รับความ นิยมในหมู่เพื่อน ชั้นที่สอง นำแบบวัดความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมไปวัดเด็กใน กลุ่มตัวอย่างโดยคณะผู้วิจัย (จำนวน 4 คน) และนิสิตระดับปริญญาตรีที่ได้รับการฝึก ให้อาใจวิธีการทำแบบสอบถามอย่างที่เป็นผู้ช่วยวิจัยอีก 4 คน ผู้วิจัย 1 คน กับผู้ช่วย วิจัยอีก 1 คน รับผิดชอบดำเนินการวัดเด็กคือ 1 ห้องเรียน โดยผู้วิจัยจะอ่านเรื่อง สมมุติที่ละเรื่องให้เด็กฟังซ้ำ ๆ สองครั้ง แล้วให้เด็กตอบคำถามโดยผู้วิจัยเป็นผู้อ่าน คำถามให้ฟังทีละข้อ และให้เด็กทุกคนตอบคำถามแต่ละข้อพร้อม ๆ กันจนเสร็จจึง เริ่มเรื่องต่อไป ในระหว่างที่เด็กกำลังเขียนตอบผู้ช่วยวิจัยจะทำหน้าที่ดูแลให้เด็ก ได้ตอบคำถามให้ครบถ้วน และชี้แจงข้อสงสัยในกรณีที่มีเด็กถาม วันต่อมาจึงนำแบบ วัดการได้รับความนิยามในหมู่เพื่อนไปดำเนินการวัดเด็กกลุ่มนี้อีกครั้งหนึ่ง โดยขอให้ เด็กที่ไม่มีชื่ออยู่ในกลุ่มตัวอย่างออกไปจากห้องชั่วคราว และชี้แจงให้เด็กที่เป็นกลุ่ม ตัวอย่างเลือกชื่อเพื่อนเฉพาะที่นั่งอยู่ภายในห้องใส่ลงในช่องว่างที่เว้นไว้ให้ในแต่ละข้อ คำถามสำหรับแบบสอบถามการสังเกตเสริมประสบการณ์ทางสังคมที่ครอบครัวให้แก่เด็กและ

แบบสอบถามภูมิหลังทางครอบครัวเพิ่มเติมนั้น ผู้วิจัยได้มอบให้เด็กแต่ละคนนำไปให้บิดามารดาเป็นผู้ตอบ และขอให้ครูประจำชั้นแต่ละห้องเป็นผู้รวบรวมคืนจนครบถ้วน

วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package for Social Science Version X : SPSS X) การจัดกระทำข้อมูลดำเนินไปตามลำดับดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับลักษณะต่าง ๆ ของเด็กในกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สถิติพื้นฐาน
2. หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 7 ตัวคือ การอบรมเลี้ยงดูบุตรที่เน้นการพัฒนาแบบรวมและที่เน้นการพัฒนาแต่ละด้าน (ด้านอารมณ์สังคม สติปัญญา และจริยธรรม) การส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมที่ครอบครัวให้แก่เด็ก ความสามารถในการหยิ่งอึดทางสังคมของเด็ก และการได้รับความนิยมนิยามเพื่อน โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) ทั้งในกลุ่มตัวอย่างรวมและกลุ่มตัวอย่างย่อยที่แยกตามลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของครอบครัว 10 ลักษณะคือ อายุของบิดาและมารดา ระดับการศึกษาของบิดาและมารดา อาชีพของบิดาและมารดา ลักษณะของครอบครัว จำนวนบุตรในครอบครัว ลำดับการเกิดของเด็กในกลุ่มตัวอย่าง และเพศของเด็ก
3. เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการหยิ่งอึดทางสังคมระหว่างกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ที่มีความแตกต่างกันในด้านอายุของบิดาและมารดา ระดับการศึกษาของบิดาและมารดา ลักษณะของครอบครัว และเพศของเด็ก โดยใช้สถิติค่าที (t-test)
4. วิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความสามารถในการหยิ่งอึดทางสังคม พิจารณาตามตัวแปรอิสระที่มี 3 ระดับ ที่ละตัวคือ การได้รับความนิยมนิยามเพื่อน โดยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way Analysis of Variance) ถ้าพบว่าความสามารถในการหยิ่งอึดทางสังคมแปรปรวนไปตามการได้รับความนิยมนิยาม

หมู่เพื่อน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยจะเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยวิธีทดสอบของเชฟเฟ่ (Scheffé)

5. วิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคม พิจารณาตามตัวแปรอิสระที่จะสองตัวคือ ระดับการศึกษาของนักศึกษา กับของมารดา และการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาแบบรวมและที่เน้นการพัฒนาแต่ละด้าน (ด้านอารมณ์สังคม สติปัญญา และจริยธรรม) กับการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคม จากครอบครัวโดยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง (Two - way Analysis of Variance) ถ้าพบว่าคะแนนความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระสองตัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยจะเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยวิธีทดสอบของเชฟเฟ่ (Scheffé)

แบบสอบถามภูมิหลังทางครอบครัวเพิ่มเติมนั้น ผู้วิจัยได้มอบให้เด็กแต่ละคนนำไปให้บิดามารดาเป็นผู้ตอบ และขอให้ครูประจำชั้นแต่ละห้องเป็นผู้รวบรวมคืนจนครบถ้วน

วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่เกี่ยวข้องรวบรวมได้มาวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package for Social Science Version X : SPSS X) การจัดทำข้อมูลดำเนินไปตามลำดับดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับลักษณะต่าง ๆ ของเด็กในกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สถิติพื้นฐาน
2. หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 7 ตัวคือ การอบรมเลี้ยงดูบุตรที่เน้นการพัฒนาแบบรวมและที่เน้นการพัฒนาแต่ละด้าน (ด้านอารมณ์สังคม สติปัญญา และจริยธรรม) การส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมที่ครอบครัวให้แก่เด็ก ความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมของเด็ก และการได้รับความนิยมนในหมู่เพื่อน โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) ทั้งในกลุ่มตัวอย่างรวมและกลุ่มตัวอย่างย่อยที่แยกตามลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของครอบครัว 10 ลักษณะคือ อายุของบิดาและมารดา ระดับการศึกษาของบิดาและมารดา อาชีพของบิดาและมารดา ลักษณะของครอบครัว จำนวนบุตรในครอบครัว ลำดับการเกิดของเด็กในกลุ่มตัวอย่าง และเพศของเด็ก
3. เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมระหว่างกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ที่มีความแตกต่างกันในด้านอายุของบิดาและมารดา ระดับการศึกษาของบิดาและมารดา ลักษณะของครอบครัว และเพศของเด็ก โดยใช้สถิติค่าที (t-test)
4. วิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคม พิจารณาตามตัวแปรอิสระที่มี 3 ระดับ ที่ละตัวคือ การได้รับความนิยมนในหมู่เพื่อน โดยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way Analysis of Variance) ถ้าพบว่าความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมแปรปรวนไปตามการได้รับความนิยมน

หมู่เพื่อน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยจะเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยวิธีทดสอบของเชฟเฟ่ (Scheffé)

5. วิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคม พิจารณาตามตัวแปรอิสระที่จะสองตัวคือ ระดับการศึกษาของนิสิตกับของมารดา และการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาแบบรวมและที่เน้นการพัฒนาแต่ละด้าน (ด้านอารมณ์สังคม สติปัญญา และจริยธรรม) กับการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคม จากกรอบครีวโดยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง (Two - way Analysis of Variance) ถ้าพบว่าคะแนนความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระสองตัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยจะเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยวิธีทดสอบของเชฟเฟ่ (Scheffé)

บทที่ 3

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการด้านการหยั่งอึทางสังคมของนักเรียนระดับประถมศึกษาในกรุงเทพมหานครนั้น มีจุดมุ่งหมายที่จะพิจารณาองค์ประกอบเกี่ยวกับตัวเด็กและสภาพแวดล้อมทางครอบครัวเป็นหลัก ผู้วิจัยจะเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยแบ่งออกเป็น 5 ตอนดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับลักษณะต่าง ๆ ของเด็กในกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 2 เสนอผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 7 ตัวคือการอบรมเลี้ยงดูบุตรที่เน้นการพัฒนาแบบรวมและที่เน้นการพัฒนาแต่ละด้าน (ด้านอารมณ์ สังคม สติปัญญา และจริยธรรม) การส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมที่ครอบครัวให้แก่เด็ก ความสามารถในการหยั่งอึทางสังคมของเด็กและการได้รับความนิยมนในหมู่เพื่อน ทั้งในกลุ่มตัวอย่างรวมและกลุ่มย่อยที่แยกตามอายุของมิกาและมารดา ระดับการศึกษาของมิกาและมารดา อาชีพของมิกาและมารดา ลักษณะของครอบครัว จำนวนบุตรในครอบครัว ลำดับการเกิดของเด็กในกลุ่มตัวอย่าง และเพศของเด็ก

ตอนที่ 3 เสนอผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการหยั่งอึทางสังคมระหว่างกลุ่ม 2 กลุ่มที่มีความแตกต่างกันด้าน อายุของมิกาและมารดา ระดับการศึกษาของมิกาและมารดา ลักษณะของครอบครัวและเพศของเด็ก

ตอนที่ 4 เสนอผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนน ความสามารถในการหยั่งอึทางสังคมโดยพิจารณาตามตัวแปรอิสระที่มี 3 ระดับ ที่ละตัวคือ การได้รับความนิยมนในหมู่เพื่อน

ตอนที่ 5 เสนอผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความสามารถในการหยั่งอึทางสังคมโดยพิจารณาตามตัวแปรอิสระที่ละสองตัวคือ ระดับการศึกษาของมิกากับของมารดา และการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาแบบรวมและที่เน้นการพัฒนาแต่ละด้าน (ด้านอารมณ์ สังคม สติปัญญา และจริยธรรม) กับการได้รับการส่งเสริมประสบการณ์

ทางสังคมจากครอบครัว

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับลักษณะต่าง ๆ ของกลุ่มตัวอย่าง
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับลักษณะต่าง ๆ ของกลุ่มตัวอย่าง
มีดังนี้คือ

1. ลักษณะทางชีวสังคม และภูมิหลังของครอบครัว เด็กนักเรียนในกลุ่ม
ตัวอย่างเป็นเด็กที่กำลังเรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ทุกคนมีอายุระหว่าง 9 - 10 ปี
เป็นชาย 62 คน (56.9 %) หญิง 47 คน (43.1 %) ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็ก ครอบครัว
และการอบรมเลี้ยงดูเด็กส่วนใหญ่คือมารดาของเด็กเอง มีจำนวน 68 คน (62.4 %)
รองลงมาเป็นบิดาจำนวน 36 คน (33%) และเป็นญาติผู้ใหญ่ของเด็กเพียง 5 คน (4.6%)
บิดาของเด็กในกลุ่มตัวอย่างมีอายุโดยเฉลี่ย 43.3 ปี อายุต่ำสุดในกลุ่มคือ 34 ปี อายุ
สูงสุด 61 ปี ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แบ่งอายุของบิดาออกเป็น 2 กลุ่ม โดยใช้ค่าเฉลี่ย
เป็นเกณฑ์กลุ่มบิดาอายุน้อยคือกลุ่มที่อายุระหว่าง 34 ถึง 42 ปี กลุ่มอายุมากคือกลุ่มที่อายุ
ระหว่าง 43 ถึง 61 ปี มารดาของเด็กมีอายุโดยเฉลี่ย 39.6 ปี อายุต่ำสุดในกลุ่มคือ
32 ปี อายุสูงสุดคือ 54 ปี ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แบ่งอายุของมารดาออกเป็น 2 กลุ่ม
โดยใช้ค่าเฉลี่ยเป็นเกณฑ์ กลุ่มมารดาอายุน้อยคือกลุ่มที่อายุระหว่าง 32-39 ปี กลุ่มอายุ
มากคือกลุ่มอายุระหว่าง 40 - 54 ปี บิดาของเด็กในกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการศึกษาตั้งแต่
ระดับปริญญาตรีขึ้นไปจำนวน 80 คน (73.4 %) ซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่มีการศึกษาอยู่ในระดับสูง
ในการวิจัยนี้ ส่วนบิดาที่มีการศึกษากว่าระดับปริญญาตรีมีจำนวน 29 คน (26.6 %)
ถือว่าเป็นผู้ที่มีการศึกษาอยู่ในระดับต่ำ สำหรับมารดาของเด็กในกลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษา
ตั้งแต่ ม.ศ.5 ประโยคอาชีวศึกษาและอนุปริญญา จนถึงปริญญาตรีขึ้นไปมีจำนวน 91 คน
(83.4 %) ถือเป็นผู้ที่มีการศึกษาอยู่ในระดับสูง และมารดาที่มีการศึกษาในระดับ ม.ศ. 3
หรือต่ำกว่ามีจำนวน 18 คน (16.6 %) ถือเป็นผู้ที่มีการศึกษาระดับต่ำ บิดาของเด็ก 46 คน
(43.4 %) มีอาชีพรับราชการหรือทำงานรัฐวิสาหกิจ 35 คน (33 %) มีอาชีพทำงานใน
บริษัทห้างร้านหรือธุรกิจเอกชน จำนวนที่เหลือประกอบธุรกิจส่วนตัว ส่วนมารดา 32 คน
(29.9 %) มีอาชีพรับราชการ หรือทำงานรัฐวิสาหกิจ 29 คน (27.1%) มีอาชีพทำงาน
ในบริษัทห้างร้านหรือธุรกิจเอกชน 26 คน (24.3 %) ประกอบธุรกิจส่วนตัว และ 22 คน

(18.7 %) เป็นแม่บ้าน เกี่ยวกับรายได้ของครอบครัวในแต่ละเดือน ผู้ปกครองเด็ก 64 ราย (58.7 %) ทอมว่าครอบครัวของตนมีรายได้ต่อเดือนมากกว่า 15,000 บาท 28 ราย (25.7 %) มีรายได้ต่อเดือนประมาณ 10,000 ถึง 15,000 บาท และมีผู้ปกครองเพียง 6 ราย (5.5 %) ทอมว่าครอบครัวของตนมีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 9,999 บาท อย่างไรก็ตามมีผู้ปกครอง 11 ราย (10.1%) ไม่ยอมตอบคำถามนี้ เด็กในกลุ่มตัวอย่างมาจากครอบครัวที่มีจำนวนบุตร (นับรวมเด็กที่เป็นกลุ่มตัวอย่างด้วย) เพียงหนึ่งคน 15 ครอบครัว (13.8 %) จำนวนบุตรสองคน 49 ครอบครัว (45 %) และจำนวนบุตรตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป 38 ครอบครัว (41.2 %) เด็กในกลุ่มตัวอย่างจำนวน 60 คน (55 %) เป็นบุตรคนแรกของครอบครัว จำนวน 34 คน (31.2 %) เป็นบุตรคนที่สองของครอบครัว จำนวน 15 คน (13.8 %) เป็นบุตรคนที่สามหรือถัดไป และเด็กในกลุ่มตัวอย่างนี้มาจากครอบครัวประเภทครอบครัวเดี่ยว 76 คน (69.7 %) และประเภทครอบครัวขยาย 33 คน (30.3 %)

2. ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูที่เด็กได้รับจากบิดามารดา ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษาการอบรมเลี้ยงดูโดยแบ่งออกเป็น 4 ด้านใหญ่ ๆ คือ การอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาตัวร่างกาย อารมณ์สังคม สติปัญญา และจริยธรรม ผู้วิจัยได้แบ่งเด็กออกตามคะแนนการอบรมเลี้ยงดูที่ได้จากการรายงานของบิดามารดาในแบบสอบถาม โดยใช้คะแนนเฉลี่ยของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาแต่ละด้านเป็นเกณฑ์ ผู้ที่ได้คะแนนเท่าหรือต่ำกว่าเกณฑ์จะถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มต่ำ ผู้ที่ได้คะแนนสูงกว่าเกณฑ์ถูกจัดอยู่ในกลุ่มสูง การอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาตัวร่างกายมีคะแนนเฉลี่ย 27.10 พิสัย 19 ถึง 30 คะแนน จึงถือเอาเด็กที่ได้คะแนนตั้งแต่ 19 ถึง 27 เป็นผู้ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาตัวร่างกายน้อย และ เด็กที่ได้คะแนนตั้งแต่ 28 ถึง 30 เป็นผู้ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาตัวร่างกายมาก การอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาอารมณ์สังคม มีคะแนนเฉลี่ย 25.10 พิสัย 18 ถึง 30 คะแนน จึงถือเอาเด็กที่ได้คะแนนตั้งแต่ 18 ถึง 25 เป็นผู้ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาอารมณ์สังคมน้อย และเด็กที่ได้คะแนนตั้งแต่ 26 ถึง 30 เป็นผู้ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาอารมณ์สังคมมาก การอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาสติปัญญา มีคะแนนเฉลี่ย 25.13 พิสัย 16 ถึง 30 คะแนน จึงถือเอาเด็กที่ได้คะแนนตั้งแต่ 16 ถึง 25 เป็นผู้ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาสติปัญญาน้อย และเด็กที่ได้คะแนนตั้งแต่ 26 ถึง 30 เป็นผู้ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาสติปัญญา

นี้มาก การอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาค่านจริยธรรม มีคะแนนเฉลี่ย 25.31 พิสัย 16 ถึง 30 คะแนน จึงถือเอาเด็กที่รับคะแนนตั้งแต่ 16 ถึง 25 เป็นผู้ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาค่านจริยธรรมน้อย และเด็กที่รับคะแนนตั้งแต่ 26 ถึง 30 เป็นผู้ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาค่านเดียวกันนี้มาก นอกจากวิเคราะห์คะแนนการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาเฉพาะด้าน 4 ด้านแล้ว ผู้วิจัยยังได้วิเคราะห์คะแนนการอบรมเลี้ยงดูแบบรวม 4 ด้านเข้าด้วยกันเรียกว่าคะแนนการอบรมเลี้ยงดูแบบรวม ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ย 102.64 พิสัย 76 ถึง 120 คะแนน ถือเอาเด็กที่ได้คะแนนตั้งแต่ 76 ถึง 102 เป็นผู้ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาแบบรวมน้อย และเด็กที่ได้คะแนนตั้งแต่ 103 ถึง 120 เป็นผู้ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาแบบรวมมาก

3. การส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมที่ครอบครัวให้แก่เด็ก ในการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนนี้ได้แบ่งเด็กที่ได้รับการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมออกเป็นสองกลุ่ม โดยใช้คะแนนเฉลี่ยเป็นเกณฑ์ เด็กที่รับคะแนนเท่าหรือต่ำกว่าเกณฑ์ถูกจัดอยู่ในกลุ่มต่ำ ผู้ที่ได้คะแนนสูงกว่าเกณฑ์ถูกจัดอยู่ในกลุ่มสูงคะแนนเฉลี่ยของการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมที่ครอบครัวให้แก่เด็กคือ 86.47 พิสัย 64 ถึง 100 คะแนน ถือเอาเด็กที่ได้คะแนนระหว่าง 64 ถึง 86 เป็นผู้ที่ได้รับการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมน้อย และผู้ที่ได้คะแนนระหว่าง 87 ถึง 100 เป็นผู้ที่ได้รับการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมมาก

4. ความสามารถในการหยิ่งลึกทางสังคม จากการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนนี้พบว่าเด็กในกลุ่มตัวอย่างได้คะแนนความสามารถในการหยิ่งลึกทางสังคมโดยเฉลี่ยเท่ากับ 71.48 พิสัย 39 ถึง 104 คะแนน เมื่อแบ่งคะแนนความสามารถในการหยิ่งลึกทางสังคมออกเป็นระดับตามรูปแบบพัฒนาการด้านการหยิ่งลึกทางสังคมที่กำหนดขึ้นโดยเซลแมน (Selman, 1980) ปรากฏว่ามีเด็ก 90 คน จากจำนวน 109 คน (82.6 %) ได้คะแนนระหว่าง 48 ถึง 90 คะแนน ซึ่งจัดว่ามีความสามารถในการหยิ่งลึกทางสังคมอยู่ในระดับ 3 มีเด็กเพียง 6 คน (5.5 %) ได้คะแนนระหว่าง 39 ถึง 45 คะแนน จัดว่ามีความสามารถในการหยิ่งลึกทางสังคมอยู่ในระดับ 2 และมีเด็ก 13 คน (11.9%) ได้คะแนนระหว่าง 91 ถึง 104 จัดว่ามีความสามารถในการหยิ่งลึกทางสังคมในระดับ 4 ผลการวิจัยในส่วนนี้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าเด็กในกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความสามารถในการหยิ่งลึกทางสังคม

อยู่ในระดับ 3 และเมื่อพิจารณาเฉพาะคะแนนความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมระดับ 3 ของเด็ก 90 คน โดยละเอียด พบว่ามีเด็กจำนวน 20 คน (18.4 %) ได้คะแนนระหว่าง 48 ถึง 58 คะแนน จักว่ามีความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมอยู่ในระดับ 3 ขั้นต้น เด็ก 52 คน (47.7 %) ได้คะแนนระหว่าง 60 ถึง 81 คะแนน จักว่ามีความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมอยู่ในระดับ 3 ขั้นปานกลาง และเด็ก 18 คน (16.5%) ได้คะแนนระหว่าง 82 ถึง 90 คะแนน จักว่ามีความสามารถดังกล่าว อยู่ในระดับ 3 ขั้นสูงสุด (ดูแผนภาพ 1 ในภาคผนวก ข.) อาจกล่าวได้ว่าเด็กไทยกลุ่มนี้มีการเจริญเติบโตของทักษะด้านการหยั่งลึกทางสังคมหรือการเข้าใจระหว่างบุคคลต่ำกว่าเด็กอเมริกันในวัยใกล้เคียงกันที่เซลแมนและเบอร์นได้เคยศึกษา (Selman and Byrne, 1974)

อนึ่ง ผู้วิจัยได้ทำการเปรียบเทียบจำนวนเด็ก (คิดเป็นร้อยละ) ที่มีความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมระดับต่าง ๆ แยกตามเพศ ลำดับการเกิดของเด็ก ระดับการศึกษาของบิดาและมารดา และลักษณะครอบครัว ซึ่งผู้วิจัยได้แสดงรายละเอียดไว้ในแผนภาพกราฟ 2 - 6 ในภาคผนวก ข.

5. การได้รับความนิยมนิหมในหมู่เพื่อน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงให้เห็นว่าเด็กในกลุ่มตัวอย่างได้รับคะแนนความนิยมนิหมในหมู่เพื่อนร่วมห้องเรียนเดียวกันโดยเฉลี่ยเท่ากับ 64.34 พิสัย 4 ถึง 207 คะแนน ผู้วิจัยต้องการใช้ตัวแปรนี้เป็นตัวแปรอิสระในการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคม จึงได้แบ่งคะแนนการได้รับความนิยมนิหมในหมู่เพื่อนออกเป็น 3 ระดับ โดยใช้คะแนนเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มเป็นเกณฑ์ ปรากฏว่ามีเด็กจำนวน 38 คน (34.9 %) ได้คะแนนความนิยมนิหมในหมู่เพื่อนในระดับต่ำ เด็กจำนวน 47 คน (43.1 %) ได้คะแนนความนิยมนิหมในหมู่เพื่อนในระดับปานกลาง และเด็กจำนวน 24 คน (22 %) ได้คะแนนดังกล่าวในระดับสูง

ดูรายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง ตามที่ระบุไว้ในข้อ 1 - 5 ในตาราง 1 ภาคผนวก ข.

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ

ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 7 ตัว ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาแบบรวมและที่เน้นการพัฒนาแต่ละด้าน 3 ด้านคือ ด้านอารมณ์สังคม สติปัญญา และจริยธรรม การส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมที่ครอบครัวให้แก่เด็ก ความสามารถในการหยิ่งลึกลงสังคมของเด็ก และการได้รับความนิยมนิยมในหมู่เพื่อนในกลุ่มตัวอย่างรวม โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันปรากฏผลดังแสดงในตาราง 2

ตาราง 2 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ กับความสามารถในการหยิ่งลึกลงสังคม และการได้รับความนิยมนิยมในหมู่เพื่อน

	ตัวแปร (X)	X ₆	X ₇
X ₁	การอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาแบบรวม	0.04	0.01
X ₂	การอบรมเลี้ยงดูที่เน้นพัฒนาทางด้านอารมณ์สังคม	0.12	0.08
X ₃	การอบรมเลี้ยงดูที่เน้นพัฒนาด้านสติปัญญา	-0.08	-0.11
X ₄	การอบรมเลี้ยงดูที่เน้นพัฒนาด้านจริยธรรม	0.06	0.03
X ₅	การส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมแก่เด็ก	0.06	-0.06
X ₆	ความสามารถในการหยิ่งลึกลงสังคม	-	*** 0.48
X ₇	การได้รับความนิยมนิยมในหมู่เพื่อน	*** 0.48	-

*** $p < .001$

จากตาราง 2 แสดงให้เห็นว่าการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาแบบรวมและที่เน้นการพัฒนาแต่ละด้าน 3 ด้านคือ ด้านอารมณ์สังคม สติปัญญา และจริยธรรม และการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมแก่เด็ก ไม่มีความสัมพันธ์กับความสามารถในการหยิ่งลึกลงสังคมและการได้รับความนิยมนิยมในหมู่เพื่อนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ปรากฏว่าความสามารถในการหยิ่งลึกลงสังคมมีความสัมพันธ์กับการได้รับความนิยมนิยมในหมู่เพื่อนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($r = 0.48$)

สำหรับการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 7 ตัว ดังกล่าวข้างต้นในกลุ่มที่แยกย่อยตามลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของครอบครัว 10 ลักษณะคือ อายุของบิดาและ

มารดา ระดับการศึกษาของบิดาและมารดา อาชีพของบิดาและมารดา ลักษณะของครอบครัว จำนวนบุตรในครอบครัว ลำดับการเกิดของเด็กและเพศของเด็กนั้น ผู้วิจัยมีจุดประสงค์ที่จะเปรียบเทียบค่าความสัมพันธ์ของตัวแปรแต่ละคู่ในระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่แบ่งย่อยออกเป็นสองสาม หรือสี่กลุ่ม ปรากฏผลการเปรียบเทียบตามลำดับดังนี้ (ดูรายละเอียดในตาราง 2 ภาคผนวก ข)

กลุ่มที่แยกตามอายุของบิดา เมื่อแยกตามระดับอายุของบิดาเป็นสองกลุ่ม พบว่ามีตัวแปรการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาด้านสติปัญญาเพียงตัวแปรเดียวสัมพันธ์ในทางลบกับความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคม และการได้รับความนิมในหมู่เพื่อนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($r = -0.28$ และ -0.25 ตามลำดับ) ในกลุ่มบิดาอายุมาก แต่ไม่พบว่าตัวแปรคู่ดังกล่าวมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในกลุ่มบิดาอายุน้อย

กลุ่มที่แยกตามอายุของมารดา เมื่อแยกตามระดับอายุของมารดาเป็นสองกลุ่ม พบผลในทำนองเดียวกันกับกลุ่มที่แยกตามระดับอายุของบิดาว่าตัวแปรการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาด้านสติปัญญาที่มีความสัมพันธ์ในทางลบกับความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคม และการได้รับความนิมในหมู่เพื่อนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($r = -0.31$ และ -0.34 ตามลำดับ) ในกลุ่มมารดาอายุมาก แต่ไม่พบตัวแปรคู่ดังกล่าวมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในกลุ่มมารดาอายุน้อย

กลุ่มที่แยกตามระดับการศึกษาของบิดา เมื่อแยกตามระดับการศึกษาของบิดาเป็นสองกลุ่ม พบว่าตัวแปรการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาด้านจริยธรรมเพียงตัวแปรเดียวที่สัมพันธ์ทางบวกกับความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($r = 0.33$) ในกลุ่มบิดามีการศึกษาระดับต่ำ แต่ไม่พบว่าตัวแปรคู่ดังกล่าวมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในกลุ่มบิดามีการศึกษาระดับสูง

กลุ่มที่แยกตามระดับการศึกษาของมารดา เมื่อแยกตามระดับการศึกษาของมารดาเป็นสองกลุ่ม พบว่าตัวแปรส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมที่ครอบครัวให้แก่เด็กเพียงตัวแปรเดียวที่สัมพันธ์ในทางบวกกับความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($r = 0.47$) ในกลุ่มมารดาการศึกษาระดับต่ำ แต่ไม่พบว่าตัวแปรคู่ดังกล่าวมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในกลุ่มมารดาที่มีการศึกษาระดับสูง

กลุ่มที่แยกตามอาชีพของบิดา เมื่อแยกตามลักษณะอาชีพของบิดาเป็นสามกลุ่ม พบว่ามีตัวแปรการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาค่านิยมสังคมเพียงตัวแปรเดียวที่สัมพันธ์ในทางบวกกับการได้รับความนิยามในหมู่เพื่อนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($r = 0.31$) ในกลุ่มบิดาทำงานบริษัทห้างร้านหรือธุรกิจเอกชน แต่ไม่พบว่าตัวแปรคู่ดังกล่าวมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในกลุ่มบิดารับราชการหรือกลุ่มบิดาประกอบธุรกิจส่วนตัว

กลุ่มที่แยกตามอาชีพของมารดา เมื่อแยกตามลักษณะอาชีพของมารดาเป็นสี่กลุ่ม พบว่าตัวแปรการอบรมเลี้ยงดูสามตัวแปรสัมพันธ์ในทางบวกกับความสามารถในการหยิ่งลึกลงสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาแบบรวมและที่เน้นการพัฒนาค่านิยมสังคม และจริยธรรม ($r = 0.44, 0.40$ และ 0.45 ตามลำดับ) ในกลุ่มเด็กที่มารดาเป็นแม่บ้าน ในกลุ่มที่มารดา รับราชการ พบว่าตัวแปรการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาค่านิยมสังคมสัมพันธ์ในทางบวกกับความสามารถในการหยิ่งลึกลงสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($r = 0.31$) ส่วนในกลุ่มที่มารดาประกอบธุรกิจส่วนตัวนั้นพบว่าการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมแก่เด็กมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสามารถในการหยิ่งลึกลงสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($r = 0.45$) แต่ในกลุ่มที่มารดาประกอบอาชีพเดียวกันนี้ก็พบว่าการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาค่านิยมสังคมและค่านิยมปฏิบัติมีความสัมพันธ์ทางลบกับความสามารถในการหยิ่งลึกลงสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = -0.37$ และ -0.33 ตามลำดับ) สำหรับกลุ่มเด็กที่มารดาทำงานในบริษัทห้างร้านหรือธุรกิจเอกชนนั้นพบว่าตัวแปรการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมที่ครอบครัวให้แก่เด็กเพียงตัวแปรเดียวที่สัมพันธ์ในทางบวกกับการได้รับความนิยามในหมู่เพื่อนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ไม่พบความสัมพันธ์เช่นเดียวกันนี้ในกลุ่มมารดา รับราชการ มารดาประกอบธุรกิจส่วนตัวหรือในกลุ่มมารดาเป็นแม่บ้าน

กลุ่มที่แยกตามลักษณะของครอบครัว เมื่อแยกตามลักษณะของครอบครัวเป็นสองกลุ่ม พบว่ามีตัวแปรการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาค่านิยมจริยธรรมเพียงตัวแปรเดียวที่สัมพันธ์กับความสามารถในการหยิ่งลึกลงสังคมและการได้รับความนิยามในหมู่เพื่อนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($r = 0.37$ และ 0.33 ตามลำดับ) ในกลุ่มที่มาจากครอบครัวขยาย แต่ไม่พบความสัมพันธ์ในทำนองดังกล่าวในกลุ่มที่มาจากครอบครัวเดี่ยว

กลุ่มที่แยกตามจำนวนบุตรในครอบครัว เมื่อแยกตามจำนวนบุตรในครอบครัวเป็นสามกลุ่ม ไม่พบว่าตัวแปรคู่ใดมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในกลุ่มย่อยกลุ่มใด

กลุ่มที่แยกตามลำดับการ เกิดของเด็ก เมื่อแยกตามลำดับการ เกิดของเด็กเป็นสามกลุ่ม พบว่าเฉพาะในกลุ่มเด็กที่เกิดเป็นลำดับที่ 3 หรือถัดไปเท่านั้น ที่ตัวแปรการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาค่านิยมมีความสัมพันธ์ในทางลบกับความสามารถ ในการหยั่งลึกทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($r = -0.56$) สำหรับในกลุ่มเด็กที่เกิดเป็นลำดับแรก และลำดับที่ 2 ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรคู่ดังกล่าวหรือคู่อื่นใดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

กลุ่มที่แยกตามเพศของเด็ก เมื่อแยกตามเพศของเด็ก เป็นสองกลุ่มคือหญิงและชายพบว่าเฉพาะในกลุ่มเพศหญิง เท่านั้นที่ตัวแปร การ อบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาค่านิยมมีความสัมพันธ์กับความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมและการ ได้รับความนิมในหมู่เพื่อนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($r = 0.30$ และ 0.24 ตามลำดับ)

จากผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 7 ตัว ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาแบบรวมและที่เน้นการพัฒนาแต่ละค่านิยม ค่านิยม สติปัญญา และจริยธรรม การส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมที่ครอบครัวให้แก่เด็ก ความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคม และการได้รับความนิมในหมู่เพื่อน ในกลุ่มตัวอย่างรวมและกลุ่มที่แยกย่อยตามลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของครอบครัว พบว่าความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมของ เด็กมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการ ได้รับความนิมในหมู่เพื่อนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ระหว่างตัวแปร อยู่ในระดับค่อนข้างสูง อาจกล่าวได้ว่าเด็กที่มีความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมสูงเท่าใด เด็กคนนั้นก็ได้รับความนิมในหมู่เพื่อนสูงเท่านั้น

สำหรับตัวแปร การ อบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาแบบรวมและที่เน้นการพัฒนาแต่ละค่านิยมดังกล่าวข้างต้นนั้น พบว่าไม่มีความสัมพันธ์กับความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมและการ ได้รับความนิมในหมู่เพื่อนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับที่ยอมรับได้ในกลุ่มรวม แต่พบว่ามี ความสัมพันธ์กับความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมและการ ได้รับความนิมในหมู่เพื่อนในกลุ่มย่อย กล่าวคือ การ อบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาแบบรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในกลุ่มมารดาที่ระบุว่าตนเป็นแม่บ้าน อาจกล่าวได้ว่าแม่บ้านที่ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรที่เน้นการพัฒนาทุกค่านิยมเท่าใด บุตรก็มีความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมสูงเท่านั้น และการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาค่านิยมสังคมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมในระดับที่ยอมรับ

ได้ในกลุ่มมารดา ครอบครัวยุติธรรมหรือทำงานรัฐวิสาหกิจและกลุ่มมารดาเป็นแม่บ้านแต่มีความสัมพันธ์ในทางลบกับความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมอย่างเด่นชัดในกลุ่มมารดาประกอบธุรกิจส่วนตัว นอกจากนี้การอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาค่านิยมสังคมยังมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการได้รับความนิยมนิยมในหมู่เพื่อนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในกลุ่มบิดาทำงานในบริษัทห้างร้านหรือธุรกิจเอกชนอีกด้วย ส่วนการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาค่านิยมสังคมยังมีความสัมพันธ์ทางลบกับความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมและการได้รับความนิยมนิยมในหมู่เพื่อนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในกลุ่มเด็กที่ทั้งบิดาและมารดามีอายุมาก และการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาค่านิยมสังคมยังมีความสัมพันธ์ในทางลบกับความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมในกลุ่มมารดาประกอบธุรกิจส่วนตัว และกลุ่มเด็กที่มีการเกิดในลำดับที่ 3 หรือถัดไปอีกด้วย สำหรับการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาค่านิยมจริยธรรมนั้นมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในกลุ่มที่บิดามีการศึกษาระดับต่ำกว่า กลุ่มที่มารดาเป็นแม่บ้าน กลุ่มที่มาจากครอบครัวขยายและกลุ่มเด็กหญิง และการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาค่านิยมจริยธรรมยังมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการได้รับความนิยมนิยมในหมู่เพื่อนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในกลุ่มเด็กจากครอบครัวขยายและกลุ่มเด็กหญิงอีกด้วย

การส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมที่ครอบครัวให้แก่เด็กมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในกลุ่มมารดาที่มีการศึกษาระดับต่ำกว่าและกลุ่มมารดาประกอบธุรกิจส่วนตัว และมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการได้รับความนิยมนิยมในหมู่เพื่อนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในกลุ่มมารดาทำงานในบริษัทห้างร้านหรือธุรกิจเอกชน นอกจากนี้การส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมแก่เด็กยังมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาค่านิยมสังคมและสติปัญญาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในกลุ่มเด็กจากครอบครัวขยายและกลุ่มที่บิดามีการศึกษาระดับสูงอีกด้วย

ตอนที่ 3 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมระหว่างกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่มที่มีลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของครอบครัวต่างกัน

ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมระหว่างกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มที่มีความแตกต่างกันทางอายุของบิดาและมารดา ระดับการศึกษาของบิดาและมารดา ลักษณะของครอบครัว และเพศของเด็ก โดยใช้สถิติค่าที พบว่าเด็กกลุ่มที่มีความแตกต่างกันทางค่านักกล่าว (คือมีบิดาและมารดาที่อายุมากหรือน้อย มีบิดาและมารดาที่มีการ

ศึกษาสูงหรือต่ำ อยู่ในครอบครัวประเภทเดี่ยวหรือขยาย และเป็นเด็กชายหรือหญิง) มีความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมไม่ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อย่างไรก็ตามจากการวิเคราะห์ข้อมูลเพิ่มเติม โดยเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมที่ครอบครัวให้แก่เด็กระหว่างกลุ่ม 2 กลุ่มที่มีลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของครอบครัวดังกล่าวข้างต้นต่างกัน พบว่าเด็กกลุ่มที่มารดาอายุน้อยได้รับการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมจากครอบครัว (คะแนนเฉลี่ย 87.83) มากกว่าเด็กกลุ่มที่มารดาอายุมาก (คะแนนเฉลี่ย = 84.53) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเด็กกลุ่มที่บิดามีการศึกษาระดับสูงได้รับการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคม (คะแนนเฉลี่ย = 87.02) มากกว่าเด็กที่บิดามีการศึกษาระดับต่ำ (คะแนนเฉลี่ย = 84) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ดูรายละเอียดในตาราง 3 และ 4 ในภาคผนวก ข)

จากผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมระหว่างกลุ่ม 2 กลุ่มที่มีลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของครอบครัวต่างกัน สรุปได้ว่าเด็กที่มีลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของครอบครัวต่างกันมีความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมไม่แตกต่างกัน แต่จากการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมของครอบครัวแก่เด็กระหว่างกลุ่ม 2 กลุ่มที่มีลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของครอบครัวต่างกันพบว่ากลุ่มเด็กที่บิดามีการศึกษาระดับสูงและมีมารดาอายุน้อยได้รับการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมมากกว่ากลุ่มเด็กที่บิดามีการศึกษาระดับต่ำและมีมารดาอายุมาก

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมโดยพิจารณาตามตัวแปรอิสระทีละตัว

ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคม โดยพิจารณาตามการได้รับความนิมในหมู่เพื่อนในระดับสูง ปานกลาง และต่ำ ปรากฏผลดังแสดงในตาราง 3

ตาราง 3 วิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมของเด็กในกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับความนิมในหมู่เพื่อนในระดับต่างกัน

ตาราง 3 (ต่อ)

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ระหว่างกลุ่ม	2	7644.82	3822.41	23.95***
ภายในกลุ่ม	106	16920.38	159.63	
รวม	108	24565.19		

*** $p < .001$

จากตาราง 3 แสดงว่าคะแนนความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมแปรปรวนไปตามระดับการได้รับความนิยมนิยมในหมู่เพื่อนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และเมื่อนำคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมของเด็กระหว่างกลุ่มที่ได้รับความนิยมนิยมในหมู่เพื่อนในระดับสูง ปานกลาง และต่ำ มาเปรียบเทียบกันเป็นรายคู่ โดยวิธีของเชฟเฟ่ พบว่าเด็กที่ได้รับความนิยมนิยมในหมู่เพื่อนร่วมห้องเรียนระดับสูงมีความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคม (คะแนนเฉลี่ย = 85.38) มากกว่าเด็กที่ได้รับความนิยมนิยมในหมู่เพื่อนระดับปานกลางและต่ำ (คะแนนเฉลี่ย = 71.58 และ 62.58 ตามลำดับ) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเด็กที่ได้รับความนิยมนิยมในหมู่เพื่อนระดับปานกลางก็มีความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคม (คะแนนเฉลี่ย = 71.58) มากกว่าเด็กที่ได้รับความนิยมนิยมในหมู่เพื่อนระดับต่ำ (คะแนนเฉลี่ย = 62.58) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ดูการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยในตาราง 5 ภาคผนวก ข)

นอกจากนี้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพิ่มเติมโดยวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการได้รับความนิยมนิยมในหมู่เพื่อน พิจารณาคามลักษณะภูมิหลังของครอบครัวที่ต่างกันซึ่งแบ่งกลุ่มตัวอย่างเพื่อการเปรียบเทียบออกเป็น 3 กลุ่มตามอาชีพของบิดาและมารดา ลำดับการเกิดของเด็ก และจำนวนบุตรในครอบครัว พบว่าคะแนนการได้รับความนิยมนิยมในหมู่เพื่อนแปรปรวนไปตามลักษณะอาชีพของบิดาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เพียงตัวแปรเดียว และเมื่อนำคะแนนเฉลี่ยการได้รับความนิยมนิยมในหมู่เพื่อนระหว่างกลุ่มเด็กที่มีคาประกอบอาชีพต่างกันมาเปรียบเทียบกันเป็นรายคู่ โดยวิธีของเชฟเฟ่ พบว่าเด็กที่มีคาประกอบอาชีพทำงานในบริษัทห้างร้านหรือธุรกิจ

เอกชนได้รับความนิยมในหมู่เพื่อน (คะแนนเฉลี่ย = 78.94) มากกว่าเด็กที่บิดามีอาชีพรับราชการ หรือทำงานรัฐวิสาหกิจ (คะแนนเฉลี่ย = 49.87) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ไม่พบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยคู่อื่นนอกจากคู่ที่กล่าวมาแล้ว (ดูรายละเอียดในตาราง 6 และ 7 ภาคผนวก ข)

ผลจากการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการหยิ่งลึกลงทางสังคมของเด็กที่ได้รับความนิยมในหมู่เพื่อนในระดับสูง ปานกลาง และต่ำ สรุปได้ว่าเด็กกลุ่มที่ได้รับความนิยมในหมู่เพื่อนในระดับสูงมีความสามารถในการหยิ่งลึกลงทางสังคมสูง และเด็กที่ได้รับความนิยมในหมู่เพื่อนในระดับปานกลางและต่ำก็มีความสามารถในการหยิ่งลึกลงทางสังคมปานกลางและต่ำตามลำดับ และจากการวิเคราะห์ข้อมูลเพิ่มเติม โดยเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยการได้รับความนิยมในหมู่เพื่อนระหว่างกลุ่มเด็ก 3 กลุ่มที่บิดามีอาชีพต่างกันปรากฏว่าเฉพาะเด็กกลุ่มที่บิดาทำงานในบริษัทห้างร้านหรือธุรกิจเอกชนได้รับความนิยมในหมู่เพื่อนมากกว่ากลุ่มที่บิดารับราชการหรือทำงานรัฐวิสาหกิจ

ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความสามารถในการหยิ่งลึกลงทางสังคมโดยพิจารณาตามตัวแปรอิสระที่ละสองตัว

ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความสามารถในการหยิ่งลึกลงทางสังคมโดยพิจารณาตามตัวแปรอิสระที่ละสองตัวคือ ระดับการศึกษาของบิดากับมารดา และการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาแบบรวมและที่เน้นการพัฒนาแต่ละด้าน (ด้านอารมณ์สังคม สติปัญญาและจริยธรรม) กับการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมที่ครอบคลุมไว้ให้แก่เด็ก ปรากฏผลตามลำดับดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความสามารถในการหยิ่งลึกลงทางสังคมของกลุ่มตัวอย่าง โดยพิจารณาตามระดับการศึกษาของบิดากับมารดา ปรากฏผลดังแสดงในตาราง 4

ตาราง 4 วิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความสามารถในการหยิ่งลึกลงทางสังคม โดยพิจารณาตามระดับการศึกษาของบิดาและมารดา

ตาราง 4 (ต่อ)

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F
ระดับการศึกษาของบิดา (ก)	1	50.44	0.23
ระดับการศึกษาของมารดา (ข)	1	245.60	1.13
ก x ข	1	1395.51	6.40*
ความแปรปรวนภายในกลุ่ม	105	218.28	

* $p < .05$

จากตาราง 4 แสดงว่าคะแนนความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมของเด็กในกลุ่มตัวอย่างแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาของบิดาและของมารดา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อนำคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมของเด็กกลุ่มที่บิดาและมารดามีระดับการศึกษาสูงหรือทำต่างกันมาเปรียบเทียบกันเป็นรายคู่ โดยวิธีของเชฟเฟ่ พบว่าเด็กกลุ่มที่บิดามีการศึกษาระดับต่ำกว่ามารดาการศึกษาระดับสูง และกลุ่มที่บิดามีการศึกษาระดับสูง มารดาการศึกษาระดับต่ำมีความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคม (คะแนนเฉลี่ย 77.17 และ 77.14 ตามลำดับ) สูงกว่าเด็กกลุ่มที่ทั้งบิดาและมารดามีการศึกษาระดับต่ำ (คะแนนเฉลี่ย 62.91) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการเปรียบเทียบคู่อื่น ๆ ไม่พบว่าแตกต่างกันจนถึงระดับมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ดูการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยในตาราง 8 ภาคผนวก ข)

2. ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคม โดยพิจารณาตามการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาแบบรวมและที่เน้นการพัฒนาแต่ละด้าน (ด้านอารมณ์สังคม สติปัญญา และจริยธรรม) กับการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมที่ครอบครัวให้แก่เด็ก ปรากฏว่าคะแนนความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมไม่แปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระสองตัวดังกล่าว และไม่แปรปรวนไปตามตัวแปรอิสระแต่ละตัวเช่นกัน (ดูรายละเอียดในตาราง 9 ถึง 12 ภาคผนวก ข)

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้เพิ่มเติมอีก โดยวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมที่ครอบครัวให้แก่เด็กและพิจารณาตามอายุของบิดากับมารดา ปรากฏผลดังแสดงในตาราง 5

ตาราง 5 วิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมที่
ครอบครัวให้แก่เด็กโดยพิจารณาตามอายุของบิดาและมารดา

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F
อายุของบิดา (ก)	1	1	1
อายุของมารดา (ข)	1	192.17	4.30*
ก × ข	1	183.51	4.11*
ความแปรปรวนภายในกลุ่ม	101	44.66	

* $p < .05$

จากตาราง 5 แสดงว่าคะแนนการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมจากครอบครัวแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างอายุของบิดาและมารดาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อนำคะแนนเฉลี่ยการได้รับการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมจากครอบครัวในกลุ่มเด็กที่บิดาและมารดาอายุมากหรือน้อยต่างกันไปเปรียบเทียบกันเป็นรายคู่ โดยวิธีของเชฟเฟพบว่า เด็กกลุ่มที่บิดาอายุมาก มารดาอายุน้อย และกลุ่มที่ทั้งบิดาและมารดาอายุน้อยได้รับการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคม (คะแนนเฉลี่ย = 89.53 และ 87 ตามลำดับ) มากกว่าเด็กกลุ่มที่ทั้งบิดาและมารดาอายุมาก (คะแนนเฉลี่ย = 83.65) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ดูการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยในตาราง 13 ภาคผนวก ข)

ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมโดยพิจารณาตามตัวแปรอิสระที่ละสองตัว คือระดับการศึกษาของบิดากับมารดา และการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาแบบรวมและที่เน้นการพัฒนาแต่ละด้าน (ด้านอารมณ์สังคม สติปัญญา และจริยธรรม) กับการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมแก่เด็ก สรุปได้ว่าในเด็กกลุ่มที่บิดาและมารดาการศึกษาต่างกันพบว่า เด็กกลุ่มที่บิดาหรือมารดาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมีการศึกษาระดับสูงและอีกฝ่ายหนึ่งมีการศึกษาระดับต่ำมีคะแนนความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมสูงกว่ากลุ่มที่ทั้งบิดาและมารดาการศึกษาระดับต่ำ สำหรับเด็กกลุ่มที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาแบบรวมหรือที่เน้นการพัฒนาแต่ละด้านต่างกัน และได้รับการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมต่างกันนั้น ปรากฏว่าเด็กมีความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมไม่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตามจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพิ่มเติมโดยเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมแก่เด็ก พิจารณาตามอายุของ

บิคาและมารคา ปรากฏว่าเด็กกลุ่มที่บิคาเมื่ออายุมาก มารคามืออายุน้อย และกลุ่มที่ทั้งบิคาและมารคามืออายุน้อยได้รับการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมมากกว่ากลุ่มที่ทั้งบิคาและมารคามืออายุมาก.

บทที่ 4

สรุป อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์อยู่ 3 ประการ ประการแรกเพื่อตรวจสอบว่าเด็กไทยในกลุ่มตัวอย่าง (อายุระหว่าง 9 - 10 ปี) จะมีพัฒนาการด้านความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมอยู่ในระดับเดียวกับที่เชลแมนได้กำหนดไว้ในโครงสร้างความเข้าใจกันระหว่างบุคคลของเขาหรือไม่ ประการที่สองผู้วิจัยต้องการหาองค์ประกอบที่เอื้อต่อพัฒนาการด้านการหยั่งลึกทางสังคม โดยการศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นองค์ประกอบที่เกี่ยวกับตัวเด็กและครอบครัวเป็นสำคัญ และประการที่สาม เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมของเด็กในกลุ่มตัวอย่างกับการได้รับความนิยามในหมู่เพื่อน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ นักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ของโรงเรียนประถมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร จำนวน 109 คน และบิดามารดาหรือผู้ปกครองของเด็กทั้ง 109 คนนี้

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ ประเภทที่วัดจากตัวเด็ก ได้แก่ ความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคม และการได้รับความนิยามในหมู่เพื่อน และประเภทที่สอบถามจากบิดามารดาหรือผู้ปกครองของเด็ก ได้แก่วิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตร การส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมแก่เด็ก และลักษณะทางชีวสังคมตลอดจนภูมิหลังของครอบครัว รวมตัวแปรที่ศึกษาทั้งสิ้น 18 ตัวแปร ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบวัดและแบบสอบถามที่สร้างขึ้นตามตัวแปรที่กำหนดกับนักเรียนในกลุ่มตัวอย่างดังกล่าว ซึ่งมีอายุระหว่าง 9 - 10 ปี ในภาคปลายปีการศึกษา 2526 ยกเว้นตัวแปรที่เกี่ยวกับระดับการศึกษาของบิดาและมารดา และวิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตร เท่านั้นที่ผู้วิจัยใช้ข้อมูลที่เก็บรวบรวมไว้แล้วจากผู้ปกครองของเด็กในกลุ่มเดียวกันนี้ เมื่อครั้งที่นำบุตร (ขณะนั้นอายุ 5 - 6 ปี) มาสมัครสอบคัดเลือกเข้าเรียนในชั้นเด็กเล็ก ปีการศึกษา 2522 ข้อมูลส่วนนี้เป็นข้อมูลที่ใช้ร่วมกันกับโครงการย่อยอีก 3 โครงการ ในโครงการแม่บทเดียวกันชื่อ " ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูกับพัฒนาการทางกายและจิต "

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ สถิติพื้นฐาน สถิติค่าที่ การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนแบบทางเดียวและแบบสองทางและทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีทดสอบของเซฟเฟ่ และการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

ผู้วิจัยได้แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 3 ลักษณะคือ วิเคราะห์ข้อมูลตามสมมุติฐาน วิเคราะห์ข้อมูลในกลุ่มที่แยกย่อยเป็นการขยายความในสมมุติฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเพิ่มเติม นอกเหนือจากสมมุติฐาน ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลได้เสนอผลตามลำดับ โดยยึดตัวแปร ตามคือ ความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมเป็นหลัก สำหรับตัวแปรการได้รับความนิมในหมู่ เพื่อน และการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมแก่เด็กนั้น บางโอกาสก็ใช้เป็นตัวแปรอิสระแต่บาง โอกาสก็ใช้เป็นตัวแปรตาม

สิ่งที่กล่าวถึงในบทนี้แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ส่วนแรกเป็นการสรุปผลการวิเคราะห์ ข้อมูลตามสมมุติฐาน และสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อขยายสมมุติฐานและผลนอกเหนือ จากสมมุติฐานเฉพาะจุดที่น่าสนใจ ส่วนที่สอง เป็นการอภิปรายผลการวิจัย ส่วนที่สาม เป็นการชี้ ให้เห็นถึงข้อจำกัดของการวิจัยครั้งนี้ และส่วนที่สี่ เป็นการให้ข้อเสนอแนะทั้งด้านที่เกี่ยวกับแนวทาง การวิจัยต่อไปและการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมุติฐาน

สมมุติฐานในการวิจัยมี 4 ข้อ เป็นการคาดการณ์เกี่ยวกับระดับของพัฒนาการค่าน การหยั่งลึกทางสังคมของเด็กในกลุ่มตัวอย่าง และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการค่านการหยั่งลึก ทางสังคม ปรากฏผลการทดสอบสมมุติฐานดังต่อไปนี้

สมมุติฐาน 1 มีเนื้อความว่า "เด็กในกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะมีความสามารถในการ หยั่งลึกทางสังคมตามทฤษฎีของเซลแมนอยู่ในระดับ 2"

จากการวิเคราะห์คะแนนความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมของเด็กในกลุ่ม ตัวอย่าง ซึ่งวัดตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยได้ระบุไว้ในนิยามปฏิบัติการของตัวแปร ผลปรากฏว่า เด็กใน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่คือ 90 คน จากจำนวนทั้งหมด 109 คน (82.6%) มีคะแนนความสามารถ ในการหยั่งลึกทางสังคมอยู่ในระดับ 3 มีเด็กเพียง 6 คน (5.5%) เท่านั้น ที่มีคะแนนความ สามารถอยู่ในระดับ 2 และ 13 คน (11.9%) มีคะแนนความสามารถดังกล่าวอยู่ในระดับ 4 และจากเด็กจำนวน 90 คน ของผู้ที่มีความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมระดับ 3 นั้น มีเด็ก 20 คน (18.4%) จัดเป็นผู้ที่มีความสามารถอยู่ในระดับ 3 ขั้นเริ่มต้น 52 คน (47.7%) เป็น ผู้ที่มีความสามารถอยู่ในระดับ 3 ขั้นปานกลาง และ 18 คน (16.5%) จัดเป็นผู้ที่มีความสามารถ ในการหยั่งลึกทางสังคมอยู่ในระดับ 3 ขั้นสูง (ดูตาราง 1 และแผนภาพ 1 ในภาคผนวก ข)

จากรูปแบบพัฒนาการความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมที่สร้างขึ้นโดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างชาวอเมริกันฐานะทางเศรษฐกิจสังคมปานกลาง เซลแมน (Selman, 1980) ได้กำหนดไว้ว่าเด็กในช่วงอายุระหว่าง 7 - 12 ปี จะมีความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมอยู่ในระดับ 2 ซึ่งเป็นการหยั่งลึกแบบสะท้อนภาพของตนจากสายตาของบุคคลที่ 2 และการเข้าใจซึ่งกันและกัน (Self-reflective/second person and reciprocal perspective taking) ซึ่งเป็นระดับที่ผู้วิจัยคาดว่าเด็กในกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะมีความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมอยู่ในระดับนี้ และเด็กในช่วงอายุระหว่าง 10 ถึง 15 ปี จะมีความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมอยู่ในระดับ 3 ซึ่งเป็นการหยั่งลึกแบบมองด้วยสายตาของบุคคลที่ 3 และการเข้าใจร่วมกัน (Third person and mutual perspective taking) ซึ่งเป็นระดับที่ผู้วิจัยคาดว่าจะมีเด็กจำนวนน้อยที่มีความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมถึงระดับนี้ แต่เมื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลกลับพบว่าเด็กถึง 82.6% ของกลุ่มตัวอย่างที่มีความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมอยู่ในระดับนี้ แสดงว่าเด็กไทยในกลุ่มตัวอย่างนี้ (อายุ 9 - 10 ปี) มีการเจริญเติบโตทางด้านความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมหรืออีกนัยหนึ่งความสามารถในการรู้จักและเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างตนกับผู้อื่นสูงกว่าความสามารถของเด็กชาวอเมริกันวัยใกล้เคียงกันตามที่เซลแมนศึกษาพบ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลไม่สนับสนุนสมมุติฐาน 1 เพราะเด็กส่วนใหญ่มีความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมอยู่ในระดับ 3

สมมุติฐาน 2 มีเนื้อความว่า "ความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมจะมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับตัวแปรต่างๆ คือ การอบรมเลี้ยงดูที่เด็กได้รับจากบิดามารดา การส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมจากครอบครัว และการได้รับความนิยามในหมู่เพื่อน"

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 7 ตัว ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาแบบรวมและที่เน้นการพัฒนาแต่ละด้าน (ด้านอารมณ์สังคม สติปัญญา และจริยธรรม) การส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมจากครอบครัว การได้รับความนิยามในหมู่เพื่อน และความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมของเด็ก พบผลตามลำดับดังนี้

1. การได้รับความนิยามในหมู่เพื่อนมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งในกลุ่มตัวอย่างรวมและกลุ่มที่แยกย่อยตามลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของครอบครัวทุกกลุ่ม ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอยู่ในเกณฑ์ปานกลางถึงค่อนข้างสูง (ดูตาราง 2 หน้า 65 และตาราง 2 ในภาคผนวก ข) นอกจากนี้เมื่อ

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์เพิ่มเติมเพื่อขยายสมมุติฐานโดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคม พิจารณาตามระดับความนิยมที่เด็กได้รับในหมู่เพื่อน ก็พบว่าความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมแปรปรวนไปตามระดับความนิยมในหมู่เพื่อนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อนำคะแนนเฉลี่ยมาเปรียบเทียบเป็นรายคู่ ปรากฏว่าเด็กที่ได้รับความนิยมในหมู่เพื่อนระดับสูงมีคะแนนความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมสูง และเด็กที่ได้รับความนิยมในหมู่เพื่อนปานกลางและต่ำก็มีคะแนนความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมปานกลางและต่ำตามลำดับด้วย

2. ไม่พบว่าตัวแปรการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาแบบรวมและที่เน้นการพัฒนาแต่ละด้านคือด้านอารมณ์สังคม สติปัญญาและจริยธรรม มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมในกลุ่มตัวอย่างรวม แต่พบว่ามีความสัมพันธ์กันในกลุ่มที่แยกย่อยตามลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของครอบครัวบางกลุ่มดังนี้ (ดูตาราง 2 ในภาคผนวก ข ประกอบ)

2.1 พบว่าการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาแบบรวมมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเฉพาะมารดาในกลุ่มที่ระบุว่าตนทำหน้าที่แม่บ้านอย่างเดียวมิได้ประกอบอาชีพอื่นใด

2.2 พบว่าการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาด้านอารมณ์สังคมมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมในกลุ่มเด็กที่มีมารดาบรรณาธิการหรือทำงานรัฐ-วิสาหกิจและกลุ่มที่มารดาเป็นแม่บ้าน

2.3 พบว่าการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาด้านสติปัญญาที่มีความสัมพันธ์ในทางลบกับความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมในกลุ่มบิดาและมารดาอายุมาก

2.4 พบว่าการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาด้านจริยธรรมมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมในกลุ่มเด็กหญิง กลุ่มที่มาจากครอบครัวขยาย กลุ่มบิดามีการศึกษาระดับต่ำ และกลุ่มมารดาเป็นแม่บ้าน

3. ไม่พบว่าตัวแปรการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมจากครอบครัวมีความสัมพันธ์กับความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมในกลุ่มตัวอย่างรวม แต่พบว่ามีสัมพันธ์กับความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมในกลุ่มที่แยกย่อย คือกลุ่มมารดาที่มีการศึกษาระดับต่ำ และกลุ่มมารดาประกอบธุรกิจส่วนตัว

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าว สรุปได้ว่าสนับสนุนสมมุติฐาน 2 อย่างเด่นชัด ในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างการได้รับความนิยมนิเทศเพื่อนกับความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคม สำหรับตัวแปรการอบรมเลี้ยงดูบุตรและการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมจากครอบครัวพบว่ามีความสัมพันธ์กับความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมในกลุ่มตัวอย่างที่แยกย่อยตามลักษณะทางชีวสังคม และภูมิหลังของครอบครัวเฉพาะบางกลุ่ม จึงอาจกล่าวได้ว่าผลการวิเคราะห์ข้อมูลสนับสนุนสมมุติฐานส่วนนี้เฉพาะบางกรณีเท่านั้น

สมมุติฐาน 3 มีเนื้อความว่า "เด็กที่บิดาและมารดาที่มีการศึกษาระดับสูงจะมีความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมมากกว่าเด็กที่บิดาและมารดาที่มีการศึกษาระดับต่ำ"

ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคม โดยพิจารณาตามระดับการศึกษาของบิดาและมารดา พบว่าคะแนนความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาของบิดาและมารดาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ดูตาราง 4 หน้า 72) และเมื่อนำคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมมาเปรียบเทียบกันเป็นรายคู่ ปรากฏว่ากลุ่มเด็กที่บิดาหรือมารดาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมีการศึกษาระดับสูงและอีกฝ่ายหนึ่งมีการศึกษาระดับต่ำมีคะแนนความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมมากกว่ากลุ่มเด็กที่ทั้งบิดาและมารดาที่มีการศึกษาระดับต่ำอย่างเด่นชัด (ดูตาราง 8 ในภาคผนวก ข) ดังนั้นสมมุติฐาน 3 จึงไม่ได้รับการสนับสนุน

สมมุติฐาน 4 มีเนื้อความว่า "เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาความรู้ร่างกาย อารมณ์สังคม สติปัญญา และจริยธรรม และได้รับการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมจากครอบครัวมากจะมีความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมสูงกว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมดังกล่าวน้อย"

จากการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคม โดยพิจารณาตามการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาแบบรวมหรือที่เน้นการพัฒนาแต่ละด้าน (ด้านอารมณ์สังคม สติปัญญา และจริยธรรม) กับการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมจากครอบครัวพบว่า คะแนนความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมไม่แปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระสองตัวดังกล่าว (ดูตาราง 9 ถึง 12 ในภาคผนวก ข) และไม่แปรปรวนไปตามตัวแปรอิสระแต่ละตัวเช่นกัน แสดงว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาแบบรวมหรือที่เน้นการพัฒนาแต่ละด้านดังกล่าวและได้รับการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมจากครอบครัวต่างก็มีความสามารถ

ในการหยั่งลึกทางสังคมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้จึง
ไม่สนับสนุนสมมุติฐาน 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพิ่มเติมนอกเหนือจากสมมุติฐาน จากการเปรียบเทียบ
คะแนนเฉลี่ยความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมของเด็กในกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะทางชีวสังคม
และภูมิหลังของครอบครัวแตกต่างกันในด้าน เพศ อายุของบิดาและมารดา ระดับการศึกษาของ
บิดาและมารดา อาชีพของบิดาและมารดา จำนวนบุตรในครอบครัว ลำดับการเกิดของเด็กใน
กลุ่มตัวอย่าง และลักษณะของครอบครัวไม่พบว่า เด็กกลุ่มที่มีลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของ
ครอบครัวต่างกันกล่าวแตกต่างกันมีคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมต่างกัน

ในการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยการได้รับความนิยมนั้น โดยพิจารณาตาม
ตัวแปรที่เกี่ยวกับลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของครอบครัวของเด็กซึ่งแตกต่างกัน ปรากฏว่า
พบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยเฉพาะในกลุ่มเด็กที่บิดามีอาชีพต่างกัน กล่าวคือ เด็กกลุ่มที่บิดา
มีอาชีพทำงานในบริษัทห้างร้านหรือธุรกิจเอกชน ได้รับความนิยมนั้นสูงกว่าเด็กที่บิดามีอาชีพ
รับราชการหรือทำงานในรัฐวิสาหกิจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ในการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมจากครอบครัว
ระหว่างกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ที่มีลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของครอบครัวต่างกัน พบความ
แตกต่างของคะแนนเฉลี่ยเฉพาะกลุ่มเด็กที่บิดามีการศึกษาต่างกัน กล่าวคือ เด็กที่บิดามีการศึกษา
ระดับสูงได้รับการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมมากกว่าเด็กที่บิดามีการศึกษาระดับต่ำอย่างมีนัย
สำคัญทางสถิติ และจากการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการส่งเสริมประสบการณ์ทาง
สังคมจากครอบครัว โดยพิจารณาตามระดับอายุของบิดาและมารดา ก็พบว่า เด็กกลุ่มที่บิดามีอายุมาก
มารดาอายุน้อย และกลุ่มที่ทั้งบิดาและมารดาอายุน้อย ได้รับการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคม
จากครอบครัวมากกว่ากลุ่มเด็กที่ทั้งบิดาและมารดาอายุมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ในส่วนที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ยังพบผลนอกเหนือ
จากที่รายงานไปแล้วในการทดสอบสมมุติฐาน สำหรับตัวแปรความนิยมนั้นพบว่ามี
ความสัมพันธ์ทางบวกกับการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาค่านิยมสังคมในกลุ่มบิดาทำงานในบริษัทห้าง
ร้านหรือธุรกิจเอกชน และมีความสัมพันธ์ทางลบกับการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาค่านิยม
ในกลุ่มบิดาและมารดาอายุมากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนตัวแปรการส่งเสริมประสบการณ์ทาง
สังคมจากครอบครัวก็พบว่ามีความสัมพันธ์ทางบวกกับการได้รับความนิยมนั้นในกลุ่มที่มารดา

ทำงานในบริษัทห้างร้านหรือธุรกิจเอกชน และยังมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาความสามารถทางสังคมและสติปัญญาในกลุ่มเด็กจากครอบครัวขยายและกลุ่มที่บิดามีการศึกษาระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ส่วนแรกเป็นการอภิปรายเกี่ยวกับระดับความสามารถในการหยิ่งลึกทางสังคมของเด็กในกลุ่มตัวอย่าง ส่วนที่สองจะกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการหยิ่งลึกทางสังคมกับการได้รับความนิมในหมู่เพื่อน และส่วนที่สามจะกล่าวถึงองค์ประกอบที่มีผลต่อพัฒนาการด้านความสามารถในการหยิ่งลึกทางสังคม

ระดับของพัฒนาการด้านการหยิ่งลึกทางสังคม หลังจากที่เซลแมนและผู้ร่วมงานของเขาได้สร้างรูปแบบพัฒนาการการหยิ่งลึกทางสังคมขึ้นแล้ว ก็พยายามทดสอบรูปแบบดังกล่าวกับกลุ่มตัวอย่างชาวอเมริกันฐานะ เศรษฐกิจสังคมปานกลางหลายกลุ่มทั้งที่เป็นเด็ก วัยรุ่น และผู้ใหญ่ ทั้งที่ศึกษากับกลุ่มตัวอย่างที่มีช่วงอายุต่าง ๆ (cross-sectional samples) และกลุ่มตัวอย่างที่ติดตามศึกษาอย่างต่อเนื่องเป็นระยะ ๆ (longitudinal samples) ผลปรากฏว่าผู้ถูกศึกษามีพัฒนาการด้านการหยิ่งลึกทางสังคมตามขั้นตอนที่เซลแมนได้ลำดับไว้ และขั้นตอนต่าง ๆ เหล่านี้จะพัฒนาควบคู่ไปตามอายุของผู้ถูกศึกษาที่เพิ่มขึ้นอย่างเด่นชัด และไม่พบว่าหญิงและชายมีพัฒนาการด้านการหยิ่งลึกทางสังคมแตกต่างกัน (Selman ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์เผยแพร่ อ้างจาก Selman, 1980 หน้า 43-46 ; Selman and Byrne, 1974 ; Byrne, 1973) (ดูรายละเอียดเกี่ยวกับระดับต่าง ๆ ของพัฒนาการการหยิ่งลึกทางสังคมในตาราง 1 หน้า 11) ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยต้องการจะศึกษารูปแบบพัฒนาการด้านการหยิ่งลึกทางสังคมดังกล่าวนี้กับเด็กไทยในกรุงเทพฯ เพื่อทดสอบดูว่าเด็กไทยในกลุ่มตัวอย่างจะมีพัฒนาการด้านนี้เป็นไปตามที่เซลแมนพบในเด็กอเมริกันหรือไม่ เพราะจากการศึกษาเปรียบเทียบพัฒนาการด้านสังคมกับการรู้คิดตามทฤษฎีของเพียเจต์ ออปเปอร์ (1971) พบว่าในชั้นปฏิบัติการแบบรูปธรรม (เด็กอายุ 7-11 ปี) เด็กไทยมีลำดับขั้นของการพัฒนาและถ้อยคำในการให้เหตุผลเป็นแบบเดียวกับของเด็กสวีต ทั้งเด็กไทยในกรุงเทพฯ ยังมีอัตราเร่งของการเพิ่มพูนด้านสังคมไปในขั้นดังกล่าว ใกล้เคียงกับอัตราของเด็กสวีตที่เพียเจต์ศึกษาไว้อีกด้วย และในการศึกษาขั้นตอนของพัฒนาการการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมตามทฤษฎีของโคลเบอร์ก ทิพวรรณ กิตติวิบูลย์ (ทิพวรรณ กิตติวิบูลย์ 2522) ก็พบอีกว่าเด็กวัยก่อนเข้าเรียน (อายุ 4-6 ปี) จากครอบครัวฐานะ เศรษฐกิจสังคมปานกลางส่วนใหญ่มีพัฒนาการ

ค่านการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมตามทฤษฎีของโคลเบอร์กในชั้นที่ 1 ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษา
 เค็กอเมริกันของ คูน (Kuhn, 1976) จากผลการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยจึงคาดว่าเด็กไทยใน
 กลุ่มตัวอย่าง (อายุ 9 - 10 ปี) จะมีพัฒนาการค่านการหยั่งลึกทางสังคมอยู่ในระดับใกล้เคียง
 กับระดับที่เซลแมนพบในเค็กอเมริกัน แต่จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าเด็กไทยในกลุ่มตัวอย่าง
 ส่วนใหญ่ (82.6%) มีความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมอยู่ในระดับ 3 ซึ่งเป็นระดับที่เซลแมน
 เรียกว่าการหยั่งลึกแบบมองด้วยสายตาของบุคคลที่ 3 และเข้าใจร่วมกัน (Third - person
 and mutual perspective taking) พบในเค็กอเมริกันอายุประมาณ 10 ถึง 15 ปี
 และยังมีเด็กในกลุ่มตัวอย่างจำนวน 13 คน (11.9%) มีความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคม
 อยู่ในระดับ 4 ซึ่งเรียกว่าการหยั่งลึกแบบลึกซึ้งและเข้าใจสัญลักษณ์ทางสังคม (Indepth and
 societal - symbolic perspective taking) ซึ่งพบในเค็กอเมริกันอายุ 12 ปี
 จนถึงผู้ใหญ่

ผลของการวิจัยในส่วนนี้อาจอธิบายได้ด้วยเหตุผลในเรื่องความแตกต่างทางสังคม
 และวัฒนธรรมที่ยอมรับกันว่าสังคมไทยมีการ สืบทอดค่านิยมในการอบรมสั่งสอนบุตรหลานให้มีสัมมา-
 การวาทะที่สุภาพ รู้จักที่สูงที่ต่ำ สงบเสงี่ยมเจียมตน ตลอดจนรู้จักกาลเทศะ และการ "เอาใจ
 เขามาใส่ใจเรา" ค่ายค่านิยมเหล่านี้ อาจจะเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้คนไทยมีลักษณะของ "ความ
 เกรงใจ". รวมอยู่ในบุคลิกภาพ โดยทั่วไปผู้ที่เกรงใจผู้อื่นจะมีลักษณะไม่กล้าคัดสินใจกระทำสิ่งใด
 โดยง่าย เพราะเกรงว่าจะกระทบกระเทือนความรู้สึกของผู้อื่นหรือเป็นการทำให้ผู้อื่นรู้สึกลำบาก
 ใจหรือไม่สะดวกใจ จากการศึกษาบุคลิกภาพของคนไทยในคำบบางชั้น ฟิลลิปส์ (Phillips,
 1966) พบว่าชาวบ้านบางชั้นมีลักษณะไม่ชอบแสดงออก มักซ่อนความรู้สึกที่แท้จริงไว้ ด้วยเหตุ
 ผลว่าไม่ต้องการให้คนอื่นเกิดความรู้สึกไม่พอใจเขา ป้องกันการทะเลาะวิวาท และสิ่งที่คนไทย
 กลุ่มนี้ระมัดระวังมากคือ คำพูด เพื่อให้มีทริภาพเป็นไปด้วยดี

วีรยุทธ และนวลเพ็ญ วิเชียร โชติ (วีรยุทธ และนวลเพ็ญ วิเชียร โชติ 2515)
 เป็นผู้ค้นคิดและริเริ่มทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับลักษณะและธรรมชาติของความเกรงใจในคนไทย
 โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างหลายประเภท ได้สรุปผลการวิจัยว่า ความเกรงใจเป็นค่านิยมของคน
 ไทยที่ก่อให้เกิดทั้งผลดีและผลเสีย ในแง่ดี ความเกรงใจเป็นค่านิยมเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่าง
 บุคคล ซึ่งมีผลในทางเสริมสร้างความราบรื่นให้กับสัมพันธไมตรีและความสงบเรียบร้อย ทั้งยังเป็น
 ลักษณะอันดีงามของผู้รู้จักกาลเทศะและยับยั้งชั่งใจ แต่ด้านลบมากเกินไปหรือใช้ไม่ถูกต้อง อาจทำให้
 การทำงานร่วมกันขาดประสิทธิภาพ นอกจากนี้ค่านิยมค่านความเกรงใจยังมีส่วนทำให้บุคลิกภาพ
 ของคนไทยไม่เป็นไปตามครรลองของสังคมประชาธิปไตย

วิรุทธ วิเชียนโซติ (วิรุทธ วิเชียรโซติ 2515) ได้กล่าวเปรียบเทียบว่าสังคมอเมริกันเป็นสังคมแบบสัมฤทธิ์สัมพันธ์ เปิดโอกาสให้เด็กรู้สึกเป็นอิสระที่จะแสดงความคิดเห็นของตนมาก และมีความกล้าที่จะแสดงออกมากกว่าเด็กไทยซึ่งอยู่ในสังคมแบบไมตรีสัมพันธ์ ที่เน้นค่านิยมของความเกรงใจ เคารพเชื่อฟังผู้อาวุโส อ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ มีความอะลุ่มอล่วยอ้อมขมขมกัน เน้นสัมพันธภาพมากกว่าสัมฤทธิ์ผล ค่านิยมเหล่านี้เห็นได้เด่นชัดในสังคมไทย ซึ่งถ้าบิคมารคาให้การฝึกอบรมบุตรตามค่านิยมแบบไมตรีสัมพันธ์ดังกล่าว บุตรจะมีบุคลิกภาพที่เกรงใจคนอื่น เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รักพวกพ้อง ไม่ชอบแข่งขัน ถึงแม้ว่า มัญชรี มุแนก (มัญชรี มุแนก 2514) จะพบว่า บิคมารคาไทยในต่างจังหวัดฝึกอบรมบุตร เรื่องความเกรงใจมากกว่าบิคมารคาในกรุงเทพฯ แต่ประสิทธิ์ บัวคลี (ประสิทธิ์ บัวคลี 2514) ไม่พบว่าวัยรุ่นไทยในต่างจังหวัดมีความเกรงใจต่างจากวัยรุ่นไทยในกรุงเทพฯ อย่างไรก็ตาม เมื่อเขาเปรียบเทียบปริมาณความเกรงใจของวัยรุ่นไทยทั้งสองกลุ่ม ดังกล่าวกับวัยรุ่นจากโรงเรียนนานาชาติในกรุงเทพฯ ก็พบว่า วัยรุ่นจากโรงเรียนนานาชาติมีความเกรงใจน้อยกว่าวัยรุ่นไทยทั้งสองกลุ่มอย่างเด่นชัด

จากหลักฐานการวิจัยดังกล่าวข้างต้นนี้อาจกล่าวได้ว่าความเกรงใจเป็นค่านิยมทางสังคมที่เด็กไทยได้รับการปลูกฝังจากบิคมารคาคั้งแต่เยาว์วัย และถือเป็นลักษณะนิสัยและมรดกทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของคนไทย ทำให้เด็กไทยรู้จักคำนึงถึงความรู้สึกนึกคิดของคนอื่นในทำนอง "เอาใจเขามาใส่ใจเรา" และมีความยับยั้งชั่งใจและระมัดระวังที่จะไม่พูดหรือกระทำการใดซึ่งอาจกระทบกระเทือนต่อสัมพันธภาพอันดีระหว่างตนและผู้อื่น คุณสมบัติดังกล่าวนี้จึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่น่าจะเอื้อให้เด็กไทยในกลุ่มตัวอย่างมีความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมอยู่ในระดับสูงกว่าเด็กอเมริกันซึ่งอยู่ในสังคมแบบสัมฤทธิ์สัมพันธ์ และมีค่านิยมในการดำเนินชีวิตบางประการแตกต่างจากค่านิยมในสังคมไทย ดังเช่นที่ประเสริฐ แยมกลิ่นพุ่ม (ประเสริฐ แยมกลิ่นพุ่ม 2509) ได้กล่าวเปรียบเทียบให้เห็นถึงปรัชญาชีวิตระหว่างสังคมตะวันตก ซึ่งเป็นแบบสังคมสัมฤทธิ์สัมพันธ์และสังคมตะวันออกซึ่งเป็นแบบสังคมไมตรีสัมพันธ์ไว้ดังนี้

ก. สังคมตะวันตกย้ำความรุนแรง เกิดขาด จริงจังในชีวิต ยึดมั่นในหลักการความสัมพันธ์ตามหน้าที่สำคัญกว่าเรื่องส่วนตัว ส่วนสังคมตะวันออกย้ำความสงบสุข นิยมความอะลุ่มอล่วย หลีกเลียงการขัดแย้ง นิยมความเป็นกันเอง หลีกเลียงการทำให้ผู้อื่นไม่พอใจ

ข. สังคมตะวันตกย้ำการเอาชนะธรรมชาติ อันจะนำไปสู่ความคิดริเริ่ม การค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ ส่วนสังคมตะวันออกย้ำการกลมกลืนกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมรวมถึงบุคคลด้วย

ค. สังคมตะวันตกย้ำความเป็นอิสระและความสำคัญของตัวบุคคล ส่วนสังคมตะวันออกย้ำการพึ่งพาอาศัยกัน

ง. สังคมตะวันตกย้ำการหาความสุขทางวัตถุ ส่วนสังคมตะวันออกย้ำการหาความสุขทางใจ ถือว่าความสุขที่แท้จริงอยู่ที่ความอบอุ่นในการมีความสัมพันธ์กับคนอื่น

ความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมกับการได้รับความนิยมนิยมในหมู่เพื่อน เพียเจท์ (Piaget, 1965, 1967 อ้างจาก Shantz, 1975 หน้า 304) ได้ให้ข้อเสนอไว้ว่าความนิยมที่เด็กได้รับในหมู่เพื่อนมีความสัมพันธ์กับความสามารถในการยอมรับความคิดจากแง่มุมของผู้อื่น และเพียเจท์ยังเสนอแนะว่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งสองเป็นความสัมพันธ์ที่มีลักษณะเป็นสาเหตุและผลต่อกันแบบสองทิศทาง (Bidirectional causal relationship) สมมุติฐานตั้งกล่าวได้รับการทดสอบจากการวิจัยในต่างประเทศหลายครั้ง แต่พบผลที่ยังไม่อาจสรุปได้อย่างแน่ชัด กล่าวโดยทั่วไปไม่พบว่าความนิยมในหมู่เพื่อนมีความสัมพันธ์กับการสวมบทบาท (Finley et al., 1973, Rothenberg, 1970 ; Rubin, 1973 อ้างจาก Shantz, 1975 หน้า 305) อย่างไรก็ตามในการวิจัยของรูบิน (Rubin, 1972) พบว่า ความนิยมจากเพื่อนมีความสัมพันธ์กับทักษะในการสวมบทบาทเฉพาะกลุ่มเด็กระดับอนุบาล แต่ไม่พบความสัมพันธ์ที่แน่นอนเดียวกันในกลุ่มนักเรียนเกรด 2, 4 และ 6 ส่วนรอทเทินเบอร์ก (Rothenberg, 1970) พบว่าแม้ความสามารถในการสวมบทบาทจะไม่มีความสัมพันธ์กับการได้รับความนิยมนิยมในหมู่เพื่อนแต่มีความสัมพันธ์กับการที่เด็กบรรยายถึงเพื่อนว่าเป็นผู้นำ เข้ากับหมู่คณะได้ดี และเป็นคนมีไมตรีจิต ผลการวิจัยดังกล่าวใกล้เคียงกับผลที่ค้อยท์ซ (Deutsch, 1974) พบและเขาได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า การสวมบทบาทอาจมีความสัมพันธ์กับการกระทำต่อกันในทางที่ดีงาม (positive interaction) มากกว่าที่จะสัมพันธ์กับความนิยมนิยมในหมู่เพื่อนโดยตรง ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่าความนิยมในหมู่เพื่อนมีความสัมพันธ์กับความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = 0.48$) กล่าวคือ เด็กที่ได้รับความนิยมนิยมในหมู่เพื่อนมากเท่าใดก็มีความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมสูงเท่านั้น ซึ่งผลนี้เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้และสอดคล้องกับข้อเสนอของเพียเจท์ จากหลักฐานการวิจัยในต่างประเทศดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยคาดว่าควรจะมีการศึกษาในรายละเอียดเกี่ยวกับบุคลิกภาพและพฤติกรรมทางสังคมของเด็กกลุ่มที่ได้รับความนิยมนิยมในหมู่เพื่อนมากหรือน้อยว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมของเขามากน้อยเพียงใด

องค์ประกอบที่เอื้อต่อการพัฒนาการด้านการหยั่งลึกทางสังคม พัฒนาการด้านความ

สามารถในการหยิ่งลึกทางสังคม หมายถึง การเจริญเติบโตทางด้านการเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างคนกับผู้อื่น เด็กจะมีความสามารถดังกล่าวเพิ่มขึ้นตามวัยและตามประสบการณ์ทางสังคมที่ได้รับจากสภาพแวดล้อม สภาพแวดล้อมที่มีความสำคัญต่อพัฒนาการทั้งทางร่างกายและจิตใจของเด็กคือครอบครัว ในประเทศไทยนั้น ได้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวิธีการอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดาปฏิบัติต่อบุตรมากหมายหลายวิธีด้วยกัน และพบว่ารูปแบบหรือวิธีการอบรมเลี้ยงดูต่าง ๆ เหล่านี้มีความสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกับลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรมของเด็กในลักษณะที่แตกต่างกันไป (คณะอนุกรรมการฯ 2526) ในการวิจัยครั้งนี้ศึกษาว่าวิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตร ในรูปแบบที่ผู้วิจัยใช้ศึกษาคือ การอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาแบบรวมและที่เน้นการพัฒนาแต่ละด้าน (ด้านอารมณ์สังคม สติปัญญา และจริยธรรม) จะมีความสัมพันธ์กับความสามารถในการหยิ่งลึกทางสังคมซึ่งเป็นจิตลักษณะที่เกี่ยวกับการรู้จักและเข้าใจระหว่างบุคคล จากการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏว่าเป็นไปตามความคาดหมาย กล่าวคือ การอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาแบบรวมและที่เน้นการพัฒนาแต่ละด้านต่างก็มีความสัมพันธ์กับความสามารถในการหยิ่งลึกทางสังคม แต่ความสัมพันธ์ปรากฏอย่างเด่นชัดถึงระดับที่ยอมรับได้ในกลุ่มเด็กที่มีลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของครอบครัวต่างกัน เฉพาะบางกลุ่มเท่านั้น ซึ่งอาจอธิบายผลได้ดังต่อไปนี้

การที่พบว่า การอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาแบบรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสามารถในการหยิ่งลึกทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เฉพาะในกลุ่มเด็กที่มารดาเป็นแม่บ้าน ($r = 0.44$) เนื่องจากการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาแบบรวม หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่มุ่งส่งเสริมพัฒนาการของเด็กทั้ง 4 ด้านคือ ด้านร่างกาย อารมณ์สังคม สติปัญญา และจริยธรรม ผลการวิจัยที่พบนี้จะไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยหลายเรื่อง ที่ศึกษาลักษณะของเด็กกับการประกอบอาชีพของมารดา เช่น ผลการวิจัยในต่างประเทศหลายฉบับ ได้ชี้ให้เห็นว่าการประกอบอาชีพนอกบ้านของมารดาก่อให้เกิดผลคือบุตร มารร้าย และแมนฟิลด์ (Marantz and Manfield, 1977) พบว่าบุตรสาวในครอบครัวที่มารดาทำงานนอกบ้านถูกคาดหวังให้ปฏิบัติตามบทบาทที่กำหนดไว้อย่างแน่นอนหรือคายน้อยกว่าบุตรสาวในครอบครัวที่มารดาไม่ได้ทำงานนอกบ้าน และบุตรสาวกลุ่มมารดาทำงานนอกบ้านยังแสดงความสนใจและทำกิจกรรมต่าง ๆ ในขอบข่ายที่กว้างขวางกว่าด้วย นอกจากนี้ยังพบหลักฐานการวิจัยในประเทศไทย โดยดวงเคื่อน พันธมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจจนิก (ดวงเคื่อน พันธมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจจนิก 2520) พบว่าเด็กวัยรุ่นหญิงและชายได้รับประโยชน์จากการมีมารดาออกไปทำงานนอกบ้านในด้านการพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและลักษณะการมุ่งอนาคต ในกรณีที่มารดาใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบประชาธิปไตย และจากการศึกษาพัฒนาการด้านการตัดสินใจเชิงจริยธรรมของเด็กก่อนวัยเรียนตามทฤษฎีของเพียเจต์

หิพวรรณ กิตติวิบูลย์ (หิพวรรณ กิตติวิบูลย์ 2522) พบว่า เด็กที่มารดามีการศึกษาระดับต่ำ และไม่ได้ประกอบอาชีพเป็นเด็กที่ค่อยทางการตัดสินใจชีวิต แต่จากการศึกษาแบบฉบับ การอบรมเลี้ยงดูที่กำลังเปลี่ยนแปลงของครอบครัวรายได้น้อยโดย จรรยา สุวรรณทัต และคณะ (จรรยา สุวรรณทัต และคณะ 2524) พบว่าทั้งมารดาในกลุ่มทำงานและไม่ทำงานมีวิถีปฏิบัติ ค่อนข้างคล้ายคลึงกัน เช่น ในการฝึกอบรมทางด้านสังคมและจริยธรรม อย่างไรก็ตามวิถีการอบรมเลี้ยงดูบุตรของมารดาทั้งสองกลุ่มนี้ (มีการศึกษาระดับต่ำ) เป็นวิธีการที่ยังขาด ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในทางที่เหมาะสม

ดังนั้นการพบว่าการอบรมเลี้ยงดูบุตรที่เน้นการพัฒนาแบบรวมมีความสัมพันธ์กับความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมของเด็กในกลุ่มที่มารดาไม่ได้ประกอบอาชีพนั้นอาจอธิบายได้ว่า แม้วมารดาของเด็กในกลุ่มนี้จะไม่ได้ออกประกอบอาชีพคือเป็นแม่บ้านเท่านั้น แต่เป็นผู้ที่มีการศึกษาในระดับปานกลางถึงค่อนข้างสูงและอยู่ในครอบครัวฐานะ เศรษฐกิจดี (คุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง ในตาราง 1 ภาคผนวก ข) ดังนั้น จึงเป็นมารดาที่มีความทันสมัยและสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพสังคมภายนอกบ้านได้ดี ทำให้คาดหมายได้ว่ามารดาในกลุ่มนี้จะมีความรู้เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตร โดยทั่ว ๆ ไปอย่างเหมาะสมตามแนวการพัฒนาเด็ก ประกอบกับมารดาเหล่านี้ก็มีเวลาและโอกาสที่จะให้ความสนใจใกล้ชิดกับบุตรได้มาก วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่มารดาใช้ปฏิบัติต่อบุตรจึงเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมของเด็กในกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดที่ปรากฏ

จากการที่พบว่า การอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาด้านอารมณ์สังคมมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในกลุ่มเด็กที่มารดาบริหารราชการหรือทำงานรัฐวิสาหกิจ และกลุ่มเด็กที่มารดาเป็นแม่บ้าน ($r = 0.31$ และ 0.40 ตามลำดับ) นั้น จากประสบการณ์ของผู้ทำวิจัยเองที่ได้พบปะกับมารดาของเด็กในกลุ่มตัวอย่างอย่างใกล้ชิดทำให้ทราบว่ามารดาของเด็กในกลุ่มตัวอย่างนี้มีลักษณะพิเศษ กล่าวคือมารดาที่มีอาชีพบริหารราชการหรือทำงานรัฐวิสาหกิจเป็นกลุ่มที่มีการศึกษาระดับสูง (ตั้งแต่ปริญญาตรีขึ้นไป) สำหรับกลุ่มมารดาที่ระบุว่าตนทำหน้าที่แม่บ้านเพียงอย่างเดียวนั้นก็เป็มารดาที่มีการศึกษาสูงเช่นกัน แต่ที่ไม่ได้ออกไปประกอบอาชีพนอกบ้านก็เพราะครอบครัวมีฐานะ เศรษฐกิจดีอยู่แล้ว จึงไม่มีความจำเป็นต้องออกไปหารายได้มาจุนเจือครอบครัว มารดาทั้งสองกลุ่มนี้เป็นผู้มีการศึกษาดีจึงตระหนักถึงความสำคัญของพัฒนาการทางด้านอารมณ์สังคมของเด็กและสามารถส่งเสริมได้อย่างเหมาะสม ดังหลักฐานที่ปรากฏในข้อสรุปจากการประมวลเอกสารการวิจัยของ ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ (ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ 2528) ทางด้านความรู้เกี่ยวกับ

การปฏิบัติคือ เด็กกับการอบรมเลี้ยงดูของมารดาที่กล่าวว่า "มารดาทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ มักจะขาดความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กและมีความเข้าใจไม่เพียงพอเกี่ยวกับวิธีการที่เหมาะสมในการที่จะอบรมเลี้ยงดูเด็กในแต่ละช่วงอายุ มารดาที่มีปัญหามากทางด้านนี้อาจเป็นมารดาที่มีการศึกษาระดับต่ำ มารดาในระดับเศรษฐกิจปานกลางและต่ำ" หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่ามารดาที่มีการศึกษาระดับสูงจะมีความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติที่บุตรได้อย่างเหมาะสมกว่ามารดาที่มีการศึกษาระดับต่ำ นอกจากให้การเลี้ยงดูและอบรมบุตรได้อย่างเหมาะสมแล้ว มารดาในกลุ่มนี้ยังอาจเป็นตัวแทนที่ดีในการเข้าสังคมและสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นอีกด้วย ด้วยเหตุผลดังกล่าว การอบรมเลี้ยงดูบุตรที่เน้นการพัฒนาด้านอารมณ์สังคมของมารดาสองกลุ่มนี้จึงเอื้อต่อการพัฒนาความสามารถในการหยิ่งลึกทางสังคมของบุตร

ในการวิจัยครั้งนี้พบว่า การอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาด้านสติปัญญา มีความสัมพันธ์ในทางลบกับความสามารถในการหยิ่งลึกทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในกลุ่มเด็กที่บิดาและมารดามีอายุมาก คือมากกว่า 40 ปี ($r = -0.28$ และ -0.31 ตามลำดับ)

แสดงว่า ในกลุ่มเด็กที่บิดามารดาอายุมาก ถ้าได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาด้านสติปัญญามากเกินไปในช่วงอายุ 5 - 6 ปี ก็จะมีความสามารถในการหยิ่งลึกทางสังคมต่ำลงเท่านั้นเมื่ออายุ 9 - 10 ปี (ผู้วิจัยได้สอบถามบิดามารดาเกี่ยวกับวิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัย 5 - 6 ปี ในระหว่างที่พาเด็กมาสมัครสอบเข้าเรียนในชั้นเด็กเล็กของโรงเรียนประถมศึกษา และได้ทำการทดสอบความสามารถในการหยิ่งลึกทางสังคมเมื่อเด็กกลุ่มเดียวกันนี้เรียนอยู่ในชั้นประถมปีที่ 4 และมีอายุระหว่าง 9 - 10 ปี) บิดามารดาของเด็กในกลุ่มนี้นอกจากจะมีอายุมากแล้ว ยังเป็นกลุ่มที่มีการศึกษาก่อนข้างสูงด้วย (ดูรายละเอียดเกี่ยวกับภูมิหลังการศึกษาของบิดามารดาของเด็กในกลุ่มตัวอย่างในตาราง 1 ภาคผนวก ข) ซึ่งจากการศึกษาลักษณะภูมิหลังของมารดาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลกับบุตรวัยก่อนเข้าเรียน ทิพวรรณ กิตติวิบูลย์ (ทิพวรรณ กิตติวิบูลย์ 2522) พบว่ามารดาที่มีการศึกษาระดับสูง (สูงกว่า ป. 7) และมีอายุมาก (มากกว่า 30 ปี) อบรมเลี้ยงดูบุตรก่อนวัยเรียนแบบใช้เหตุผลมากกว่ามารดาที่มีการศึกษาระดับต่ำและอายุน้อย จากผลการวิจัยนี้ จึงเป็นไปได้ว่าบิดามารดาของเด็กในกลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาสูงและอายุมากจะให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรที่เน้นการพัฒนาด้านสติปัญญาในลักษณะที่ใช้เหตุผลค่อนข้างมากในช่วงอายุ 5 - 6 ปี เช่น ในการเสริมสร้างประสบการณ์ทางสังคมแก่เด็กด้วยการแนะนำหรือชี้ชวนให้ดูสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ การตอบปัญหาที่เด็กสงสัย หรือการพยายามอธิบายเพื่อแก้ไขคำพูดที่เด็กใช้ยังไม่ถูกต้อง บิดามารดาของเด็กเหล่านี้อาจใช้คำอธิบายหรือใช้เหตุผลต่าง ๆ กับบุตร

ในระดับสูงเกินกว่าที่เด็กวัย 5 - 6 ปีจะเข้าใจได้ และอาจทำให้เด็กเกิดความสับสนในบางครั้ง ซึ่งการอบรมเลี้ยงดูในลักษณะนี้อาจมีผลกระทบต่อพัฒนาการด้านการรู้คิดและสติปัญญาของเด็ก และเกี่ยวเนื่องถึงพัฒนาการด้านความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมในระยะต่อมาได้ (อายุ 9 - 10 ปี) ดังที่วอล์คเกอร์ (Walker, 1980) พบในงานวิจัยของเขาว่าพัฒนาการด้านการรู้คิดเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญสำหรับพัฒนาการด้านการหยั่งลึกทางสังคมและการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

การอธิบายผลในทำนองที่ว่า การอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยก่อนเข้าเรียนด้วยการใช้เหตุผลมากอาจมีผลในทางที่ขัดขวางต่อพัฒนาการด้านความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคม สอดคล้องกับการอธิบายผลที่ ทิพวรรณ กิตติวิบูลย์ ใช้ เมื่อเธอพบว่าระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กวัย 4 - 6 ปี มีความสัมพันธ์ในทางลบกับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล กล่าวคือ ทิพวรรณได้อธิบายว่า การปลูกฝังการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับก่อนอนุบาล (ชั้นที่ 1 และ 2) นั้น การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจมาก หรือแบบควบคุมอย่างเข้มงวดมาก หรือมีวินัยเด็กด้วยการลงโทษทางกายและจิต อาจมีผลต่อความเข้าใจและการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นต้นของเด็กก่อนวัยเรียนบางกลุ่มได้บ้าง ในด้านทำให้เด็กเกิดความคุ้นเคยกับเหตุผลเชิงจริยธรรมขั้นต่ำสองขั้นแรก การอบรมเลี้ยงดูดังกล่าว ผู้เลี้ยงดูจะใช้อำนาจในการควบคุมและบังคับให้เด็กทำตามโดยไม่จำเป็นต้องบอกเหตุผล เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุมมาก จึงต้องเชื่อฟังผู้ใหญ่มาก เพราะถ้าไม่เชื่อฟังอาจถูกลงโทษทางกายหรือไม่ได้รับรางวัล (เช่น อาหาร ขนม หรือสิ่งที่เด็กต้องการและไม่สามารถแสวงหามาได้ด้วยตนเอง จึงจำเป็นต้องพึ่งผู้ใหญ่) เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูด้วยวิธีการเหล่านี้ จึงมีแนวโน้มที่จะเข้าใจหลักการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมตามระดับพัฒนาการที่ตนมีประสบการณ์อยู่นั้น

นอกจากนี้ยังปรากฏหลักฐานจากผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมของครอบครัว โดยพิจารณาคำอายุของบิดาและมารดาว่าคะแนนการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมของครอบครัวแปรปรวนไปตามอายุของบิดาและมารดาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่ก็พบว่าเด็กกลุ่มที่บิดาและมารดาที่มีอายุน้อยได้รับการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมมากกว่าเด็กกลุ่มที่บิดาและมารดาที่มีอายุมากอย่างชัดเจน จึงอาจกล่าวได้ว่าบิดาและมารดาที่มีอายุมากนอกจากจะให้ การอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาค่านสติปัญญาที่อาจจะไม่เอื้อต่อการพัฒนาความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมของเด็กแล้วยังให้การส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมแก่บุตรน้อยอีกด้วย

การอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาค่านจริยธรรมในการวิจัยนี้ หมายถึง การที่บิดามารดาปลูกฝังให้เด็กมีจิตใจเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เห็นแก่ตัว ซื่อสัตย์ มีสัมมาคารวะ กตัญญูกตเวที เคารพผู้ใหญ่ และรู้จักเกรงใจ ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของศาสนา ฯลฯ ซึ่งเป็นลักษณะของการอบรมสั่งสอน เด็กแบบไทยที่ยึดตามแนวการพัฒนาเด็กไทย คึกคักขึ้นโดยคณะกรรมการเฉพาะกิจเพื่อศึกษาค้นคว้ารูปแบบในการพัฒนาเด็กไทย โดยเฉพาะในวัยระหว่าง 3 - 6 ขวบ (จรรยา สุวรรณทัต และวันเพ็ญ พิศาลพงศ์ 2525) จากการพบว่า การอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาค่านจริยธรรมมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมอย่างเด่นชัดในกลุ่มเด็กหญิง และกลุ่มเด็กจากครอบครัวขยายอาจอธิบายได้ตามลำดับดังนี้

ที่พบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร สองตัวดังกล่าวในกลุ่มเด็กหญิง ($r = 0.30$) อาจเนื่องมาจากสังคมไทยเรามีค่านิยมในการอบรมเลี้ยงดูเด็กหญิงให้เป็นเด็กที่มีความสุภาพอ่อนโยน สว่างมีกิริยาวาจา ไม่ก้าวร้าวรุนแรง เชื่อฟังคำสั่งสอนของบิดามารดา และคาดหวังให้ประพฤติในสิ่งที่สังคมเห็นว่าดีงามมากกว่าเด็กชาย การอบรมเลี้ยงดูเด็กหญิงตามแบบฉบับของสังคมไทยได้ส่งผลต่อลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรมของเด็กหญิง ดังปรากฏหลักฐานการวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้ ดวงเคื่อน พันธุนานวีน และเพ็ญแซ ประจวบัจฉนิก (ดวงเคื่อน พันธุนานวีน และเพ็ญแซ ประจวบัจฉนิก 2520) ได้เปรียบเทียบพัฒนาการทางจริยธรรมของวัยรุ่นหญิงและชายในระคับอายุเดียวกัน พบว่าในกลุ่มอายุ 13 - 15 ปี นักเรียนหญิงมีพัฒนาการทางจริยธรรมสูงกว่านักเรียนชายอย่างเห็นได้ชัด และจากการศึกษานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในเขตกรุงเทพมหานคร ลัดดาวัลย์ พรศรี-สมุทร และวิลาสลักษณ์ ชิววัลดี (ลัดดาวัลย์ พรศรีสมุทร และวิลาสลักษณ์ ชิววัลดี 2524) ก็พบอีกว่านักเรียนหญิงมีการอนุรักษ์วัฒนธรรมทางจิตใจทั้ง 5 ด้านคือ ด้านความซื่อสัตย์ การมีสัมมาคารวะต่อบิดามารดาและผู้อาวุโส ความเอื้อเฟื้อ ความกตัญญูกตเวที และการยึดบาปบุญมากกว่านักเรียนชาย ดังนั้นจึงคาดว่าเด็กหญิงไทยที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาค่านจริยธรรมในรูปแบบที่ศึกษานี้จะเป็นเด็กที่มีทักษะในการรับรู้ความคาดหวังของบุคคลในสังคมที่แวดล้อม และอาจมีลักษณะใกล้เคียงกับเด็กหญิงที่พบในหลายสังคมตามที่ สุพัฒนา เศษาคิววงศ์ ณ อยุธยา (สุพัฒนา เศษาคิววงศ์ ณ อยุธยา 2526) ได้สรุปมาจากงานศึกษาค้นคว้าของนักจิตวิทยาชาวต่างประเทศที่มีชื่อเสียงหลายท่านว่าสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมในการอบรมเลี้ยงดูเด็กมีอิทธิพลต่อเอกลักษณ์ทางเพศของคนเรา ผู้เป็นมารคัมกับอบรมเลี้ยงดูบุตรหญิงให้เป็นหญิง เช่น ให้อ่านตุ๊กตา ให้อ่านกิริยาวาจา ไม่ให้ก้าวร้าว รุนแรง ฯลฯ เด็กหญิงจึงมีกิริยาเรียบร้อยน้อยกว่าเด็กชายไม่ก้าวร้าวและยอมรับระเบียบวินัยหรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ มากกว่า เด็กหญิงอาจมองดูเหมือน "น่ารักกว่า" หรือ "ดีกว่า"

เด็กชายในสายตาของผู้ใหญ่ ความพอใจและความภาคภูมิใจของเด็กหญิงจึงขึ้นอยู่กับ การยอมรับ และความชื่นชมที่ได้รับจากผู้ใหญ่มากกว่าเด็กชาย ดังนั้นเด็กหญิงจึงมีความหวั่นไหวต่อท่าทีและ ถ้อยคำของบุคคลอื่น โดยเฉพาะบุคคลที่สำคัญในชีวิตของเธอ เช่น พ่อแม่ ครู มากกว่าเด็กชาย ควบคู่กันนี้เด็กหญิงจึงต้องพยายามเข้าใจความรู้สึกและท่าทีของผู้อื่น เพื่อที่จะได้ทำคนให้เป็นที่ นิยมยกย่องและยอมรับของผู้อื่นตามความต้องการ ของคน

จากหลักฐานดังกล่าวข้างต้นนี้จึงสนับสนุนผลที่พบว่า การอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนา ค่านจริยธรรมตามรูปแบบที่ศึกษาค้างนี้ เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีผลต่อความสามารถในการหยิ่งลึก ทางสังคมของเด็ก โดยเฉพาะกลุ่มเด็กหญิง นอกเหนือจากองค์ประกอบที่เกี่ยวกับตัวเด็กหญิงเอง เช่น ความสามารถทางภาษาซึ่งมีผลการวิจัยในประเทศไทยหลายฉบับยืนยันว่า เด็กหญิงมีความ สามารถทางภาษามากกว่าเด็กชาย เช่น ผลการวิจัยของคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2518) และของดวงเดือน พันธุมนาวิน (ดวงเดือน พันธุมนาวิน 2521)

นอกจากนี้การอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาค่านจริยธรรมยังมีความสัมพันธ์ทาง บวกกับการได้รับความนิยมนิยมในหมู่เพื่อนอย่างชัดเจนในกลุ่มเด็กหญิงอีกด้วย ($r = 0.24$) ซึ่ง อธิบายได้ว่ารูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่เน้นการพัฒนาค่านจริยธรรมนี้มุ่งปลูกฝังให้เด็กมีพฤติกรรม ที่ตรงตามกับค่านิยมที่คนทั่วไปในสังคมไทยยึดถือ ดังนั้นเด็กหญิงที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการ พัฒนาค่านจริยธรรมมากจึงเป็นเด็กที่ได้รับความนิยมนิยมในหมู่เพื่อน มีเพื่อนหลายคนอยากคบหาเป็น เพื่อนสนิท อยากร่วมทำกิจกรรมด้วย เป็นต้น

ที่พบว่าการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาค่านจริยธรรมสัมพันธ์กับความสามารถในการ หยิ่งลึกทางสังคมอย่างเด่นชัดในกลุ่มเด็กที่มาจากครอบครัวขยาย ($r = 0.37$) อาจอธิบาย ได้ว่าสังคมของครอบครัวขยายซึ่งประกอบขึ้นด้วยสมาชิกในวัยอายุต่างกันอย่างน้อยสามช่วงอายุ เป็นสังคมที่มีความซับซ้อนมากกว่าสังคมของครอบครัวเดี่ยว เพราะสมาชิกของครอบครัวนี้มีบทบาท ที่หลากหลายกว่า เช่น บทบาทของ ปู่ ย่า ตา ยาย ซึ่งไม่มีในครอบครัวเดี่ยว เด็กที่อยู่ในครอบ- ครวี่ขยายจึงมีโอกาสเรียนรู้บทบาทหลายบทบาทตั้งแต่เยาว์วัย ทำให้รู้จักปรับความรู้สึกนึกคิดและ พฤติกรรมให้สอดคล้องตามความต้องการของบุคคลที่มีความสำคัญต่อคนซึ่งไม่ได้มีเพียงบิดามารดา เท่านั้น แต่ยังมีปู่ย่าหรือตายายที่ตนต้องให้ความเคารพยำเกรง และเชื่อฟัง จากผลการศึกษาค้นคว้าที่ผ่านมาของสถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก (ปัจจุบันคือ สถาบันวิจัยพฤติกรรม-

ศาสตร์) ซึ่งวิจัยในเรื่องอิทธิพลของสังคมต่อการพัฒนาการของเด็ก ได้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญ ของปู่ย่าตายายมาแล้วแต่อดีตในการเลี้ยงดูหลาน โดยเฉพาะความสำคัญของย่าและยาย เนื่องจาก ย่ายายมักเป็นผู้มีประสบการณ์ในการเลี้ยงดูเด็กมากกว่าปู่และตา ย่ายายจึงมีบทบาทในการ ช่วยมารดาของเด็กตั้งแต่ก่อนตระเตรียมการต่าง ๆ ก่อนที่หลานจะเกิด ช่วยเลี้ยงทารก แบ่ง เบาภาระของมารดา เพื่อให้มีคามารดาได้มีเวลาทำมาหากิน และทำงานบ้านได้ตามปกติ เด็ก ๆ จะได้เรียนรู้ขนบธรรมเนียมประเพณี และความเชื่อในสิ่งต่าง ๆ จากย่ายาย ซึ่งเป็นการถ่ายทอดคุณธรรมและวัฒนธรรมแก่เด็กหลาน (สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก 2509, 2512 ละม้ายมาศ ศรีพิทักษ์ และจรรยา สุวรรณหัท 2510 อ้างจาก จรรยา สุวรรณหัท และคณะ 2529 หน้า 2)

ต่อมา จรรยา สุวรรณหัท และคณะ (จรรยา สุวรรณหัท และคณะ 2529) ได้ ศึกษาทัศนคติของปู่ย่าตายายต่อการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ซึ่งเนื้อหาของคำถามส่วนหนึ่งเกี่ยวข้องกับ กระบวนการอบรมเลี้ยงดูเด็กเพื่อให้เข้ากับสังคม ระเบียบวินัยและจริยธรรม คณะผู้วิจัยกลุ่มนี้ พบว่า ปู่ย่าตายายกลุ่มที่อยู่ในกรุงเทพฯ และมีฐานะทางเศรษฐกิจระดับสูงมีทัศนคติต่อการอบรม เลี้ยงดูเด็กดีกว่าปู่ย่าตายายที่อยู่ต่างจังหวัดและมีฐานะเศรษฐกิจระดับต่ำ จึงอาจกล่าวได้ว่า เด็กในกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยนี้ที่ย่ายายมีส่วนช่วยอบรมเลี้ยงดูจะได้รับการปลูกฝังในเรื่อง คุณธรรมและค่านิยมแบบไทย เช่น การมีสัมมาคารวะ เคารพผู้อาวุโส เมตตาการุณา เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ รู้จักกาลเทศะ รู้จักเกรงใจผู้อื่น ฯลฯ มากกว่าเด็กที่อยู่ในครอบครัวเดี่ยวซึ่งมีแค่มารดา เป็นผู้อบรมสั่งสอนเท่านั้น เพราะเป็นคุณธรรมและค่านิยมของคนไทยที่ยึดถือกันมาแต่อดีต ส่งผลให้เด็กรู้จักเอาใจใส่ต่อความคิดและความรู้สึกของผู้อื่นมีความยับยั้งชั่งใจและเกรงใจผู้อื่น เพื่อรักษาสัมพันธภาพที่ดีระหว่างบุคคล และการปลูกฝังเช่นนี้เองที่เอื้อต่อการพัฒนาความสามารถ ในการหยั่งลึกทางสังคม ดังที่พบว่าในกลุ่มเด็กจากครอบครัวขยายเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่ เน้นการพัฒนาค่านิยมจริยธรรมมากจะมีความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมสูง

ที่พบว่าการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมจากครอบครัวมีความสัมพันธ์กับความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในกลุ่มมารดาที่มีอาชีพประกอบธุรกิจส่วนตัว ($r = 0.45$) อาจเนื่องมาจากในชีวิตประจำวันของมารดาที่ประกอบอาชีพนี้ต้องติดต่อกับปะ กับผู้คนมากมาย จึงอาจตระหนักถึงความสำคัญของทักษะในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและการ ปรับตัวเข้ากับคนได้ง่าย โดยทางตรงมารดาอาจอบรมสั่งสอนหรือส่งเสริมให้บุตรได้มีโอกาส

คิดคือพบปะพูดคุยกับผู้อื่น โดยเฉพาะกับลูกค้า รู้จักสร้างความสัมพันธ์และเรียนรู้ที่จะเข้าใจถึงความ ต้องการ ของลูกค้าที่มาคิดคือค้าขาย โดยทางอ้อม มารดาคือกวีแม่ของบุตร เด็กอาจจะเรียนรู้การ คิดคือสัมพันธ์กับผู้อื่น โดยสังเกตจากพฤติกรรมของมารดาคน ค่ายเหตุผลทำนองนี้ เด็กที่มารดาประกอบ ธุรกิจส่วนตัวจึง เป็นกลุ่มที่ได้รับการ ส่ง เสริมประ สบการ ทางสังคมมากกว่า เด็กกลุ่มอื่น เป็นผลให้ ความ สามารถ ในการ หยั่งลึกทางสังคมของ เด็กสูงตาม ไปด้วย

นอกจากนี้ยังพบว่า การ ส่ง เสริมประ สบการ ทางสังคมจากครอบครัวมีความสัมพันธ์ กับ การ ได้รับความนิยมนในหมู่ เพื่อนอย่าง เค้นชัด ในกลุ่มมารดาที่มีอาชีพทำงานในบริษัทห้างร้านหรือ ธุรกิจเอกชน ($r = 0.33$) อาจกล่าวได้ว่าลักษณะอาชีพของมารดาที่ทำงานในบริษัทห้างร้าน หรือธุรกิจเอกชนและมารดาที่ประกอบธุรกิจส่วนตัวมีความคล้ายคลึงกัน มารดาที่ทำงานบริษัทห้างร้านหรือธุรกิจเอกชนก็เป็นมารดาอีกกลุ่มหนึ่งที่ตระหนักในความสำคัญของการรู้จักคิดคือสัมพันธ์ และปรับตัวเข้ากับคนอื่นได้ง่าย จึงคาดได้ว่าบุตรของมารดาในกลุ่มนี้จะได้รับการ ส่ง เสริมประ สบการ ทางสังคมทั้ง โดยทางตรงและทางอ้อมมาก ทำให้เด็กเรียนรู้ที่จะสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้อื่น ปฏิบัติ ตัวได้อย่างเหมาะสม จึงได้รับความนิยมนในหมู่เพื่อนมาก

สำหรับตัวแปร เกี่ยวกับลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของครอบครัวเด็กนั้น จากผล การ เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมระหว่างกลุ่มเด็กที่มีลักษณะทาง ชีวสังคมและภูมิหลังของครอบครัวต่างกัน เช่น เพศ อายุของบิดาและมารดา ระดับการศึกษาของ บิดาและมารดา อาชีพของบิดาและมารดา ลำดับการ เกิดของเด็ก จำนวนบุตรในครอบครัวและ ลักษณะของครอบครัว ไม่พบว่าเด็กที่มีลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของครอบครัวกลุ่มใดมีคะแนน เฉลี่ยความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมต่างกันอย่าง เค้นชัด การที่ไม่พบความแตกต่างในการ วิเคราะห์ข้อมูลส่วนนี้ อาจเนื่องมาจากความคล้ายคลึงกันทางด้านภูมิหลังของครอบครัวของเด็กใน กลุ่มตัวอย่างนี้ (ดูตาราง 1 ในภาคผนวก ข ประกอบ) อีกประการหนึ่งเมื่อสังเกตจากคะแนน ความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมของเด็กในกลุ่มตัวอย่างจะเห็นว่าเด็กส่วนใหญ่ (82.6% ของ จำนวนเด็กในกลุ่มตัวอย่าง) มีคะแนนความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมอยู่ในระดับ 3 ด้วยเหตุ ดังกล่าวจึงทำให้ไม่สามารถจำแนกความแตกต่างระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ถึงระดับที่ยอมรับได้ อย่างไรก็ตาม ในการวิเคราะห์ความแปรปรวนระหว่างคะแนนความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคม โดย พิจารณาตามตัวแปรอิสระที่ละสองตัวคือ ระดับการศึกษาของบิดาและมารดา พบว่าคะแนนความ สามารถในการหยั่งลึกทางสังคมแปรปรวนไปตามระดับการศึกษาของบิดาและมารดาอย่างมีนัยสำคัญ

ทางสถิติ และเมื่อทำการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่ก็พบว่ากลุ่มเด็กที่บิดาหรือมารดาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมีการศึกษาระดับสูง แม้อีกฝ่ายหนึ่งจะมีการศึกษาระดับต่ำก็มีคะแนนความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมสูงกว่ากลุ่มเด็กที่ทั้งบิดาและมารดา มีการศึกษาระดับต่ำอย่างเด่นชัดทางสถิติ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้ไม่สนับสนุนสมมุติฐาน 3 แต่กลับให้ผลที่เข้มแข็งกว่าที่คาดหมายไว้ อาจกล่าวได้ว่าบิดาหรือมารดาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเพียงฝ่ายเดียวมีการศึกษาสูงก็สามารถส่งเสริมบุตรให้มีความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมในระดับที่สูงได้ โดยไม่จำเป็นต้องมีการศึกษาสูงทั้งสองฝ่าย และยังพบแนวโน้มว่า เด็กในครอบครัวที่บิดาหรือมารดา มีการศึกษาสูงฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเพียงฝ่ายเดียวมีความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมสูงกว่าเด็กในครอบครัวที่บิดาและมารดา มีการศึกษาสูงทั้งสองฝ่าย แต่ความแตกต่างนี้ไม่เด่นชัดทางสถิติ การพบแนวโน้มเช่นนี้อาจอธิบายได้ในแง่การแสดงของบทบาทบิดาและมารดาที่เสริมซึ่งกันและกันในการอบรมเลี้ยงดูบุตร กล่าวคือ การมีการศึกษาสูงทั้งสองฝ่ายอาจก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างบิดามารดากับบุตรบางด้านได้ เช่น ด้านการสื่อความหมายกับบุตร เนื่องจากมีการศึกษาอยู่ในระดับสูง บิดามารดาบางรายอาจอบรมสั่งสอนบุตรด้วยการใช้เหตุผลที่สูงเกินความสามารถในการรับรู้และเข้าใจของบุตร อีกประการหนึ่งบิดามารดาที่มีการศึกษาระดับสูงบางรายอาจมีภาระหน้าที่ทางสังคมมาก จึงไม่ค่อยมีเวลาที่จะเลี้ยงดูเอาใจใส่ ให้ความสนิทสนมกับบุตรเท่าที่ควร ทำให้ขาดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งต่อกัน ในขณะที่ครอบครัวซึ่งบิดาหรือมารดาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเพียงฝ่ายเดียวมีการศึกษาสูง อาจตอบสนองความต้องการและเข้าใจบุตรของตนไ้มากกว่า เช่น ถ้าเกิดความไม่เข้าใจกันระหว่างบุตรกับบิดาหรือมารดาที่มีการศึกษาสูง ก็ยังมีอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งมีการศึกษาไม่สูงนักและมีช่องว่างทางความคิดระหว่างตนกับบุตรน้อยกว่าคอยให้ความสนใจและเข้าใจในลักษณะของการแสดงบทบาทหรือทำหน้าที่ทดแทนกัน อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยที่พบอย่างเด่นชัดทางสถิติในส่วนนี้มีความสอดคล้องเป็นบางส่วนกับผลการวิจัยในประเทศไทยของ โกศล มีคุณ (โกศล มีคุณ 2524) ซึ่งพบว่าเด็กวัย 9 - 14 ปี ที่บิดามีการศึกษาระดับสูง มีคะแนนความสามารถในการสวมบทบาทสูงกว่าเด็กที่บิดามีการศึกษาระดับต่ำ และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องของกฤตยา กฤษฏาภูมิ (กฤตยา กฤษฏาภูมิ 2513) ที่พบว่าบุตรชายและหญิงที่บิดามารดา มีการศึกษาระดับสูง (อุดมศึกษา) มีความสามารถในการคบหาสมาคม ความมั่นคงทางอารมณ์และความสามารถในการบังคับตนสูงกว่าบุตรชายและหญิงของบิดามารดาที่มีการศึกษาระดับต่ำ (ประถมศึกษา) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยซึ่งศึกษาทั่วไปที่วอล์กเกอร์ (Walker, 1980) ระบุไว้ว่ามีความเกี่ยวข้องกับความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมได้แก่พัฒนาการทางจริยธรรมและพัฒนาการทางสติปัญญา กล่าวคือ ผลการวิจัยพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กวัยก่อนเข้าเรียนโดย ทิพวรรณ กิตติวิบูลย์ (ทิพวรรณ กิตติวิบูลย์ 2522) แสดงให้เห็นว่าเด็กที่มารดา มีการศึกษาระดับสูงมีคะแนน

จริยธรรมสูงกว่าเด็กที่มารคามีการศึกษาในระดับต่ำอย่างเด่นชัด และผลการวิจัยของ เดลิมพล
 คันสกูล (เดลิมพล คันสกูล 2521) ซึ่งศึกษาพัฒนาการทางสติปัญญาและความสามารถในการ
 แก้ปัญหาเฉพาะหน้าของเด็กวัยก่อนเข้าเรียนก็แสดงให้เห็นว่าเด็กที่ผู้ปกครองมีการศึกษาระดับ
 สูงมีระดับสติปัญญาและความสามารถในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าสูงกว่าเด็กที่ผู้ปกครองมีการศึกษา
 ระดับต่ำ

นอกจากนี้ในการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมจาก
 ครอบครัวในกลุ่มเด็กที่มีลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของครอบครัวต่างกัน ก็พบว่าเด็กที่มีคามี
 การศึกษาระดับสูงได้รับการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมมากกว่าเด็กที่มีคามีการศึกษาในระดับ
 ต่ำอย่างเด่นชัด ผลที่พบนี้ช่วยเสริมให้เกิดความเข้าใจได้ดีขึ้นว่าทำไมการศึกษาของบิดาจึงทำ
 ให้บุตรมีความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมต่างกัน การที่พบว่าบิดาที่มีการศึกษาระดับสูงส่งเสริม
 ประสบการณ์ทางสังคมแก่บุตรมากกว่าบิดาที่มีการศึกษาระดับต่ำ แสดงให้เห็นว่าบิดากลุ่ม
 การศึกษาสูงตระหนักและเห็นคุณค่าของประสบการณ์ทางสังคมว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้บุตร
 ดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างราบรื่น โดยเฉพาะในสังคมไทยเราที่มีค่านิยมแบบไมตรีสัมพันธ์
 อีกประการหนึ่งสภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัวที่มีคามีการศึกษาสูงก็ด้วยจึงยิ่งเอื้อต่อการ
 ส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมให้แก่บุตร เช่น สามารถพาไปทัศนศึกษา ให้บุตรได้เห็นชีวิตความ
 เป็นอยู่ที่ผิดแผกแตกต่างไปจากของตน และตัวบิดาเองก็อาจมีความรู้ความเข้าใจดีพอที่จะชี้แนะ
 บุตรเกี่ยวกับบทบาทต่าง ๆ ในสังคมโดยผ่านสื่อมวลชนหลายประเภทได้

อาจสรุปได้ว่า องค์ประกอบในส่วนที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวของเด็ก ที่เอื้อต่อพัฒนาการ
 ด้านการหยั่งลึกทางสังคมได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาแบบรวมและที่เน้นการพัฒนาแค่
 ละคันซึ่งพบว่าเอื้อต่อพัฒนาการด้านการหยั่งลึกทางสังคมเฉพาะในครอบครัวบางประเภท กล่าว
 คือ การอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาแบบรวมเอื้อในกลุ่มเด็กที่มารคามีอาชีพแม่บ้าน การอบรมเลี้ยง
 ดูที่เน้นการพัฒนาค่านิยมสังคมเอื้อในกลุ่มเด็กที่มารคามีอาชีพแม่บ้านและกลุ่มที่มารคามีอาชีพราชการ
 การอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาค่านิยมจริยธรรมเอื้อในกลุ่มเด็กที่มารคามีอาชีพแม่บ้าน กลุ่มที่มาจาก
 ครอบครัวขยาย ในกลุ่มเด็กหญิง และกลุ่มที่มีคามีการศึกษาในระดับต่ำ ส่วนการอบรมเลี้ยงดูที่เน้น
 การพัฒนาค่านิยมปัญญานั้นพบว่าถ้าเน้นมากเท่าใดในช่วงวัย 5 - 6 ปี ก็ยิ่งจะทำให้เด็กมีความ
 สามารถในการหยั่งลึกทางสังคมต่ำลงเท่านั้นเมื่อโตขึ้น (อายุ 9 - 10 ปี) ผลเช่นนี้พบอย่าง
 ชัดเจนเฉพาะในกลุ่มเด็กที่มีบิดาและมารคามีอายุมาก สำหรับการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคม
 ที่ครอบครัวให้แก่เด็กก็พบว่าเอื้อต่อพัฒนาการด้านการหยั่งลึกทางสังคมในกลุ่มเด็กที่มารคามีอาชีพ

ธุรกิจส่วนตัวและมารคามีการศึกษาระดับค่า นอกจากนี้ยังพบว่าบิดาหรือมารดาที่มีการศึกษาระดับสูง มีส่วนเกื้อหนุนให้บุตรมีพัฒนาการด้านการหยั่งลึกทางสังคมในระดับสูงด้วย ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวนี้เป็นไปตามความคาดหมายของผู้วิจัย ดังนั้นบิดาหรือผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาเด็กและวัยรุ่นให้เป็นผู้มีลักษณะทางจิตใจที่พึงปรารถนาซึ่งในที่นี้ได้แก่การมีทักษะในการหยั่งลึกทางสังคมหรืออีกนัยหนึ่งความสามารถในการเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลควรจะได้ตระหนักถึงความสำคัญขององค์ประกอบเหล่านี้ นอกจากนี้องค์ประกอบเหล่านี้บางประการยังเกี่ยวข้องกับค่านิยมที่เด็กได้รับในหมู่เพื่อนอีกด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการมีความสามารถที่จะปรับตัวและสร้างสัมพันธภาพที่ดีในกลุ่มเพื่อนที่อยู่ในวัยใกล้เคียงกัน

ข้อจำกัดของการวิจัยนี้

1. เนื่องจากข้อมูลการอบรมเลี้ยงดูที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นข้อมูลที่เก็บจากการสัมภาษณ์บิดามารดาของเด็กในกลุ่มเดียวกันกับกลุ่มเมื่อครั้งที่เด็กมาสอบเข้าเรียนในชั้นเด็กเล็ก อายุ 5 - 6 ปี ปีการศึกษา 2522 ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการอบรมเลี้ยงดูเมื่อเด็กอายุ 5 - 6 ปี อาจคลาดเคลื่อนไปจากวิธีการที่ใช้ในปัจจุบัน (เด็กอายุ 9 - 10 ปี) ความวัยและพัฒนาการของเด็กที่เปลี่ยนไป จึงอาจถือเป็นข้อจำกัดประการหนึ่งในการวิจัยครั้งนี้
2. เด็กในกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างสูง สังเกตจากจำนวนเงินรายได้ของครอบครัว กล่าวคือ ประมาณ 60 เปอร์เซ็นต์ ของครอบครัวเด็กเหล่านี้มีรายได้มากกว่า 15,000 บาท กลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้จึงไม่อาจเป็นตัวแทนที่ดีของเด็กไทยโดยทั่วไปได้
3. การวิจัยมุ่งศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวของเด็กเป็นหลัก ซึ่งคาดว่าจะเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดความแตกต่างทางความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมของเด็กในกลุ่มตัวอย่าง เช่น การอบรมเลี้ยงดูบุตร และการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมที่ครอบครัวให้แก่เด็ก มิได้ศึกษาว่าเด็กจะได้รับการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมจากโรงเรียนมากนักเพียงใด ซึ่งตัวแปรนี้อาจมีผลทำให้ความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมของเด็กแตกต่างกันได้เช่นกัน จึงเป็นข้อจำกัดของการวิจัยครั้งนี้อีกประการหนึ่ง
4. ในการวัดความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคม โดยใช้เครื่องมือที่ดัดแปลงมาจากเครื่องมือที่เซลแมนสร้างขึ้นใช้ ผู้วิจัยเป็นผู้อ่านสถานการณ์สมมุติให้เด็กฟัง แล้วให้เด็กตอบ

คำถามท้ายเรื่อง โดยผู้วิจัยอ่านข้อความให้ฟังทีละข้อ แล้วให้เวลาเด็กเขียนบรรยายความรู้สึกนึกคิดของตนลงในช่องว่างที่เว้นไว้ให้ ทั้งนี้ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยได้พยายามดูแลอย่างใกล้ชิดเพื่อให้เด็กตอบคำถามจนครบทุกข้อ จากการวิเคราะห์คำตอบที่เก็บรวบรวมมาได้ผู้วิจัยพบว่าคำตอบบางข้อยังไม่กระจ่างชัดพอที่จะเข้าใจความคิดที่แท้จริงของเด็กได้ เนื่องจากผู้ตอบบางคนยังมีทักษะในการเขียนภาษาไทยไม่ดีพอที่จะบรรยายความรู้สึกนึกคิดออกมาเป็นข้อเขียนให้ครบถ้วนได้ เด็กบางคนถึงแม้จะตอบคำถามแต่คำตอบที่ให้บางข้อก็สั้นเกินไปจนยากที่จะตัดสินใจได้ว่าเด็กมีความสามารถในการหยั่งลึกในระดับนั้น ๆ หรือไม่ อย่างไรก็ตามยังมีเด็กเป็นจำนวนมากที่สามารถบรรยายความรู้สึกและความคิดของตนออกมาเป็นข้อเขียนได้ดีพอควร ดังนั้นถ้าจะมีการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องทำนองนี้ต่อไปในอนาคต ผู้วิจัยใคร่ขอเสนอแนะว่าการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมควรจะใช้วิธีการสัมภาษณ์เด็กเป็นรายบุคคล โดยผู้สัมภาษณ์เป็นผู้บันทึกคำตอบเอง ทั้งนี้เพื่อว่าหากคำตอบของเด็กในประเด็นใดไม่กระจ่างชัดพอผู้สัมภาษณ์ก็มีโอกาสที่จะสอบถามเด็กจนแน่ใจว่าความรู้สึกนึกคิดที่แท้จริงเกี่ยวกับคำตอบเป็นอย่างไร โดยวิธีนี้การให้คะแนนจะกระทำด้วยความมั่นใจยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใคร่เสนอแนะประเด็นต่าง ๆ ทั้งที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการวิจัยต่อไปและที่เกี่ยวกับการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพต่อไปดังนี้คือ

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการวิจัยต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเรื่องทำนองนี้กับกลุ่มตัวอย่างทั้งวัยเด็กและวัยรุ่นที่มีอายุต่าง ๆ และอยู่ในช่วงอายุที่สอดคล้องกับช่วงพัฒนาการ การหยั่งลึกทางสังคมตามที่เชลแมนระบุไว้หรือทำการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างที่สามารถติดตามศึกษาได้อย่างต่อเนื่อง เป็นระยะเวลาหลายปี เพื่อทดสอบว่าเด็กไทยในกลุ่มตัวอย่างอื่น ๆ จะมีระดับของพัฒนาการ ด้านการหยั่งลึกทางสังคม เป็นไปตามช่วงอายุต่าง ๆ ดังที่เชลแมนระบุไว้หรือไม่ หรือจะมีพัฒนาการ เร็วหรือช้ากว่ารูปแบบที่กำหนดในช่วงอายุใด ทั้งนี้เพื่อเสาะแสวงหาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการ การหยั่งลึกทางสังคมของเด็กไทยให้กว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งขึ้น อนึ่ง งานวิจัยลักษณะนี้เป็นการวิจัยที่สอดคล้องกับการวิจัยเชิงคณะกรรมการจัดวางนโยบายและแผนพัฒนาเด็กระยะยาว (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2524)

ระบุไว้ว่าควรให้การสนับสนุนเพื่อนำผลไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนและดำเนินงานพัฒนาเด็กไทย

2. ควรมีการวิจัยโดยยึดรูปแบบจากทฤษฎีของเซลแมนกับเด็กกลุ่มอื่น ๆ ที่อยู่ในวัยใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างนี้ และเน้นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับบิดาและมารดาเพื่อหาระดับความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมที่เด็กมีต่อบิดามารดาของตน ซึ่งผลการวิจัยในลักษณะนี้อาจก่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับธรรมชาติของความรู้ลึกนึกคิดที่เด็กมีต่อบิดามารดาของตน อันจะนำไปสู่การปรับปรุงสัมพันธภาพระหว่างเด็กกับผู้ปกครองให้ดีขึ้นต่อไป

3. เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นกลุ่มเด็กที่มาจากครอบครัวฐานะทางเศรษฐกิจสังคมค่อนข้างสูง ผู้วิจัยจึงเห็นควรให้มีการศึกษาวิจัยปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการด้านการหยั่งลึกทางสังคมของเด็กในกลุ่มอายุเดียวกันนี้ ซึ่งมาจากครอบครัวฐานะทางเศรษฐกิจสังคมปานกลางและต่ำด้วย เพื่อการเปรียบเทียบ นอกจากนี้จากการศึกษาวิจัยในต่างประเทศ เช่นงานวิจัยของ ฮอลโลส และ โกวาน (Hollis and Gowan, 1973) พบว่าเด็กที่อาศัยอยู่ในชนบทห่างไกลในประเทศนอร์เวย์ มีความสามารถในการสวมบทบาทน้อยกว่าเด็กที่อาศัยอยู่ในชุมชนเมือง และจากการวิจัยในประเทศไทยของดวงเดือน ศาสตร์ภักดิ์ (ดวงเดือน ศาสตร์ภักดิ์ 2522) พบว่าสภาพแวดล้อมของชุมชนมีอิทธิพลต่อพัฒนาการด้านการสวมบทบาทของเด็กอายุ 10 ขวบ กล่าวคือ เด็กจากชุมชนในเมืองหลวงมีความสามารถในการสวมบทบาทสูงสุด รองลงมาคือเด็กจากชุมชนชนบทที่มีลักษณะเป็นหมู่บ้าน และเด็กจากชุมชนที่มีลักษณะเป็นป่าแยกอยู่ห่าง ๆ ตามลำคัม จากหลักฐานการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรจะมีการศึกษาเปรียบเทียบความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมในกลุ่มเด็กที่ครอบครัวมีถิ่นที่อยู่ห่างกัน เช่น ชุมชนในเมืองและในชนบทห่างไกลควบคู่ไปกับการศึกษาตัวแปรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น วิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็ก การส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมจากครอบครัว ฯลฯ

4. การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษามัจจัยเกี่ยวกับครอบครัวของเด็กเป็นหลัก ซึ่งคาดว่าจะมีผลทำให้พัฒนาการด้านการหยั่งลึกทางสังคมของเด็กในกลุ่มตัวอย่างแตกต่างกันไป เช่น การอบรมเลี้ยงดูบุตร และการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมจากครอบครัว แต่มิได้ศึกษาว่าเด็กในวัยเรียนกลุ่มนี้จะได้รับการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมจากโรงเรียนมากน้อยเพียงใด ซึ่งตัวแปรนี้อาจมีผลต่อพัฒนาการด้านความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมได้ จึงควรจะมีการวิจัยที่เน้นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับทางโรงเรียนร่วมไปกับปัจจัยเกี่ยวกับครอบครัวด้วย

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผลการศึกษาค้างนี้พบว่า เด็กไทยในกลุ่มตัวอย่างมีความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมต่ำกว่าเด็กอเมริกันในกลุ่มที่เซลแมนศึกษา และพบว่ารูปแบบการอบรมเลี้ยงดูบุตรที่บิดา และ การส่งเสริมประสพการณ์ทางสังคมจากครอบครัวมีส่วนเอื้อต่อการพัฒนาการด้านนี้ของเด็กอย่างเด่นชัด ดังนั้นบิดามารดาและผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาเด็กควรจะได้ตระหนักว่า เมื่อพบหลักฐานว่าเด็กไทยของเรามีพื้นฐานทางความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมที่ได้อยู่แล้ว ก็ควรจะพยายามส่งเสริมให้เขาได้พัฒนาความสามารถด้านนี้ให้ก้าวหน้าต่อไปอย่างต่อเนื่องในทุกๆระดับ เพื่อเด็กจะได้มีความสามารถในการเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างตนและผู้อื่นได้ดี อันจะเป็นประโยชน์ทางการศึกษาคือสื่อสารในสังคมได้อย่างถูกต้องเหมาะสมยิ่งขึ้น และยังลดการขัดแย้งระหว่างตัวเด็กกับผู้แวดล้อมอีกด้วย

บนพื้นฐานของผลการวิจัยครั้งนี้ จึงเห็นว่าถ้าจะสนับสนุนให้บุตรมีพัฒนาการด้านความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมสูง บิดามารดากลุ่มต่าง ๆ สามารถกระทำได้โดย (1) ในกลุ่มบิดามารดาที่มีการศึกษาระดับก่อนช่วงค่าควรให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรที่เน้นการพัฒนาด้านจริยธรรม และส่งเสริมประสพการณ์ทางสังคมแก่เด็กให้มาก (2) ในครอบครัวที่มารดาเป็นแม่บ้าน ควรเน้นการอบรมเลี้ยงดูบุตร เพื่อพัฒนาค่านิยมสังคมและด้านจริยธรรมให้มาก (3) ในครอบครัวที่มารดาประกอบธุรกิจส่วนตัวควรเน้นการส่งเสริมประสพการณ์ทางสังคมแก่เด็กให้มาก แต่ต้องปรับวิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตรในลักษณะที่เน้นการพัฒนาค่านิยมสังคมและด้านสติปัญญาให้น้อยลง เพราะผลการวิจัยนี้แสดงว่า ถ้าครอบครัวที่มารดาประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว เน้นการอบรมเลี้ยงดูเพื่อพัฒนาสองด้านนี้มากเท่าใด เด็กจะมีความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมต่ำลงเท่านั้น (4) ในกลุ่มเด็กหญิงควรให้การอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาด้านจริยธรรมให้มาก และ (5) สำหรับครอบครัวที่บิดาและมารดามีอายุมากไม่ควรให้การอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาด้านสติปัญญาแก่เด็กมาก เพราะจะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการหยั่งลึกทางสังคมของเด็ก นอกจากนี้ยังพบอีกว่าการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาต่าง ๆ และการส่งเสริมประสพการณ์ทางสังคมของครอบครัวแก่เด็กมีความสัมพันธ์กับการได้รับความนิยมในหมู่เพื่อน ซึ่งอาจสรุปเป็นข้อเสนอแนะได้ว่า (1) บิดามารดาที่มีบุตรหญิงหรือมีครอบครัวลักษณะครอบครัวขยายควรให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรที่เน้นการพัฒนาด้านจริยธรรมให้มากเพื่อส่งเสริมเด็กให้เป็นบุคคลที่น่านิยมในหมู่เพื่อน (2) ควรให้การส่งเสริมประสพการณ์ทางสังคมแก่เด็กในกลุ่มที่มารดาทำงานในบริษัทห้างร้านหรือธุรกิจเอกชนให้มาก เพื่อส่งเสริมให้เด็กเป็นผู้ได้รับความนิยมในหมู่เพื่อน แต่ (3) ในครอบครัวที่บิดาและมารดามีอายุมากไม่ควรให้การอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาด้านสติปัญญาแก่เด็ก เพราะอาจส่งผลให้เด็กเป็นผู้ที่ไม่ได้รับความนิยม

จากหมู่เพื่อนเท่าที่ควร

ผู้วิจัยคาดหวังว่าข้อค้นพบที่สรุปมาข้างต้นนี้จะ เป็นประโยชน์ต่อบิดามารดาที่มีบุตร ในวัยใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาในการแสวงหาแนวทางการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมบุตร เพื่อการพัฒนาความสามารถในการหยิ่งลึกทางสังคมและการได้รับความนิยมนิยมในหมู่เพื่อน

2. การที่พบว่าเด็กที่ได้รับความนิยมนิยมในหมู่เพื่อนในระดับสูงเท่าใดก็มีความสามารถในการหยิ่งลึกทางสังคมสูงเท่านั้น เป็นหลักฐานที่ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาความสามารถในการหยิ่งลึกทางสังคมจะช่วยให้เด็กในวัยใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างเป็นที่ยอมรับในหมู่เพื่อนซึ่งทำให้เด็กเหล่านี้ไม่มีปัญหาในการปรับตัวเข้ากับสังคมในโรงเรียน ดังนั้นผู้ปกครองจึงควรให้ความสำคัญในการส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนาความสามารถในการหยิ่งลึกทางสังคมด้วยการสนับสนุนทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยทางตรง เช่นอบรมสั่งสอนให้เด็กเข้าใจว่าผู้อื่นก็มีความรู้สึกและความคิดเป็นของตนเอง และอาจจะแตกต่างไปจากความรู้สึกนึกคิดของเด็กได้ เด็กจึงควรรู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น พยายามเข้าใจเขาและให้การยอมรับตามสมควร เป็นการฝึกเด็กไม่ให้เอาแต่ใจตนเองแต่รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา ส่วนการสอนทางอ้อมอาจจะทำได้ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ให้เด็กได้มีโอกาสพบเห็นสภาพชีวิตและสังคมที่แตกต่างไปจากสภาพที่เด็กคุ้นเคย หรือใช้สถานการณ์ที่ปรากฏในสื่อมวลชน เช่น ข่าวโทรทัศน์ หรือหนังสือพิมพ์ เป็นตัวอย่างเพื่อชี้แนะให้เด็กเข้าใจเกี่ยวกับทัศนคติ ค่านิยม และวิถีชีวิตของคนอื่นที่แตกต่างไปจากของตัวเอง เพื่อให้เด็กมองโลกอย่างมีใจกว้างมากขึ้น ทำให้สามารถเข้าใจความรู้สึกและความคิดของผู้อื่น สามารถตอบสนองได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์และเป็นไปในทางสร้างสรรค์

3. จากการที่พบว่าการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาแบบรวมและที่เน้นการพัฒนาค่านิยมสังคมและค่านิยมจริยธรรมมีความสัมพันธ์กับความสามารถในการหยิ่งลึกทางสังคมของเด็กอย่างเด่นชัดโดยเฉพาะในกลุ่มมารดาที่เป็นแม่บ้าน จึงเป็นหลักฐานที่ชี้ให้เห็นความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูบุตรอย่างใกล้ชิดของแม่ การมีโอกาสให้ความสนใจและความเข้าใจต่อบุตร และมีความรู้ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กอย่างถูกต้อง (แม่บ้านกลุ่มที่เป็นแม่บ้านที่มีการศึกษาสูง) ซึ่งตรงตามแนวความคิดทางวิชาการปัจจุบันที่มุ่งให้ความสำคัญแก่ครอบครัวในการเป็นองค์กรหลักของการพัฒนาเด็ก (Home - based approach) จึงเป็นการชี้แนวทางให้บิดามารดาที่ปรารถนาจะให้บุตรมีการพัฒนาความสามารถในการหยิ่งลึกทางสังคมหรืออีกนัยหนึ่งมีความสามารถในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูบุตรด้วยตนเองอย่างใกล้ชิดและพยายามแสวงหาความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการอบรมเลี้ยงดู แทนการผลัดภาระ

ในเรื่องนี้ไปให้เป็นที่หน้าทีของสถาบันการศึกษาหรือองค์กรอื่น ๆ ในสังคม

4. จากการศึกษาผลการวิจัยในต่างประเทศหลายเรื่อง ได้แสดงให้เห็นว่าระดับความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมเป็นองค์ประกอบที่เอื้อต่อการพัฒนาระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม (Walker, 1980) และยังมีเอื้อต่อบุคคลทั้งในด้านการเรียนและด้านการคิดแก้ปัญหา (Keller, 1976 ; Shure and Spivack, 1978) ตลอดจนการมีพฤติกรรมที่เอื้อสังคม เช่น การช่วยเหลือผู้อื่น การให้ความร่วมมือและการเอื้อเฟื้อ (Ahammer and Murray, 1979 ; Froming et al., 1985 ; Iannotti, 1985) ดังนั้นในกรณีที่ครอบครัวของเด็กนักเรียนบางครอบครัวขาดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติต่อเด็กเพื่อส่งเสริมทักษะในการหยั่งลึกทางสังคม ซึ่งจากผลการวิจัย ทำให้ผู้วิจัยพุ่งเล็งไปที่กลุ่มเด็กที่มาจากครอบครัวซึ่งยังไม่พบว่า การอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาด้านต่าง ๆ และการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมที่ครอบครัวใช้จะมีความเกี่ยวข้องในการเสริมสร้างพัฒนาการด้านการหยั่งลึกทางสังคมของเด็กอย่างใดเลย เช่น กลุ่มบิดาและมารดาอายุุน้อย กลุ่มบิดาประกอบอาชีพต่าง ๆ กลุ่มเด็กที่เป็นบุตรคนแรกและคนที่สอง กลุ่มเด็กชาย เป็นต้น ในกรณีนี้ครอบครัวไม่สามารถให้การส่งเสริมได้อย่างเหมาะสม ทางโรงเรียนอาจช่วยส่งเสริมและพัฒนานักเรียนในความรับผิดชอบให้มีความสามารถทางด้านนี้ได้ด้วยการจัดเตรียมกิจกรรมประเภทการแสดงบทบาทสมมุติให้แก่เด็กนักเรียน ทั้งบทบาทที่ใกล้เคียงและตรงกันข้ามกับลักษณะเฉพาะตัวของนักเรียน และช่วยกันอภิปรายเกี่ยวกับบทบาทต่าง ๆ ที่แสดง เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทที่หลากหลาย และรู้จักการเอาใจเขามาใส่ใจเรา โกศล มีคุณ (โกศล มีคุณ 2524) ได้นำวิธีการในทำนองเดียวกันนี้ไปทดลองใช้ฝึกความสามารถในการสวมบทบาทให้แก่เด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ในจังหวัดราชบุรี ปรากฏว่านักเรียนในกลุ่มทดลองซึ่งได้รับการฝึกมีความสามารถในการสวมบทบาทสูงกว่านักเรียนในกลุ่มซึ่งไม่ได้ฝึกการสวมบทบาทอย่างเด่นชัด

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กฤตยา กฤษณาภาณี การศึกษาเปรียบเทียบสังคมประเพณีและบุคลิกภาพของบุตรที่บิดามารดา มีระดับการศึกษาต่างกัน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2513
- กวินทร์ ธรรมนุก การศึกษาเปรียบเทียบพัฒนาการทางการคิดโดยยึดตนเองเป็นศูนย์กลางของเด็กที่มีความแตกต่างในด้านกำพร้าเลี้ยงดู และการยอมรับของกลุ่มเพื่อน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2522
- โกศล มีคุณ การวิจัยเชิงทดลองฝึกอบรมการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม และทักษะในการสวมบทบาทของเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษา วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2524
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน นโยบายและแผนพัฒนาเด็กและเยาวชน 2522
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี 2524
- _____ รายงานการวิจัยประสิทธิภาพของโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี 2518
- คณะกรรมการเฉพาะกิจเรื่องการเลี้ยงดูและอบรม ประมวลผลงานวิจัยในประเทศไทยเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กไทย โครงการพัฒนาสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี 2526
- จรรยา สุวรรณทัต และคณะ แบบฉบับการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่กำลังเปลี่ยนแปลงของครอบครัวรายได้น้อยที่อยู่ในตัวเมือง รายงานการวิจัยฉบับที่ 24 สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2524
- _____ ทัศนคติของปู่ย่าตายายและบิดามารดาที่มีต่อกันในเรื่องการอบรมเลี้ยงดูเด็กและผลที่มีต่อลักษณะพฤติกรรมบางประการของเด็ก รายงานการวิจัยฉบับที่ 33 สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2529
- จรรยา สุวรรณทัต และวันเพ็ญ พิศาลพงศ์ เกณฑ์ในการพัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน เอกสารพิเศษ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ ร่วมกับกรมพัฒนาชุมชนและองค์การเงินทุนสงเคราะห์เด็กแห่งสหประชาชาติ 2525

จิราภรณ์ หุ่นตระกูล การทดลองใช้บทบาทสมมุติที่มีต่อการพัฒนาการปรับตัวด้านสัมพันธภาพกับเพื่อนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดเสมียนนารี ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2528

ดวงเดือน พันธุมนาวิน ครูกับการปลูกฝังจริยธรรมแก่นักเรียน จุลสารฉบับที่ 4 สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2526

_____ ตำราจิตวิทยาเบื้องต้น เล่มที่ 1 สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2520

_____ ปัจจัยทางจิตสังคมกับความล้มเหลวภาษาไทย รายงานการวิจัยฉบับที่ 23 สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2521

_____ พฤติกรรมศาสตร์ เล่มที่ 2 จิตวิทยาจริยธรรมและจิตวิทยาภาษา กรุงเทพฯ บริษัท สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด 2524

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจฉินึก จริยธรรมของเยาวชนไทย รายงานการวิจัย ฉบับที่ 21 สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2520

ดวงเดือน ศาสตร์ภักดิ์ อิทธิพลของชุมชนที่มีต่อการพัฒนาการทางสติปัญญา ด้านเหตุผลและความสามารถในการเข้าใจบุคคลอื่น รายงานการวิจัยฉบับที่ 2 ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2522

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ ปัจจัยทางจิตวิทยาในเวทีเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กของมารดาไทย รายงานการวิจัยฉบับที่ 32 สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2528

เดือนจิตต์ จิตต์อารี การคบเพื่อนของนิสิตหญิงมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2520

ทิพวรรณ กิตติวิบูลย์ การอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กก่อนวัยเรียนในกรุงเทพมหานคร ปรินญาณิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2522

บุญยิ่ง เจริญยิ่ง ความสัมพันธ์ทางสังคมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่หนึ่ง โรงเรียนบ้านพรานเหมือนจังหวัดอุดรธานี และโรงเรียนบ้านอุเม็ง จังหวัดเชียงใหม่ รายงานการวิจัยฉบับที่ 8 สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก 2509

- ประสิทธิ์ บัวคลี่ การศึกษาเปรียบเทียบความวิตกกังวล ความเกรงใจ และความคิดสร้างสรรค์
ของนักเรียนไทยในต่างจังหวัด นักเรียนไทยในกรุงเทพฯ และนักเรียนนานาชาติ
ปริญญาพันธการศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสามมิตร 2514
- ประเสริฐ แยมกลิ่นฟุ้ง "โครงสร้างสังคมกับความมั่นคงของประเทศ" วารสารสังคมศาสตร์
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 4 : 13 - 17 พฤษภาคม 2509
- มัชฌิ์ มุมนาค การศึกษาเปรียบเทียบสังคมประเพณีของบิดามารดากับบุคลิกภาพของเด็กในจังหวัด
พระนครศรีอยุธยาและต่างจังหวัด แผนกจิตวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2514
- มูลนิธิสงเคราะห์เด็กของสภากาชาดไทย พัฒนาคน - พัฒนาชาติ สำนักพิมพ์กรุงเทพเวชสาร
กรุงเทพฯ 2528
- รัตนา ยัญทิพย์ ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูพฤติกรรมครอบครัวของบุคคลและการ
ปรับตัวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปริญญาพันธการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนคริน-
ทรวิโรฒ ประสามมิตร 2522
- ลลิตาวัลย์ พรศรีสมุทร และวิลาสลักษณ์ ชวัลลสี ครอบครัวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมทางจิตใจ
ของไทย รายงานการวิจัยฉบับที่ 25 สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสามมิตร 2524
- วันเพ็ญ พิศาลพงศ์ และคณะ การศึกษาเปรียบเทียบวิธีการอบรมเลี้ยงดู พัฒนาการทางร่างกาย
และความพร้อมทางการเรียนของเด็กก่อนวัยเรียนในกรุงเทพฯและต่างจังหวัด สถาบันวิจัย
พฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสามมิตร (อยู่ในระหว่างการพิมพ์เผยแพร่)
การศึกษาวิธีการอบรมเลี้ยงดู พัฒนาการทางร่างกาย และความพร้อมทางการเรียน
ของเด็กก่อนวัยเรียนในกรุงเทพฯ รายงานการวิจัยฉบับที่ 29 สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสามมิตร 2526
- วิรุพท ขวัญโชติ ความเกรงใจในคนไทย รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสามมิตร 2515
- สมบูรณ์ จำจิจิต ความคิดเห็นในการคบเพื่อนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสามเสน
วิทยาลัย ปีการศึกษา 2514 วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2514

สมาน กำเนิด การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ที่มีต่อการปรับตัวของเด็ก วิทยานิพนธ์การศึกษา
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2520

สุพรรณา เศษาคิววงศ์ ณ ออยุธยา จิตวิทยาสมัคร กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์บรรณกิจ 2526

- Ahammer, I.M. and Murray, J.P. Kindness in the kindergarten : The relative influence altruism. International Journal of Behavioral Development, 1979, 2, 133 - 157.
- Barnett, M.A., King, L.M., Howard, J.A., and Dino, G.A. Empathy in young children : Relation to parents' empathy, affection, and emphasis on the feelings' of others. Developmental Psychology, 1980, 16(3), 243-244.
- Buckley, N., Siegel, L.S., and Ness, S. Egocentrism, empathy and altruism behavior in young children. Developmental Psychology, 1979, 15, 329-330.
- Byrne, D.F. The development of role-taking in adolescence. Dissertation Abstract International, 1974, 34(11), 5647-8.
- Cicirelli, V.G. The effect of sibling relationship on concept learning of children taught by child-teachers. Child Development, 1972, 43, 282-287.
- De Bono, E. Serious fun. Interlego A/S, Denmark, 1980.
- Deutsch, F. Observational and sociometric measures of peer popularity and their relationship to egocentric communication in female preschoolers. Developmental Psychology, 1974, 10(5), 745-747.
- Feffer, M.H. The cognitive implications of role-taking behavior. Journal of Personality, 1959, 27, 152-168.
- Feffer, M.H., and Gourevitch, V. Cognitive aspects of role taking in children. Journal of Personality, 1960, 28, 383-396.
- Flavell, J.H., Fry, C., Wright, J., and Jarvis, P. The development of role-taking and communication skills in children. New York : John Wiley, 1968.
- Froming, W.J., Allen, L. and Jensen, R. Altruism, role-taking and self-awareness : The acquisition of norms governing altruistic behavior.

Child Development, 1985, 56, 1223-1228

Grain, W.G. Theories of Development Concepts and Application.

Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice-Hall, Inc. 1980.

Hollos, M. and Cowan, P. Social isolation and cognitive development :

Logical operations and role-taking abilities in three Norwegian social settings. Child Development, 1973, 44, 630-641.

Iannotti, R.J. The effect of role-taking experiences on role-taking empathy, altruism and aggression. Developmental Psychology, 1978, 14, 119-124.

Iannotti, R.J. Naturalistic and structured assessment of prosocial behavior in preschool children : The influence of empathy and perspective taking. Developmental Psychology, 1985, 21(1), 46-55.

Keller, M. Development of role-taking ability : Social antecedents and consequences for school success. Human Development, 19, 1976, 120-132.

Kohlberg, L. Stage and sequence : The cognitive-development approach to socialization. In D. Goslin (Ed.), Handbook of socialization theory and research. Chicago : Rand McNally, 1969. pp. 347-480.

Kohlberg, L. Moral stages and moralization : The cognitive-developmental approach. In T. Lickona (Ed.), Moral development and behavior : Theory, research and social issues. New York : Holt, Rinehart, & Winston, 1976, pp. 31-53.

Kuhn, P. Short - term longitudinal evidence for the sequence of Kohlberg's early stage of moral judgement. Developmental Psychology, 1976, 12, 162-166.

Lake, T. Relationships. London : Roxby Press Limited, 1981.

Leming, J.S. Curricular effectiveness in moral values education : A review of research. Journal of Moral Education, 1981, 10(3), 147-164.

Marantz, S. and Mansfield, A. Maternal employment and the development of

- sex-role stereotyping in five to eleven-year-old girls. Child Development, 1977, 48, 668-673.
- Mead, G.H. Mind, self and society. Chicago : University of Chicago Press, 1934
- Opper, S. Intellectual development in Thai children. Doctoral dissertation, Cornell University, 1971.
- Phillips, H.P. Thai peasant personality. Berkeley : University of California Press, 1966.
- Phillips, J.L. Piaget's theory : A primer. San Francisco : W.H. Freeman and Company, 1981.
- Rogers, E.M. Modernization among peasants. New York : Holt, Rinehart, & Winston, 1969.
- Rothenberg, B. Children's social sensitivity and the relationship to interpersonal competence, intrapersonal comfort and intellectual level. Developmental Psychology, 1970, 2, 335-350.
- Rubin, K.H. Relationship between egocentric communication and popularity among peers. Developmental Psychology, 1972, 7(3) : 364.
- Selman, R.L. Taking another's perspective : Role-taking development of moral judgement in children. Child Development, 1971, 42(1), 79-91(a).
- Selman, R.L. The growth of interpersonal understanding : Developmental and clinical analysis. New York : Academic Press, 1980.
- Selman, R.L. Assessing interpersonal understanding : An interview and scoring manual in five part constructed by the Harvard - Judge Baker Social Reasoning Project. Harvard - judge Baker Social Reasoning Project, 1979.
- Selman, R.L. and Byrne, D.F. A structural - developmental analysis of levels of role taking in middle childhood. Child Development, 1974, 45(2), 803-806.
- Selman, R.L. and Damon, W. The necessity (but insufficiency) of social

- perspective taking for conceptions of justice at three early levels. In D.J. DePalma and J.M. Foley (Eds.), Moral development : Current theory and research. New Jersey : Lawrence Erlbaum Associates, 1975, pp. 57-74.
- Shantz, C.U. The development of social cognition. In E.M. Hetherington (Ed.), Review of child development research, Vol. 5 Chicago : University of Chicago Press, 1975, pp. 257-323.
- Shure, M.B. and Spivack, G. Problem-solving techniques in childrearing. Washington, D.C. : Jossey-Bass Publishers Co., 1978.
- Staub, E. The use of role playing and induction in children's learning of helping and sharing behavior. Child Development, 1971, 42, 805-816.
- Staub, E. To rear a prosocial child : Reasoning, learning by doing, and learning by teaching others. In D.J. DePalma and J.M. Foley (Eds.), Moral development : Current theory and research. New Jersey : Lawrence Erlbaum Associates, 1975, pp. 113-135.
- Turnure, C. Cognitive development and role-taking ability in boys and girls from 7 to 12. Developmental Psychology, 1975, 11(2), 202-209.
- Walker, L.J. Cognitive and perspective-taking prerequisites for moral development. Child Development, 1980, 51, 131-139.
- Walsh, H.M. Introducing the young child to the social world. New York : Macmillan Publishing Co., Inc., 1980.
- West, H. Early peer-group interaction and role-taking skills : An investigation of Israeli children. Child Development, 1974, 45(4), 1118 - 1121.

ภาคผนวก ก.

แบบสอบถามบิดามารดาและแบบวัดสำหรับเด็ก

คำชี้แจง

เรียน ท่านผู้ปกครองที่มีชื่อ

ด้วยสถาบันวิจัยพฤกษศาสตร์ ซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งในมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร มีความประสงค์จะทำการศึกษาวิจัย เพื่อศึกษาความสามารถในการเข้าใจผู้อื่นของเด็ก ในกรณีทางผู้วิจัยจำเป็นต้องมีข้อมูลบางประการจากผู้ปกครอง เพื่อประกอบกับข้อมูลที่ได้จากเด็ก จึงใคร่ขอความกรุณาจากท่านได้โปรดตอบแบบสอบถามที่แนบมาด้วยนี้ตามความเป็นจริง และขอรับรองว่าข้อความใด ๆ ที่ท่านกรอกลงไปนี้จะถือเป็นความลับและใช้เพื่อประโยชน์ในการวิจัยเพียงอย่างเดียว

ขอขอบพระคุณอย่างยิ่งในความร่วมมือของท่านครั้งนี้

สถาบันวิจัยพฤกษศาสตร์

23 กุมภาพันธ์ 2527

แบบสอบถามลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของครอบครัว

คำแนะนำในการตอบ

ก. โปรดกาเครื่องหมาย ✓ ลงใน ที่กำหนดให้

ข. โปรดเติมข้อความสั้น ๆ ที่ให้ความสมบูรณ์ลงในช่องว่างที่เว้นไว้ให้

1. ผู้ตอบเป็นบิดามารดาหรือผู้ปกครองของ
ค.ช./ค.ญ. นามสกุล..... ชั้น ป.4/.....
2. วันเดือนปีเกิดของเด็ก
3. ผู้ตอบแบบสอบถามนี้เกี่ยวข้องกับเด็กคือ
 เป็นบิดา
 เป็นมารดา
 เป็นญาติผู้ใหญ่ (โปรดระบุความเกี่ยวข้องกับเด็ก)
4. ปัจจุบันใครเป็นผู้อบรมเลี้ยงดูเด็กคนนี้มากที่สุด
 บิดา
 มารดา
 บิดาและมารดามีบทบาทเท่ากัน
 ญาติผู้ใหญ่
 อื่น ๆ (โปรดระบุ)
5. ปัจจุบันบิดาอายุ ปี มารดาอายุ ปี
6. อาชีพของบิดา
 รับราชการหรือทำงานรัฐวิสาหกิจ
 ทำงานกับบริษัทห้างร้านหรือธุรกิจเอกชน
 ประกอบธุรกิจส่วนตัว
 อื่น ๆ (โปรดระบุ)

7. อาชีพของมารดา

- รับราชการหรือทำงานรัฐวิสาหกิจ
- ทำงานกับบริษัทห้างร้านหรือธุรกิจเอกชน
- ประกอบธุรกิจส่วนตัว
- ไม่ได้ประกอบอาชีพใด ๆ (เป็นแม่บ้านอย่างเดียว)

8. รายได้ประจำเดือนของครอบครัว บาท

9. จำนวนบุตรในครอบครัว คน

10. เด็กคนนี้เป็นบุตรคนที่

11. ในบ้านที่เด็กอาศัยอยู่มีสมาชิกอยู่ร่วมกันทั้งหมด คน

และมีความเกี่ยวข้องกับเด็กคือเป็น (โปรดทำเครื่องหมาย - ในกรณีที่ไม่มีบุคคลดังกล่าวอยู่)

- ก. บิดาของเด็ก คน
- ข. มารดาของเด็ก คน
- ค. ปู่ ย่า ตา ยาย ของเด็กรวม คน
- ง. ญาติอื่น ๆ คน
- จ. พี่และน้องของเด็กรวม คน
- ฉ. ผู้ขออาศัยที่ไม่ใช่ญาติ คน
- ช. คนรับใช้ คน
- ซ. คนอื่น ๆ (ถ้ามี) โปรดระบุ คน

แบบสอบถามการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมที่ครอบครัวให้แก่เด็ก

คำแนะนำในการตอบ

โปรดอ่านข้อความที่ให้ไว้ที่ละข้อ เมื่อเข้าใจเนื้อความแล้วจึงเลือกตอบจากคำตอบที่ให้ไว้ซึ่งมี 5 ตัวเลือกด้วยกันคือ "จริงที่สุด" "ค่อนข้างจริง" "ไม่แน่ใจ" "ค่อนข้างไม่จริง" "ไม่จริงเลย" โดยทำเครื่องหมาย ✓ (ช็คถูก) ลงในช่องที่กำหนดให้เพียงคำตอบเดียวในแต่ละข้อ กรุณาตอบให้ครบทุกข้อจะเป็นพระคุณอย่างยิ่ง

1. ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นเรื่องจำเป็นที่จะต้องพาเด็กไปทัศนศึกษาบ้างตามโอกาสอันควร

จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริงเลย
------------	--------------	----------	-----------------	------------

2. เด็กควรจะใช้เวลาศึกษาแต่หนังสือเรียนที่ทางโรงเรียนกำหนดเท่านั้น

จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริงเลย
------------	--------------	----------	-----------------	------------

3. ข้าพเจ้าชอบเล่าประสบการณ์ชีวิตของตนเองและของบุคคลที่ข้าพเจ้ารู้จักให้ลูกฟังบ่อย ๆ

จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริงเลย
------------	--------------	----------	-----------------	------------

4. เป็นเรื่องจำเป็นที่จะต้องช่วยให้ลูกได้พบเห็นการดำเนินชีวิตของบุคคลในครอบครัวที่มีความเป็นอยู่แตกต่างกันออกไป

จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริงเลย
------------	--------------	----------	-----------------	------------

5. ถ้าทราบว่ามีการโทรทัศนหรือรายการวิทยุที่จัดสำหรับเด็กโดยเฉพาะ ข้าพเจ้าจะสนับสนุนให้ลูกเข้าชมหรือฟังรายการนั้น ๆ เสมอ
จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริงเลย
6. ข้าพเจ้ามักหาเวลานั่งชมโทรทัศน์กับลูกและเปิดโอกาสให้ลูกได้ซักถามหรือแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับรายการที่น่าสนใจต่าง ๆ
จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริงเลย
7. ข้าพเจ้าชอบชักชวนให้ลูกชมภาพยนตร์หรือโทรทัศน์ภาคข่าวและสารคดี เพราะจะทำให้ลูกหูตากว้าง
จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริงเลย
8. ชีวิตในชนบทเป็นชีวิตที่เรียบง่าย ไม่น่าสนใจ เด็กจะไม่ได้ความรู้อะไรถ้าไปเที่ยวชนบท
จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริงเลย
9. ข้าพเจ้าไม่ชอบให้ลูกไปคบหาสมาคมกับเด็กลูกเพื่อนบ้านใกล้เคียง
จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริงเลย
10. การพาลูกไปเที่ยวชมสถานที่ต่าง ๆ และชมสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ เป็นสิ่งที่หาโอกาสทำได้ยากสำหรับครอบครัวของเรา
จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริงเลย

11. บ่อยครั้งที่ข้าพเจ้าชักชวนลูกให้แบ่งปันขนมให้เด็กอื่น ๆ
จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริงเลย
12. ข้าพเจ้าจะชมเชยลูกทุกครั้ง เมื่อเห็นเขาทำตัวเข้ากับเพื่อนได้ดี
จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริงเลย
13. ข้าพเจ้าเห็นได้ว่าการเล่นที่เด็กต้องเล่นร่วมกับผู้อื่นจะช่วยให้เด็กไม่เอาแต่ใจตนเอง
จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริงเลย
14. การปล่อยให้ลูกเผชิญกับความยากลำบากบ้าง จะทำให้เขาเข้าใจความทุกข์ยากของผู้อื่นได้ดีขึ้น
จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริงเลย
15. การสอนให้เด็กในวัย 9 - 10 ขวบ รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา เป็นเรื่องที่ไม่น่าจะเป็นไปได้
จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริงเลย
16. เมื่อเห็นลูกกำลังทะเลาะวิวาทกับเด็กอื่น ข้าพเจ้าจะฟังความจากลูกของข้าพเจ้าเท่านั้น
จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริงเลย
17. ข้าพเจ้าคุยกับลูกเกี่ยวกับเรื่องราวในหนังสือพิมพ์รายวันเสมอ
จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริงเลย

18. ข้าพเจ้านับสนุนให้ลูกเข้าร่วมทำกิจกรรมนอกเวลาเรียนกับเด็กอื่น ๆ เช่น การเล่นกีฬา เป็นทีม หรือเล่นละคร เป็นต้น

จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริงเลย
------------	--------------	----------	-----------------	------------

19. ข้าพเจ้าสอนให้ลูกรู้จักฟังเหตุผลหรือความต้องการของผู้อื่นก่อนตัดสินใจกระทำอย่างหนึ่ง อย่างใดต่อผู้อื่นเสมอ

จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริงเลย
------------	--------------	----------	-----------------	------------

20. เด็กจะเรียนรู้ได้เองโดยพ่อแม่ไม่ต้องสอนว่าผู้อื่นก็มีความรู้สึก คีใจ เสียใจ ชอบ ไม่ชอบ เช่นเดียวกับตัวเรา

จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริงเลย
------------	--------------	----------	-----------------	------------

ขอขอบคุณที่ได้กรุณาใช้เวลาตอบคำถามด้วยความตั้งใจมาโดยตลอด

คณะผู้วิจัย

แบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดูบุตร

สำหรับรายละเอียดของแบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดูบุตร อยู่ในโครงการวิจัยย่อยที่ 1 เรื่อง "การศึกษาวิธีการอบรมเลี้ยงดู พัฒนาการทางด้านร่างกาย และความพร้อมทางด้านการศึกษาของ เด็กก๊อววัยเรียนในกรุงเทพฯ" โดย วันเพ็ญ พิศาลพงศ์ และคณะ (วันเพ็ญ พิศาลพงศ์ และคณะ 2526)

แบบวัดความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคม

หมายเลขรหัส

ชื่อ นามสกุล ชั้น ป.4/.....

คำชี้แจง

(ผู้วิจัยอ่านและอธิบายให้เด็กฟัง)

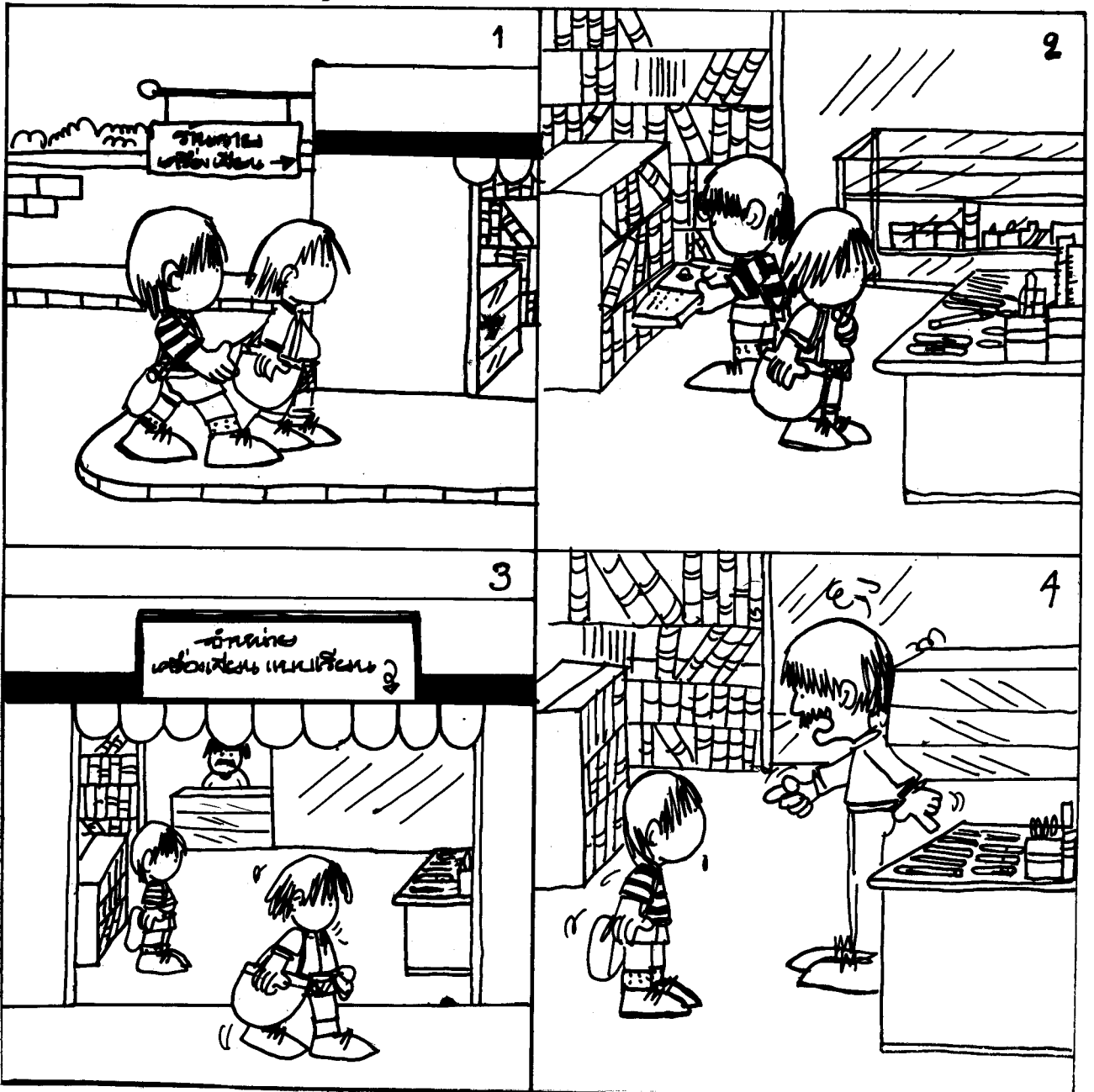
เรื่องราวต่อไปนี้ เป็นเหตุการณ์ที่สมมุติขึ้น โดยจะให้หนูเป็นคนสำคัญ (ตัวเอก) ในเรื่อง
ขอให้หนูตั้งใจฟัง พร้อมกับดูภาพประกอบเรื่อง และติดตามไปตลอดเวลาคลายกับหนูกำลัง อยู่ในเหตุการณ์
นั้นจริง ๆ เมื่อจบแต่ละเรื่อง ขอให้หนูตอบคำถามตามความรู้สึกนึกคิดของหนูเอง ขอให้หนูพยายามตอบ
คำถามแต่ละข้ออย่างดีที่สุด (ถ้าตอบไม่ได้จริง ๆ ให้ใส่ว่า "ตอบไม่ได้")

เหตุการณ์ที่จะเล่าให้ฟังมีทั้งหมด 5 เรื่อง เป็นเรื่องที่น่าสนใจไม่ซ้ำกัน หนูพร้อมที่จะฟัง
หรือยัง ถ้าพร้อมแล้วเราจะเริ่มละนะ

เรื่องที่ 1

หนูกับเพื่อนคนหนึ่งชวนกันไปเดินดูของในร้านขายเครื่องเขียนและแบ็บเรียนแห่งหนึ่ง เพื่อนเข้าไปเลือกคุปปากกาที่สวยงามราคาแพง และหยิบเอามาลองเห็นบกระเป๋าสีลือๆ ขณะที่หนูกำลังเดินไปดูแผ่นหนังสืออ่านเล่นที่อยู่ใกล้ ๆ นั้นเอง เมื่อหนูหันมาคุอีกครั้งก็ต้องประหลาดใจอย่างยิ่งที่เห็นเพื่อนเดินออกจากร้านไปโดยมีปากกาคำนั้นเห็นที่กระเป๋าสีลืออยู่

ขณะที่หนูกำลังยืนมองดูโดยไม่รู้อะไรจะทำอย่างไรดี เจ้าของร้านก็เดินเข้ามาหาและขอร้องให้หนูบอกชื่อเด็กที่เพิ่งเดินออกไปจากร้าน เพราะเขาเห็นว่าเด็กคนนั้นเดินเข้ามาในร้านกับหนู และแน่ใจว่าได้ขโมยปากกาไปจากร้าน เจ้าของร้านยังขู่ว่าถ้าหนูไม่ยอมบอกชื่อเด็กคนนั้น เขาจะแจ้งตำรวจและตัวหนูเองก็จะต้องมีความผิดด้วย

ขอให้หนูตอบคำถามต่อไปนี้

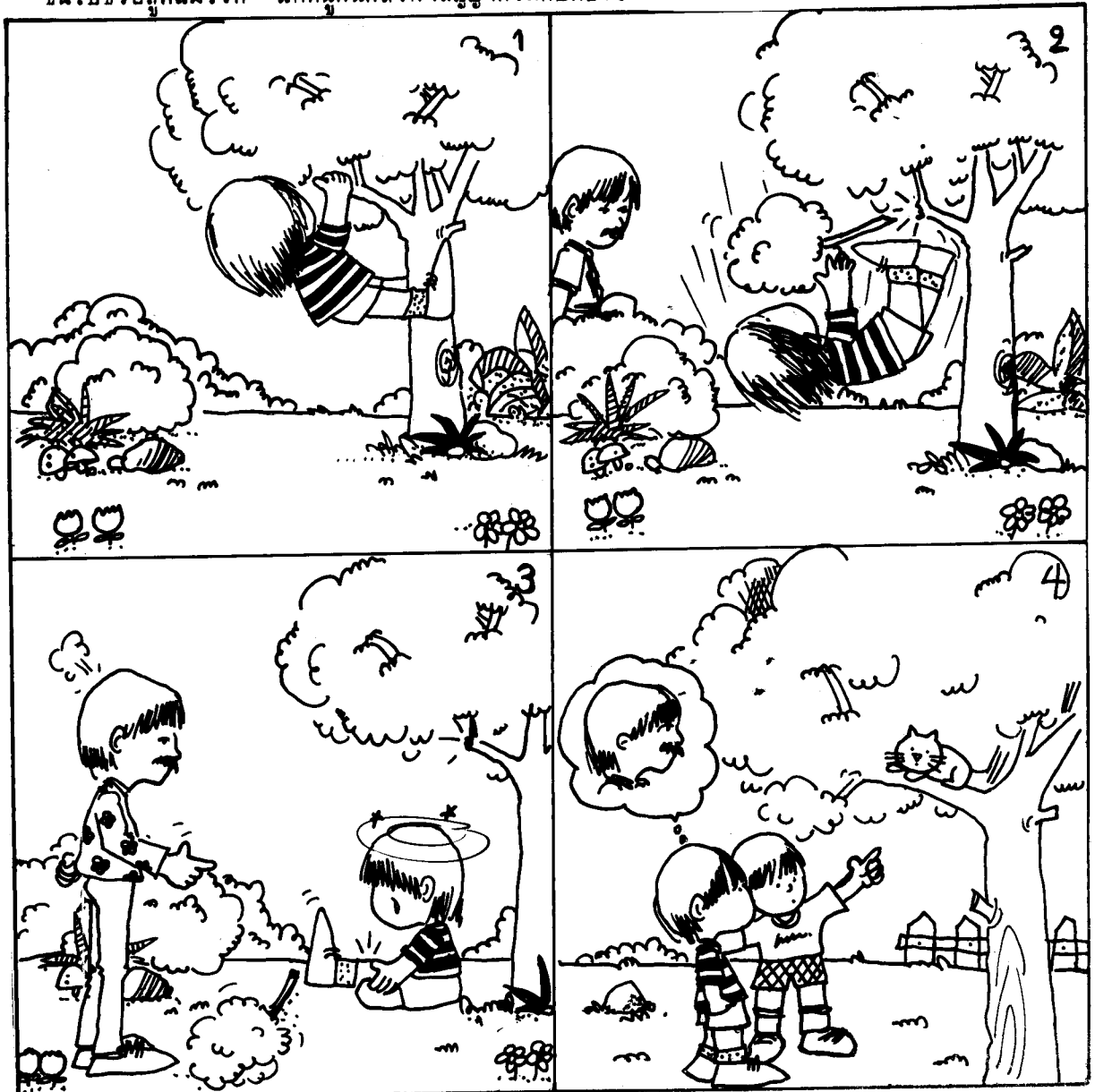
1. หนูคิดว่าเจ้าของร้านรู้สึกอย่างไรต่อหนูในขณะนั้น
ตอบ
 ทำไมเจ้าของร้านจึงรู้สึกเช่นนั้น
ตอบ
2. หนูรู้สึกอย่างไรต่อเจ้าของร้าน
ตอบ
 ทำไมจึงรู้สึกเช่นนั้น
ตอบ
3. หนูคิดว่าเพื่อนจะรู้สึกอย่างไร ถ้ารู้ว่าหนูเป็นคนบอกชื่อของเขแก่เจ้าของร้าน
ตอบ
4. หนูคิดว่าเพื่อนจะเข้าใจถึงความจำเป็นของหนูหรือไม่ ถ้ารู้ว่าหนูเป็นคนบอกชื่อแก่เจ้าของร้าน
เลือกตอบ เข้าใจ
อย่างหนึ่งอย่างใด ไม่เข้าใจ
 ทำไมหนูจึงคิดเช่นนั้น
ตอบ
5. ถ้าหากหนูมีโอกาสได้พูดคุยจริงจังกับเจ้าของร้าน หนูคิดว่า จะทำความเข้าใจกันได้หรือไม่
เลือกตอบ ได้ จะตกลงกันว่าอย่างไร
อย่างหนึ่งอย่างใด
 ไม่ได้ เพราะอะไร

6. หนูคิดว่าหากเพื่อนคนอื่น ๆ ตกอยู่ในสภาพเช่นเดียวกับหนูเขาจะทำอย่างไร
ตอบ
7. ในกรณีเช่นนี้หนูควรจะทำอย่างไรจึงจะเหมาะสมในสายตาของคนอื่น ๆ ทั่วไปในสังคม
ตอบ
8. ถ้าพิจารณาความกฎเกณฑ์อันดีงามของสังคม หนูควรจะทำอย่างไร ในกรณีเช่นนี้จึงจะเป็น
 การถูกต้อง
ตอบ

เรื่องที่ 2

หนูเป็นคนชอบปีนป่ายต้นไม้มาก และนับได้ว่าเป็นเด็กที่ขึ้นต้นไม้เก่งที่สุดในละแวกบ้าน
 เคียวกัน วันหนึ่งขณะที่หนูกำลังไต่ลงมาจกต้นไม้ใหญ่ต้นหนึ่ง หนูเกิดเหยียบกิ่งไม้หักจึงตกลงมา
 สู่พื้นดิน โชคดีที่กิ่งไม้นั้นเป็นกิ่งที่อยู่ต่ำ ๆ หนูจึงไม่ได้รับบาดเจ็บ บังเอิญพ่อของหนูเดินมาพบ
 เข้าพอดี หนูสังเกตเห็นพ่อมีสีหน้าไม่สบายใจ พ่อได้ซักเเคอนถึงอันตรายและให้หนูสัญญาว่าจะ
 ไม่ปีนต้นไม้อีก หนูก็ให้สัญญากับพ่อ

วันต่อมาขณะที่หนูกับเพื่อน 2 - 3 คนกำลังเเคนเล่นอยู่ก็บังเอิญพบแคงซึ่งเป็นเพื่อนของหนู
 อีกคนหนึ่ง แคงชี้ให้ดูลูกแมวตัวเล็กน่ารักของเขาที่ไต่ขึ้นไปบนต้นไม้แล้วค้างอยู่ลงมาไม่ได้ จะต้อง
 มีคนขึ้นไปช่วย มิฉะนั้นมันคงจะตกลงมาได้รับบาดเจ็บ หนูเป็นคนเดียวในหมู่เพื่อนที่สามารถจะปีน
 ขึ้นไปช่วยลูกแมวได้ แต่หนูก็นึกถึงคำสัญญาที่ให้กับพ่อไว้

ขอให้หนูตอบคำถามต่อไปนี้

1. หนูคิดว่าแคงรู้สึกอย่างไรต่อลูกแมวของเขา
ตอบ
2. แคงจะรู้หรือไม่ว่าทำไมหนูไม่กล้าตัดสินใจปีนต้นไม้ขึ้นไปช่วยลูกแมว
เลือกตอบ รู้ ทำไมจึงรู้
อย่างหนึ่งอย่างใด ไม่รู้ เพราะอะไรจึงไม่รู้

3. หนูคิดว่าพ่อจะรู้สึกอย่างไร ถ้ารู้ว่าหนูปีนต้นไม้อีก
ตอบ
4. หนูคิดว่าพ่อจะเข้าใจความรู้สึกของหนูหรือไม่ว่าทำไมหนูจึงต้องปีนต้นไม้อีก
เลือกตอบ พ่อจะเข้าใจ
อย่างหนึ่งอย่างใด พ่อจะไม่เข้าใจ
 ทำไมหนูจึงคิดเช่นนั้น
ตอบ
5. หนูคิดว่าถ้าเพื่อนคนอื่นมาอยู่ในสภาพเช่นเดียวกับหนูเขาจะทำอย่างไร
ตอบ
6. ถ้าหนูมีโอกาสได้ปรึกษากับพ่อถึงเหตุการณ์นี้ จะทำความเข้าใจกันได้หรือไม่
เลือกตอบ ได้ ตกลงกันอย่างไร
อย่างหนึ่งอย่างใด ไม่ได้ เพราะอะไร

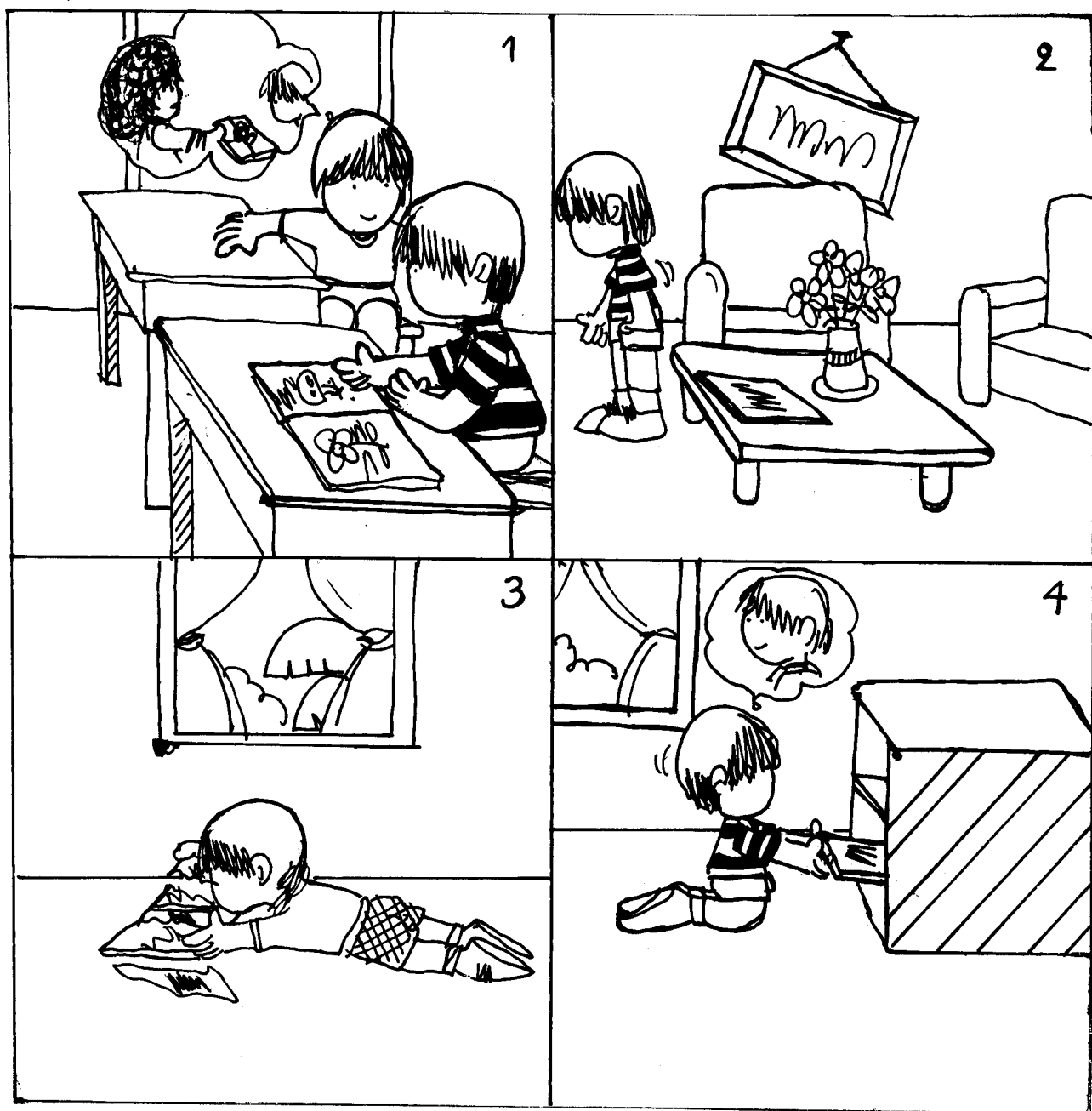
7. หนูคิดว่าถ้าเป็นคนอื่น ๆ ทั่วไปในสังคม เมื่ออยู่ในเหตุการณ์เช่นเดียวกันนี้เขาจะทำอย่างไร
ตอบ

8. ในเหตุการณ์เช่นนี้หนูคิดว่าควรจะทำอย่างไรคนอื่น ๆ ทั่วไปในสังคมจึงจะยอมรับว่าหนู
กระทำสิ่งที่ถูกต้อง
ตอบ

เรื่องที่ 3

เพื่อนของหนูไต้รับของขวัญวันเกิดจากแม่เป็นสมุดภาพซึ่งข้างในมีภาพต่าง ๆ สวยงามมาก หนูชอบสมุดภาพเล่มนั้นมากจึงขอยืมมาดูที่บ้าน

เมื่อถึงบ้านหนูวางสมุดภาพไว้บนโต๊ะรับแขก ขณะที่หนูกำลังทานขนมอยู่ในครัว น้องซึ่งยังเล็กอยู่ได้แอบเข้ามาเปิดสมุดภาพเล่มนั้นดู แต่น้องเปิดไม่เป็นจึงทำให้สมุดภาพยับและบางหน้ามีรอยขาด หนูตกใจมากเมื่อเห็น แต่คิดว่าน้องยังเล็กเกินไปคงไม่รู้อะไร หนูเก็บสมุดภาพเล่มนั้นไว้หลายวันกว่าจะนำไปคืนเพื่อน

ขอให้หนูตอบคำถามต่อไปนี้

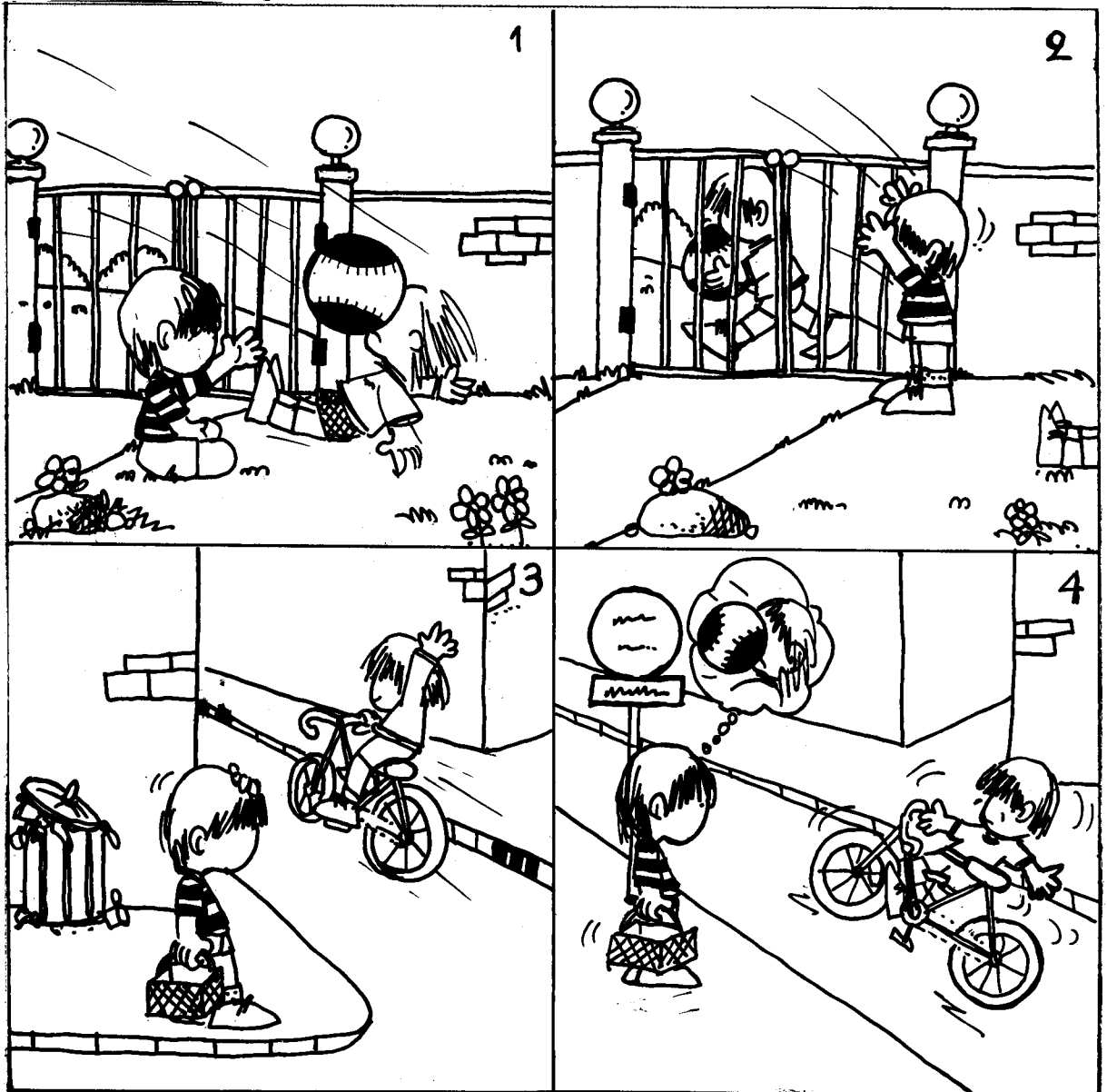
1. หนูคิดอย่างไรจึงเอาสมุดภาพไปคืนเพื่อนซ้า
ตอบ
2. เพื่อนจะคิดอย่างไรที่หนูไม่เอาสมุดภาพไปคืนเขาสักที
ตอบ
3. หากหนูเอาสมุดภาพไปคืนเพื่อน เขาจะคิดอย่างไรต่อหนูเมื่อพบว่าสมุดภาพนั้นยับและมีรอยชาก
ตอบ
4. เพื่อนจะรู้ไหมว่าหนูรู้สึกอย่างไรที่เอาสมุดภาพซ้ารุกไปคืนเขา
เลือกตอบ รู้ เขาคิดว่าหนูรู้สึกอย่างไร
อย่างหนึ่งอย่างใด ไม่รู้ เพราะอะไรจึงไม่รู้

5. หนูและเพื่อนควรจะทำอย่างไรในเรื่องที่เกิดขึ้น
ตอบ
6. ถ้าเป็นเพื่อนคนอื่นมิใช่หนู หนูคิดว่าเขาจะทำอย่างไรเมื่อของที่ยืมเพื่อนไปเกิดซ้ารุกเสียหาย
ตอบ
7. หนูคิดว่าคนส่วนใหญ่ในสังคมควรทำอย่างไร ถ้าตกอยู่ในสภาพเดียวกับหนู
ตอบ
8. หนูควรจะทำอย่างไรในเรื่องนี้จึงจะถูกตองตามกฎหมายอันดีงามของสังคม
ตอบ

เรื่องที่ 4

ในวันหยุดเรียน ขณะที่หนูและเพื่อนสนิทซึ่งมาหาถึงบ้านกำลังนั่งคุยกันอยู่ที่สนามหน้าบ้าน ก็มีลูกบอลลูกหนึ่งปลิว เขี่ยศีรษะหนูไปถูกเพื่อนที่หน้าอย่างแรงจน เลือกท่าเหวี่ยง หนูรีบมองหาเจ้าของลูกบอลทันที พบว่าเป็นลูกบอลของ เด็กผู้ชายที่อยู่บ้านใกล้เคียง และเจ้าของ ไทมายืนชอลูกบอลอยู่ที่หน้าประตูบ้านด้วย เมื่อหนูโยนลูกบอลกลับคืนไปให้เขา เขาก็รีบและวิ่งจากไปทันทีโดยไม่กล่าวขอโทษหรือแม้แต่ขอบคุณ เพื่อนของหนูโกรธเด็กคนนั้นมากแต่ไม่รู้จะทำอย่างไรกับเขา หนูรีบพาเพื่อน เขาไปพยาบาลในมาน

สองวันถัดมาขณะที่หนูกำลัง เดินไปซื้อของที่ร้านปากซอย ก็พบ เด็กคนนั้นอีก เขาขี่จักรยานผ่านไปแต่ท้ายเหตุใดไม่ปรากฏจักรยาน เกิดล้มลง เขาตกจากจักรยานลง ไปนอนที่พื้นและพยายามจะลุกขึ้นแต่ลุกไม่ได้ หนูเหมือนว่าเท้าของ เขาจะเสเพลง และในขณะนั้นไม่มีใครผ่านมาแถวนั้นเลย

ขอให้หนูตอบคำถามต่อไปนี้

1. หนูคิดว่าเด็กคนนั้นรู้สึกอย่างไร เมื่อเห็นหนูนอนอยู่แถวนั้น

ตอบ

2. หนูรู้สึกอย่างไร เมื่อเห็นเด็กคนนั้นตกจักรยานและได้รับบาดเจ็บ

ตอบ

ทำไมหนูจึงรู้สึกเช่นนั้น

ตอบ

3. หนูคิดว่าเพื่อนสนิทของหนูจะคิดอย่างไรถ้ารู้ว่าหนูเข้าไปช่วยเหลือเด็กคนนั้น

ตอบ

4. หนูคิดว่าเพื่อนจะเข้าใจความรู้สึกของหนูหรือไม่หากหนูเข้าไปช่วยเหลือเด็กคนนั้น

เลือกตอบ เข้าใจ ทำไมเพื่อจึงเข้าใจ

อย่างหนึ่งอย่างใด ไม่เข้าใจ เพราะอะไร

.....

5. หนูคิดว่าถ้าเป็นเพื่อนคนอื่นเมื่ออยู่ในเหตุการณ์เดียวกันนี้เขาจะทำอย่างไร

ตอบ

6. หากหนูและเพื่อนสนิทเดินมาพบเหตุการณ์นี้ด้วยกัน จะตัดสินใจทำอย่างไร

ตอบ

7. ในเหตุการณ์เช่นนี้หนูควรจะทำอย่างไรจึงจะเหมาะสมในสายตาของคนอื่น ๆ ทั่วไปในสังคม

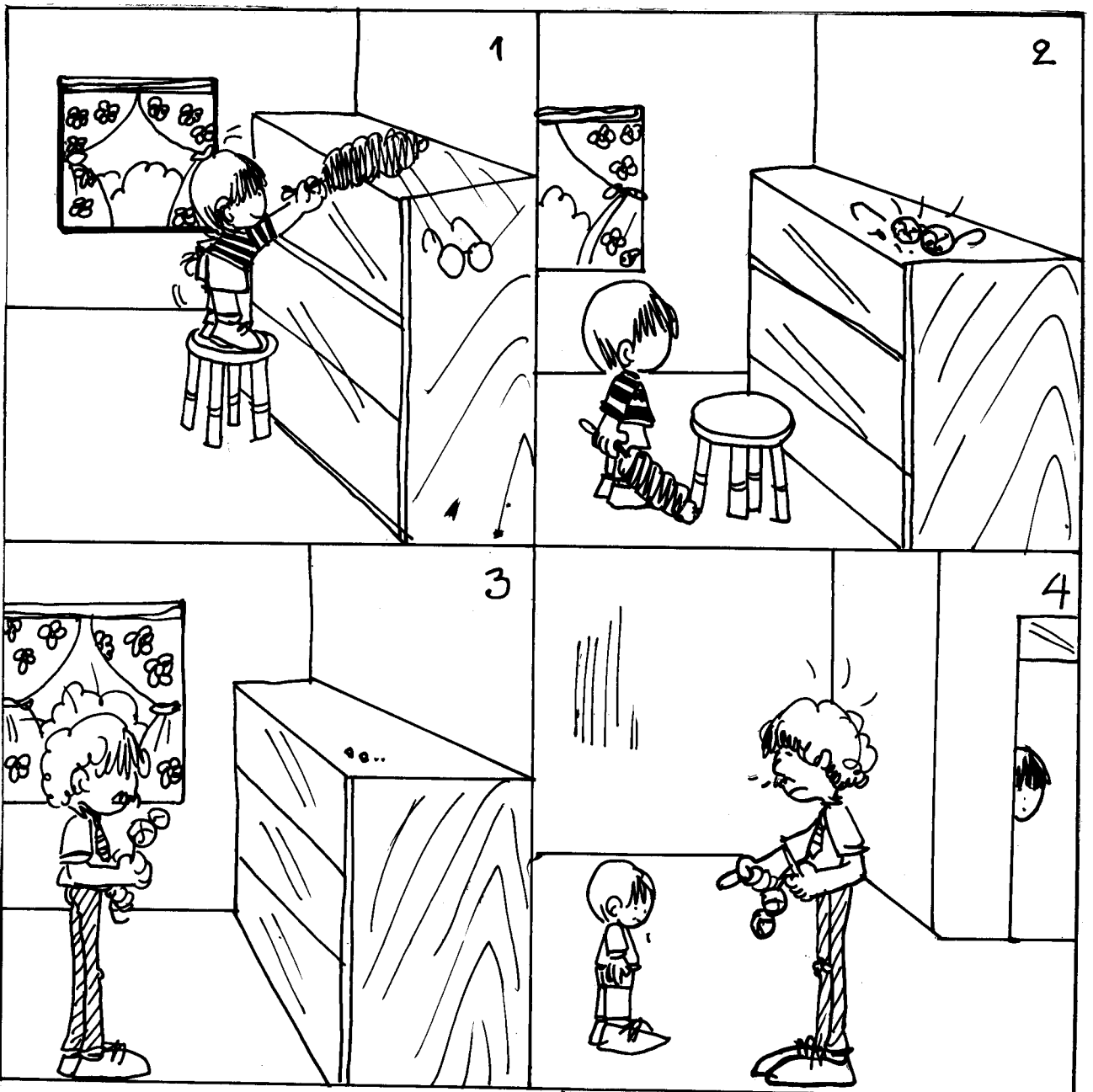
ตอบ

8. ถ้าพิจารณาตามกฎเกณฑ์อันดีงามของสังคม หนูควรจะทำอย่างไรจึงจะถูกต่องเมื่อเกิดเหตุการณ์เช่นนี้

ตอบ

เรื่องที่ 5

ในตอนเช้าวันเสาร์ หนูอยากจะทำความดีจึงช่วยปัดกวาดเช็ดถูบ้าน ขณะที่หนูกำลังเชยงเท้าใช้ไม้ขี้ไก่ปัดฝุ่นหลังตู้ในห้องรับแขกอยู่นั้น บังเอิญแว่นตาอันใหม่ของพ่อวางอยู่ หนูมองไม่เห็นเพราะตัวหนูสูงเลยศีรษะหนูไป แว่นตาของพ่อตกลงมาบนพื้นห้อง กระจกแตก หนูตกใจมารีบเก็บชิ้นวางไว้ที่เดิมโดยไม่ปรึกษาบอกใครทั้งสิ้น เมื่อพ่อกลับจากรุระนอกบ้านพบว่าแว่นตากระจกแตกก็โกรธมาก เรียกน้องของหนูเข้าไปคุยเพราะพ่อเคยเห็นน้องเอาแว่นตาของพ่อมาเล่นบ่อย ๆ ในที่สุดพ่อถึงลงโทษน้องโดยไม่พาไปเที่ยวสวนสยามตามที่บอกไว้

ขอให้หนูตอบคำถามต่อไปนี้

1. หนูคิดว่าน้องจะรู้สึกอย่างไร เมื่อถูกพ่อคุณเรื่องทำแว่นตาแตก
ตอบ
2. หนูรู้สึกอย่างไรตอนที่เห็นน้องถูกพ่อคุณ
ตอบ
 ทำไมจึงรู้สึกเช่นนั้น
ตอบ
3. หนูคิดว่าพ่อจะรู้สึกอย่างไรถ้ารู้ว่าคนที่ทำแว่นตาแตกนั้นไม่ใช่ของแต่เป็นของน้อง
ตอบ
4. หนูคิดว่าพ่อจะเข้าใจความรู้สึกของหนูหรือไม่ว่าทำไมหนูจึงไม่กล้าบอกเรื่องทำแว่นตา
 ของพ่อแตก
เลือกตอบ เข้าใจ
อย่างหนึ่งอย่างใด ไม่เข้าใจ
 ทำไมหนูจึงคิดเช่นนั้น
ตอบ
5. ถ้าหนูเล่าความจริงให้พ่อฟัง พ่อกับหนูจะทำความเข้าใจกันได้หรือไม่
เลือกตอบ ได้ ตกลงกันอย่างไร
อย่างหนึ่งอย่างใด ไม่ได้ เพราะอะไร

6. หากเป็นเพื่อนคนอื่นมาอยู่ในสภาพเดียวกับหนู หนูคิดว่าเขาจะทำอย่างไร
ตอบ

7. หนูคิดว่าคนส่วนใหญ่ในสังคมจะทำอย่างไร เมื่อตกอยู่ในสภาพเช่นเดียวกันนี้

ตอบ

8. หนูควรจะทำอย่างไรจึงจะถูกต้อง เมื่อพิจารณาตามกฎเกณฑ์อันดีงามของสังคม

ตอบ

แบบวัดการได้รับความนิยมนในหมู่เพื่อน

หมายเลขรหัส

ชื่อ นามสกุล..... ชั้น ป.4/.....

คำแนะนำในการตอบ

จงบอกชื่อเพื่อนในห้องเรียนนี้ที่หนูรู้สึกว่ามีลักษณะตรงกับข้อความต่อไปนี้ โดยเขียนชื่อจริงของเพื่อนมาชละ 3 ชื่อ (ถ้าในห้องมีชื่อซ้ำกัน 2 คน ขอให้ใส่นามสกุลคนที่หนูเลือกไว้ด้วย)

1. ใครคือเพื่อนที่หนูอยากนั่งใกล้ในห้องเรียน
 1. 2. 3.
2. ใครคือเพื่อนที่หนูอยากเล่นควยเวลาหยุดพัก
 1. 2. 3.
3. ใครคือคนรื่นเริงสนุกสนาน
 1. 2. 3.
4. ใครคือคนใจดีให้เพื่อนยืมของใช้เสมอ
 1. 2. 3.
5. ใครคือคนที่ช่วยเหลือหนูหรือเพื่อนคนอื่น ๆ เสมอเมื่อทกลงหรือไม่สบาย
 1. 2. 3.
6. ใครคือคนที่ปลอบโยนหนูหรือเพื่อนคนอื่น ๆ เมื่อถูกครูทักหรือทำโทษ
 1. 2. 3.

7. ใครคือคนที่กระตือรือร้นทำงานเมื่อร่วมทำกิจกรรมกับเพื่อน
 1. 2. 3.
8. ใครคือคนที่รู้จักเกรงใจเพื่อน
 1. 2. 3.
9. ใครคือคนที่ออกความคิดเห็นแล้วเพื่อน ๆ เห็นด้วยกับเขา
 1. 2. 3.
10. ใครคือคนที่ชอบช่วยครูทำงาน
 1. 2. 3.
11. ใครคือคนทำงานได้เสร็จเรียบร้อยตามที่ครูสั่งเสมอ
 1. 2. 3.
12. ใครเหมาะจะเป็นหัวหน้ากลุ่ม
 1. 2. 3.

ภาคผนวก ข.

ตารางแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรายละเอียด

ตาราง 1 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย การแบ่งระดับของตัวแปร จำนวนความถี่ พิสัยของคะแนน และคะแนนเฉลี่ย พิจารณาตามข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง

ตัวแปร	ระดับ	จำนวน (ราย)	พิสัยของ คะแนน	คะแนนเฉลี่ย ของ กลุ่มตัวอย่าง	หมายเหตุ
1. เพศ	1 = ชาย	62			
	2 = หญิง	47			
2. อายุของบิดา	1 = อายุน้อย (34 - 42 ปี)	53	34-61	43.3	
	2 = อายุมาก (43 - 61 ปี)	56			
3. อายุของมารดา	1 = อายุน้อย (32 - 39 ปี)	61	32-54	39.6	
	2 = อายุมาก (40 - 54 ปี)	48			
4. ระดับการศึกษา ของบิดา	1 = ต่ำกว่าปริญญาตรี	29			
	2 = ปริญญาตรีขึ้นไป	80			
5. ระดับการศึกษา ของมารดา	1 = ม.ศ.3 หรือต่ำกว่า	18			
	2 = ม.ศ.5 ถึงปริญญาตรี	91			
6. อาชีพของบิดา	1 รัฐบาลหรือหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ	46			
	2 ทำงานในบริษัทห้างร้านหรือ ธุรกิจเอกชน	35			
	3 ประกอบธุรกิจส่วนตัว	25			
7. อาชีพของ มารดา	1 รัฐบาลหรือหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ	32			
	2 ทำงานในบริษัทห้างร้านหรือ ธุรกิจเอกชน	29			
	3 ประกอบธุรกิจส่วนตัว	26			
	4 แม่บ้าน	22			

ไม่ตอบ 3 คน